

PÁKOVICS MIKLÓS

GURULÓ

MOZIGÉPÉSZ

I.

PÁKOVICS
2010

PÁKOVICS MIKLÓS

GURULÓ MOZIGÉPÉSZ

„A mazsola törvénye, hogy mindig előtted megy, soha nem mögötted. De még ha menne! Nem tud és nem is akar normálisan haladni. Lassú, ha nő ül az ölében, ha nem ül nő, ha rágyújt, ha nem gyújt rá, ha beszél a szomszédjához, ha meg sem szólal, ha gránátvetővel, túrósrétessel serkentik nagyobb gyorsaságra, ha a kocsijában szól a rádió, lassú, ha a gázpedálra kötözik a lábát, ha bengáli tigris harapdálja a nyakát, ha pusztító vihar, ellenséges hadsereg közeledik. Csupán arra képes koncentrálni, amit az egyszeri vadászrepülőnek mondott otthon a kedves mama: kisfiam, aztán csak magasan és gyorsan ne repülj. Nos, a repülő mindenre képes, csupán erre a két dologra nem. A közúton mászó mazsola viszont kiválóan hasznosíthatja az intelmet a földön. Egyszer még a forrás megjelölésével beiktatja a mazsolaságról tervezett doktori disszertációjába, amelyet könnyűszerrel megvéd, persze vezetés közben a lassan járj, tovább érsz mazsola-ars poetica minden aljasságra bátorító jegyében.”

Pákovics Miklós: író, újságíró, színházi dramaturg.

Művei: Érlelő – antológia

Afortunadas – Szerencsés szigetek

Hordozható mennyország

Majd kinyomozza Mike

Holnap emigrálunk

Guruló mozigépész I.-II.

PÁKOVICS MIKLÓS

GURULÓ

MOZIGÉPÉSZ

I.

© Pákovics Miklós

ISBN 978-963-06-9205-2

A borítót, a szerző fényképét és a
tördelést

Serczik Károly

készítette

PÁKOVICS MIKLÓS

GURULÓ

MOZIGÉPÉSZ

I.

Kiadja:

Pákovics Miklós

Előszó

"Nézd a babarózsát!" - mutat magasba a színész. Pillanattal előbb fejezte be lehangoló történetét egy kigyúrt fickóról, aki lámpavasra húzással fenyegette, ha legközelebb útjába kerül. Türelem rózsát terem. Mást nem. Mást nem? És mit terem a türelmetlenség? Lámpavasat? Mexikóban létezik egy internetes portál, aminek Intolerancia a címe, Intolerancia.com. Türelmetlenség.com. Mármost ki a türelmetlen, a lap, vagy az olvasó, vagy mindenki? Időnk egyre kevesebb. Voltaképpen nincs. A szenegáli közmondás szerint övék az idő, miénk az óra, elrontott európaiaké, nagyvilágiaké. Nem lenne jobb fordítva? A Nyugat-Európát behálózó internetes orgánus Hűsz percnél hívja magát. A magyar kupléban még a tíz perc nagy idő volt, a hűsz perc ma semmi. Ezt a semmit kéri a lapok az olvasótól. Nem biztos, hogy megkapják. A babarózsa mellesleg megdöbbenő élményt szerzett nemrég. A világhálón szerettem volna többet megtudni róla, és ahogy lenni szokott hirdetések is kínálkoztak az oldalon, magyar és idegen nyelven. Egy francia hirdetés azzal csábított, megtudhatom a halálom idejét, ha válaszolok tíz kérdésre. Egy kattintás, és máris ott leselkedik a kaszás, ott a sírkő, amelyre felírhatod a neved, sőt ismerőseid, közeli elhalálozásáról is tudomást szerezhetsz.

"Nézd a babarózsát!" Nem nézem. Elment tőle a kedvem. Hova sietnek ezek, hova siettetnek? Mire jó az egész? Nekem itt még tennivalóm, mondanóm van, ha valaki meghallgat. Közérzetemről, közérzetünkéről beszélnek intolerancia, húsz perc, tíz perc, sürgetett halál megengedte bővebb időkeretben. A kötet írásai 2004 és 2009 között láttak napvilágot, elsősorban a Győri Szalon című internetes orgánumban hetente, Látjátok, feleim rovatcím alatt, részben a Piactér Magazin című, ugyancsak internetes lap heti Szubjektív rovatában. Az írások mondanivalója - ahogy az egész kötet - időbeli határok között, aktualitások mentén mozog. Egyfelől a szerző szándéka szerint, másrészt óhatatlanul túlmutatnak önmagukon. Óhatatlanul, ahogy jelen, múlt, jövő is szervesen fonódnak egymásba. A jelenből múlt lesz, de átkacsint a jövőbe, visszanéz a múltba, miként a múlt figyelmeztet a jelenben, üzen a jövőnek és így tovább. Régen volt egy sorozatom Megfigyeltük állandó címmel. Jelen könyv írásai is megfigyelések sorozatának darabjai. Ahogy most ezt szóba hozom, szobrászművésszel közös vízparti sétánk jut eszembe. Pillanatra a tekintetem talán másfelé kalandozott, a szobrász szabályszerűen belém csípett, majd szemrehányóan így szólt: "Nézz már oda, olyan figyelmetlenek vagytok!" Igaza volt abban a percben, de ha történetesen éberem figyelek, akkor is jogos lehetett volna az igény, mert figyelni, pláne odafigyelni írónak, olvasónak és szobrásznak nem lehet eléggé. Életünk múlhat

rajta, ám életünk folyása, menete, minősége mindenképpen.

2010. március

Pákovics Miklós

Az élet jó

Ez egy játék, az L. G., vagyis a Life is good hangzatú reklámszöveg tükörfordítása. Úton-útfélen olvashatni.

Legutóbb a házfalakra kívül szerelt csúnya dobozokon láttam a két varázsbetűt. A dobozok mellesleg arra utalnak, hogy a boldogabbak otthonába megérkezett a légkondicionálás. De nem mindenki boldog, aki lehetőségei szerint az lehetne. Az élet olykor azokhoz is igazságtalan, akikhez általában a nagyobb igazságot szokta szállítani. Mert ők igényesek, a többiek meg nem igényesek, már egy kis levegőnek is képesek örülni, ha a torukon lazul a szorítás.

Egy ilyen potenciális boldog dohogott a múltkor, hogy műemlék épületre nem lehet kívül légkondicionáló dobozt szerelni, így hát Amerikára még várnia kell egy kicsit. Különben ki nem bírná Amerikát. Szerinte előbb vagy utóbb összeütközésbe kerülne ott a hatóságokkal. Egy New York-i parkban öregasszonyok figyelmeztették, nem szabad dohányozni. Micsoda dolog, parkban nem lehet rágyújtani. Megboldogult barátom meg éppen a légkondicionálásra panaszkodott. Mióta Mercedese lett, köhögött, krákogott, állandóan megfázott a légkonditól. Indítványoztam, cserél-

jünk autót, hadd szenvedjek egy kicsit magam is. A szenvedéstől az élet még igazán gyönyörű lehet, meg azért van az orvos, hogy meggyógyítson. Az élet jó. L. G. Ez a két betű akár sokat is jelenthetne. Ha elibe rakom az N-et, akkor kijön az N. L. G., egykori kedves szombathelyi gimnáziumom monogramja. Ha viszont a T-t rakom az L. G. után, egy kiváló magyar rockzenekar áll előttem. De miért is akarok ilyesmit művelni? Miért nem törődöm bele, hogy az élet jó, legalábbis a ronda dobozokon? Miért nem adok esélyt, hogy egyszer majd a dobozokon kívül is az lesz? Miért nem adok? Adok, illetve adnék, csak attól félek, hogy egyesek politikai programbeszédnek tartják az efféle megállapítást, amikor is a beszédek nem esnek egybe a valósággal, a beszélők cselekvésével. Nem, nem akarok én dicsérni senkit. Bírálni napestig tudnék, csak közben lehangolódnék a sárga földig, s öngyilkos gondolatok kergetnének. Példát vehetnék másokról, akik talán nem foglalkoznak a saját hangulatukkal és a közügyekkel. Hihetetlen kalandokra vállalkoznak. Ködös reggelen elindulnak autóval alkoholmentes sört inni a Hétlépcsősbe. Az anyját neki. Ez már döfi! Autóval, ködös reggelen, alkoholmentes sört inni, s a Hétlépcsősben? Nem mondom! Nem tudok ilyen nevű csehóról, attól persze, kiváltképpen felőlem, létezhet. Hétlépcsős, mert hét lépcsőfokon kell lemenni a pincébe? Nem. Tévedtem. Ez a hétlépcső nem a pincébe, ha akarom, a pokolba vezet, hanem fölfelé, egyenesen a mennyországba. Angyalok mérik az alkoholmentes sört. Angyalok,

akik a vendéginséges honi időkben szívből örülnek a különcöknek.

Nem kéretőztem a társaságba, vessek magamra. Elindultam szokásos utamon, legfeljebb a ködös reggelből lecsippentettem egy darabot, ezzel vélhetően nem károsítottam senkit. A szokásos út pediglen a bevett hangulathoz vezet, ez megadja az állandóság illúzióját. Mindkettőre nagy szükség mutatkozik, amíg az L. G. ki nem terjeszti védőszárnyait az egész mindenségre. L. G. számomra válogatósnak, mi több, személyválogatónak tűnik. Egyik helyre ad légkondicionáló dobozt, a másikra nem. Egyiken fényűző ajándékokkal kopogtat, másutt felszólításokkal, befizetési kötelezettségekkel. A bőség kosara most zúgott el a fejünk felett. Mintha kárörvendő kacagást hallottam volna a szennyezett levegőből.

Nem megyünk tovább

A három per hármas, aki a szolgálat hű vazallusaként szerénységemet is figyelhette, egyszer célzatosan megjegyezte: írásaimra jellemző a "nem", a "nincs" gyakori alkalmazása, amiből ő negatív beállítottságra következtet. Noha az árnyékomat azóta sem voltam képes átlépni, kissé polemizálva tompíthattam volna a nyilván figyelemztetésnek szánt észrevétel élet, egészen ponto-

san menthettem volna magam. Akkor eszem ágában sem volt, most jó pár esztendő késéssel megteszem. Először is a "nem", a "nincs" a magyar valóság szerves része volt hosszú időn keresztül. "Miért, most nem az?" - kérdezhetném kajánul, és sietve bólinthatnék, hogy aztán folytassam a gondolatmenetet. Távolról sem - no, lám, most meg a "sem" - csupán írásjel áthelyezésről lenne szó. "A királynőt megölni, nem! - kell félnetek!" - "A királynőt megölni nem kell félnetek". Szegény királynő, ha egy vacak írásjelen múlt az élete! Fabatkát nem adtunk volna érte. (Most meg a "nem"!)

Helyzete, szövegösszefüggése válogatja, lehet pozitívrá hangolni a "nemet", negatívrá az "igent". Nem kellett volna leromboltatnia Rákosi Mátyásnak a Regnum Marianumot. Íme, a pozitív "nem" az értékvédők szemszögéből. Igen, le kell rombolni - adhatta ki az ukázt Rákosi. Íme, a negatív "igen". Amikor moszkvai gazdája, Sztálin, a postarabló a magyar parlament épületéből átnézett a Duna túlsó partjára, és meglátta a Batthyányi téri templomot, ő is azt mondta, igen, el kell tüntetni. (Pusztító "igen".) A templom szerencsésen megmenekült. "Nem" döntötték le. (Építő "nem".) Ha föltesszük az otromba kérdést, habozzon-e tovább a Rába folyó?, és a közöny letéteményeseként úgy válaszolunk, hogy "igen", nyugodtan habozzon, nem a rokonunk, akkor környezetkárosítók vagyunk. Ellenkező esetben a "nemmel" "igent" mondunk magasabb érdekeink védelmében. És ha a kérdést a környezetvédelmi tárca

magatartására vonatkoztatva tesszük fel? Habozzon a minisztérium a legfontosabb lépéseket megtenni? Ne habozzon! A tiltó "ne"-vel pozitív, igenlő pozícióba helyezzük magunkat. Ha biztatnánk a tárcát, "igen", habozzon kénye-kedve szerint, akkor negatívak vagyunk.

Ami különben a három per hármas stílus-bírálatát illeti, nehogy azt higgye bárki, hogy az ember fülig szerelmes a kifejezetten lehangoló tartalmú "nemekbe". Ha jól belegondolunk, voltaképpen külső nemek lényegültek minduntalan belsővé. Nem lehet tovább diktatúrában élni. Nem viselhetjük már a terheket. Nem érthetünk egyet azzal, hogy az országot kifosztják. Nem bírunk el annyi képviselőt, aki jelenleg a bőrünkön zsírosodik, hájasodik. Nem szeretjük, ha nemzeti ünnepen megvernek. Nem jövünk ki a havi fizetésből, a nyugdíjból a következőig. Nem lehet túrni a politikusok hazudozásait, semmitmondását, azokét, akik kedvükre manipulálják az igent, és a nemet, természetesen csak addig, ameddig lesznek manipulálható egyedek. Ennek időbeli távlata az örökkévalóság. De kivárjuk, ha addig élünk is. Hetvenedik születésnapján még egyszer annyit kívánt a bolsevik párt Nyikita Szergejevics Hruscsovnak. Száznegyven év! Kicsit hazudnak, talpat nyalnak, de meg sem kottyán nekik. Nincs mit szeretni a nemeken mindentől elvonatkoztatva. Utóbbi időben olyan nemekkel találkoztam, amelyektől már-már rettegek. Ezek a vasúti kalauzok nemei.

Ülök a soproni vonaton, elmerülve nézem a változatos tájat. Kapuváron felszáll egy díszes társaság. Rockfesztiválról jönnek. Nehéz össze-számolni a tetoválásokat, a térdig érő bakancsokat, a mindenhova beszúrt ziherejsztűket, az irokéz frizurákat. Ebek is tarkítják a társaságot. Egy német juhászkutya a cipőmre helyezte a fejét, és elaludt. Sebaj, egyszer minden végetér. Pláne, ha utazás. Amint ezt megállapítom, éppen Rábata-mási magasságában, a szerelvény zötytyenve megáll. A kalauz kívágja az ajtót: "Nem megyünk tovább" - harsogja végigszáguldva a szerelvényen. Csornán valami szivárog, lezárták az állomást. "Majd küldenek mentesítő autóbust", nyafog valaki reménykedve. Biztos rengeteg igent jelenthetett volna róla egy három per hármas. Vasárnap, Magyarországon, a Volán mentesítő buszt? Előbb rabolnak ki valódi vadnyugati indiánok. Honnan tetszett jönni? Hol tetszik élni? Szétszéledünk, ki erre, ki arra. A vasutat felszámolni! nem kell fél-netek! Akár kormányprogram szintjére is emelhetek.

Pár nap múlva este ugyanezen az útvonalon, Enesén áll meg zötytyenve a vonat. Kivágódik az ajtó, a kalauz végigrohan. A szöveg ugyanaz. "Nem megyünk tovább." A váltó meghibásodott, vagy a számítógép Ikrényben. Olyan az egész, mint egy Jancsó film. Csak éppen lovak, gertyák, pucér lányok hiányoznak. Igen, a vasút megint felmondta a szolgálatot. Nyári melegben. Mi lesz itt télen, hatméteres hóban? Az utasok egy része leszáll. Irány a szemközti kocsma. Sö-

rők, káromkodások röpködnek. Az anyja! De hát a vasútnak nincs is édesanyja. És annak, aki működteti? Az is lehet, árva gyerek, vagy elvált szülőké. Vagy kölcsönösen megtagadták egymást. Azóta, ha vonatot látok, lúdbőrös leszek. A kalauzról az jut eszembe, "nem megyünk tovább". Ne ki mindegy. Annyi szidást kapott életében, ha azt mind aprópénzre váltja, palotát emelhetne a legdrágább telken. No, azért ez túlzás. Egyszer tortával lepték meg, valódival, finommal. Gálaestről érkezett egy boldog pár, és a nekik ajándékozott tortát örömeükben a kalauznak adták. Fiatal kalauz volt. Öreg korára lesz miről mesélni az unokáknak. Nyolcezerszer taglózta le az utasokat a kegyetlen mondattal: "nem megyünk tovább". Egyszer - pedig nem tett semmit - tortát kapott ismeretlenektől. "Aztán mit csináltatok vele, nagypapa?" - kérdezi az unoka. "Hát, megettük te számár." Rendkívüli eseményként nem merték bevezetni a főkönyvbe, ha van ilyen.

Egy, csak egy vasúti kalauz van, akivel a "szárazföldön", civilben időnként elbeszélgetünk. Lovakról, zenéről, a nők lelkéről, az élet eredetéről, honnanjáról, hovájáról, a földönkívüliekről. Kínzó gyötrelmekről is. Mi lesz a halál után? Rendszerben, hogy meghalunk, de hova megyünk akkor? A kalauz szerint, mi mást is mondhatna?, "nem megyünk tovább". Ez a "nem" kegyetlen. Nem kecsegtet váratlansággal, meglepetéssel, mint a régi latinok önfeledt játszadozása. "A válassom igen. De mi a kérdés?" Azóta sokat változtak az idők. Tempora mutantur... A "nem" sokszor

igenben játszik, az "igen" nemben. Ügynökök figyelhetik a szavak játékát, sokkal okosabbak nem lesznek. Ennyiben alig különböznek bárkitől, akit vizslatnak. Lassan többen lesznek a megfigyelők, mint a megfigyelték. Horvátországban interneten kerestek kémeket. Röpke egy óra alatt tizenegyezer nyolcszázan jelentkeztek. A rendszer összeomlott. NEM MENT TOVÁBB! A kalauz leszállt a vonatról. Végre rágyújthatott. Kit érdekel a rendszer!

Lehet tálalni?

Lehet. Mielőtt azonban ételekről szólnánk, nem véletlenül egy régi történet jut eszembe. Röviddel a rendszerváltás előtt botrány történt egy temetőben. Vagy a halott maradt temetetlenül, vagy összecserélték az elhunytakat, elég az hozzá, a hátramaradt gyászolókra nézve durva, kegyelet-sértő mulasztás híre terhelte az amúgy sem unalmas hazai hétköznapiakat. Akkor volt a botrány, hogy egy igen fontos ember sem hagyta szó nélkül. Az igen fontos ember állítólag ezt mondta: "Mi az elvtársak, hát már temetni sem tudunk?" Tehetséges nép a magyar, ezt elismerik Hollywoodtól Türkmenisztánig, Svédországtól a Fokföldre, legfeljebb itthon kételkednek benne egyesek.

Ennél fogva tetszés szerint behelyettesíthető a kérdés az idők szellemének megfelelően urazó formában: Mi az uraim, már utat építeni sem tudunk? Mi az, már focizni sem tudunk? Mi az, már a fizetésből kijönni sem tudunk? Mi az, már ünnepelni se, választani sem, tolvajokat elfogni, becsületesen kereskedni, a korrupciót elkerülni, gyorsan dönteni, a vonatokon tisztaságot tartani, minőségi kultúrát adni, a betegek érdekeit szolgálni, politikusként igazat mondani, a hatalomról lemondani, nemes célokat szolgálni sem tudunk? Nem biztos, hogy nem tudunk, de számos esetben indokolt az aggodalom.

Lassan lehet tálalni, mert elérkezett a gasztronómiáról való beszéd ideje. Olvashattuk, hogy Luxemburgban konyhai világkupát - Culinary World Cup, hogy oda ne rohanjunk - rendeztek. Lefogadna bárki öntudatos hazánkfia, hogy a magyar csapat, természetesen csupa olimpikon mesterszakács, annyi aranyérmet hozott haza, hogy a repülőgépen túlsúlyt kellett fízetni. Nem így történt. A magyar csapat, mint hírlík, tizennegyedik lett. Száznegyvenezerből nem olyan szégyellni való eredmény, tizennégyből, tizenötből már kicsit ciki. Mivel a baj csőstől jön, a magyarok a tálalással annyira elűsztak, hogy a zsűrinek kellett besegítenie. "Mi az uraim, már tálalni sem tudunk?" - hallom a régi elvtársozó főembert, aki primán megtalálhatta a mai világban is a számítását. Teremtő ne adja, lehetett szakács világkupa zsűrijének elnöke, csapatkapitány, ételbeszállító cég vezérigazgatója, okleveles

marhamáj szakértő, a cseresznyemagot feltaláló kiváló növénynemesítő.

A hír hallatán azért zavarunkban lesüthetjük a szemünket. Mi a fene, pont azon a nyavalyás tálaláson csüszünk el? Sikerült a csülök Pékné módra, a Pékné csülök módra, a tökfőzelék kirántva, az árvacsalán mostoha tejföllel föleresztve, csak pont a... Kérdések sorozata zuhog. Miért késtek meg a tálalással? Ki akadályozta őket, hogy "hozzák az időt"? Felmondta az órájuk a szolgálatot a döntő pillanatban, netán görcsbe rándult a kezük, vagy megláttak egy szép nőt, és elbámészkodtak? A zsűri előtt persze le a kalappal, csak nehogy benyújtsa a számlát az amúgy is eladósodott országnak, s ezért nehogy újabb megszoritások következzenek. Szívem szerint közelebbről megnézném azt a zsűrit, s mindenek előtt megtudakolnám, hogy jutottak a képtelen elhatározásra a megkésett versenyzőknek segíteni. S hát a zsűri tevőleges támogatásával is csak a tizennegyedik helyen végezni, nem nagy dicsőség, de még a tisztelt döntnököket sem öntheti el ezért a büszkeség.

Lehet tippelni, leváltják-e a zsűrit, kicserélik-e a magyar csapatot, esetleg a versenyzők nem kapnak rétest estére? Illetve kapnak, csak két nappal később, mert a tálalás megkésett? Ezek után hogyan merjünk betérni magyar vendéglátóhelyre, s felülni annak a harsány csalogatónak, amit a napokban láthattunk egy játékkaszinó bejáratában: "Ne csak a tárcáját tömje nálunk, márciusban melegétellel is várjuk önöket. A nye-

rők hozzánk járnak." S hova járnak azok, akik nem nyertek, mondjuk Luxemburgban tizenegyedik helyen végeztek, ráadásul annyira elűsztak a tálalással, hogy a zsűrinek kellett besegítenie? Fogalmunk sincs. Egyébként lehet tálalni, csak gyorsan. Ha már újabb magyar hegemonia lett a múlté a tálalási lassúság miatt, illetve ki tudja, milyen okból még, nincs más hátra, mint hogy önzetlenül besegítünk, ahogy a luxemburgi zsűri tette. Valamikor a tálalást is meg kell tanulni.

Teli pohárral

Csáth Géza naplóját olvasgatom, egyszer csak gyanakodva figyelem magam. Keresem a dologban a véletlenszerűséget, amely megmentene attól, hogy éppen akkor mélyedek el egy orvos-író klinikai kalandorkodásaiban, amikor a vízcsapból, valahányszor kinyitjuk, néhány más tartósan földobott aktualitás mellett az egészségügyi reform címkéjű zavaros lé ömlik. Nem tudom kivédeni a leleplező önkontrollt, pláne, ha sűrűn mutogató ujjakra figyelek, amelyek mindig arról akartak meggyőzni, hogy véletlenek a létező bosszorkányokkal ellentétben nincsenek.

Pedig... Ilyenkor fut be az állomásra némi késedelemmel, de elmaradhatatlanul a Pedig fel-

iratú ellenvetési kísérlet. Csak azt akartam mondani, hogy teljesen ártatlanul emeltem le a polcról Csáth doktor kegyetlenül őszinte, kihívóan romlott vallomását, amelyben visszatérő motívum a drog, valamint a szinte kötelezően művelt munkahelyi szex, s talán a kettő kereszteződésében a kínzó csalódottság. Eszem ágában sem volt győttörni épnek hitt elmémet, de végül az lett az eredménye, talán azért, mert polgártársaimmal egyetemben én is érzékenyebb lettem. Megróttam magam, minek az ilyesmit elolvasni. Rendben, hogy magánügy az ilyen fokú, szinte önmutogató kitárulkozás, de mi közöm nekem ehhez, amikor a vést jóslóan napsütéses tavaszelőben annyi minden mással foglalkozhatnak.

Normális emberek, ahogy látom, ásnak, kapálnak, vetnek, magok mellett óhatatlanul reményt is, mert miért tennék különben, ha nem bíznának valamiben.

Eredetileg arra gondoltam, hogy a klímaváltozáshoz kapcsolódó mondandómmal, ám a klímának, a klíma változásának annyi áthallhatósági pontja van manapság, mint az égen a csillag. Bele lehet magyarázni félelmet, óhajtást, pánikkeltést, égető szükségét, s kevésbé az üvegházhatással számoló környezettudatos magatartást. Bizonyos helyeken máris óvnak a turistáskodástól, kiváltképpen messzi földekre, vizekre. Végleg fülünkbe dugták a széndioxid kibocsátás elvárt csökkentésének bogarát. A nemzetközi autósza-lonon bemutattak egy olyan járgányt, amelyet a

piros lámpához érve leállít, majd a zöldön újra indít a beépített automatika.

Mit művel az automatika, ha tartósan ki van kapcsolva a lámpa? Mi lesz, ha az automatika mondja fel a szolgálatot? Mennyi haszonra lehet szert tenni? Természetesen van egy félelmünk, amelyet könnyen transzponálunk az egészségügyből a közlekedés, ha úgy tetszik a környezetvédelem területére. Azt mondja a doktor, ha valaki egy életen át dohányzott, vagy alkoholizált, majd negyven év után hirtelen abbahagyja, ne reménykedjen túlságosan forradalmi változásban, már ami az egészségi állapotot illeti. Akkor ne is szokjon le? Ezt nem tanácsolná senki. Csáth Géza nekirugaszkodott sokszor, hogy felhagy a droggal, aztán mindig visszarugaszkodott újra és újra viselve a lehangoló következményeket.

Azért nem kerültem annyira az olvasmány hatása alá. Illetve annyit levontam a könyvecskéből, hogy legközelebb óvatosabban pazarlom a drága időt hasonló szórakozásokra. A nagy következetesség persze könnyen megtörik. A hivatkozott naplóval szinte egy időben jutott nekem élmenyül Ady Itóka becenévre hallgató barátnőjének a könyve a költő párizsi tartózkodásának időszakáról, amely időszak sem volt mentes szenvedélytől, példának okáért a "zöld müzsának" nevezett elmaradhatatlan útitárstól, a bortól. Itóka, minő hangulatfestő, kocsmai hangulatú név - mellesleg Ady találmanya -, megjegyzi, hogy a

költő mindig színültig töltötte-töltötte a poharát, s azt egy hajtásra kiitta.

Nem dicsekvésképpen mondom, de ilyen színültig-egyhajtásra ismerősöm nekem is volt, aki csak két poharat bírt elviselni, a csordultig telit, majd az abszolút kiürültet. A közbülső fokozatok nyamvadtaknak, finomabban úgy fogalmazhatnánk kultúrivóknak valók. Az alkohol férfit kíván, nevetgélnek a rövidital kortyaitól folyamatosan cikákoló, szárazpipás vendégen. S mert maradéktalan szórakozásra törnek, elmesélik az egyszeri embert, aki arról panaszkodott, hogy neki sajna az ötödik konyak után a hatodik ízlik legjobban, mindegyik egy hökre - nem hallgatói önkormányzat - kihúzva. Ady megengedhette magának, ha már az emberiség kitalálta, hogy a gyümölcsök királynőjének beillő szőlőből a többi között nagyobb mennyiségben, töménységben fogyaszta kártékony bort készítenek.

Üzletrontásért talán nem perel be senki, aki most a figyelmét a magyar bor európai, sőt világméretű egyenrangjának a megteremtésére, visszaállítására fordítja. Folyik a harc a bor igazáért, a borban leledző igazságért nem aggódik senki, mivel a napnál világosabb. Kicsit talán furcsa, hogy nagybani bortermelőként, híres borászokként választékosan megszólaló, nyakkendő-s doktorokat, olykor olyan érzésünk lehet, szakmaidegen egyéneket látunk a szőlőtőkék között. Cserzett arcú parasztember legfeljebb fogadkozik a nyilvánosság előtt, hogy kívágja a szőlőt, mert már nem érdemes, valamint a mindentudó Brüssz-

szel is ezt várja tőle. Mindez ellenkezik az emberi természettel, a földdel, mint ősi elemmel, de magával a szőlővel is. De hát mit számít, ha az önkihasználó boltban ötszázért leemelheted a zengzengyes címkéjű külföldi nedűt, legfeljebb kiköpöd, mert egyszerűen nem azt szoktad meg.

Szokásra persze ne hivatkozzon itt senki, amikor a dolog arról szól, hogy fejtetőre kell állítani mindent, s kudarc esetén legfeljebb majd kétszer akkora energiával, költséggel visszaállítani. Mire másra is való az emberélet, mint arra, hogy esztendőket, idegszálakat, értékeket pocskba menjenek, majd kétségbeesett, s sokszor hiábavaló fáradozással mentési kísérletek médiumai legyenek? Jött az okos, megmondta. Jött a másik, megmondta az ellenkezőjét. Egyszer így lett, másszor úgy. Így is jónak kellett lenni, meg úgy is, meg még a harmadik verziónak, a negyediknek is. Pedig... Megint a pedig. Így se volt jó, úgy se volt jó, sehogy se volt az jó... A rimbéli más asszonyát el lehet felejteni. Kivételesen nem róla szól a megszállottak rengeteg keserűséget okozó nótája. Kísérlet folyik itt, amit a változatosság kedvéért nevezzünk csak egyszerűen kísérletnek. Ha túlélünk, majd beszámolunk róla. Ha nem, beszámolnak rólunk.

Stop, Kemenes

Répcelakon nem egyszerű reggel háromnegyed hétkor kávéhoz jutni. Kockázatos dolog az ilyesmit leírni. Szinte hallom gyerekkorom szomszéd Koloszár bácsijának a dohogását: "mindenki igyon otthon". És akkor még finom volt. De Koloszár bácsi, mit tegyen a vándor, ha úton van? Miért van úton? Egyszer szakadó esőben rokonok zörgették a kaput náluk. Nehéz volna pirulás nélkül visszaadni, miket morgott, miközben kénytelen-kelletlen elindult kaput nyitni. A lényeg: "micsoda megátalkodott népek, akik ilyen cudar időben zavarkolódni merészelnek". Koloszár bácsi ma már csak emlék. A kockázat azonban megmaradt. Habos kávéra hívott valamikor egy vendég-lős, mert azt találtam írni, nem lehet a városban reggel hétkor kávé inni. Fehér asztal mellett megbeszéltük, igenis lehet. Sőt, két-három másik vendéglátó hely is kirakta a táblát, tessék csak nyugodtan hétkor megjeleni náluk.

Nem egyszerű, mint mondtam Répcelakon, de hosszas keresés után találtam egy szolid betérőt. Ha kocsmának hívom, nem sértődik meg a tulaj, aki szemlátomást egyedül viszi az üzletet, s lehet, már hatkor kinyitott. Felszínesen erre következtettem, amint a fröccsöző törzsvendégeket megpillantottam. "Szódavíz? Az udvarra vágták volna ki, ha valaki netán eléjük tesz egy üveget" -

írta Bernáth Aurél Egy festő feljegyzéseiben a családi ház borozgató vendégeiről. Hirdetem a fröccsivók igazságát. Ha már nem ihatok. Szombati nap volt. A három férfi munkaruha felét viselt festék és mészfoltokkal, s elég sűrűn járultak a pulthoz utánpótlásért. Fennhangon beszélgettek. Természetesen a munkáról. Arról, mi mindent tudtak végezni valamilyen hőskorban, ami egybeesett a fiatalságukkal. Az idő elszállt, de a robot megmaradt. Legalábbis remélem.

Az idegennek, aki hébe-hóba, útban Szombathely felé megfordul Répcelakon, nincs sok keresnivalója az ilyen ivók környékén. Nem lehet azt mondani, hogy kinézik, sőt a csapos, az italmérő talán még örül is, mert betévedt. Mégis jobb, ha mielőbb lehörpinti a lehörpíteni valót, és Isten hírével tovább áll. Végül is szeszt nem fogyaszt, az autó nem engedi. A kávé legfeljebb öt perc. Nem teszi lehetővé a bizalmaskodást. A törzsivók böstörgésébe elképzelhetetlen beavatkozni. Mit mesélne nekik? Hogy vonzalmat érez a tigrisek és a tigrisszelídítők iránt? Hogy fűnyírásakor kullancs ugrott belé, s pont a születésnapján kellett orvoshoz rohángálni? A kullancsot agyonnyomta, ha ugyan kellett - állatvédők ne figyeljenek ide -, de az addigra elvégezhetette agyvelőgyulladás kilátásaival kecsegtető megbízatását. Jaj neki, ha Huszti Péter, Monspart Sarolta nyomdokaiba lép.

Kinjában viccelődhetne is, ha a hallgatóság venné a lapot. Néhány fröccs után akár... Meg is verhetik. Szóval a gyanúsított megrúgta a macskát, s ezért két és fél év felfüggesztett börtönre

ítélte a bíróság. Enyhítő körülményként vették figyelembe, hogy az illető megölte az apját. A macskacentrikus társadalomban még ezt is megérthetjük. Már-már félünk a négy lábúaktól. Sartre-nál a tengerész legyekkel szeretkezett. A légyaszakszervezet nem emelte fel a szavát. És az emberölés még furcsább összefüggésben. A napi négy doboz cigarettát elfüstölő Márquez Barcelonában megkérdezte a pszichiátert, miért leküzdhetetlen a dohányfüggőség. "A dohányzást abba hagyni olyan, mint amikor megöl valaki egy szeretett személyt" - volt a válasz. Az író ekkor szokott le a dohányzásról. Az emberek bizalmatlanok, s egyre bizalmatlanabbak. Felkent szakértők hadserege gondoskodik arról, hogy így legyen. Mi újság Répcelakon? Jobb, ha hallgatok. Fizetek, megköszönöm, indulnék kifelé, amikor megakad a szemem egy újsághalmon. Azt mondja, Keme-nesi Tájoló. Celldömölk, Sárvár, Répcelak és kistérségeik lapja. Második évfolyam, 9. szám. A dátum: 2006. június 12.

"Hogy az újság?" - kérdezem. "Ingyen van. El lehet vinni" - hangzik a válasz. Elviszem. Talán mégis megtudom, mi újság Répcelakon. És Celldömölkön, Sárváron. Világos, áttekinthető szerkesztés, illedelmes betűnagyság, jó minőségű fotók. Az első benyomás. Egyben az is, hogy Tömböly Ágnes főszerkesztő, kiadó kis csapata szívvel-lélekkel, a nagy lapokat utánzó manír nélkül hozza létre az A4-es kiadványt. A cikkeket ki lehet tenni a kirakatba, azaz jogosultak az újságban. Nincsenek túlírva, a szigorú szerkesztő biz-

tos nem engedi, nem gügyögők, negédesek, egyszerűen nem provinciálisak. Dicséretnek mindez lehet sértő is, de csak azért kíváncszott ki belőlem, mert van szerencsém ismerni más lapokat is. Nagyképűeket, gazdagokat, ugyanakkor az olvasót semmibe vevőket.

A tizennégy oldalas Kemenesi Tájéoló arról tájékoztat, hogy Csöngén felavatták a magyar irodalom új szentélyét, hazakerült Weöres Sándor és Károlyi Amy hagyatéka. A költőházaspár örököse, Károlyi Alice úgy döntött, a hagyatéknak Csöngén a helye, a felújított szülőházban. Az épület története korrajz, társadalmi látlelet. Negyvenötben államosították, az állami gazdaság használta, majd a nyolcvanas években Gonda György és Dala József segítségével az önkormányzat visszavásárolhatta. Következett az állagmegóvás, majd egy Weöres- emlékkiállítás, majd a pályázati 30 millióból a teljes felújítás.

Köszönetet mondott Csöngének Esterházy Péter író, Károlyi Alice. Csernus Mariann színművésznő szavalt, a Kaláka együttes megzenésített verseket adott elő. "Csönge bevonul a belátható örökkévalóságba..." - fogalmazott Kapiller Sarolta, a Vas Megyei Önkormányzat művelődési titkárságának vezetője. Ez a "belátható örökkévalóság" tetszik nekem. Még soha nem hallottam, pedig több szempontból is telitalálatnak érzem. Negatívjáról: ma még az örökkévaló sem makulátlan. Olyan magyaros, sántikáló örökkévaló. Tornából felmentetteknek, hátrányos helyzetűeknek. Kései uniós csatlakozóknak. Behatárolt időben. Pozitív-

járól: viszont belátható, hála a jó szemnek, a ki-tartó tekintetnek, és a tiszta, lekerekített, egyesek számára elérhető örökkévalóságnak. Egyesek számára, mert ha mindenki elérhetné, akkor más eszmények után szaladgálhatna az emberiség, az utókor.

Tallózzunk tovább. Ötödik alkalommal nyitották meg Répcelakon a Répce expót, hatodszor a Laki Kalinkó népzenei és néptánc találkozót. A város az elmúlt négy évben közel egymilliárdot fordított fejlesztésre. 2007 után uniós forrásokra számít. Drukkolok a számítóknak. Miután annyian áhítoznak az uniós forrásokra, elképzelek egy kiapadhatatlan, vagyis nemlétező forrást. Vagy létezik, csak jönnek a határőrök, mint annak idején Kőszegen, a Hétforráshoz, s Sipos Laci a Tőhötömből nem ihatott eleget. "Gyerekek, a Tőhötöm a legjobb" - törölte végig kézfejjével a vizes ajkát. Az Ümmögő együttes Bizalom-díjat vehetett át a Kalinkóért. Igazolni tudom, hogy a településen átvezető 86-os főút átok és áldás egyben a répcelakiaknak, ahogy a megnyitón egy honatya fogalmazott. A helyiek inkább érezhetik az átkot. Álmukban több százszor gyorsforgalmi úttá alakíthatták a 86-ost, és új nyomvonalon négysávos utat építettek, ahogy a tervek is szólnak talán évtizedek óta. És még évtizedekig?

A sághegyi Trianon-keresztnél megemlékeztek a békediktátum megkötésének nyolcvanhatodik évfordulójáról, tényszerűen és szomorúan. "Tizenöt perc kellett az ottani uraknak, hogy egy nemzetet sárba tiporjanak." Ebben a térség-

ben Trianon okozta az összes problémát - foglaltam össze a múltkor a véleményemet telefonban egy külföldinek. Mielőtt még azt gondolná, hogy nem így van. A kisebbségi lét nyugét csak az tudhatja, aki próbálta - bizonygatták évekkel ezelőtt a Komáromi Jókai Színház kisebbségben élő művészei. Az olvasó megtudhatja, hogy az időjárás nem kedvezett idén a hagyományos tokorcsi repülőnapoknak. A német gépek távol maradtak. Az üzemeltető Fodor Attilával Sárváron találkoztam egy vagy két éve a Simon-Júdás vásáron.

Az ott lakóknak bizonyára nem közömbös, hogy Celldömölk érdemelte ki idén a Vas megye legbiztonságosabb települése címet. Krimi azért akad arrafelé. Az önkormányzatot a közbeszerzési eljárással kapcsolatos helytelen döntés miatt egymillió forintba büntették. Viszont nem összefonódás miatt nem kellett a Mávéccell Kft.-nek kötbért fizetnie a Vulkán fürdő első és második ütemének későbbi átadásakor. Az sem igaz, hogy Söptei Józsefné alpolgármester, akinek az érdekeltségi körébe tartozik a kft., "bilincsbén van". Németországban volt üzleti úton. Könnyen ítélkezik ma a halandó. Olykor a bíróságok helyett. Cellben új városháza épül, mert a régit 2007 végéig vissza kell adni a Pannonhalmi Főapátságnak.

A múltkor azért dohogtunk, hogy a költészet-napi rendezvények egyre szegényesebbek, a versmondó egyre kevesebb. A Petőfi Sándor emlékét ápoló Ostffyasszonyfán Weöres Sándor Versmondó Versenyt tartottak tizenhat iskola hetven-

öt tanulója részvételével. Aranyágon ül a sármány címmel Weöres-versekhez kapcsolódó képzőművészeti pályázatot is hirdettek. Ötszáz pályamű érkezett az országból. Néhányat megvásárolt közülük az Apáczai Kiadó jövő évi naptárának elkészítéséhez.

A Kemenesi Tájéolóban olvashatunk arról, hogy tízéves a Páneurópai Unió Sárvári Regionális Szervezete, hogy szülővárosában egyre jobban benépesül a kiváló nevetetőről, Kabos Lászlóról elnevezett Kabos utca. Ma még rozoga kerítésen szerénykedik az egyik utcanévtábla, sőt csalánerdő takarta. Egy kabarészínésznek sok mindent ki kell bírnia, még azt is, hogy időnként megcsipkedik, de az ilyen csípésre okkal érzékeny lenne. A szemlézett lap rejtvénnnyel, sporttal, hirdetésekkel teljes, és a celldömölki Antók Nyomdaipari Kft. munkáját dicséri. Ennyi hír, érdekesség után legközelebb is megállok Répcelakon.

Még egyszer ünnep

A sárvári bank biztonsági őre eligazított, hat évig pékárut hordott arrafelé. Hajtsak csak, mintha a Balatonra mennék, át a Rába-hídon, utána viszont balra, Ostffyasszonyfa irányába, majd Csöngre, és így tovább. Még a fülemben csengtek a szállítási cégvezető szavai, hogy egy-

részt tízmilliós többletkiadás terheli őket a főútvonalakra bevezetett útdíj miatt, másrészt reménykedik abban, hogy az elviselhetetlen kamionforgalom alól kissé felszabadulnak az érintett települések, mert talán az autópályát választják a cégek. Már ahol van autópálya.

Empátia. Különös, nem hétköznapi élmény manapság. Kivált gazdasági szakember részéről. A vidéki Magyarország elmaradottságát persze nem oldja meg az útdíj, ami kérdés, hova megy majd. Továbbá sújtják a reform álarcában végrehajtott felszámolások. Galgóczi Erzsébet író nő intelmére emlékszem. "Nézze, én annak idején mindent elkövettem, hogy Budapestre kerüljek. Most hogy mondjam annak a fiatalnak, hogy maradjon a falujában, amikor nincs téesz, megszűnt az iskola, nincs pap." Mára hozzájött a posta, a vasút, a közeli, biztonságos orvosi ellátás, s mi lehet még. Ne pánikoljunk, de azért lássuk a fától az erdőt, az erdőtől a fát, gyakoroljunk empátiát, aminek a hiányától szenved ez a szegény ország.

Elhagyom a Rába-hidat, irány balra, Ostffyasszonyfa felé. Hirtelen magamra maradtam. Termetes mezei nyúl araszol jobbról, neki sem hiányzik a hektikás forgalom. A táj lenyűgözően szép, s mindennek előtt nyugodt. Dombra föl, dombról le, a nap jólesően süt. Bekapcsolom a rádiót, majd kikapcsolom. Nem kérek a médiából. Előző nap, a színházi világnapon két közismert, miszesnek tetsző színész vallott az érzéseiről. Fontosnak tartották elmondani, hogy nem szeretik az ünnepeket, sem a vasárnapot, sem a kará-

csont. Vártam, hogy a színház is kidobják az ablakon. Az örökké mosolygó riporternő azonban nem hagyta. Igen, a színház az más.

Miért nem szeretik az ünnepet? Fejbe verték őket október 23-án, lelocsolták ökelméket március 15-én? Nincs, akivel ünnepeljenek? Csak a munka? De hát a Teremtő is megpihent a hetedik napon. Ne féljenek. Húsvétkor a rendőr is otthon vízágyúzik, a gumipuskát elzárja a gyerek elől. Még véletlenül se... Nem hagy nyugodni, mitől olyan rosszkedvűek az emberek? A gondoktól? Azoktól már rég kiugorhattunk volna az ablakon. Bolondozunk, hogy meg ne bolonduljunk, mondta a költő. Ok nélkül senki sem rosszkedvű, de mégis különbséget tennék, mondjuk a közszolgálati tévé riportereitől, akik alkalomadtán romlott sajtot hordanak a szivarzsebükben Kosztolányi után szabadon, hogy kellően komiszak, kellemetlenek, fölényesek, utálatosak tudjanak lenni. Tudnak utálatosak lenni.

Egy éve már jártam Kemenesháton, csak nem a valóságban, hanem a Kemenesi Tájékoztató című kistérségi lap jóvoltából. Répcelakon nyomta a kezembe a kocsmáros a június 12-i számot. Ostffyasszonyfáról éppen nem írtak benne, illetve csak röviden. Annál többet a szomszédvárról, Csöngéről, Weöres Sándor falujáról. Pontosabban arról, hogy felavatták a magyar irodalom új szentélyét, és hazakerült Weöres és a feleség, Károlyi Amy költőné hagyatéka. A házaspár örököse, Károlyi Alice úgy döntött, a hagyatéknak Csöngén a helye, a felújított szülőházban. Az épület története

korrajz, társadalmi láttelelet. Negyvenötben államosították, az állami gazdaság használta, majd az önkormányzat visszavásárolta. Harminc millióból felújították. Ezzel Csönge bevonult a "belátható örökkévalóságba", ahogy a vasi önkormányzat művelődési titkárságának vezetője fogalmazott az avatón.

Örökkévalóság? Költészet? Áldozathozatal? Miféle fogalmak a részvétlenség és a következmény nélküliség, az ünneprontások, a következetes visszafejlődés, a kíméletlen megszorítások országában? Már megint a dohogás. De nézzük csak azt a Petőfi-házat. Vonatablakból több százszor láttam Ostffyasszonyfa-állomást. Vajon létezik még? Végre eljutottam ide is. A falusiak mindent tudnak, eligazítanak Petőfi felé. Lelki szemmel egy cingár alakot látok az út mentén vándorbottal a kezében. Maga a ház, csalódás. Elhanyagolt, repedés éktelenkedik rajta. Az udvart, vagy nevezzem kertnek felverte a gaz. De tény, ha már írva vagyok, hogy a költő itt töltött egy nyarat. Miért kegyvesztett Petőfi? Nemrég egy felvilágosult, világlátott fiatalemberrel találkoztam. Nem volt éppen irodalmi, forradalmi hangulatban.

Azt hittem, nem jól hallok. Minek kell pár suhanc randalírozását ünnepelni évről-évre? Miért nem volt jó nekünk az osztrák-magyar monarchia, dohogott. Tipikus labanc szemlélet, kommentálta pár nappal később az antikvárius, akinek meséltem. És a hanyagság, ami lesír a házról, labancoké vagy trikolórt lengető magyaroké? Mentő ötletem támad. A parlamenti pártok, ha

már ünnepelnek, ha már lelkipurdalásuk lehetne a pártfinanszírozás ügyében, miért nem gondolnak egy nagyot, s tesznek ünnep előtt valamit az emlékhelyek rendben tartásáért? Lehet, többre mennének vele, mint holmi programbeszédekkel, amelyekre egyre kevesebben figyelnek oda. A kormánynak van, a pártoknak van, az önkormányzatoknak, az egyszerű polgárnak nincs.

Még kér a nép... Most adjatok neki... Nem, itt a néptől kérnek. Elhagyom Ostffyasszonyfát, megcélzom Csöngét, s közben elmélázok. Angliában ötmillió fontért visszavásárolták Turner külföldre került, 1842-ben készült, hajnali tavi tájat ábrázoló akvarelljét. Vásároljon egy ecsetvonást. Buy a brushstroke. A mozgalom meghirdetése után öt héttel tizenegyezer-ötszáz szervezet és magánszemély jóvoltából összejött a pénz. Benne volt a nyolcéves Matthew Hughes tíz fontja a szerencsemalacból. Nálunk már a szerencsemalacot is leölhették, ahogy a múltban a magyar megtette ezerszer. Szegény jószágot talán még földhöz is vágta. Kikutatta a kabátok, a nadrágok zsebeit, kivételesen nem leleplező bizonyítékok, levelek után, hanem csak egy kis apróért. Az üvegeket már visszavitte. Ennyire siralmas a helyzet? Mindenki saját magát kérdezze.

Csöngén más a helyzet. A Weöres-Károlyi emlékház úgy néz ki, ahogy illik. Lenyírt gyep, pihenőpadok, Weöres-mellszobor, rajta a hűség sorai:

"Sokszor megyek Szombathelyre,
gondjaimtól szabad helyre

és mellette Oladon
békességem fogadom,
sűrű fák közt Kámonban
elmerülök álomban,
és ha vágyom völgyre, hegyre
tovább utazom Kőszegre,
végtére hazatérek Csöngére."

Megpihennék a parkosított udvarban. Autó érkezik. Benn egy felnőtt, és egy fiatal fiú ül. Láthatóan arra várnak, hogy távozzak. Miért jöttek, miért sem, nem tudom, s nem is merem találgatni. A visszapillantó tükörből látom, hogy lassan kiszállnak, elindulnak a ház felé. Furcsa. Felébred az emberben a kíváncsiság. Nem tudom meg, amit talán nem is kell tudnom, mert nem tartozik rám. Tavaly Weöres versmondó versenyt tartottak - ez is érdekes - Ostffyasszonyfán. Tizenhat iskola hetvenöt tanulója vett részt. Aranyágon ül az aransármány címmel képzőművészeti pályázatot is hirdettek. Ötszáz pályamű érkezett az országból. Néhányat megvásárolt az Apáczai Kiadó idei naptárának elkészítéséhez. És Petőfi, aki haragudott a monarchiára? Azt mondják, ágyúvizet, gumilövedéket, viperát kapott volna idén a Pilvaxban. Miért mondják, fogalmam sincs. Miért vagyunk lehangoltak, amikor a szivarzsebben egy fikarcnyi romlott sajt sincs? Miért?

Jöhet az olimpia

Már a "tragikus" cardiffi döntést követő percekben megszületett a vicc, hogy a 2012-es labdarúgó Eb-t megcélzó horvát-magyar pályázat azért nem nyerhetett, mert véletlenül az őszi beszédet küldtük el a FIFÁ-nak. Mivel véletlen nincs, így a vicc sem csak úgy a légből kapott. Persze akik úgy érzik, hogy van mentegőzni valójuk, azok bőven kereshetnek kifogást az eljárás tisztaságában. Láthatják lelki szemeikkel a három üveg körtebefőttet, amivel az ukránok környékezték meg Joseph Blattert és társait, hallhatják a pár kappan szárnycsapását, amivel viszont a lengyelek kenték meg a döntéshozókat. Valahol az is jellemző, hogy ilyesmi éppen a silány hazai labdarúgásból fejedelmien élő magyar fejekben fordul meg. Véletlenül az is megfordulhatott volna, hogy a rendezés jogának odaítélésekor egész országot mérnek meg, nem csak a focit, ám ha csak a focit vennék alapul, még kevésbé lehetne felszólalni való, hogy nem a miénk lett a pálma.

Az a csodálatos pályázati anyag, amelyet állítólag a legjobbnak ítélt a FIFA, egyetlen voksot sem kapott a döntő pillanatban. A semmi és a legjobb között elég nagy távolság húzódik, nem biztos, hogy le tudná futni egy átlagos kondíciójú magyar futballista. Végül is az anyag lehetett világszínvonalú, de miért legyen biztos abban egy

pártatlan, a napi hírekben, a nemzetközi politikában azonban valamennyire is jártas külföldi, hogy a magyarok halálosan komolyan gondolják, s amit leírtak több mint tízezer oldalon, annak minden betűje realizálódik? Öszödön azt mondták, hogy a választási siker érdekében mismásolták el a tényeket, köznyelven hazudtak, s hogy nem csináltak semmit. Az Öszöd előtti hadijelentésekben dübörgött a gazdaság, irigyelt minket a fejlett Európa, majd a karakán önvallomás után röviddel megint csak minden bámulatos tempóban haladt. Egyesek reformhangulatról beszéltek, miközben csak reformjajveszékélés hallatszott az élet számos területéről.

Mármost igaz az, amit Gyárfásék leírtak a pályázatban, vagy ők is csak nyerni akartak? Mi lesz, ha a stadionok nem készülnek el határidőre? Mi történik, ha a biztonság szavatolására hivatott erők csak békés állampolgárokat képesek rapit-tyára verni, s háromezer felajzott angol, német és így tovább szurkoló elől megfutamodnak? Mi a garancia a jelenlegi nyomorúságos gazdasági helyzetben, hogy felépülnek a szállodák, hogy a krónikus vendéghiány következtében edzetlen hazai gasztronómia formába jön, éppen 2012-re? Mi lesz, ha a pénzeket újra meg újra ellopják, ahogy az történni szokott, a beruházásokat megelőző közbeszerzési pályázatokat pedig elcsalják?

Ahogy az lenni szokott.

A cardiffi történet, azaz a magyar nyöghömködés nem ám a 2012-es Eb-vel kezdődött. Jóval korábban. Emlékezzünk az osztrákok-

kal közösen tervezett világkiállításra. Az ötletnek politikai okokból meg kellett buknia, mert a párt-irigység, a széthúzásban megnyilvánuló magyar átok így rendelkezett. Párthívek hirdették nagy hangon, ha nem tudjuk méltóképpen megrendezni, akkor nem szabad. Aztán jött a következő. Egy másik politikai erő merészet álmódva felvetette a magyar olimpia ötletét. Az ellenfél kapásból lesöpörte az ötletet, mert nem az övé volt. Nézzenek a tükörbe a politikusok. Annál is inkább, mert alig pár esztendő elteltével pontosan az irigyek jöttek az olimpiával, amely mellett társadalmi mozgalmat hirdettek, akár a kudarccal végződött 2012-es labdarúgó Eb érdekében. Olimpiának lenni kell, mert ők mondták.

Még menet közben mi mindent vettek el a magyarok a magyaroktól, ami helyett nem adtak semmit, csak reménytelenséget, kiábrándultságot, szegénységet, arról is lehetne regélni pár oldalon. A helyzet attól nem jobb, hogy nincsen következménye semmi gyalázatnak. Attól sem rózsásabb, hogy az alamizsnáért elvtelenségre bármikor kész média mindig oda áll, ahova diktálják. A viccbeli Sztálin azt mondta a veszteglő vonatban híveinek, húzzuk be a függönyt, és tegyünk úgy, mintha haladnánk. Ha még a vonatfütytöt is utánozták, a dolgot kipipálhatták. Cardiffban elvesztek a magyar remények. Nem először. De túl lehet élni. Gyárfásnak oda lehet adni a nemzeti vagyon még eladatlan részét a kitűnő pályázati anyagért. A siker nagyon kellett volna, de nem a politikának elsősorban, amely éjjel-

nappal sütögeti amúgy is a pecsenyéjét, hanem az országnak, a népnek. Hogy egyik a másik nélkül nem létezik, azt a legmagasabb helyeken, a ködbe vesző felső régiókban ma még kevesen tudják. Lehet legyinteni az országimázusra, meg lehet szüntetni az imázsközpontot, de a leckét meg kell tanulni. A FIFA döntése ebben segíthet, s majdan esetleg a Nemzetközi Olimpiai Bizottságé is, ha lesz bátorság odaállni. Fontos dolog a pályázati anyag, lehet, hogy az ügyeskedés, a lobbizás még inkább, de mindennél fontosabb, hogy fedezete, hitele legyen bármilyen vállalkozásnak. Ha van, jöhet az olimpia. Most még elkerülhetetlen feltenni a kérdést: jöhet az olimpia?

A vipera

Egykori kedves tanárom, Hegedüs Géza közönségtalálkozókon rendszerint elmesélte íróvá válásának történetét.

Gyerekkorában sokszor nagyobbbat mondott, mint amit látott, tapasztalt, vagyis meglódította a fantáziáját. Ha az utcán macska került az útjába, odahaza oroszlánról beszélt. Hja, akkoriban még könnyebb volt működtetni a képzeletet, mivel a valóságot általában szerényebbnek, szürkébbnek érzékelték az emberek. A fantázia tehát, már aki-

nek volt, könnyen működésbe lépett, ha valaki ki akart törni saját és egyéb korlátok közül.

Manapság egyre nehezebb az íróvá válás a képzelet felől nézve, mert az élet olyasmiket produkál, hogy nem győzünk fantáziával lépést tartani. Nem mondom, hogy éppen oroszlánok sétafikálnak az utcán, s ezek után már nevetséges volna macskáról mesélni. Ám még ezt is megérhetjük egyszer, s akkor majd úgy leszünk, mint az egyszerű vidéki ember, aki a zsiráfot megpillantva az állatkertben kijelentette: - Na nem, lehetetlen, ilyen állat nincs. Kutyával a pöttöm chihua-huatól, palotapincsitől, bolognesetől egészen a borjú nagyságú egyedekig, valamint patkányig, vadászgörényig, cibetmacskáig, kézfejen szállított sólyomig lehet találkozni, de nem mindennap adódik olyan élmény, amiben szerénységemnek volt része a napokban a városi korzón.

Két fiatal, egy fiú és egy lány jött velem szemben. Az együvé tartozást nem demonstrálták a közismert módokon, nem szorongatták egymás kezét elvarázsolt szerelmesekként, derékon sem fogta egyik a másikat és a másik az egyiket. A karjukat párhuzamosan előre tartották derékszögben, s mindkét kézfejükre gombolyag volt tekerve. Kiléptek egy giccsfestményből, csak éppen a cica elszaladt és azt keresik? - gondoltam. Vagy valami számomra ismeretlen páros társasjáték szemtanúja vagyok, amelyhez fiú, meg lány kell, valamint két gombolyag, s a tét az, ki bír többet gyalogolni ebben a furcsa tartásban, anélkül, hogy a gombolyag elfáradna? Nem. Soha nem

jöttem volna rá magam sem, ha egészen közel érve nem azt veszem észre meghökkenve, hogy ezeknek a bűbajos fiataloknak a kézfejére élő kígyó tekeredett nyilvánvalóan pihenő, nyugodt tartásban. Üriember, mint tudjuk, nem csibész, nem csodálkozik, de ami sok, az sok és sokk.

Fogalmam sincs, hány sétálgató idős ember ájult el a páratlan látványtól, hány kisgyerek kapaszkodott sikoltva a felnőttbe, ha éppen volt a közelben, s követelte, hogy ebből a városból márpedig azonnal el kell költözni. Feltűnési viszkegység - hallottam a keresetlen kommentárt. Ez igen, ezek aztán bátrak - mondta a másik. A harmadik állatvédelemért, a negyedik és az ötödik rendőrért, illetve tűzoltóért kiáltott. Az utca azért nagyjából megőrizte a nyugalma. Mesélem az élményt a festőművésznek, aki Magyarország legnagyobb kalapját viseli, a rekordot Kassák Lajostól örököelve. A festőnek szeme sem rebbent, ellenben erdélyi szülőföldjén megesett történettel ajándékozott meg. Gimnazistaként Nagybánya környékén kószált a békés természetben, egyszer csak női sikolyt hallott a közelből. A hang nyomába eredve, felfedezte annak forrását, egy rémült hölgyet, aki kígyót látott a fűben.

A fű megmozdult, s a bibliai lény kései utódja a rá jellemző sajátos mozdulatokkal osont volna tovább. Ez volt az a pillanat, amikor sok minden történhetett volna. Például a gimnazista hanyatt-homlok elmenekül, s utólag eszmél föl, hogy ez azért nem a legférfiasabb megoldás egy rémült hölgy jelenlétében. Megtehetette volna azt is,

hogy megállásra szólítja a kígyót, hogy egy következő, talán bibliai ihletésű alkotáshoz kellőképpen szemügyre vehesse. Sem ez, sem az nem történt. Hirtelen mozdulattal nyakon ragadta fejénél a kígyót, amely azonnal a karjára tekeredett, s talán nem éppen sétáló tempóban, feltehetően az ijedt hölgy fokozott rettenetétől kísérve megcélozta a közeli kis állatkertet, ahol elhelyezte azt egy akváriumban. Másnap, harmadnap tudta meg az állatkerti alkalmazottól, hogy a kígyó teljesen véletlenül vipera volt.

Vipera a korzón? Nem valószínű. Na és, ha igen? Sajtótörténeti anekdota, hogy régen a megyei lap rendszeresen leadta a hírt: Fertőrákoson nincsen viperaveszély. De ki mondta, hogy vipera van arrafelé? Mondta valaki? Egyesek szerint van, mások nevetnek a dolgon. A korzón pedig azt látom, hogy fiatal pár sétálgat a napsütésben, amit nyilván a hüllők is kedvelnek. Az utóbbi időben, október huszonharmadika óta rengeteg szó esik a viperáról, amely csíp, rüg, üt és harap. A dilemma ugyanaz: volt vipera vagy nem volt? A felvételek tanúsága szerint volt, a rendőrök azt állítják, nem volt. Az embernek a kikapós, tetten ért feleségről szóló tréfa jut eszébe. Az asszony így védekezik: - Jenő, te inkább hiszel a saját szemednek, mint nekem!?

A művészember, akár festő, akár nem, úgy látszik nem fél a veszélytől. A megboldogult szobrász balesete jut eszembe. Az állatkertben, kissé illuminált állapotban ugyan, pacsit kért az orosz-lántól. Az orosz-lán jól nevelt, udvarias lény lévén,

adott pacsit, amely kicsit erőteljesre sikerült. A szobrász kézfejét számtalan öltéssel hozta rendbe a sebészorvos. Jómagam távoli országban néztem szembe a békésnek ismert püpos tevével, aki állkapcsával előttem vágott erőteljesen fejbe egy szabadnapos sevillai pincért. Az ijedtség alapos volt, de nagyobb baj nem történt. Viszont én óvatosságból leoldottam a mögöttem haladó teve szíját a magaméról. Ezzel a direkt veszélyt elkerültem, ellenben megbontottam a tevehajcsár által fáradságos munkával összeállított tevekötéléket, s ezzel a hajcsár dohogása szerint tönkre tettem a munkáját. Bocsánatot kértem, levontam a tanulságot. Éppen a napokban a korzón, hogy a fiatalokkal sétáló kígyókat nem bántottam. Vagy nem mertem bántani?

Lopják a filozófust

Mivel két tárlat nyílik ugyanabban a városban egy óra eltéréssel még nem szükséges rendőrért kiáltani.

Már csak azért sem, mert előfordul, nem tudni, miért, általában pénteki napon, hogy percre azonos időpontban négy helyen nyitnak kiállítást ugyanabban a városban. A rekord talán ennek a kétszerese lehet. S ha már mindenáron rekordra hajtunk, egyszer pesti galéria két szomszédos

termében azonos pillanatban ajánlottak a közönség figyelmébe képzőművészeti élményt. Ilyenkor, ha igazunk van, ha nem, elsietve kijelentjük, no lám, a jobb kéz nem tudja, mit csinál a bal. Hogy mit követett el a péntek, mint kiemelt fejvesztettségű mutató, arról legfeljebb találgatásaink lehetnek.

Ha onnan közelgetjük a dolgot, hogy jobb a két kiállítás, mint az egy, s a három, mint a kettő, akkor könnyen nyugovóra térünk a probléma felett. A futás pedig egyik galériából a másikba az időbeli egybeesések miatt, majdnem hasznosabb, mint akut veszély esetén. Szégyenről ne szóljunk. Szégyellje magát az, aki a szervezés szót anyanyelvén sem ismeri. Azért ez sem olyan egyszerű. Nemrég valakik tárlat kapcsán a tökéletességre törekedtek. Mást nem mondhatunk, amikor azt láthattuk, hogy a közönség nem fért el a galéria tágasnak éppen nem tartható udvarán. Volt zene, színház, beszéd több is. Szokatlan módon a kiállító művész is szózatot intézett a közönséghez. Ha nem elég a mű.

Újabban elharapózott a műsor, a zenei produkció a tárlatokon. Akkor már miért ne legyen színház, tánc, filmvetítés, cirkuszi akrobatika akár? A néző, aki a mai világban veszi a fáradságot, és elzarándokol a kultúra szentélyeibe - a szentélyt azért nem kell szó szerint venni -, sokat érdemel, talán egy pohár bort, pár darab pogácsát is, amire ma szintén dívik. Ha szigorúak lennénk, s a túlcicomázott produkciókat Prokrusztész-ágyba fektetnénk, lenyesve azt, ami a túlzások

következtében kilóg, maradna a kétszavas kö-szöntő, az elvétve tárgyilagos szakértői elemzés, s passz. Repülne a színház, a mozi, a fuvolaszó, az üveges tánc. Magyarul nyülcipőket húzva rohan-nánk a következő tárlatra, amelynek a megnyitó-ját lehetetlen utolérni, amelyre szintén ráférne a Prokrusztész-ágy, nem a nyújtás, hanem a nyese-getés szándékával.

Van persze olyan is, hogy a gazdagság a szegényházaságával hivalkodik. Nem, nem a kiállí-tott művek semmitmondására utaltunk, bár oly-kor utalhatnánk. Jóval prózaibb a felvetés. Pél-dául, hogy a közönséghez nem jutott el a híradás, vagy nem kellő hatékonysággal, s ennél fogva üresen tátongott a tárlatnyitó. Betű szerint persze semmi nem igaz, még az egyszeregy sem, annál is inkább, mert számok játéka. Egy megszorítások-kal üres tárlatnyitó a bevezetőben említett órával később zajlott a zsúfolt után. A kétszáz érdeklődő amonnan némi késéssel odaérkezhetett volna, s most kereshetnénk más mondanivalót. Csak hát nem ért oda, mert nyilván nem is akart. Három bátor ember vállalkozott arra, hogy versenyt fut az idővel. Egy nyugalmazott képtárigazgató, egy műgyűjtő, s szerénységem.

Túlzás nélkül állítható, bőven elfértünk mind a hárman, miután összesen ennyien vol-tunk. Ha már nem élvezhetjük azt, hogy szét-nyom a tömeg parányi művészeti élményért, ak-kor azt élvezi az ember, hogy van levegője. Attól is el van ragadtatva, hogy nem kell megosztani had-sereggel a moderátor hölgy kedves üdvözlő szava-

it, zenei ajándékát, két komoly úr körülményektől függetlenül teljes terjedelemben előadott beszédét. Miután mást amúgy sem igen tehetünk, fogadjuk el azt, amit a sors ránk mért, akár panasz, akár dicsekvés formájában. Ma valahogy több a panasz, s ami kellemetlenné teszi az egészet, az a több felettébb jogosnak tűnik. Ott lebeg a szemünk előtt, hogy először enni legyen a népnek, tudja kifizetni a kifizetni valót, s ne nézze, hogy az a vacak kávé egyik helyen öt forinttal többbe kerül, mint a másikban. Aztán jöhet a kultúra, aztán jöhet a művészet. Aztán jöhet?

Azért nem egészen így van. A soha el nem érkező paradicsomi állapotot lehetetlen kívánni. Ne tegyünk fogadalmat, hogy addig nem veszünk levegőt, amíg a mennyei boldogság hatalmába nem kerít bennünket. A megfulladás garantált hosszú távon. Azzal se kérkedjünk, hogy a cápa egyen meg, ha még egyszer így, még egyszer úgy - betesszük a lábunkat egy kiállításra. Előbb fal fel, mint hogy a szavunkat állni tudnánk. A kiállítás on a művészet javíthatatlan embernemesítő el-tőkéltségéről eleget beszéltek, marad a panasz. A nyugalmazott képtárigazgató újságolta, hogy a filozófusok kertjéből elloptak három filozófus szoborportrét. Lopják a filozófust. Jelentős előrehaladás. Hosszú ideig csak üldözték, megfigyelték ezt az emberfajtát. Most meg lopják. A legszebb kisváros legszebb terének legszebb kőrózsáit le-tördelték. A vaspadot egy az egyben elvitték. A folyami szigeten tündöklő hófehér márványsellőt legyilkolták. Leválasztották a fejét, mindig a disz-

kóból hazarandalírozó részeg fiatalok. Tavaszi áradáskor pont ez a megejtően szép sellőfő látszott volna ki a vízből, ahogy aztán fejpótlás után másik áradáskor már ki is látszott.

Panaszkodni változatosan lehet. Például kérdezve is. Megtudakoljuk, van-e múzeuma a legszebb kisvárosban élt neves festőnek. Majdnem biztosak lehetünk benne, nincs. Arra viszont már nem számíthatunk, hogy egykori lakóházának falán nem lehetett emléktáblát elhelyezni. Mellesleg a házban egy másik művész él, aki a nedves falak szívóhatásától fiatalon megbetegedett. A tárlat óta sajnos meghalt. Kérdezhetjük azt is, milyen a szomszédos régió gyűjteményes kiállításának a sajtóviasszhangja. Majdnem biztosak lehetünk benne, semmilyen. A zsurnaliszták lusták, mint a lajhár, érzéketlenek, mint a tapló. A szerkesztőségek vezetői műveletlenek, talpnyalók. Irtóznak a szabadságtól, amire olyan szeretettel hivatkoznak.

Katalógus azért a gyér tárlaton is van. Hellyel-közzel felfedezhetni benne volt évfolyamtársakat, ismerősöket. A volt évfolyamtárs annak idején érdekes nézetet képviselt. Minek a képet falra rakni, az nem azért van. Egyszer biztos eljön ez az idő is, ahogy a könyv nélküli otthonoké már elég közeli. Ha eljön, nem kell többé tárlatra járni. Ne is lássuk azt a néhány embert, akit amúgy sem látunk, mert félrefordítjuk a fejünket, ha megpillantjuk. Meg aztán hátha keményen oda-mondunk a másiknak, s az még rosszabb. A tárlatnak semmi értelme, sőt igaza lehet a festőnek,

a kép nem is falra való. Ezen kívül mindennek megvan a kockázata.

Kinek jó az, ha az alkotást keményen meg-bírálják? No, nem a sajtó, azt már régóta nem érdekli. Közvéleményt firtat arról, mit óhajt az olvasó az újságban. Az olvasó azt mondja, semmit, de az minél rövidebb legyen. Úgy legyen lottó ötöse, ahogy a semmire vonatkozó óhaja maradék nélkül teljesül. Mi érdekes is van a képző-művészetben? Legfeljebb ha a műalkotást elrabol-ják, ami errefelé ritkán esik meg. A filozófus port-rékat állítólag szobrász lopta, vagy lopatta el. Ha már mindenki lop, miért éppen a szobrász ne tenné. A művészek általában nehezen válnak meg a munkáiktól. Így kézenfekvő, hogy a tettes maga az alkotó lehetett. Igen ám, de mi van akkor, ha jóval a dicstelen cselekedet előtt az égi műterem-be költözött. Mi van? Rengeteg az ideje, hogy a zavarosban halásszon. Továbbá mindenkinek jól jön egy házi filozófus.

Szarvas, kolbász

Köszönöm a jótanácsot, nekem is eszembe jutott, hogy nem vacakolok, egybeírom, és akkor lesz szarvaskolbász. Azért választottam ketté, mert késleltetni szerettem volna a nyálelválasztást, ami talán így is elindul. Eszem ágában sem

volt, hogy kvízzjáték tárgyává tegyem a kombinációs lehetőségeket, s mondjuk kitűzők a nyertesnek másfél kiló, május negyvenötödikén éjfélkor a pilisi erdő közepém átvehető szarvaskolbászt jutalmul. Ebben már rég megelőztek egyetemet végzett doktorok, akik az ünnepekre éppen szarvaskolbással igyekeznek felszerelkezni. A betegnek persze diétát, koplalást, semmi húst, vizes kását javallnak, hozzá az alkaron megjelenő piros pöttyönként másfél kiló gyógyszert a drágábbik fajtából. "Köztudott, mi orvosok nem gyógyítunk meg senkit, csupán a gyógyszeripari lobby rabszolgái vagyunk" - mondta egy doktor a széles nyilvánosság előtt. Életéért a szakma, sőt a szakmán kívüli, a beteg hálás szerepét alakító társadalom abban a szent pillanatban nem sokat adott. Ám lehet, hogy a másik kezével felírt néhány mázsa teljesítmény csökkentő pilulát, és helyreállt az egyensúly. Szarvaskolbászt még nem írtak fel senkinek, csupán vörösbort a találékony beteg meséje szerint. Egy éber asszonyság azonban lebuktatta a tetteit, aki nem volt más, mint a drágalátos férj.

Kiállításon futottam össze egy sápkóros emberrel. Azt hittem, neki van baja, de tévedtem, a papa beteg. Meggyógyulna szegény, naná. De egyik orvos ezt mondja, a másik azt. Kettő között a beteg a kezét tördeli. Ahelyett, hogy örülne a demokrácia kiteljesedésének. A doktor tetszés szerint választhat, milyen nyavalyát akar rásütni a betegre, és a beteg is dönthet, kinek a diagnózisa szerint óhajt elpatkolni. Ilyenkor kéne a har-

madik orvos, aki a másik kettő fejére ütve, kijelenti a harmadik, eredményre talán nem vezető, de végleges szentenciát. A gogoli képbe beleillik a központi törekvés, hogy minél kevesebb kórház legyen. Ha sok kórház van, a beteg vérszemet kap, ami már gyógyítandó valami. Kis országnak, mint a miénk elég egyetlen kórház, egy ágyba ugyanis több páciens lehet fektetni. Miután az ágyon keresztben is el lehet helyezni a betegeket, még előbbre jutunk. A hatszáz százalékos kihasználtságot még a pökhendi Amerikának sem sikerült elérnie.

Szakmai pályafutásunk nem kiemelkedő állomása általában, ha január hóban disznóvisítással gyarapítjuk zenei élménytárunkat, és például kolbászt töltünk. Saját kezűleg, a böllér szakértő felügyelete mellett, nehogy a kolbász túl jól sikerüljön, és ennek valahogyan híre menjen. Sajnos híre megy, mert rejtélyes úton-módon némi vadhúsrá, jelesül szarvaspecsenyére teszünk szert, mégpedig azzal az alattomos szándékkal, hogy a kolbászt azzal szépen megbolondítjuk. Aztán ha annyira jól sikerült, hogy kiléphetünk a produktummal a világot jelentő deszkákra, felhívjuk legkedvesebb barátunkat, bejelentve a közeli meglepetést. A barát egy hétig nem alszik a kíváncsiságtól, majd megeszi a fene, és könnyekig meghatódik, amint asztalára tesszük a bódító illatú kóstolót. Hurka, véres, májas, töpörtyű, szalonna és őfelsége, a király, Második Baromi Jó Kolbász, aki már időtlen idők óta uralkodik, és hosszú uralkodása alatt a legcudarabb körülmé-

nyek közt is elősegítette megéhezett népe boldogulását. Az a hatás azonban, amelyet nem tudunk fokozni, alig ér valamit, tehát fokozzuk. "Mit mondasz, ha közlöm veled, hogy a kolbászt megbolondítottuk egy kis vadhússal?" - pördülünk a jóbarát elé az esztendő legfontosabb kérdésével. Ekkorra a barát már majd kiugrott a bőréből, de maradék erejével megőrizve a lélekjelenlétét, kapásból rávágta: "Azt mondom, hozzáal még!" Hát nem ilyen az igazi barát?

A földi halandó viszonylag még egészséges gyomorba hajigálta az élelmet, amikor rájött, hogy a szarvas ugyanúgy feldolgozható bárminek, mint a disznó. Az állatvédők sikoltoztak, ahogy bírtak, de nem sok sikerrel. Szerették volna bizonyítani, hogy a szarvas hivatása élete folyamán csupán az erdő világának változatossá tétele, a költői túlzások hullámain lovagolva, az élő világ megkoronázása. Ha van időnk elbeszélgetni egy szép bikával, nem bánjuk meg. Elmondja nekünk keresetlen szavakkal, milyen álmvilágban élt a fajtája, amíg az ember nem zavarta fel az erdő csendjét. Ez jó régen volt, még Rózsa Sándornál, Savanyú Jós-kánál, Veszekánál is előbb. Sőt, már Robin Hood sem fért a bőrébe a sherwoodi erdőben, minden áron szarvaskolbászt akart enni, pontosabban gőgös uraságok húsát szerette volna fűszerezni szarvassal. Figyeljük meg, vaddisznóval, őzzel már be sem érik, pedig felkapott sztárok voltak valamikor, de a sztárok ideje hamar lejár. Somoigyban társalogtam egyszer háznál, szelíden tartott vaddisznóval. Meg is simogattam a gazda

bátorító szavai kíséretében. A vadkan akkor nyugodott meg, amikor kiderült, hogy nem én vagyok Zrínyi Miklós. Erre a névre történelmi adomák szerint igen érzékeny, mert igazságtalanul ráfogták a derék hadvezér halálát. Miközben az osztrák múzeumban szemlére van téve egy pisztoly a felirattal: ez az a vadkan, amely megölte Zrínyi Miklóst. Nem evett meszet, hogy nyakát szegi egy hadvezér költőnek, csak azért, hogy bekerüljön a magyar történelemkönyvekbe. Különben is mióta a történelem nem érettségi tantárgy, sőt, létezik politikai szájíz szerint leírt história, már nem kifejezetten dicsőség tananyagának lenni. Akkor már inkább verset ír egy vérbeli vadkan. Azzal sem megy semmire, legfeljebb agyarát feszíti a büszkeség, hogy rímekbe szedte fordulatossá életének minden örömét, bánatát ebben az alapvetően nem poetikus korban.

A szakértők ebben a pillanatban is vitáznak, hogy a szarvaskolbász tisztán szarvasból készül, vagy a disznóhús van megbolondítva vaddal, a vad disznóval. Nem mindegy, főleg, hogy milyen a keverési arány. Lehet választani. A dolog természetesen az árkérdést is befolyásolja. A disznó felmentést kér. Meséli az ügyvéd, hogy gazdász ügyfele nyakán maradt száz disznó, nem veszi át senki, a költségek meg csak nőnek. "Nem száz, hanem kilencvenkilenc" - mondom az ügyvédnek. Értetlenül néz rám. "Kilencvenkilenc, mert egyet máris neked ad" - sütöm el a viccet. "Ne marhászkodj" - felel az ügyvéd, további állatfélélet, a szarvasmarhát hozva a képbe. Nem vitás,

valaki eltolt valamit. A gazda? Az EU? A kormány? Az átvevő? Nosza, keressünk gyorsan bűnbakot, vagyis egy ötödik jószágot, amiből pláne túltermelés van a felelősség elől menekülő világban. "Miért nem adja olcsóbban, akkor majd eladja?" - okoskodik Harmadik Mindenbe Beleszóló Mariska Néné. "Az nem olyan egyszerű" - kapja a választ. Azt a jószágot etetni kell, na jó, ruházni nem. A takarmány viszont igen drága. Sok lúd disznót győz, mégis a disznó marad meg. Itt ötszáz, ott ezer, másutt még több. Ilyenkor mázsányi súlyok nehezednek a gazdára. Hogy fogyaszt el karácsonykor száz disznót, vagy kilencvenkilencet, rejtély. Ennyivel az éhenkórász rokonok sem bírnak. Jövőre bővül a piac. Új hentesáru bukkan fel: a bűnbakkolbász. Bűnös, akinek szorult helyzetében bűnbakra van szüksége, annyi szaladgál, hogy el lehet torlaszolni velük a Dunát. Bégetés és ordítás hasít a levegőbe, amikor az elmélkedésben itt tartunk. Az előbbi a birkától, az utóbbi a számártól származik. Ők sem akarnak kimaradni a sorból. Hasonlóságuk az emberhez nem újkeletű. Hasonlóságuk? Azonosság az kérem, tökéletes azonosság. Ember egyenlő birka, ember egyenlő számár. Szamárhús állítólag van az igazi téliszalámiban, a birka beéri a futottak még kategóriával. Hiába, idén a szarvas a sztár. Egyetemet végzett doktorok több mázsát vesznek belőle kolbász formájában, miközben a betegnek diétát, koplalást, vizeskását javallnak. Ráadásnak minden pörsenésre másfél kiló gyógyszer írnak a drágábbik fajtából. A legújabb kuta-

tások szerint a Demalgonban elenyészően kevés a szarvashús. A beteg nyugodtan megeheti.

Széles a vásznad?

"Hülyülők, gyerekek" - szokta volt mondani az öreg zsurnaliszta a kollegáinak, ha nem jutott valami hirtelen az eszébe.

Nem arra utalt, hogy viccelődik, hanem arra, hogy "baj van az emeleten", "hogyan elmentek ott-honról", hogy "lóg egy deszkája" - a sort lehet bővíteni egyéb fordulatokkal, lehet válogatni. Az önkritikus elszólás - "hülyülők, gyerekek" - szállóige lett anélkül, hogy bárki akarta volna. A vallomáshoz természetesen nem illett csatlakozni. Mindenki számára ismert Cyrano híres monológja: "Magamat kigúnyolom, ha kell..." Ha más teszi, nem tűrjük el, és száz százalékosan igazunk van.

Mostanában mintha elszaporodtak volna a hasonló töltetű, leleplező önkritikák, csak az a különös, hogy kerülnek a megbocsátásra indító nyíltságot, csupán sugallnak. Sugallják, hogy hülyülnek, sőt, már teljesen meghülyültek. Ennek a megállapítására azonban nem vállalkoznak melldöngetve, annál szemérmesebbek, gyávábbak vagy rátartibbak, hanem a külvilágtól, a környezettől várják az ítéletet, illetve ha nem akarják, akkor is kiprovokálják. A furcsa jelenségnek pa-

zarlóan termő mezeje a reklámszakma széltében-hosszában. Rögtön itt a cím, vagyis a kérdés: "Széles a vásznad?" Elsőre nem tudjuk, mit akarnak ránk sózni. Gyanakodhatunk, hogy éppen elmeállapotunk iránt érdeklődnek. Ha széles a vásznunk, akkor ki van minden kerekünk, a deszkáink nem lógnak, a diliflepni kiutalása egyelőre késlekedik, ha viszont keskeny a vásznunk, akkor az is előfordulhat, hogy Napóleonként közlekedünk a vasárnapi korzón.

Ha türelmesek vagyunk, egyszerű olvasással rájöhethetünk, a reklám "tovább is van". Ugyanis a vásznunk, vagy akárki vászna után érdeklődő ötletkirály a következőkben máris azt kérdi: "Mozzi-e vagy?" Tegezőleg, s főleg magyartalanul kérdi. Az élvezet dupla, ha nyelvhelyesség elleni bűnre adja a fejét. Nem tudni, kitől várja a választ, talán éppen ezért helyezi kilátásba a rejtjelezett segítségnyújtást?, fenyegetést?, s mondja: "Jövök, momentcity!", ami aztán csurig tölti azt a bizonyos poharat. Ne kérdezzük tőle, hova jön, miért jön, talán maga sem tudja." Az pedig, hogy hülyül vagy nem hülyül, uram bocsá', meghülyült, rég eldőlt. Erről vitát nyitni nem érdemes.

Nem indítunk vitát, időnk sem lenne rá, hiszen a reklámszakma százhektáros teret nyit a szállóige - lásd, főntebb - alkalmazására. Egy bizonyos üzletlánc "karóval jön", s lekap minket a tíz körmünkről. "A fukar mindenit" - káromkodja el magát, ez persze csak olyan sápatag káromkodás, mint a sótlan angolé, aki ha rettenetesen mérges, azt mondja, "átkozott". Hogy ezek milyen

durvák! "Átkozott!" A fenébel! Szent Habakuk! Ember! Te jó ég! Öreg ördög! Füttyfán füttyülő réz-angyal! Az anyja kiskésit! Nem szörnyű? Fájlalja is a sodrukból kihozottak-kijövők szegényes méltatlankodási szintjét Robert Graves, az isteni Claudius krónikása A káromkodás jövője című könyvében. Kairói egyetemi hallgatói a végletekig felbosszantották, s ő még egy jót szitkozódni sem tudott, mert az angol nyelv erre legfeljebb a gyarmatokon hajlott.

"A fukar mindent" ilyen értelemben lehetne akár angol tükörfordítás is, ilyesmit magyarok nem nagyon mondanak. A semmiért nem fárasztják magukat. Az a szép, hogy még be sem mentünk az üzletükbe, máris jót odacsördítenek. Nem érdekli őket, hogy öt perce happoltuk fel esetleg a lottó ötösért járó főnyereményt, s megvesszük az egész bolthálózatot, természetesen a reklámosukkal egyetemben, akit rögtön kirúgunk. Azon már nem is csodálkozunk, hogy náluk a thm "egy nagy nulla", hogy arra bíztatnak, vágjuk zsebre Robbie-t, az énekes sztárt. Mi lenne, ha zsebre vágnánk?

Mivel nem szeretnék igazságtalan lenni a két kiragadott, ám a hülyülés igazolására nézve nagyon is hiteles reklámmal, további példákat kellene felhozni a múltból és a jelenből. Jó ideje már egy reklámsorozat ingerli a vásárló közönséget, nem a vásárlásra szerintem, hanem valami egészen másra. Esetleg elégtétel vételére, mert úgy gondolja, sértegetik. Két félnótásról szól a történet. Az egyik félméteres szendvicset harap-

dál, a másik hitetlenkedik, milyen számárságot mond. A félnótásoktól természetesen azt várják, hogy az irántuk érzett sajnálattal - nekik szóló csodálatról nem beszélhetünk - fokozzák a kereskedelmi forgalmat. Ha nagyon ki akarnánk fordítani a dolgot, azt kellene leszűrni az egészből: ha elment az eszünk, mint a szereplőknek, akkor választjuk az ő terméküket, különben nem. Még az is előfordulhat, hogy a reklámot kikapcsoljuk. Akkor pedig végképp nem érte el a célját. Kérdés, hogy egyáltalán így is eléri.

Ha azt kérdezik tőlünk bizalmaskodva, széles-e a vásznunk, "mozi-e vagyunk", ha jól letolnak, és merő kedvességből fukarnak bélyegeznek, akkor felidézzük, és a szájukba adjuk az öreg zszurnaliszta szállóigévé érdeemesült kiszólását: "Hülyülök, gyerekek". S ha már ők is úgy látják, nyugodtan helyeselhetünk, hülyültök, sőt mintha teljesen meghülyültetek volna. Mennyivel barátságosabb a játékkaszinó kirohanása, hogy ne csak a tárcánkat tömjük náluk, hanem a bendőnket is. Meleg étellel várnak. A konyhát nem próbáltuk ki, a pénztárca degeszre tömésének elszánt kísérlete viszont kudarcba fulladt másutt. Koktélpartin bönt kaptunk ajándékba, s azt névértéken beváltottuk a pénztárban. A távozásunkat megakadályozta egy formaruhás kisasszony, aki előzőleg az igazgatónak is bemutatott.

Nem akartunk, nem is akarhattunk veszteséget okozni a kaszinónak, mert nem engedték. A félkarú rabló, vagyis a nyerő masina humánusabbnak mutatkozott, elnyerhettük a bön névér-

tékét, amelyet eredendően is sajátunknak tudunk. Nem hülyültünk meg. Szívtunk, mint a lámpabél, jöttünk-mentünk, mint a távirat, látunk, mintha széles lenne a vásznunk, s győztünk, mert a thm egy nagy nulla. A fukar minde-nit!

Agya? Adja!

A magyar - hindu rokonságról nem sokat tudunk, annyit azonban mondhatok, nem csodálkoznék, ha egy szép napon kiderülne valamiféle egyenes ági kötődés.

Köntőrfalazás helyett megjegyzem, a szervkereskedelmet gondolom ilyen összekötő kapocsnak. Mint tudhatjuk, bizonyos indiai falvakban időről időre megjelenik a szervdíler, akinek aztán eladhatja bárki az egyik veséjét meghatározott összegért. A dílertől pedig megveszi valamilyen egészségügyi intézmény vagy az orvosi esküjét szemétre hajító csodadoktor. Természetesen nem csak vesével, más emberi szervvel is kereskedik az emberiség. Egy szintén felesküdtött francia orvos gyermekszemekkel űzte az ipart Argentínában. Valamilyen panasszal bekerült a gyerek kórházba, például hasi fájással, majd kijött onnan szem nélkül. A szülők csak néztek. A gyerek sajnos már nem tudott.

Akáclombos kicsi hazánkban direkt szerverkereskedelemről nem tudunk, legfeljebb Amerikába kiközvetített béranyáról, bérszülésről, burkoltan azonban fellelhető - miért is ne, hiszen magyarok vagyunk - az infernális találékonyságnak ez a változata. A magyar nem vesével, nem szemmel, hanem aggyal üzletel. Agya. Adja? Nem adja? Adja! S most ezen a ponton szemlesütve kellene büszkélkedni, milyen kelendő a magyar agy külhonban. A legfrissebb hír, amelynél biztos van frissebb is, hiszen fél órája kopogok a számítógépen, hogy Norvégiában házakat építenek magyar orvosoknak, akiket szeretettel várnak. Sőt, a norvégok állítólag beszüntetik a költséges orvosképzést, mivel a kész külföldi diplomás jóval olcsóbb, s általában nem kezdők keresnek állást idegenben. Kaliforniában állítólag a fiatal magyar orvosok klubot alakítottak. A televízióban láthatuk az Angliában dolgozó tízezer magyar fiatalról a riportot.

Ha mindenki csatlakozna a felsoroláshoz egy apró hírrel, félő, kiderülne, hogy az elvándorlás, kiváltképpen diplomások, szakmunkások, fiatalok körében ijesztő méretű.

Magyarország a mai napig nem heverte ki, hogy 1956-ban emigrált kétszázezer magyar, köztük az egyetemi ifjúság színe-java. Egy ilyen, Amerikában élő mérnökházaspárral találkoztam Athénban, s nem vagyok az egyetlen, akinek az élmény megadatott. A rendszerváltás óta a televíziós csatornák ontják a külföldre szakadt magyar szellemiség képviselőiről az anyagokat. Ha mélyebbre

ásnánk az adatok, a szakmák, a külföldön elért szakmai sikerek tengerében, talán egyesek nacionalizmussal vádolnának.

Azt persze nehéz nacionalista jelzővel illetni, aki fiatalokat, vállalkozókat küld kormányzati szinten tömegével és némi indulattal külföldre. Hiú remény a hazai és a külföldi egzisztenciális viszonyok ismeretében bármilyen jóindulattal, de inkább álságosan ezeket a fiatalokat visszavárni. Ahhoz enyhén szólva kiszámíthatatlan a magyar jövő, megbízhatatlan minden jelenlegi csábos ígéret, főleg, ha már most tudható, nélkülöz minden alapot, hiszen hatalmi mámorban még csak nem is gondolják komolyan. Várható volt, hogy a vasfüggöny leomlásával, a határok megnyitásával, s legújabbán az uniós csatlakozással lesz elvándorlás. Az első ösztön nem is nagyon lehetett más, mint a nyugat felé kacsintgatás, mert a bezártság megszűntetésével tárult fel csak igazán, milyen mély a szakadék az úgynevezett szabad világ és köztünk. A politikai propagandában talmi csillogással illetett nyugatról kiderült, hogy azért annak a csillogásnak van alapja, van mögötte tartalom, igaz, ott nem volt honos a mérsékelt fejlődés doktrínája, nem tűzték zászlóra a legkisebbek sem, hogy merjünk kicsik lenni. Ellenkezőleg, nagyok akartak lenni, és azok lettek, bármilyen hihetetlen.

Propaganda van most is. Megdőbbenve olvashattuk a múltkor, hogy a nemzeti össztermék tekintetében már majdnem utolértük a nyugatot, hogy még pár év, és lekörözzük. Miközben azt kell

tudnunk, hogy az euró bevezetésének időpontja egyre kifelé tolódik, miközben a körülöttünk létező, levert, fáradt, kiábrándult magyar arcokon egészen mást látunk. Keresetlenül megkérdőzhetjük, miféle látványos kitörés, győzedelmes gazdasági program az, amelybe az átlagember tömegével belerokkan, amelynek semmilyen hatását nem érezheti. Bizony igaz, kevesebbet kellene beszélni és jóval többet tenni, és egy kicsit empatikusnak lenni ebben a delikát helyzetben. Lassan magyar a magyarral nem mer szóba állni, mert jó hírt mondani egyik sem tud a másiknak, a rosszat viszont ontja. Az így vagy úgy elkötelezett médiának pedig régóta nem hisz. Jobban élünk? Rosszabbul élünk? A saját zsebéből-zsebéből mindenki tudhatja, s levonhatja a megfelelő konzekvenciát.

A magyar agyakat folyamatosan árusítják kifelé. Örömmel megy a diplomás külföldre? Sírva megy? Majdnem mindegy. Megy, mert a körülmények hatalma erre indítja. Ez is egyfajta szervkereskedelem, amelybe egy egész nemzet belerokkan. Agymosás és agykereskedelem, s a végén egy harmadosztályú ország, amely az unióhoz csatlakozott tíz között most éppen a legjobb helyzetűből a tabella aljára fokozta le magát. Lehet ennél rosszabb? A pesszimista szerint nem, az optimista szerint igen. S amíg itt dűnnyögünk, megint eladtak pár magyar agyat. Szívet cserél, aki hazát cserél? A nagyvilágon e kívül nincsen számodra hely? Itt élned s halnod...? Ki beszél? Miről be-

szél? Csak arról van szó, hogy agyakat adnak-vesznek. Agya? Adja! A részleteket megtárgyaljuk.

A Butaság Palotája

Négykerekű, bumfordi terepjáró motort, úgynevezett quadot, mobiltelefonokat sorsol vásárolói között az országosra hízott könyvterjesztői hálózat, jeléül annak, hogy a baj megjelent a kertek alján, s ha már ott, félő, beljebb is merészkedik majd.

Szeretnék tévedni, de hatezer körülmény utal arra, hogy a könyvpiacra, pontosabban a könyvek körül minden dobpergetés, csinnadratta, mézesmadzag húzogató reklámakció dacára - vagy éppen azért - egyre nagyobb a csend. És a csendben lábujjhegyen osonnak elő a negatív előjelű hírek. Merészebb víziókban már megjelent az utolsó könyv, a legeslegutolsó vásárló rémképe, aki quadért, mobiltelefonért sem hajlandó átlépni a könyvesbolt küszöbét, hogy ott a lehetőségeit meghaladó összegekért műveket vegyen birtokba. Látnivalóan már most hidegen hagyják a voltaképpen bonyolultan, drágán elérhető, abszolút nélkülözhető csecsebecsék.

Két és fél százada Voltaire, a francia felvilágosodás képviselője még bocsáthatott ki szarkasztikus rendeletet a Butaság Palotájából az Ol-

vasmány szörnyű veszedelméről. Küldhetett Isten kegyelméből áldást és butaságot, sújthatta tiltással és átokkal a könyvnyomtatás pokoli találmányát. Vitriolba mártott tollal tarthatott attól, hogy a könyv elosztatja a tudatlanságot, holott az védi sikeresen a jól kormányzott országokat. Kontraértelemzendő ordréjában tilthatta a gondolkodást, a szülőknek pedig a gyermek olvasásra tanítását. Buzdíthatott feljelentésre, ha valaki négy összefüggő mondatot képes megfogalmazni. Ma azt mondanók az ilyesmire, felesleges a fáradozás. A könyv, az ismeret és az olvasó egyre közelebb kerül a paradicsomi állapothoz, amelyben a balgaság, az analfabéták és az írástudók analfabétizmusa lesz az uralkodó.

Kuriózumképpen jegyzem meg, hogy Voltaire citált rendelete 1954-ben jelent meg a francia felvilágosodás jeles képviselőit felvonultató itthoni szöveggyűjteményben. A kiadvány ára 29 forint ötven fillér volt. Ma egy hasonló mű nem a tízszeresébe, nem a harmincszorosába, még csak nem is ötvenszeresébe, hanem minimum a százszorosába kerül, miközben az élet is hihetetlenül megrágult. Könyvesboltok, antikváriumok csuknak be egyre-másra, lomtanitáskor szórják kifelé a házi könyvtárakat, amelyek a jövő otthonaiban már majd egyáltalán nem lesznek. Nevetséges példányszámban látnak napvilágot, s még sajnálatosabban csekély mértékben fogynak olyan művek, amelyek megszerzéséért hajdanán akár rohamot is intézett az igényes olvasó. Mint-ha folyamatosan szerkesztenék a Butaság Palotá-

jában az Olvasmány szörnyű veszedelméről szóló rendeletet, ezúttal azonban szigorúan érvényt is szerezve neki.

Derűlátónak persze akkor is lehet maradni, ha eltűnik szemünk elől a derűlátás tárgya. De hát ez amolyan koffeinmentes kávé, alkoholmentes sör, repülést mímelő szimulátor. Lelkesedhetünk, hogy egy magyarországi szálloda a könyvbe csimpaszkodva próbál vendéget szerezni, illetve marasztalni. Házi könyvtárat létesített, amelyből ajándékul minden vendég magával vihet távozáskor egy könyvet. Érkezéskor viszont kettőt kell letétbe helyeznie. Egyelőre nincs hír arról, hogy az ötlet elindította volna a vendégek rohamát, igaz az ellenkezőjéről sem tudni.

Néhány kérdést azért felvet a szállodai akció. Kikre számít a hotel? Könyvmolyokra? Olyanokra, akik majd ott ütik fel életük első könyvét? S ha az nem megfelelő, hanyatt-homlok menekülnek? Aztán miféle ajánlat, hogy kapok egy könyvet és vigyek kettőt? Miért nem fordítva? Egyébként megfelelő a szolgáltatások színvonala? Netán izgalmas regénnyel akarják elterelni a figyelmet, hogy az ebédre felszolgált peccsenye rágós, a pincér pedig faragatlan fráter? Biztosan el vagyunk rontva, de nehéz egy üzleti alapon működő hotelről önzetlen adakozást feltételezni.

Egyre kevesebben, egyre kevesebbet és egyre silányabbat olvasnak. Irodalom szakos egyetemi hallgatók nem olvasnak - meséli a Kosuth-díjas író, aki mellesleg egyetemi óraadó is. Nagy kár, mert életekkel lehetnének gazdagabbak

- sajnálkozik ugyanő. Ijesztő a könyv nélküli világ fentebb vizionált rémképe. Nem beszélve arról az apróságról, mivel tölti a jövő emberisége, ha egyáltalán lesz, a rengeteg szabadidejét, ami viszont biztosan lesz? Hogyan szerzi be ismereteit, amelyekkel a Voltaire-i paradoxon szerint eloszlathatja a tudatlanságot, fellendítheti a munkát, növelheti a vagyont, eligazíthat jó és rossz útvesztőiben, nemesedhet erkölcsében, erényeiben, megelőzhet bajt, betegséget?

Voltaire még csupán játszadozott a Butaság Palotájának gondolatával. Onnan küldte ébresztés szándékával maró gúnyban fogant sorait. Ma úgy tűnik, hogy ez a palota egyenesen a könyvek tengeréből magasodik az égnek, a könyvekéből, amelyeket nem vásárolnak, nem olvasnak, amelyek ezer okból elérhetetlenek, s azért, hogy ne így legyen, nemigen tesz senki. Így aztán fel is épül majd a balgaság mementójául emelt mű, ellentétben a nemes férfiú ártatlanságát szimbolizáló szoborral, amelyet a hegytetőn idegen, s talán irigy kezek rendre lebontanak. Ha aztán legvégül feltesszük a kérdést Vörösmartyval, ment-e a könyvek által a világ elébb, akként válaszolhatunk, hogy könyvekkel inkább, mint azok nélkül. Legalábbis ebben szeretnénk hinni. Az olvasmány szörnyű veszedelme éppen hogy az olvasmánnyal leküzdhető.

Ferde ház

"Bováryné én vagyok" - mondta kortársai totális megrökönyödésére Flaubert, a Bováryné című regény írója, s a meglepő vallomás szállóigeként fennmaradt a mai napig. Nagyobb meglepetést nem kelthetett volna, ha egy valóságos nemesi vagy közrangú hölgy állítja azt, hogy a szerző róla mintázta a címadó főhős alakját. Nem tudni, mennyire hatott volna bombasztikusnak, ha a múlt század nyolcvanas éveiben Gerencsér Miklós, a Ferde ház című regény, majd az abból készült kétrészes színmű szerzője jelent ki hasonlót. Nevezetesen, hogy ő a Gólyahír utcában társasházat emelt Burján család bármely tagja, például Burján György, nyugdíjas kőműves, vagy Dezső, az idősebbik fia, netán Edit, a lánya, Danika Károly, a veje, esetleg a ház falának elferdüléséhez vezető grandiózus ajánlat ötletgazdája, Félix Elek bizsuáros kisiparos-kiskereskedő.

Gerencsér Miklós nem követte a nagy franciát az elképesztő önvallomás útján, meglepetést azonban akaratán kívül is tudott okozni. Mégpedig negyed századdal később a regény 1980-as megjelenése, majd két évtizeddel a színdarab győri bemutatója után e sorok írójának a napokban egy Győr közeli településen. Titkolózásra nincs szükség, tapintatra azonban mindenképpen, mivel a Ferde ház arról szól, hogyan rombolja szét a

család több nemzedéke által lakott, éppen elkészült, de még hitellel terhelt, az építkezés kálváriáját ki sem hevert társasház békéjét az ördögi ajánlat, amellyel a jóindulattól kicsattanó, "elnyomott, szegény maszek" szomszéd a milliomos-sá válás mézes madzagját húzza el a szereplők előtt. A méreg neve pénz, s természete szerint lassan hatni kezd.

Nos, egy Győr közeli faluban beszélgettem valakivel a minap házról, eladásról, vételről, ingatlanárakról, költözésről, együtt lakó, majd szétköltöző családtagokról, nemzedékekről, amikor az illető őszinte megdöbbenésemre közölte, hogy Gerencsér Miklós az ő családja történetét írta meg a Ferde ház című regényben, s dolgozta fel a színdarabban. A vallomás meglepőbb volt, mintha Gerencsér mondta volna, hogy a "ferde ház én vagyok", vagy a történet bármely szereplőjével kapcsolatban jelent ki hasonlót. Konkrétumról van szó, s nem arról, hogy az illető úgy gondolja, az irodalommal vált történet kísértetiesen hasonlít az ő családjáéra. Lehet, hogy kísértetiesen nem is hasonlít, de bizonyosan a meg nem nevezhető ismeretlen rokonsága, ügyeik szövevénye volt a kiindulópont. Helyesebbnek éreztem, ha megmaradok irodalmi vonalon, s nem kutatom a konkrét megegyezéseket, a találgatásokra okot adó párhuzamokat.

"Csak egyetlen újabb nekibuzdulás kelle-ne, és önök milliomosok lehetnének. Szíveskedjenek elővenni papírt és ceruzát. Méltóztassanak kiszámítani. Tartoznak összesen háromszázhusz-

ezer forinttal. A ház, telek nélkül egymillió-hatszáz ezret ér, vagyis lakásonként négyszáz ezret. Borúlátóan számolva. De még így is lakásonként háromszázhuszezer forint tiszta nyereség! És még én túlzok? Nem kérem. Ez a lehetőség grandiózus. Úgy, ahogy mondom, tisztelettel: grandiózus!" Az anyagi haszon reményének megcsillantása nem önzetlen. A maszek bizsuárus vetett szemet Burjánék otthonára. Azonnali eredményre nem számíthatott. Ahhoz túl friss a ház, az abba beleölt pénz, energia emléke, túlságosan merész a gondolat, valamint a familia tagjai szilárdan állnak a megvesztegethetetlenség, a szédíthetetlenség erkölcsi vártáján. Dezső, a Burján-fiú azonban megkockáztatja: "Ábrándozni csak szabad, vagy nem?" Az óvatos kérdés előreveti a későbbi bonyodalmak árnyékát, a ház fokozatosan "ferdülni" kezd.

Nem valószínű, hogy találgatni kellene, vajon a pénz vakító hatalma képes embereket annyira kifordítani önmagukból, hogy miatta elváljanak házastársuktól, öltre menjenek testvéreikkel, halálba sodorják apjukat? A kérdésre az élet sajnálatos igennel válaszol, s ezt teszi az élet ismerő, s azt, lám konkrétan is alapul vevő író. Kérdés persze, miért, minek híján válik bárki védtelenné egy mégoly grandiózus és vonzó ajánlattal szemben? Továbbá: mi nem épül fel, miközben emeletes társasházak épülnek, minek a hiányától szenved az ember, miközben hipp-hopp, kezében a lehetőség, hogy egy álságos ajánlattal sorsokat düljön fel? Gerencsér Miklós könyvében,

illetve darabjában az anyagi lehetőség visszájára, az ember ellen fordul, és a csodálatos építmény, amelyből, úgy látszik, hiányzott a megalkuvást nem ismerő emberség kötőanyaga - végzetesen elferdült, sőt az öreg Burján halálával voltaképpen össze is dőlt.

A darabbéli család és ismerősöm családjá közti egyezést az író legutóbbi találkozásunkkor igazolta. A Ferde házat annak idején bemutatta a Komáromi Jókai Színház Konrád József, majd a győri Kisfaludy Színház kamaraszínháza Gágyor Péter és Bor József rendezésében. A főbb szerepeket Győrött Paláncz Ferenc, Horváth Ibolya, Hodu József, Áts Gyula, Besenyei Zsófia Zakar Ágnes, Perédy László alakították. A díszletet Platzner Tibor m.v., a jelmezt Hruby Mária tervezte. Ma, amikor a globalizáció, a korrupció, a karrierizmus, a kis és a nagy tolvajlások, ügyeskedések, ördögi gonoszságok tengerében százszorosan úgy érezhetjük, hogy ferdül a világ, az ország, a város, a ház, s mindennel együtt az ember, Gerencsér darabja újra színpadért kiált. Az összegek, a háromszázhuszezer, meg az egymillió-hatszázezer nyilván nevetségesek, de egy nullával, akár kettővel tetszés szerint meg lehet toldani. A téték percenként emelkednek. De mi történik közben az életünkkel, velünk, emberekkel?

A lebeszélők

Valamikor talán csak a szellemi kiváltságosoknak, a táltosoknak jutott volna eszükbe két, egymástól idegen dolog között oksági vagy az oksági feletti kapcsolatot keresni és találni.

Mára nagyot változott a világ, s a világban az ember, persze nem úgy, hogy reggel felébredve a homlokára ütött és hirtelen megokosodott. Okosodásról pláne szó sincs. Egyre-másra megtanította az élet, a társadalmi környezet. Fokozatosan felismerte, hogy a véletlenek mögött rejtélyes erők hullámoznak, amelyek vizsgálatakor összefüggésként lepleződhet le a véletlen, nyilvánvalóként, természetesként a rejtélyes. Szemléltető példa van százával.

Véletlen, mondanám, de már nem mondhatom, hogy egy napon hallottam a két alábbi történetet. Az pedig végképpen nem véletlen, hogy az elsőre biztos kételkedést kiváltó látszat mögött szeretnék rámutatni a fentebb hivatkozott összefüggésre. Az egyik történet szereplője hölgy, aki orvosi műhiba következtében elveszítette a hangját. Nyelőcső szűkülettel operálták, a sziké megcsúszott, s elvágták a hangszálait. A hölgy suttozásra ítéltetett élete végéig. A másik történet szereplője orvosnak készülő érettségiző fiatalember, aki gimnáziumában egyedülként tett latinból nyelvvizsgát. Az egyik oldalon a műhibát elkövető

orvosnak, a másikon az orvosi pályára készülő fiúnak direkt módon semmi köze egymáshoz, mondhatni nincsenek egy súlycsoportban. Társadalmi közegbe, térbe, időbe helyezve azonban a két eset egymásnak felelget, vitatkoznak, beszélnek egymással.

Semmit nem tudni arról, mi vezetett konkrétan az orvosi műhibához, amely sajnos máskor is előfordul, s különösen manapság széles nyilvánosságot kap a média jóvoltából. Felvonulnak hivatalok, ügyvédek, szakértők, nyomozók, kórházak, s persze a károsultak, a panaszosok. Egyet azonban soha nem vizsgálunk. Mégpedig az orvos felkészültségét, rátermettségét, nem tárják közszemlére a diplomáját, az érettségi bizonyítványát, egyetemi előmenetelét, szakmai és általános műveltségét, esetleges hiányzásait, mulasztásait stb. Azt nem gondolja senki, hogy a diplomát az Ecserin vásárolta, noha előfordult már ilyesmi is. A magyar élet olyan elképesztő szenzációkat képes produkálni, hogy a tudományos-fantasztikus irodalom csak irigykedve les, s ha sütnivalója van, akkor jobb híján lohol a valószínűtlen élet után.

A második számú történet az érettségiző fiúval igényel egy kis kiegészítést. Az érintettet, bár nem kellett rábeszélni a latin nyelvvizsgára, tanára győzte meg arról, hogy neki van igaza, akkor is, ha egyedül vág a feladatnak. Viszont a lebeszélők, a rábeszélők, a megdumálók, a beleavatkozók, a hivatlan prókátorok országában az osztálytársak hadserege duruzsolta tele szegény-

nek a fülét, micsoda hülyeséget művel. A latin holt nyelv, a kutya sem beszéli, a macska sem használja. Nélküle kiváló orvos, nagyszerű ember lehet. Mi a nyavalyát különcködik, feltűnősködik, minek akar a jó fiúnál is jobb, a pápánál is pápább lenni?

Félreértés ne essék, a hivatlan prókátorok, a magánügyekbe előszeretettel beleszólók, beleavatkozók egy része is egyetemista lesz ősszel az adott iskolából, némelyik éppúgy orvosnak készül. Hogy aztán milyen orvos lesz, kit vág meg, hogyan vág meg - kivételesen nem anyagilag -, az éppen olyan rejtély, mint az, milyen orvos lesz a magyarság valamikori apanyelvéből, a latinból levizsgázott társuk. Ha mégis állást kellene foglalni, kivel gyógyíttatná magát az ember szívesebben, akkor jogos részrehajlással voksolna arra a fiatalemberre, aki eminens a tanulmányaiban, az életre és a hivatásra készülve minél több kiváló eredménnyel zárult vizsgát tudhat maga mögött, s még azt is érti egyedülként a gimnáziumban, hogy a latinnal jobb orvos, tudós, műveltebb ember lehet. Erre mindenképpen nagyobb az esélye azoknál, akik semmit sem akarnak tanulni, s következőképpen siralmasan keveset tudnak majd. Arról aztán már ne is beszéljünk, hogy orvostól lévén szó, tanulásnak-nemtanulásnak, helytállásnak-bukdácsolásnak gyógyulás, emberélet a tétje.

Nagyon elmarasztalni a lebeszélő, megdu-máló hadsereget sem lehet, hiszen ők is csupán áldozatai egy helyzetnek, amely már nagyon régen

kialakult, s ma legfeljebb szünet nélkül romlik, fokozódik. Valamikor talán attól féltek, túlságosan művelt lesz a magyar, s ez a szegényembert, a proletárt vagy az iskolázatlan, tudatlan országló urakat, elvtársakat esetleg sérti. Ennek még a feltételezése is rémes. Az úgynevezett egyszerű, de józanul gondolkodó ember falun és városon egyaránt ambicionálta, s lehetőségeihez mérten támogatta is, hogy a gyermeke sokra vigye, iskolákat járjon, művelődjön, olvasson, tapasztaljon.

Néhány oktatási reform, pontosabban antireform kellett, hogy minden az ellenkezőjére forduljon, olyan legyen a közhangulat egy valaha rangos középiskolában, hogy a minél kevesebbet tudás, az ismeretek gondos elkerülése, a lustaság legyen az elfogadottság feltétele. Nem elég, hogy én híján vagyok a szorgalomnak, az igényességnek, gondolja a diák, a másik se akarjon többet, mert még a végén megemelik a mércét, s a magasságot csak a gúzölök, a stréberek viszik át, a többi éhkoppon marad, ezt pedig nem lehet hagyni.

A mai magyar társadalomnak esze ágában sincs megemelni a tudás mércéjét, legfeljebb a tanítás, az ismeretszerzés költségeit. Direkt és indirekt módszerek a média, s a médiát irányítók bűnös támogatásával hatnak oda, hogy a tudásipar, a tudás központú világ kétes állagú bor legyen a vizet prédikálók poharában. Mire jó, ha latinul tud, ne adj Isten, latinból vizsgázik a gyerekek? Netán még számon kér a fene nagy ésszel egy olyan szállóigét, mint *Salus populi lex*

suprema esto, vagyis a nép üdve a legfőbb törvény. Ugye milyen veszélyes, s mennyire nem halott nyelv ez a latin, ha jól megnézzük? Talán még egy orvosnak is szüksége lehet rá. Ha másért nem, a beteg érdekében.

Rubinajkú algebra

Kétszer született, egyszer meghalt, de tizenhárom év kriptalét után feltámadt, hogy matematikusból költővé válva közel nyolcvan kötetes bosszúművével az eszmei, transzcendens térben megölje a magyar államot. Ez a különös lény valószínű ember, érdekes nevekkal: Varecza Laci, Algebra Laci, Kozmosz Laci, Szent Varecza László, Szent Varecza Halott, aki szombathelyi régiségkereskedő. Évekkel ezelőtt az ottani piacon találkoztam vele először. Megtudhattam róla, hogy ő az egyetlen élő szent és táncolt az Úristennel. Megismerhettem A nagy jajgatás című vádirateposztát, amely ajándék a sokat szenvedett magyar népnek. Művét azóta újabbak követték, angol, orosz fordítás készült belőlük, könyveket írtak a személyéről, filmet forgattak róla, bélyeget nyomtatott, bronzszobrot öntetett magáról, perek szenvedő alánya a mai napig.

A napokban újra összefutottunk a szombathelyi piacon. Cilinder helyett kis kalap volt a

fején, a tekintete azonban változatlanul élénk, s a szorgalma mintha fokozódott volna. Öt könyvvel ajándékozott meg, köztük legjobb verseinek gyűjteményével, valamint két szombathelyi fiatalember, Boros Ferenc és Horváth Zoltán Szent Varcza című interjúkötetével, amely voltaképpen az általuk készített, többszörösen díjnyertes dokumentumfilm szöveggönyve. De miért is kell valakinek kétszer születnie, aztán meghalnia, majd tizenhárom év kripta után rubinajkú szerelmével, az algebrával szakítva matematikusból költővé válnia, s a transzcendens térben harcot folytatnia a mindenkori állammal, Leninnel megküzdnie, hogy szikrázott a befagyott Néva jege, leveleznie a pápával, a Nobel-díj bizottsággal, a hágai nemzetközi bírósággal, oktatási miniszterekkel?

Semmit nem kellett, de így alakult a ma három térben, a transzcendensben, az eszmeiben és a valóságosban élő Szent Varcza Halott sorsa, aki háromszög súlypontjában ül a kozmikus karosszékekben, és a súlyvonalak mentén közlekedik a terek között. Foggal született táltosként, gyerek volt még az egykor összes nyelvet beszélő, mára saját államot alapító, abban egyedülként létező, kiváltságosoknak időnként munkaebédet adó magányos polgár, amikor államosították Vácott a családi házat, az üzletet, a vendéglőt. Az állam később tetézte bűnét, de ez már egy másik történet.

Szent Varcza László, mint a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola matematikai docense Konkrét és absztrakt struktúrák cí-

mű dolgozatával kijavította, úgymond a helytelen Povarov-tételt. Ezt a Matematikai Lapokban megtámadta Schmidt E. Tamás matematikus. Őt nem engedték reagálni. Válasza csak évekkel később jelenhetett meg csonkított, cenzúrázott formában. Vitába keveredett több matematikussal olyannyira, hogy elbocsátották állásából. Csoda, hogy költővé vált, s végtelen versfolyamba öli az állam, valamint annak bekötött szemű szajhája, vagyis az igazságszolgáltatás elleni gyűlöletét? - kérdezhetnénk.

Költészetében kerüli a naturalizmust, ami szerinte csak a felszín letapogatása. Ha azt mondja, a fű zöld, az naturalizmus, viszont ha azt, hogy a fű piros, az már költészet, s hallgatólagoosan jelzi, hogy a Szent Varcza vérétől. A piac, a kocsmá, a vonat a nép szája a legjobb forrás, oázis a "nagy gyomorbajos versek" között. Versei egyébként rímtelenek. A füléből kiáramló kék gőz szilárdul versekké, a gőz megszab mindent. Több mint hetven kötet után mélyíteni kívánja a vareczaságot, pincét akar alája, emeletet rá. Cefrész hordójában rohad, bűzlik, erjed a világmindenség, a költészete ennek a hordónak a szeszpárlata a legmagasabb színvonalon.

A világranglistán, szerinte, ő az első három legnagyobb költő, Shakespeare a negyedik, mert az avoni hattyú korában hiányzott a feltétel, a gyilkos, romlott állam. A bizarr versek költője kacérkodik a legmagasabb elismeréssel, az irodalmi Nobel-díjjal, megfelelő ajánlók hiányában eddig nem gondolhatott rá, meg talán a svéd király sem

érett meg, hogy átnyújthassa neki. Ám ha egyszer bekövetkezik, a király majd dicsekszik a mosónő-jének, hogy az égő szemű Vareczának átadhatta, akinek ezerholdas lelkében fogannak a versek. Boldog lehetett volna az algebrai réten, hallgatva az algebrafű növést, de jött a gyilkos állam. Így maradt a vers, a költészet, a váci szülőház előtt felállításra tervezett szobor, amelyet meglátott a boltjában a Szombathelyi Képtár igazgatónője, s kérte, hogy a képtárban legyen a szoborbemutató könyvbemutatóval együtt. Nagy Varecza-lagzit rendeztek 1999-ben, majd a következő két évben frigyládanyitással, amelyben a szerző az Úristennel kötött szövetség iratait őrzi.

„A te anyád!”

Ebben a rovatban nem szoktak szitkozódni, most mégis eljött az ideje. Az alábbi írásnak, mivel a nyelvhasználati toprongyról kíván szólni, vagy csupa trágárságból kellene állnia, vagy végtelen számú pontból, vizuális füttyből, hogy ne kelljen kimondani, amit nem vélek ildomosnak. Nos, a két szélsőségtől eltekintek, mert a szerkesztőt ismervén, inkább keresztbe feküdne a hasábokon, mintsem elfogadja a felfogásával ellenkező megoldásokat. Természetesen igaza van. Annál is inkább, mivel magam ugyanezt tenném

meggyőződésből és a mondandóból következően. Mellesleg mulatságosak is lennének horizontális cenzori, öncenzori akadályként értelmesnek tartható közlendők helyett.

Amikor elszántam magam, hogy a nyilvánosság eszközével, szerény gyalogkatonaként magam is beszállok az útszéli szóhasználat elleni szélmalomharcba, rögtön el is fogott a kétség, lehet-e haszna egyáltalán? Lehet-e a legcsekélyebb haszna, hiszen a trágárság szinte polgárjogot nyert mára széltében-hosszában. Nemrég esztéta védelmezte a színpadi obszcenitást, amelynek hallatán többen otthagytak előadásokat. A szakmából sem mindenki osztja az esztéta nézeteit. Az osztrák televízió kritikusai évekkal ezelőtt ünnepélyesen leköszönt, nem vette be a gyomra a rengeteg, művészet címén produkált ocsmányságot. A botránkoztasd meg a nyárspolgárt mozgalommal az a baj, hogy olykor a megbotránkoztató a legnagyobb nyárspolgár. S akkor ne is beszéljünk arról a botrányról, amelyhez önmagáért a botrányért folyamodnak.

Furfangos rendezők vagy éppen kritikusok megkülönböztetik a funkcionális ocsmányságot, amely úgymond jellemfestő erővel bír. Csakhogy a színpadi kocsmát valamiképpen mégis meg kellene különböztetni a valóditól, ellenkező esetben hamisítatlan bort kellene innia a színésznek, s jól lerészegedni. Színháztörténetből tanítják azt a kort, amikor a naturalizmus jegyében valódi vágóhídon valódi vér folyt a deszkákon. A filmművészet is élen óhajt járni a szabados szóhasználat

ragályának terjesztésében. A szinkronizált változatok olyan mosdatlan, piszkos szájú dialógusokat öntenek időnként a néző nyakába, hogy a söröslő elpirul, a kocsis meg sűrűn jegyzetel. Na és a sajtó... Ma már mindent le lehet írni, s le is írnak mindent. A söröslő talán nem pirul el, de más mindenki igen, és csóválja a fejét, hogy mik vannak. Egykori napilap szerkesztőként közelharcot kellett vívni, hogy egy cikk címét szelídebbre változtassuk a "K.-k az utcasarkon" - ról, amit a cseppet sem jóindulatú kolléga távollétemben, a hátam mögött adott volna. A dilemma hasonló. Ha úgy írunk, ahogyan beszélnek a kocsmában, felesleges a drága papír, a lapelőállítás. Leül az olvasó a fröccs mellé, és figyelmesen hallgat. Csupán akkor vigyázzon, ha kitör a verekedés.

Kész szerencse, hogy a mai fiatalok rákaptak a füldugós zenehallgatásra, mert egy részük, ha éppen nem zenét hallgat, hanem hozzá hasonlókkal társalog, csak úgy röpködnek fennhangon az emberi, állati testrészek, a b. - vel kezdődő felszólítások, egymás anyjának k. betűjellel bevezetett minősítése. Amikor Darvas Iván elhunyt, egy lap Kamarás Iván színművészt a fiatal Darvashoz hasonlította, megjegyezve, hogy azért a nagy előd biztos nem vett volna fel La puta madre (k. anyádat) spanyol feliratú pólót, amiben Kamarás valahol megjelent. Lehet találgatni, tud-e Kamarás spanyolul vagy sem. Édes mindegy. De ha már a pólót legyártották... Nem volt muszáj megvenni.

A magyart nem kell féltetni. Ha káromkodni, anyázni akar, nem bűjik kódolhatatlan rejtiszövegek, idegen nyelvtudást igénylő feladványok mögé. A balatonöszödi beszéd után egy ország forgatta, terjesztette, kóstolgatta a miniszterelnöki önvallomás vagy önleleplezés legdurvább igéjét, amely aztán pólókon is megjelent, nehogy elfelejtsük. Hogyan is feledhetnénk? De a magyar ugyanakkor divatmajmoló, idegen imádó nép is, s ennek az idegenek rendkívüli módon örülnek. Ontják az obszcén feliratú viseleteket, sapkákat, pólókat, gondolván, a póló, a sapka mindent kibír. Egy trikó "azt mondta" tegnap az utcán angolul, hogy "csókold meg a s. - met". A másik spanyolul arra biztat, hogy ne igyunk vizet, mert a hal szeretkezik benne. A sapka a szeretkezés f. - jelű szavát ismételési angolul.

Amúgy is van valami irritáló abban a lingvisztikai imperializmusban, amelyet történetesen az angol nyelv totálisan kimerít. Az angolt érdekes módon követi a világnyelvi babérokra törekvő spanyol. Nem szeretném nyereszkesedésre buzdítani a magyar hatóságokat, hogy az obszcenitást sújtsák kemény adóval, bírsággal, ha már a divatot, pontosabban a hülyeséget az urizáló internacionalizmus jegyében kötelező átvenni. A nyavalyát kötelező, de ha mégis... Legyenek szigorúak, és egyáltalán ne engedjék. A hülyeség, akár az obszcenitás ragályos, s a legérzékenyebb réteg, a fiatalság fogékony rá leginkább.

Nem szabad, hogy nagyon kihozzon bennünket a sodrunkból az ilyesmi, de közömbösek

sem maradhatunk. Szélmalomharc ide vagy oda, tennivalója sok mindenkinek van, főként persze a tudatos nyelvhasználóknak, az irodalomnak, a pedagógusoknak, a nyelvészeknek, a médiának, a művészetnek, mindenkinek, akinek a szennyből már elege van. Híres eset, hogy valahol egy kiállításon szörnyűséges portré volt látható, rajta a cím: Anya. Valakit a látvány felbőszített, és mellé írta: A te anyád! Káromkodni ugyanis nem csak szavakkal lehet, hanem tettekkel, olykor a leghétköznapi cselekedettel, ami szóbeli méltatlankodást, esetleg durva szitkozódást válthat ki bárkiből.

Deme László, a kiváló nyelvész megkülönbözteti a nyelvi pizsamát, vagyis az igénytelen nyelvhasználatot a nyelvi szmokingtól, az igényes nyelvhasználattól. A trágárság nem fénylő kínai selyempizsama, nem előkelő ünnepi szmoking. Meztelenségnek, bár leleplezi a gazdáját, azért nem minősíthető, mert a ruhátlanság lehet nagyon is szép, vonzó. Ha már ruházathoz kéne hasonlítani, leginkább a toprongyot választhatnánk. Régen azt mondták, a ruházat lehet szegényes, foltozott, de legyen tiszta. A mosdatlan beszéd vagy írás egyszerre szegényes és piszkos. Illyés Gyula egyes nyelvészek által kigúnyolt nyelvészkedő cikksorozatában, ha jól emlékszem, őt olyan esetet sorol fel, amikor szerinte tolerálható a trágárság. A mai művészeti gyakorlat, s nem mellesleg az élet - hiszen erre is hoztam példákat - magasból tesz az egészre. Káromkodik, ha kell, ha

nem, káromkodik, mint a jégeső. Leginkább akkor, amikor egyáltalán nem kell.

Szomjas kakasok

A pincér háborúra készül. Lesújtó tekintettel mér végig, mert csak szódavizet rendeltem a rekkenő hőségben.

Valamit hallhatott arról, hogy 2020 táján a vízért dúlnak majd háborúk a világban. Ezt a hírt szegény magyar pincér számár feje úgy értelmezte, már most le kéne löni minden fránya vendéget, akinek van képe falmellékit kérni, s ezzel krónikus vízhiányt, hadi helyzetet előidézni. Persze magam is tudom, szegény magyar pincér kombinációs képessége nem rugaszkodott ilyen kozmikus magasságba. Zsigerileg utálja a vendéget, akiből él, s főleg gyűlöli azt, aki szódavízzel akar megúszni egy életveszélyes gasztronómiai kalandot.

Vacsoráért már nem is merek ugyanott esedezni, mert bosszúból talán megmérgezik az ételt. Jobban tettem volna, ha a szódához is királyi előköstölőt viszek magammal, talán nem röstellli kockáztatni az életét busás borravaló fejében. Mosolyoghatunk kínunkban vagy örömünkben, amit fentebb mondtam, nincs is talán olyan messze a valóságtól. A világlapok máris tele van-

nak a majdani vízinség katasztrofális következményeit latolgató aggodalmas riportokkal. Ma még talán a szenzációt hajhásszák olvasókért, előfizetőkért folytatott ádáz küzdelemben, holnap, holnapután azonban büszkén veregetik a saját vállukat, hogy lám, megmondták előre. S mivel megmondták, a gyanútlan, műveletlen világ bele-szaladt a fantasztikusan megjósolt jövőndőbe. Már csak egy kérdés marad, ki süti el elsőként az ágyút, majd indul rohamra az ellenséges állások irányába, ahol az üdítő forrásokat, a bővizű kutakat jogtalanul bitorolják. Nem kizárt, hogy nagyobb távlatban a történészek a Duna szlovákok általi egyoldalú, mamlasz módon túrt elterelését a vízkészletekért kelt kakaskodások előfutáraként értékelik.

Idestova húsz esztendeje a világ távol eső pontján éltem, ahol nem volt olyan lehetetlen vízkészletekért kitörő majdani háborúkat vizionálni. Egyrészt a vezetékes víz tényleg ihatatlan volt, másrészt, nyilván ezzel összefüggésben, a helyiek berendezkedtek vízpalackozásra, palackozott víz fogyasztására. Külön ötliteres flakonokban árusították az üzletek a főzővizet. Mindez abszurdnak tűnt az Atlanti-óceán kellős közepén, de az ember kényszerűen elfogadta, s legfeljebb a fejét csóválta, amikor a földbirtokos után megismerte és megtanulta a vízbirtokos fogalmát, azért, aki a kutak tulajdonosa, aki vízeladásból hizlalja szép nagyra, kerekre a vagyonát.

Idővel a vízpalackozás nálunk is gyümölcsöző iparág lett. Egy-egy ásványvíznek - már

hungaricum is van belőle - olyan töménytelen mennyiségű, az egészségre jótékony hatású alkotóelemet tulajdonítanak, hogyha az utolsó szemig igaz lenne, akár whisky árban is adhatnának egy flaska vizet. Arról nem is beszélve, hogy háromszor kicsattanhatnánk az egészségtől. Nekem ilyenkor a fogkrém jut eszembe, a fogkrém, amely tehetetlenül, szégyenkezve tűri, mi mindent fog rá a reklámokban koncentrált üzleti szélhámosság. Még jó, hogy az amerikaiak már évtizedek előtt kiderítették, az emberiség a jól habzó fogkrémet szereti a leginkább, amely minőségre nézve semmiben sem különbözik az összes többitől.

Nem iszom palackozott ásványvizet, mondtam orvos ismerősömnek, aki messzemenően helyeselte, hogy beérem a vezetékes városi ivóvízzel. De igazolva láttam eljárásomat a víztisztítóban tett látogatáskor is. Hogy aztán hol romlik el majd valami, kinek az érdekében, és miként áll elő olyan helyzet, hogy a hites olajhamisítók a vízkészletekre vetik magukat, mindenkit elsöpörve pénzimádatukban az útukból, azt nehéz megmondani. Illetve, ha az olajhamisítást vesszük alapul, talán nem is olyan nehéz. Majd nyolcvan évre titkosítják magukat, vagy ezerre. Összeveretnek néhány akadékoskodó újságíró, miközben bármely parlamenti párt megbecsülésnek örvendő tagjaként beleszakadnak a közért való fáradozásba. Interpelláció előtt vízzel olajozzák a torkukat. Vízzel - olajozzák.

Nekem úgy tűnt, a szódavíz miatt utálkozó pincér, aki persze ab ovo és szakmailag is gyűlöli

a vendéget, máris tud valamit. Mindenesetre a vizet kifizettették. A számlát gondosan elteszem, hogy évek múlva elővehessem, s megbizonyodhassak arról, amit előre sejtek: szódavízből is lehet tollasodni. "Szomjúság, vagy víz vagy az utamon?" - idézem Antonio Machado spanyol költő versét. Mint kikövetkeztethető, nem a vízről szól, de akár arról is szólhatna. A sokféle szomjúság egy töről fakad, a vágyakozásból. Van, aki beéri egy pohár vízzel, van, akinek a kút is kevés. A pincér háborúra készül. Hadüzenet nélkül máris félti a vízkészleteket. Bármelyik percben támadhat.

Jelenük a múlt

Amikor kiderül, hogy a hamis mágnásokat leleplező mágnás is hamis, akkor bizony elfogy a tudomány.

A leleplezőkkel vigyázni kell, vagy - mint a példa mutatja - kopókat kell állítani rájuk is, mert soha nem lehet tudni. Elég riasztó ez a "soha" és a "nem lehet tudni". Miért akarnak minket örökké bizonytalanságban tartani, rejtély. De bizonytalanság-e a bizonytalanság? Egyesek szerint nem kell törődni mindennel, kevés ehhez az idő, az energia, na meg a pénz. Az utóbbi a legkevesebb. De az idővel is baj van.

Van, aki ül a fotelban, és az öregedés csalahatatlan jeleként sóhajtozik: "Megöregedtünk". "Te öregem, de nem én." - mondja a másik, aki nem győz szélmalomharcot folytatni az értelmetlen kijelentésekkel. Olykor szinte Don Quijotének érzi magát. Ezt azonban nem árulja el senkinek, mert akkor ugyanoda jutna, mint bárki. Oda pedig nem akar. Az öregséggel persze olykor szembesülni kell. Mondjuk az autóbuszon. Két öreg telepszik melléd. Öregek, és örülnek egymásnak. Ők már tudnak valamit az örökkévalóság határaitól, a határok végtelenségéről. Nem panaszkodnak, hogy megöregedtünk, noha tényleg megöregedtek. Az itt fáj, ott fáj, amott fáj találgatásokat is másik napra programozhatták. Az életről, sőt a munkáról beszélgetnek. Egy helyen dolgozhattak valamikor. Társalgásuk az egykori munkahelyre, a gyárra terelődik.

"Hát a fonoda még megvan?" Mire a másik: "Nem tudom." "És a téemká?" "Azt sem tudom." Aztán a személyek következnek, a volt munkatársak, főnökök. Az emlékezés megszépíti, szelidíti a dolgokat. A jelzőkkel csínján bánnak, csupán a találgatások maradnak. Megvan-e még a szakmányvezető? Az egyik erről nem tud szolgálni információval, a másik arról, hogy mi van a készletezőből a Bélával, aki mintha eltűnt volna. A múltkor a feleségét látták, de nem merték megkérdezni, mert attól féltek... Mitől? "Él még, mit gondolsz?" Hát ezt meg honnan lehetne kitalálni, ha egyszer nem merik a feleséget megszólítani. "Csókolom, nagyságos asszonyom, én a Béla

munkatársa voltam tizennyolc esztendőn keresztül. Jól megvoltunk. Régen láttam, csak nincs valami baj?" A Béla hogyléte, egyáltalán megléte kérdezés híján homályban marad.

A halál hol erre, hol arra kaszál, mindig eltalál valakit. "Szegény Miska, hallottad, nem?" "A Miskát persze hogy hallottam, de a temetésen nem voltam, későn tudtam meg. Temetésre nem szívesen megy az ember. Ez az élet rendje. A végén nem marad semmi." "Akár csak a gyár. Mindent eladtak" - replikáz a másik. "Az árakat meg nyomják fölfelé. A határ a csillagos ég. Na, szervusz komám, itt leszállok. Aztán vigyázz magadra." "Te is komám. Meghalni nem szabad. Ostobaság." Az egyik öreg leszáll, az intelem a levegőben marad. Meghalni nem szabad. Mit nem szabad még? Élni szabad, tessék mondani?

A két öreg melletted a buszon elterelte a gondolataidat. Megszűnt gyárak, élő emlékek felé. Látod a bezárt tejgyár sziluettjét, ahova elkísérted a költőt író-olvasó találkozóra. Bortermelő költőnek nem a legideálisabb hely, de udvarias lévén derekasan megköstolta a kefirt, a joghurtot, s egyéb termékeket. Enyhe rosszullét környékezte. Távozás után azonnal levezésnyelt az első pinceborozóba, hogy leöblítse a gyötrelmet, amit egy szőlősgazda, borissza életművésznek a tejgyárak környékén el kell szenvednie. A költő azóta ajkbiggyesztve, mosolygósan elköltözött egy szebb világba. Ajkbiggyesztve, mosolygósan, ahogy az árhivatal volt elnökről, a Mein Kampf fordítójáról

szóló versét írhatta, amiért a hatalom szilenciumra ítélte. Nem az árhivatal elnökét.

A másik gyárba, amit az osztrák megvett, majd becsukta, a prózáírót, filmgyári dialógusírót, egykori évfolyamtársadat vitted. Üzemi ebédlőben találkozott olvasóival, túlnyomórészt nőkkel, akik akkor el nem tudták volna képzelni, mi történik évekkkel később a munkahelyükkel. Az író kérlelhetetlen harcosa volt a tiszta erkölcsnek, az őszinte szónak és a magyar érdekeknek. A harmadik gyárnak, ahol Fidel Castro bujkált a gépek alatt, hogy a vendéglátók, és a biztonsági emberek frászt kaptak, még írmagja sem maradt. Flancos üzletközpontot emeltek a helyén. A tulajdonosnak valószínűleg fogalma sincs, hogy ebben a gyárban készítették régen a londoni metró Kocsijait, a kairói vasút szerelvényeit - sok minden más mellett. De nemcsak gyáraknak jutott ilyen sors. A pesti kultúrpalotát, ahol harisnyásan és a kedvezőtlen koncertkritika miatt zaklatottan fogadott a híres japán karmester, birtokba vette a tőke. A következtetésektől, a kommentároktól megkímélhetjük magunkat.

S ha még messzebb még az emlékezésben, gyerekkorod színhelyére jutsz, a patakperti városba. Egész esztendőt lehúztál a nevezetes gyárban, amit a rend vagy éppen a rendetlenség kedvéért természetesen becsuktak. Ki sejthette ezt hány évvel, évtizeddel is ezelőtt? A legenda szerint egy amerikai autógyár pontosan ebben a városban akart letelepedni. Az utak rendbehozatalát, s mai szóval munkahelyteremtést ígért. Az

egyház, amelynek akkor még volt szava, állítólag nem akarta. Megmondani persze nem lehet, milyen sors várt volna erre a gyárra később. Ma is termelne, vagy csak az emlékekben élne?

Az autóbuszok keresztbe kasba hasogatják a várost. Mosolygós öregek köszöntik egymást, akiknek régen mindenhez közük volt. Mára kiszakadtak majdnem mindenhol. Kérdéseket intéznek egymáshoz, s választ ritkán kapnak, illetve találnak. Megöregedtek, de erről nincs mit mondani. Jelenük, jövőjük is a múlt. Egyre inkább abba kapaszkodnak.

Melegek melegen

"Jön a Rolling Stones!" - kiabál a nyugdíjasok lapja a címlapon, s nem árt a nyugdíjkorhatáron táncoló Mick Jagger-nek tudnia, hogy a pesti koncert közönségének legalább a felét nagymamák, nagypapák adják. A kari, hasi, háti tetoválás, a férfiakon a fülbevaló, a farmernadrág és egyéb cafrangok nem téveszthetnek meg bennünket. Mi már nem tévedünk meg, noha az erre felé szokatlan forróságban az sem lenne csoda. Mindenek előtt tudnunk kell, kik vagyunk. Ennek megállapításához úgy juthatunk el, ha előzőleg megvizsgáljuk, kik nem vagyunk. Vagyis kizárásos alapon, mint a mesterdetektívek. Vagy bezá-

rásos módon, ahogy a terrorista-mániákus amerikai elnökről terjedt a vicc: szíve szerint becsukna mindenkit, aki él és mozog a földön, így a terroristák sem menekülhetnének.

Mi talán megmenekülünk. Arra a néhány heterora gondolok, akik még előfordulunk a hazai tájakon. Amikor a kormány személyzeti főnöke könnyek között bejelentette, amire melleleg senki nem volt kíváncsi, hogy ő magyar, hívő és meleg, és együtt él valakivel, akit szeret, aki nélkül nem lenne "itt", előnhetett a meleg valamennyiünket. Persze egy másfajta hőhullám. A szégyené, az értetlenségé, a gyanakvásé, a felháborodásé. Hajdanán Bécsbe igyekeztem autóval színházi előadásra. Fogalmam sem volt, hogy pontosan aznap tartják a meleg büszkeség, a büszke melegség, vagy szívárvány, vagy mit tudom én, minek a napját. Özönlöttek a melegek a világ minden tájáról. A skandinávok, az ausztrálok, az indiaiak és mások mellett megjelentek persze a magyarok is. Az osztrák főváros forgalma átmenetileg megbénult. Az összes híd le volt zárva, mert a melegek felvonultak.

A látottak alapján elneveztem volna az egész cirkuszt a kihívás napjának, ha ezzel az elnevezéssel nem egy többre hivatott civil sporteseményt illetnénk. Kihívás napja abban az értelemben, hogy a melegek tesztelik az emberiség tűréshatárát, szakítópróbát tartanak, hol az a pont, amikor a normálisok türelme elfogy, és melegebb éghajlatra küldik a melegeket, esetleg kővel, záptojással, paradicsommal értésre adják, mit

tartanak a gusztustalan magamutogatásról, a hányingert keltő élőképekről és így tovább. A "normális" szó használatára maguk a melegek hatalmaztak fel. Egy provokatív jelszavuk ugyanis így szólt akkor ott, Bécsben: "A melegek nem olyanok, mint a normálisak, hanem jobbak." Mit mondjunk erről a hülyeségről?

Máig nehéz megérteni, miért kell azért megtapsolni valakit, mert bátorkodik kijelenteni, hogy meleg. Ez meg mi? Olümposzi sportteljesítmény? A vad oroszlán vakmerő megszelídítése? A Himalája jeges csúcsainak meghódítása? Netán szavazatgyűjtés, ami jól jön bárhol, akár a börtönben, a pokolban, a kocsmái részek, a betegek körében, egyszóval mindenhol? A pszichológus leszbikus lánykákkal foglalkozik. Nem akarja őket heterora változtatni, csupán azon fáradozik, hogy el tudják fogadni önmagukat. Magyarul a hatalmas személyiségzavart segít nekik leküzdeni. Nem biztos, hogy sikerül. Ezek után lehet itt európázni, személyiségi és egyenjogozni. Magánügy, hogy valaki hideg, vagy meleg, netán a leghidegebb meleg, a legmelegebb hideg.

Már látni a jövőt, hogy a melegek kitüntetéssel alapítanak, csak nem tudni, milyen indoklással, s a köztársasági elnöknek, az alkotmánybíróságnak döntenüik kell, zavarja-e őket a puffajka, ami a meleget árasztja, vagy sem. Aztán ha zavarja őket, akkor jöhet a Greenpeace, az Amnesty International, a kormánysszóvivő, a diszkriminációs ünnep, ahonnan a hetero sajtót kizárják, kivéve, ha fel tudják mutatni a melegtagsági

igazolványt. Rövid távon lehet tőkét kovácsolni a testiség, a szexuális nyomor magamutogató hirdetéséből, hosszú távon pedig lehet hatalmas kárt okozni.

Óbuda polgármestere minden volt, csak rendes ember nem, amikor a Sziget-fesztiválon annak idején nem engedélyezte a melegek információs sátrának felállítását. Tovább látott melegnél, meleggyalázó heteronál egyaránt. Hány szavazatot szerzett, hányat veszített, nem tudjuk megmondani. Nyilván egyiket sem mérlegelte, amikor felelős, felnőtt állampolgárként meghozta az ifjúságra, s a szülők nyugalomára nézve helyeselhető döntését. A melegség tényét ősidők óta elfogadja a világ, hol toleránsabban, hol kevésbé. Mostanában az emberek kevésbé toleránsak. Másfelől nehéz szimpatizánsokat szerezni hányingert keltő, nyíltan provokáló megnyilvánulásokkal. Önmagának lehet valaki szép, bájos, kíváncsós, de extrém esetekben, amilyen a melldöngető, harsány melegség, nem ártana azzal számolni, mit válthat ki az utcai járókelőkből. A nyíltan provokálók, akik üzleti, politikai, ifjúságrontó célok szolgálatába szegődnek, szükségképpen viselik a következményeket, ha akarják, ha nem. S a következmény nem feltétlenül nyíltszíni taps.

Sokak gyomra, köztük a csendes, okkal szerény homoszexuálisoké is felfordul a majomparádé láttán.

Különben elképzelhető a heterok demonstratív felvonulása, rongyrazása is. Jó röhejes és hasonlóan botrányos lenne. A melegek valószínűleg meg

sem állnának Brüsszelig, a parlamenti interpellációig a rendezvény hallgatólagos diszkriminatív volta miatt. Toleranciát azoknak kellene elsősorban gyakorolniuk, akik a jelek szerint személyiségük komoly zavarával, a melegségükkel nem tudnak mit kezdeni. És mivel nem tudnak, kritikán aluli formában közszemlére teszik, persze hangzatos hivatkozások kíséretében.

Bevallják? Ne vallják be! És ne legyen a bevallás, uram bocsá', a melegség a felvilágosultság, az európeerség, a demokratává válás, ráadásul a közlesajnáló bátorság sine qua nonja, mert nem az. Kiváltképpen nem az közfelháborító, provokatív módon mutogatva. Ugyanakkor nem is bűn, hogy be kellene vallani. A dolog közismert veszélyességéről, népességromboló kihatásairól egy szót sem ejtettünk, ám végül is mindennek szellemében sorjáztak a fenti gondolatok. Amúgy is elég probléma van az országban. Ráadásul még ez a forróság. Melegek a kánikulában? Gyorsan egy pohár hűsítő vizet!

A hóhér dala

Antonio Machado spanyol költő, élt 1875 és 1939 között. Abel Martin, spanyol költő és filozófus, élt 1840 és 1898 között. Juan de Mairena (1865-1909), spanyol költő, filozófus, szónok, az

éneklő gép kitalálója, pontosabban Jorge de Meneses képzelt költő életre hívója, Mairena szerint Coplas mecánicas (Mechanikus dalok) című művének az igazi gazdája. Machado költészetének spanyol nyelvű vaskos gyűjteményes kötetében Manuel Alvar alapos bevezető tanulmánya mellett zengenek a versek, narancs-, olajfa-, citromligetek illatoznak, morajlik a tenger, hegyek, völgyek vonulnak, úttalan utak szárnyalnak a költő rejtelmes világán keresztül. Szerelmes, hol fájdalmas, hol lelkes, de mindenkor a természetnek hódoló földrajz a költő álmain, lelkének bonyolult zugain, termékeny fantáziáján átvezetve. Abel Martin filozófiájának ismertetése, ismertetés közbeni kritikus kommentálása is alkalmat kínál arra, hogy saját művészetének jobb megértéséhez adjon fogódzókat.

És az övéhez hasonlatos izgalom foghat el bennünket, amikor Juan de Mairena munkásságának, gondolatvilágának bekalandozása örvén elővezeti az éneklő masina horribilis ötletét. Mairena a költői művészet lényegét érintő felvetésekkel is játszadozik. Azt mondja például, hogy minden művészet állandó eredményekre, valójában, időtlen gyümölcsök hozatalára aspirál. Az úgynevezett időbeli művészetek, mint a zene és a költészet sem kivételek. A költő arra törekszik, hogy verse meghaladja létrehozásának pillanatait. Voltaképpen az időt akarja időtleníteni. A vers, amelyre nagyon rányomja a bélyegét az idő hangsúlya, közelebb van a logikához, mint a lírához. A mennyiség, a mérték, a hangsúly, a szünetek, a

rímek, maguk a képek, azoknak sorozatban történő kifejezése időbeli elemek. Majd szemléltető példával, Jorge Manrique versének és Calderón szonettjének szembeállításával világít rá az igazi líra és a rímmel felékesített logika, vagyis gondolat közti különbségre.

Calderón időtlen elemekkel operál a versében, s így pont az igaz líra erényeivel marad adós. Reggelei, hajnalai, hideg éjszakái mindig ugyanazok. A költészet, amelyik nem énekel, hanem értelmez, bizonyos meghatározások körül forgolódik. Kegyetlen a következtetés: "..., Calderónban, a mi nagy barokkunkban kitörölt, végzetesen halott a múlt" - mondja Mairena. Ezek után persze nem csoda, hogy mesteréhez, Abel Martinhoz híven az irodalmi formákban nem lát mást, mint többé-kevésbé az örök változásban lévő anyag pillanatnyi kontúryait. Továbbá az sem csoda, hogy a spanyol irodalmi barokk jellemzőit, pontosabban fogyatékságait a következő pontokban határozta meg: 1. Az intuíció szegénysége, 2. Kultusza a mesterséges, megvetése a természetes iránt, 3. Az időbeliség hiánya, 4. Kultusza a mesterséges nehézségek iránt, az igazi nehézségek szembeni tudatlanság, 5. Kultusza az indirekt kifejezés, a parafrázis javára, mintha az önmagában esztétikai értékkel bírna, 6. A kegyelem hiánya, 7. Babonás kultusz az arisztokratikus iránt.

Végül elérkeztünk az éneklő gép ideájához, amelyet Mairena közte és az általa teremtetett költő, Jorge Meneses közti dialógus formáját választva mutat be. "Hogyan látja a költészet jövőjét,

Meneses barátom?" - kérdi. Hamarosan a költőnek más megélhetés után kell néznie, válaszol Meneses. Majd indokol. Az egyéni érzés, jobban mondva, az érzés individuális pólusa, amely ott van minden ember szívében, kezd nem érdekelni. A modern líra a romantika hanyatlásától napjainkig (a szimbolizmusig) a magántulajdonon alapuló burzsoá individualizmus luxusává vált. A költő a szívét a meggazdagodott nyárspolgár hencsegésével tárja fel, aki palotáival, kocsijaival, lovaival, kedveseivel kérkedhet. A költő hangzatokban oly gazdag szíve majdnem sértés a mechanikus munkavégzéssel rabszolgasorsra ítélt tömeg szívélyes érzéktelensége számára. A költészet mindig a pszichénk központi zónájában, az érzésben keletkezik: nincs líra, amely nem szentimentális.

Az érzésnek annyi individualizmust kell hordoznia, mint amennyi általánost, mert noha nincs szív úgy általában, amely mindenkiért érez, minden embernek megvan a magáé, amellyel érez, s minden érzés univerzális értékek irányába orientálódik, vagy legalábbis megpróbálja azt. Ha az érzés rövidíti a sugarát, nem képes kiszakadni az elszigeteltből, akkor óhatatlanul szegényedik, és hamisan énekel. Nincs valódi érzés szimpátia nélkül, a merő pátosz nem bír szívélyes funkcióval, sem esztétikával. Mairena felteszi a kérdést: Akkor nem hisz az intellektuális líra lehetőségében? Mire Meneses: "Abszurdnak tűnik ez, mint a szentimentális geometria vagy az emocionális algebra... Új értékekre kell várni. Időtöltésül elindítom az éneklő gépet. Szerény készülékem nem

szándékozik helyettesíteni, sem pótolni a költőt, hanem csupán objektív módon regisztrálja egy emberi csoport emocionális, érzelmi állapotát, amint a hőmérő méri a hőmérsékletet, vagy a barométer az atmoszférikus nyomást."

Az éneklő gép nem mennyiségileg mér, javítja ki a kérdezőt Meneses. A lírát nem fordítja kvantitatív nyelvre, hanem objektív, teljesen individualizálatlan kifejezést ad nekünk szonett, madrigál stb. formájában. A készülék produkálta dalt sajátjának ismeri el mindenki, aki hallgatja, bár senki sem volna képes hasonlót komponálni. Például ittás, mulatozó társaságban, ahol népdalokat énekelnek andalúz módra, a készülék regisztrálja a domináns emóciót, és négy lényeges versszakra fordítja, amely a megfelelője. Politikai, katonai gyűlésen, vagy uzsorások, professzorok, sportemberek összejövetelén más dalt szerez. Amit soha nem állít elő a gép, az nem más, mint az individuális dal, noha az egyén nagyon energikusan van karakterizálva, például a hóhér énekében. A dialogizáló felek az éneklő gép mechanizmusáról, kezeléséről is szót váltanak, de ebbe a dolog bonyolult volta miatt nem bonyolódnak bele.

Ébredjen nálunk!

Tragédia kavarta fel a lakótömb megszo-
kott életét. Egy negyvenes éveiben járó családfő a
lépcsőházban rosszul lett, meghalt. Ilyen ese-
ményből számos irányba kalandozhat el a gondo-
lat. A régóta hullámozó, látszólag most tetőző,
egészségügyi reformnak nevezett országos bot-
ránytól kezdve az Európában negatív rekordnak
számító hazai átlagéletkoron keresztül az emberi
szolidaritásig, az életminőségig, az életmódig és
így tovább vonhatnánk le következtetéseket, te-
hetnénk megszívlelésre szánt ajánlásokat. Végül a
felsoroltak közül egyiktől sem teljesen függetle-
nül, a sajnálatos történet engem kitaposatlan ös-
vényre visz. Hosszú időn keresztül, de egyre fo-
gyatkozó türelemmel hallgattam, türtem különbö-
ző politikai erők, nem utolsó sorban médiumok
pánikkeltő kijelentéseit, hány hónapra van már
csak tartalék, hogy a nyugdíjakat kifizessék, és
hogy a társadalom dolgozó, aktív tagjaira egyre
több eltartott, persze főként nyugdíjas jut, meg
azt, hogy ez a pénztár is kiürül, meg az a pénztár
is, végül pedig a pénztárak is egy az egyben el-
tűnnek. Az ember szíve szerint az ismert viccel
válaszolna. Lélekszakadva rohan Kón a rabbihoz,
"nagy baj van rabbi!" "Milyen baj?" "Hiányzik a
pénztárból ötezer dollár." Mire a rabbi: "Tedd visz-
sza fiam!" Romantikus ötlet, de amennyi pénz

szőrén-szálán eltűnt a rendszerváltás óta, és le-
gyünk tárgyilagosak, a rendszerváltás előtt is eb-
ben az országban, abból több pénztárat is fel le-
hetne tölteni, és talán a nyugdíjasokban sem kel-
lene kelteni igazságtalanul azt az érzetet, hogy ők
eltartottak. Fenyégetni sem kellene őket álságo-
san, mennyi időre elég még a nyugdíjalap. A vé-
szesen hiányzó eredményes gazdaságpolitikát
nem lehet ártatlanok, kiszolgáltatottak ostorozá-
sával pótolni. Azokéval, akik nem egyszerűen nem
tehetnek semmiről, hanem még ártatlan bűnbak-
ok is káros hatalmi játékok áldozataiként. So-
kaknak kellene sok pénzt visszarakni abba a bi-
zonyos pénztárba.

Régóta készültem országos politikust
megkérdezni, miként látja a konkrét kérdést.
Megtehettem volna direkt módon is, nem várva
különösen kedvező alkalomra. Szerencsém volt,
egy nyári napon, mint kiderült egy bizonyos párt
országos kongresszusa előtt a véletlen a kezemre
játszott. Éppen bevásárló központban sétáltam,
amikor arra lettem figyelmes, hogy a hangosbe-
szélő politikusok dedikációjára invitál egy köny-
vesboltba. Eszem ágában sem volt politikus mű-
vét vásárolni, dedikáltatni, viszont az egyik politi-
kus asztalánál megüresedett szék felkínálta ma-
gát. Bemutatkoztam az illetőnek, és minden át-
menet nélkül közöltem, nem értem, miért fenye-
getik nyugdíjmegvonással, kiüresedő pénztárak
véstjőslő hírével a jobb sorsra, és mindenképpen
nívósabb életvitelre érdemes polgárok millióit.
Nem értem, miért keltik a hamis látszatot, hogy a

nyugdíjas eltartott, amikor horribilis befizetésekkel megszerezte az alanyi jogosultságot a nyugdíjra. Más kérdés persze, hogy a befizetéseket minden időben más célra fordították, ellopták, és nem fektették be okos, felelős emberek, hogy az idővel egyre több legyen. Főként arra voltam kíváncsi, hogy az ezer sebből vérző, igen beteg magyar társadalomban mi történik azoknak a befizetéseivel - tb., nyugdíjjárulék - akik, mint a bevezetőben említett családfő, sajnálatosan nem érik meg a nyugdíjkorhatárt, hanem hűsz, huszonöt, harminc vagy még több ledolgozott esztendő után távoznak az élők sorából. Mit gondol Ön, mekkora lehet az összeg, ami így megmarad az államkasszában? "Hatalmas" - válaszolta egy szóval a politikus, és a felelet egyáltalán nem nyugtatott meg, mivel magam pontosan ettől féltem. Persze ha azt mondta volna, hogy elenyésző az összeg, egyszerűen nem hittem volna el. Tessék megnézni a lapok gyászrovatait, vagy egyszerűen csak figyelni kicsit a környezetünkben.

Még azt mondtam a politikusnak, miért nem beszél erről a dologról soha senki, és főleg miért hallgatnak arról, mi történik az államkasszában így megmaradt hatalmas összeggel? Mire fordítják, kiket támogatnak belőle stb.? Azt ugyanis még nem hallottam, hogy a hozzátartozóknak kifizetnek belőle valamennyit, vagy hogy az állam átvállalja mondjuk a temetési költségeket. Mesélik, hogy valaki meglépett a képzőművészek nyugdíjalapjával, milliárdokkal, emiatt sok művésznek nincs nyugdíja. Bankbetétek tűnnek

el, és a bankfelügyelet sem tartja ezért felelősnek az illető bankot, amely egyébként a Kulcsár-ügyben jócskán diszkreditálta magát. Gondoljuk azt, hogy a bankfelügyelet sem áll a helyzet magaslatán? Azt gondoljuk. Miközben az osztrák bankfelügyelet egy kinti bankot kártérítésre kötelezett, amikor háromszor egymásután a bank közvetlen közelében kirabolták az ügyfeleit. Nem tett meg mindent a pénzintézet az ügyfelek biztonságáért, hangzott az ítélet indoklása. Ha valaki a pénzünket hamis papírokkal, hamisított aláírással felveszi, csak a bank hibájából teheti. A miénkből biztosan nem. "Felelősség nélküli ország vagyunk" - halljuk a bicskanyitogató tételt. Persze nem a tétel nyitogatja a bicskát, hanem a felelősség totális hiánya, amit hazugsággal nem lehet betakarni. A kérdés már csak az, meddig leledzünk még a banán nélküli banánköztársaság nevetséges szerepében, ahol következetesen rablókából lesznek a pandúrok, nem a legjobb pandúrok, hanem csapnivalóan rosszak. Kecskére káposztát, tolvajra pénzt, ne adj Isten, országot bízni nem szabad. "Felülről nézvést még megvolna az ország..." Bizonyos uraságok toldozzák-foldozzák, de leginkább a tönkretételén fáradoznak. Meg kell mondani, nem eredménytelenül.

"Ébredjen nálunk!" - hívogat a kis kávézó reklámszövege. Kávé nélkül vagy kávéval ébredni kellene. Ha nem vigyázunk, ha nem vagyunk elég éberek, a párnát is viszik a fejünk alól. Miből gondolják, hogy bármilyen címen ezt megtehetik, ne törjük sokat rajta a fejünket. Kapaszkodjunk a

párnába, ami ma még a miénk. Holnap bárki ráteheti a kezét. Rablóból lett pandúr, pandúrból lett rabló, egyre megy. Valaki azt nyilatkozta, a jogállam csak papíron létezik. Magyarul semmi sem az, aminek látszik. Tovább menve sajnós, meggyőződhetünk arról, hogy már a látszat sem fontos. Pedig állítólag nem elég tisztességesnek lenni, annak is kell látszani. Ha már sem a tisztesség, sem a látszat, nincs miről beszélni. Igyunk kávé, ébredjünk. Amíg nem végzetesen késő.

Ha a butaság

Talán voltak időszakok, amikor megtévesztő látszatra úgy nézett ki, hogy az élet utánozza a művészetet, ahogy Oscar Wilde is gondolta, az élet azonban többnyire nem hagyta magát, s számtalanszor állva hagyta a mesterségest, a kitaláltat. Ettől olykor sivárabb lett a világ.

Az ilyesmi manapság is megtörténik. Éppen a napokban húzta ki valaki a szőnyeget valódi történettel egy kaján viccecske alól, legalábbis számomra. Az illető azt mesélte, hogy két elmeegógyintézet igazgatója a nyári szabadság alkalmával egymás klinikáján szokta kipihenni a fáradalmakat, finoman szólva. Ettől kezdve már nem kacaghat önfeledten a kedves olvasó a rokon témájú klasszikus élc felett. Saját munkahelye és az el-

megyógyintézet között az a különbség, hogy az elmeagyógyintézetben legalább az igazgató normális. Igaza lenne Anatole France-nak, hogy a butaság szünet nélkül dolgozik, miközben a rabló azért valamikor megpihen? Vagy a mérleg Csoóri Sándor oldalára billen, aki szerint azért bolondozunk, hogy meg ne bolonduljunk?

Nem biztos, hogy el kellene döntenünk, inkább figyeljünk. A boltban a fiatal pénztárosnő negédesen mosolyog az éppen soron következő vevőre, aki történetesen meglelt férfiú. Rendellenes a negédes mosoly, s az is, ahogy a vevő lereagálja. Min tetszik mosolyogni? - tudakolja a vevő. Ez a "min tetszik" egyenesen szörnyű. Valahonnan ismerős nekem - válaszol a pénztáros. - Időnként én is ismerősnek tűnök magamnak - ejti el a megjegyzést a vevő, mire a mögötte álló idétlen vihogásban tör ki. Ő sem normális. A pénztáros fürkésző tekintettel kutatja a férfiú arcát. - Talán a diszkóból ismerjük egymást, ahova én egyáltalán nem járok, pedig megértem a nyolcvannat - szellemeskedik a vevő. Mellesleg negyven, ha lehet. - Jaj, ne tessék ilyent mondani - ájuldozik a pénztárosnő. Hatásosabb lett volna, ha el is ájul. - De, de - erősködik a férfi. - Ha jobban igyekszem, akkor Napóleon seregében harcolok Győr alatt a magyar nemesek ellen. Végre fizet, majd eltűnik. Normális?

Kint az úton legények ugratják a motort, ahogy Rózsa Sándor ugratta a lovát annak idején. Magasba az első kereket, lehetőleg nyolcvannál-kilencvennél, mert úgy szép. Ha a legénynek

nincs szerencséje, és elvágódik, eltaknyol, a mutatvány nem sikerült. A bámészkodók jajveszékkelnek, sikoltoznak, ha tehetnék, ők is ugratnának. Negyed órára híresnek lenni, vagy fél órára Andy Warholnak. Más bolondéria is akad. Gumityúkot, gumikacsát, gumimacskát biggyesztenek az autó orrára, most az a menő, meg a felirat, hogy a sofőr alszik, ne zavarod, hogy száguldj csak, a vesédet már várják. És így tovább. A világ megkegyült. A diliflepnit nem rejtik a belső zsebbe, titkos fiók mélyére. Kitűzik feltűnő helyre, hogy jól látható legyen. Nem kell megijedni, látható.

A vasút menő intézmény. Jövő-menő. Gyakran késik, ritkán siet, és kéri a megértést. Ha tudná, hogy mi az, talán nem kérné. Azért mindennek van határa, csak a késedelemnek, a kosznak, az árnak, a kalauz szigorúságának és a tengernyi be nem tartott ígéretnek nincs. Zónázó vonat. A zónapörkölt testvére. Ugyanazt az expresszt hol Lisztnek, hol Bartóknak hívják. Allegro barbaro. Gyorsan barbárok. Ez kérem Bartók, csak nem fordítottuk meg a táblát, s ezért még mindig Liszt, bár valójában már Bartók. Az utas megette örömeiben a sapkáját, mert ilyent még nem látott. De még idejében felkapaszkodott a szerelvényre, amelyen éppen a földkerekség összes nyughatatlan hátizsákos egyede utazott. Szorongatta az ülőhelyet nem garantáló helyjegyet, amellyel végül az étkező kocsiban ülhetett le, s elfogyaszthatta méregdrágán a földgolyó leggyalázatosabb kávéját. Nem szégyellik magukat,

az nincsen benne a jegy árában. Amíg létezett katonaság, hadsereg, addig ott vitték a gömbölyűt, gurították a szögletest. Ahogy a magyar bakka végleg leszerelt, szilvásgombócra hangolták a mozsárágyút, a vasút átvette a szerepet. Boldogan viszi a gömbölyűt, megszállottan gurítja a szögletest.

A körmendi buszon fejkendős asszonyság csapja össze a kezét: - Jaj, Pityu, hát te nem haltál meg?! Pityu nem halt meg, de a hír hallatán, hogy neki alulról kellene szagolnia az ibolyát, mert a közvélemény úgy tudja, zavarában bocsánatot kér. A fejkendős asszonyság megbocsát. Kivételesen a hátán hordja a félcédulát, ott, ahol boldogabb időkben a rőzsét szokta vinni az erdőről. Amúgy erdőt régen látott. Városi panel ablakán nézeget kifelé, s időnként tehénbögést hall. Ilyenkor a fiatalok arcátlanul kifestik. A mama keccs. Maholnap nem szabad kiengedni az utcára, ahol csupa örült jár-ke. Még a végén megharap valakit, vagy őt harapják meg. A biztosító természeti katasztrófa esetén nem fizet. Ha akkor is fizetne, visszafele forogna a Föld, a fák befelé nőnének, a világpiaci árak lapos kűszásban közlekednének. Az ön munkahelye és az elme-gyógyintézet között az a különbség, kedves olvasó... De már nem lehet elmesélni, kihúzta a vics méregfogát az egymás klinikáján nyaraló két elme-gyógyintézeti igazgató. A gyógyulásuk nem garantálható, de azért van remény. S amíg remény van, nyugodtan alhatunk, akár a betörő két sikeres akció között.

Csak neked mondom

De ugye köztünk marad? Nem ígérek semmit, mert lelkipurdalásom lesz, ha mégis megszegem az ígéretet, ami nem elképzelhetetlen. Ha az ember megőrizte volna azt a millió titkot, amit eddig a "csak neked mondom, de ugye köztünk marad" jegyében élete során eddig rábíztak, léggömb nagyságúra dagadt volna a feje, s ha ez így van, talán ki is durran. Valószínűség számítás szerint mindez azért nem következik be, mert bizonyos mennyiségben meglévő szószegési hajlamlunk egészségünk érdekében is működésbe lép, kiváltképpen, ha azt látjuk, hogy a velünk megosztott titok, minden csak nem az. Márpedig az esetek tekintélyes részében ez áll fenn. A titkok többsége keletkezése pillanatában sem volt az. A születésénél az ominózus egynél többen bábáskodtak, minimum ketten, de lehetnek akár nyolcvanhatven vagy nyolcezren is, akkor meg minek rejtegetni, titkolózni.

Persze nem vagyunk mi olyan letyelőtyák, olyan szószátyárok, hogy az a nyamvadt bizalmas információ meg sem melegedhet a zsebünkben, máris továbbítjuk. Szükségképpen őrizgetjük egy ideig, hiszen más dolgunk is van a világon, mint ígéreteket felrúgni, másfelől kellő mérlegelés után passzoljuk tovább a titkot. Mindenkit nem érdekel, mindenkit nem is tarthatunk rá érdemesnek.

Vagy olyannak fecsejünk ki, aki érdekelt lehet a témában pro és kontra, tegyük fel megsárgul az irigységtől, és ez az ősi kínzási kódex szerint felülmúlhatatlan örömet tud okozni. Hízik a májunk az egészségkárosodás veszélye nélkül. Vagy - ne gázoljunk állandóan térdig a mocsárban - éppen kitüntetünk valakit a legnagyobb jóindulattal, szeretnénk, ha a titok újonc tulajdonosa velünk együtt örülne. Az utóbbira példa egy múltbéli történés, amikor kéretlenül valakinek a kinevezéséről, előléptetéséről szóló hirt továbbítottam a kinevezettnek, mert véletlenül nála előbb megtudtam. Hogy elhitte-e vagy sem, fogalmam sincs. Látszólag örült neki, nem hordott le az indiszkréciónak. Azért a sietséggel is csínján kell bánni. Konkrét eset, hogy valaki a rokonságában elterjesztette a gazdag külföldi örökség hírét, aztán csak félreértés és haragszomrád lett belőle, mert az ügyvéd lelépett a letétbe helyezett pénzzel, ami állítólag időnként előfordul.

Amiért az egészet szóba hozom, az egy nemrég esett. Jó hír ért valakit, aki azt megosztotta velem: csak nekem mondja, de ugye köztünk marad. Nos, a dolog egyrészt pozitív, másrészt annyira ártalmatlan, annyira nem titok, hogy csak azért nem árulom el, mert lakatot tettem ígéret formájában a számra, és most a kulcsot nem akarom keresgélni. Mi abban a titok, hogy az illető személyére nézve valahol egy testület meghozza a döntést? Testület, szervezet, bizottság, vagyis egynél több személyből álló képződmény. A nevenincs szervezet viszont része egy még na-

gyobbnak, az meg egy még gyobbnak, a még nagyobb pedig... És így tovább. Tehát ha a "titok" világra jövetelének pillanatában öten voltak, az öttagú sejt egyszercsak elkezdett hízni, dagadni. Mindenki felszorzódhatott ismerősökkel, barátokkal, rokonokkal, szeretőkkel, véletlen fültanúkkal, hívatlan ügynökökkel, titkosszolgálati eszközökkel, a fallal. Igen a fallal, mert a falnak füle van, aminek viszont szája van, ha mindjárt képzavaros is a história. Nem vagyunk letyelőtyák, szószátyárok. Ha attól boldog valaki, hogy nem tőlem, hanem mástól tudja meg az egész világ az örömhírt, amiről a mástól függetlenül is ezer csatornán keresztül értesülhetnek illetékesek és illetéktelenek, csupán idő kérdése, mikor, akkor ettől a boldogságtól hízzon jó kövérre. Mi, az információ kivételes kegyeltjei, legfeljebb megpukkadunk, mert értelmetlen és nehéz titkolózni. És még valami... A titok és a kifecsegetés kényszere párban, kézen fogva járnak. Úgy, ahogy a magas házak egyeseket leugrásra, öngyilkosságra ingerelnek. A titoktartás fizikai nehézségében lehet kételkedni, de nem érdemes. Régi történet, hogy a miniszterhelyettes a kettőnk közti, sorsomat érintő bizalmas beszélgetés során egyszer csak megjegyezte: ha az illemhelyen trónolva kigondol valamit, azt valahogy érdekes módon fél órán belül már a portán is tudják. Mindenkinek lehetett része állásváltoztatásban, ami a végleges döntés meghozataláig némi diszkréciót követel. Diszkréció elvileg biztos létezik, gyakorlatban már kevésbé. Hétfőn megegyeztünk száz kilométerrel odébb,

hogy elszerződöm, kedden reggel a munkahelyemen nevetve fogadtak: hallom, elszerződsz x-be? A változtatás kútba esett, elment tőle a kedvem. A történet valódi.

Ha tovább kutakodunk a rejtélyek birodalmában, ahova csak nekünk adtak a legfontosabb személyeknek szóló VIP belépőkártyát, akkor meglepő felfedezéseket tehetünk. Azt, amit a "csak neked mondom, ugye köztünk marad" jegyében "kizárólag" ránk bíztak, mi tudtuk meg - mint kiderült - utolsóként. Mire hozzánk elért, már tudta ország-világ. Megalázó? A frászkarikát. Titkolózós korban élünk, ahol azonban mintha érvényben volna a "nem mondom el senkinek, elmondom hát mindenkinek" léhasága is. A kettő kiegészíti, ellensúlyozza egymást. Ha valamit titkosít a politika nyolcvan évre, nyolc perc alatt rájövünk, mi lehet a dolog háttérében, különösen ha a titkosítás indokolatlannak, uram bocsá nevetségesnek látszik. Talán ördöge van a közvéleménynek, általában nem téved. Nem mulatságos például az, ami a székesfehérvári focicsapat és a német edző között történt? Végül is nem történt semmi. Nem lett megegyezés, szerződés, a semmit viszont titkosították. Kevés volt a pénz? Sok volt a pénz? Nagy volt az elvárás az egyik vagy a másik részről? Ki tudja? Mellesleg kit érdekel? Mivel majdnem érdektelen, biztos kiderül majd a felszorzódás törvénye szerint. Ha senki nem kotyogja ki, elmondja a fal. Az egyik a másiknak, az pedig mindenkinek.

Az elmondottak után meglepőnek tűnhet a kijelentés, hogy a magam számára tilos családi állapot, érzelmi állapot, vagyoni helyzet, betegség, vallás, életkor és még egy két dolog iránt kíváncsiskodni, ahogy illetlen asszonyt, nyakkendő, korcsolyakulcsot kölcsönkérni. Az árral szemben úszom, korunk divatja ugyanis a magamutogatás. Olvassuk el egy-két igazi sztár életrajzát. Olyan fajta "őszinteséggel" szembesülünk, amiből szívünk szerint nem kérnénk. Ezzel viszont lehet, hogy kisebbségben vagyunk. Pontosan ez a fajta őszinteség kiválóan értékesíthető a piacon, vagyis eladható. Széltében-hosszában, minden mennyiségben. Lassan senki nem botránkozik meg semmin. A titkok többsége értékesíthető, csak hát nem minden titok piacképes, ahogy nem minden titok titok. Csak nekem mondd? Ígérem, köztünk marad. Máris elfelejtettem. Bocsánat, miről is beszéltünk?

Isten állatkertje

Galamb álldogált galambok között az utca kövezetén, szinte mozdulatlanul. Körülötte a többiek látszólag vidáman voltak. Jöttek-mentek szapora léptekkel, csipegettek, ha egyáltalán volt mit. Az egy, akit kiszemeltem vagy tán ő szemelt ki engem, csak állt, csak állt. Ha netán azért, vég-

re vegyem észre, elérte a célját. Könnyű volt kiszúrnom a jövés-menésben, a sürgés-forgásban a mozdulatlanságot. Szédítő érzés fogott el, tovább megyek, kifejezett szédülés, noha két lábbal nehezедtem a földre. Amint azonban arra a galamb-ra pillantottam, oda lett a biztonságérzet, forgott velem a világ. Volt a madárban valami rendkívüli, valami rendellenes. A szobor póz, amit fölvelt, labilisnak tűnt. Kiáltani szerettem volna, vigyázat, elesik. Aligha vette volna hasznát. Talán csak megzavartam volna természetellenesnek tetsző merevségében, és oda a kép, amit nem mernék idillinek nevezni. A megfigyelésen múlik minden. Újra meg újra szemügyre vettem a madarat, hát ha előbbre jutok. Fáradozásomat végül siker koronázta, de nem repestem a boldogságtól. Kiderült ugyanis, hogy a galamb fél lábon állt, ami az ő esetében elég különös. Ezúttal már sikerült a dolog végére járnom. Nem idomított egyed volt, öncélú produkciókra talán nem is lehet idomítani. Azt sem mondhatni, hogy bármely okból hiányzott a másik lába. Nem hiányzott, csak nem tudta használni, mert sérült volt.

Ebben a pillanatban felmerült emlékezetemben az összes merénylet, amit az ember saját fajtáján kívül az élő világ képviselői ellen képes elkövetni. Lehetnek madarak, hüllők, négylábú háziállatok, kedvencek, bálnák és cinkék, fókák és kutyák, macskák és hattyúk. Ilyesmi mindig is történt a világban - okoskodnak a napkeleti bölcsek. A napnyugatiak pedig hozzáteszik, hogy a média tehet erről, mert manapság mindenről

tudnunk kell, arról is, amitől szívesen eltekintennénk. Való igaz, nem múlik el nap, híradás, hogy ne kellene értesülnünk, hol dobtak le kutyát az emeletről, hogyan akartak lelőtt énekes madarakat kicsempészni az országból, hogyan raktak dióhéjat a macska talpára, ha nem éppen a farkát gyújtották meg. Külön tévécsatorna is létezik, amely az állatvédő hatóság szigorú ténykedését kíséri figyelemmel Amerikában. Leleplezi a méltatlan körülmények között tartott lovak gazdáit, a nemes, kihalt félében lévő fajok tolvajait, a rabszolgákat, az illegális elefántagár kereskedőket, az állatkínzókat stb. Nehéz megmondani, mi a haszna, a hozadéka mindennek. Kíméletesebben bánik-e az ember a szörnyűségek láttán a felelősségére bízott és a felelőtlenségének kiszolgáltatott természettel, annak kincseivel?

Némi jóindulatot megelőlegezve azt mondhatjuk, épít és rombol. Rombol akkor, amikor például szenzációhajhászásból kommentár, kontroll és kritika nélkül mutat be elképesztő ostobaságokat. A minap bejárta a médiát egy idióta francia találmánya, a kutyamosógép. Az emberi butaság és pökhendiség eme újabb elrettentő szimbóluma nem arra szolgál, hogy a négylábú kedvencek kimossák vele a szennyest, hanem arra, hogy őket megcsutakolják teljesen mosási és szárítási programmal. Külön gomb szól a kiskutyáknak, a nagykutyáknak, a macskáknak nem, de a vizet közismerten nem kedvelő cicát is meg lehet vele csutakolni. Hogy a hülyeség teljes terjedelmében a világ elé táruljon, be is mutatták

a gépet használat közben. Az előtöltős gép üvegén keresztül lehetett látni, hogy spricceli a gép a vizet a kutyára, a cicára, majd hogyan szárít. A "találmány" beláthatatlan távlatokat nyit, hiszen ha a kutyát, a macskát ki lehet öblíteni az ördögi masinában, akkor már csak befektetés kérdése, hogy egyszer az elefántra, az oroszlánra, a medvére és társaikra is sor kerül. Aztán jöhetnek a jogvédők, mert ebből a programból a kisegér, a százlábú, a kenguru, a réti sas, a püpos teve ki nem maradhat. A jogvédőkkel szemben pedig felsorakozhatnak azok, akik dacosan ragaszkodnak ahhoz, hogy jóval értelmesebb dolgokra használják még meglévő eszköket, és fellépnek minden olyan vállalkozás ellen, amely tovább fokozza a kiszolgáltatottak kiszolgáltatottságát. A hülyeségnek persze nincsenek határai. Nemsokára jönnek a közvéleménykutató intézetek, a kereskedelmi tévék, akik megszavaztatják a lakosságot az elengedhetetlen kérdésben: Kiöblítené-e kutyáját, macskáját a kutyamosógéppel? A válaszadók véleménye természetesen megoszlik, és talán olyan is lesz, aki felszólal, mi ebben a rendkívüli, hiszen már évek óta forgódobos mosógéppel mossa ölebét.

Kissé komolyabbra fordítva a szót, aminek eddig is igyekeztem súlyt adni, képzeljük magunkat a megalázott állatok helyébe. Számos embertársunk a liftbe sem mer beszállni bezártsági komplexusa miatt. Külön kategóriát képeznek azok, akik attól tartanak, hogy megáll a lift működés közben, és bizonytalan ideig akarata elle-

nére fogoly marad. Volt ilyenben része sokunknak, nem kívánhatjuk senkinek. A gépi autómosás tágas, de mégis valamennyire zárt térben történik. Ha a bezártságot fokozzuk azzal, hogy mosás közben a kocsiban maradunk, akár a pánik is elfoghat bennünket. Gyengébbeknek az ilyesmi nem ajánlható. Tegyük mosógépbe az idióta francia feltalálót, kezeljük gombokkal kívülről a masinát, netán romoljon el működés közben a gép, hogy ne lehessen kinyitni az ajtaját. Vágóhid közeli élményben lesz bizonyára része, és elgondolkodhat azon, továbblépjen-e az elmebajos feltalálók hülyeséggel kikövezett rögös útján. Ha netán továbblép, egyszercsak előáll nekünk a gyermekmosó géppel, s máris vizionálhatjuk a sietség következtében mosógépben felejtett gyerkőc képét a szörnyű következményekkel. Nem kizárt, hogy mindez elkövetkezik. Csak az kell, hogy üzletet lásson benne valaki. A valaki természetesen ember lesz, ember Isten tágas állatkertjéből.

Nem vitás, hogy a bevezetőben említett galamb sérülését ember okozhatta. Ezért kell szegénynek fél lábon tengődni, tehetetlenül nézni virgonc társait, akik bármikor hasonló sorsra juthatnak. Ha az emberen múlik... Rajta igazán nem múlik. Fenn, a messzi északon járt valaki mesélte egyszer, hogy ott a madarak olyan barátságosak, olyan bátrak, nem repülnek el, ha a közelükbe megy. Mintha ott sem lennél. "És te a közelükbe mentél?" - kérdeztem. "Naná, öregem. Fogtam egy követ, feléjük dobtam. Akkor persze elrepültek." Nem ő találta fel a kutyaamosógépet, a

lehetőség azonban, mint látjuk, vitathatatlanul benne volt. Nagy az Isten állatkertje, és ahogy mondani szokás, alacsonyan van a kerítés.

Hetven forint

Ne intsük le pirosnál milliókat bezsebelő topmenedzserek autóját, hogy megkérdezzük, mennyi hetven forint, mert feldühödnek, - ilyen hülyeséggel zavarni az embert! -, majd intenek a sofőrnek, hajtson el gyorsan. Politikusok, aranyláncos maffiózók, lottó főnyereményesek, boldog örökösök ugyanebbe a kategóriába tartoznak. Pedig hetven forinton érdemes elgondolkodni a mai világban, akár a két esztendővel ezelőtti háromszáz forinton, ami persze többről szólt. "Semmi az a háromszáz forint, mindenki ki tudja fizetni" - lóbálták fennhangon véleményüket lekezelően kiváló egyedek, akiknek semmi volt a háromszáz forint - akkor. Csak mosolyogtak, ha ellenvetést tett valaki, mondván, nézzék meg idős emberek pénztárcáját két héttel a nyugdíjfizetés előtt. Nem biztos, hogy találnak benne háromszáz forintot.

Normális elmék nem kívánták, hogy az élet - a gyarló ember és a még gyarlóbb hatalom közreműködésével - a részvétlenek elnémitására bizonyító ellenérvet hozzon. Mégis menetrend szerű

pontossággal bejött. Egy-egy szkeptikus valuta alapú hitele is bedőlt megannyi hiszékenyő között, és hirtelen az áldozatok között találta magát. Egyébként története van a hetven forintnak, ami persze lehetne akármennyi. Nem. Nem lehetne. Hetven, nem több és nem kevesebb. A pékség, ahol egy reggel a kávémat fogyasztottam, százötven forintért adta az eszpresszót. Ha a kávé jó, márpedig finom volt, a kiszolgálás pedig udvarias, kedvünk támad visszatérni. Rá két napra ismét arra vitt az utam. A kávé finom, a kiszolgálás lehangzó, készítem a százötven forintot, a kisasszony elveszi, megszámlolja - és kevesli. "Kérem, a kávé kétszázhusz forint." Micsoda? De hiszen... Csípőből teszem az ellenvetést. Javíthatatlanok vagyunk. Ihatjuk a kávé kétszáz, netán kétszázhusz éve, meglepődésre, majd rögtöni felszólalásra kódolt ösztönünk lecsap. "De hiszen a minap még százötvenbe került." A "csupán" leírtam, majd kihúztam. Ostobának születni nem bűn, úgy meghalni megbocsáthatatlan. "Csupán" és olcsó az, amiért nem kell fizetni. Ám valakinek az is pénzébe kerül, legfeljebb másnak, majd az adósság rejtelmes alagúton visszatér hozzánk.

Az eladó, legyünk következetesek, a kisasszony azonnal átment mentegőzésbe. Ez viszont az ő, valamint a foglalkozás évezredes ösztöne. A zsömlés kosárig hátrált, kis híján beleesett, majd onnan célozta meg a vevőt, aki ugye én voltam. "Én nem tehetek róla, a főnök emelte a kávé árát." "Na és, mondja, nem kapott az emelésbe sérvet?" - csúszott ki a számon önkéntelenül. Az

internetről kigyűjtheted, ki mibe kapott sérvet, skorbutot, ótvart a világtörténelem folyamán. Szabad ilyesmivel viccelni? A főnök sérvével. És ha kapott? Egyszer az áfaemelésről, másodszor meg attól, hogy könnyzáporban, ahogy szokta, áthárítja az emelést a vevőre? Na, jó, az áfát két-három százalékkal pumpálták fölfelé, de a hetven forint a százötvenre vetítve majdnem ötven százalék. Már megint az a komisz kölyök nyúlt bele az árképzésbe, aki megbukott számtanból? Vagy miniszterek forgatják a péklapátot másodállásban a kemencék mellett? Bevallom, ha engem megkérdeznének, mennyi hetven forint, azt válaszolnám: sok. Ebből kiviláglik, nem vagyok havi miliókat bezsebelő topmenedzser, sem politikus, aranyláncos maffiózó, lottónyertes, örökös. Ebből meg az világlik ki, hogy a pirosnál legfeljebb az igazoltató rendőr tesz fel kérdéseket, mielőtt elhajtanék. És miután leróttam a bírságot.

Azért ha jobban belegondolunk, a hetven forintos-ügy - lám, már ügy! - felveti a saját felelősséget is. A fenének kell nekem pékségben kávézni, amikor ott kiflizni, pogácsázni, kenyerezni kell. Cipőt a cipőboltból, edényt az edényboltból, kávé az eszpresszóból, ahol nem emelik az árat százötvenről kettőszázhuszra, mert már jó ideje háromszáz. Csak egyetlen aggodalmunk lehet, az viszont nem minden alap nélkül: miből főzik ennyiért, úgy értem, milyen kávéból? Ha otthon iszod, ugyanaz a kérdés, hiszen nem tudhatod. Megadásra feltartott kézzel járunk keresztül-kasul a magyar életben, mintha szüntelenül fe-

nyezetnének, mintha állandóan lövöldöznének ránk. Nem tévedünk. Szüntelenül fenyegetnek, állandóan lövöldöznek. Feltartott kézzel jövünk-megyünk a magyar életben. Csoda, hogy még élünk. "Nélkülem zajlott az életem" - nyilatkozta valahol egy művész. Nélküle? Ó hol volt? Úgy néz ki, mindent eltűrünk, mindent elfogadunk. A bank körlevélben arról informálja az ügyfeleket, hogyan változtathatja meg egyoldalúan, az ügyfélre nézve előnytelenül a hitelfeltételeket. Hétköznapi banki magatartás, semmi több. Ám a levél azzal zárul, hogy mindezzel a bank az ügyfél érdekeit szolgálja. Hogyan? Jobban megvágja az ügyfelet, ettől több lesz a bank pénze, és több hitelt tud kibocsátani előnytelen feltételekkel? Ne találgassunk! Hiszen csak szórakoznak velünk. A szórakozás pedig nagy dolog.

A tekintélyes német lap ingatlanügynökség negyedoldalas fényképes hirdetését közli. A fotón háttal az olvasónak virágágyas előtt térdel egy férfi. Farmernadrágja a hátsó felén félig lecsúszva, a meztelen valóságot markánsan megmutatva. Nem véletlenül. A szöveg ugyanis úgy szól, hogy kilencszázötven ezer "szebb kilátást" talál az olvasó bizonyos internet címen. A nemrég megboldogult hírlapírónak pályája vége felé volt egy szavazása: "Hülyülök, gyerekek!" Amivel nem arra utalt, hogy viccel, vegyük már észre, hanem egészséges öniróniával szellemi képességének időnkénti kihagyásáról szolgáltatott információt. Sokszor és sokan hülyülnek manapság, távol minden öniróniától. Pedig gátlástalanul hülyék,

akik hülyének néznek mindenkit, noha csupán békések, türelmesek vagyunk, és egy kicsit hiszékenyek. Mintha minden a mi érdekünket szolgálná. Ha átvernek, az is!? "Miért nem csináltatod meg a fogadat?" - kérdezik a rosszfogút. "Ezeknek!?" - vág vissza. Miért emelik hétfőről keddre valaminek az árát ötven százalékkal? Ezeknek? Miért ne emelnék? Jaj, csak sérvet ne kapjon az emelésbe a főnök!

Idiótáknak tökéletes

Nem most volt, de nem is olyan régen, hogy némi ösztönzés hatására autóvezetésre adtam a fejem, pontosabban, hogy megtanulok vezetni. Kegyes csalás áldozata lettem. Otthon azt hallottam, nem kell vezetned, de tanulj csak, mert még jól jöhet. Jellemző módon nem a "mert még jól jöhet" ragadt meg az emlékezetben, csalt a tettek mezejére, hanem a "nem kell vezetned." Nem kell? Jó, akkor nem bánom. A tanuláshoz elegáns autót, franciás Dáciát, vele kiváló oktatót adott nekem a sors. Pár órát követően egyszer csak ott találtam magam a külvárosban. Béla barátom, az oktató leállította a járgányt. "Szálljunk ki!" - szólt. "Jó, úgyis elfáradtam" - válaszoltam. "Nem, nem" - tiltakozott ő. "Azért szállunk ki, mert helyet cserélünk. Most te vezetsz." Köpni, nyelni nem tud-

tam, tiltakozni viszont igen. "Én vezetni? Hiszen nem tudok!" "Éppen azért" - erősködött Béla. A logikátlanság logikájához nincs sok érzékem. de nem is volt idő sötét rejtélyek megoldására. Enyém lett a kormánykerék. A szót tett követte. Öt perc múlva nekem akart jönni minden, ami létezett. Legalábbis azt hittem. Nem most történt, de nem is olyan régen, a rendszerváltás közvetlen közelében, amely rendszerváltásról mit sem sejtettünk.

Jövendőmondók amúgy sem lévén, egészen képtelen, hihetetlen dolgokat kellett volna kitalálnunk. Természetesen csupa olyant, ami aztán bekövetkezett. Nem fogok felsorolásba, csupán egy valamit emelnék ki, ha már az autóvezetést és a Dáciát emlegettem. Ki gondolta akkor, hogy két évtizeddel később az Amerikai Egyesült Államok első fekete elnökét a román titkosszolgálat USÁ-ba emigrált egykori vezetője a General Motors és Chrysler csődjével kapcsolatban arra figyelmezteti: nem szabad összekeverni a kormányzást és az autógyártást, mert történelmi tapasztalatok mutatják, nem hoz semmi jót. Pacepa tábornok, akiről szó van a The Wall Street Journal hasábjain nemrég adta elő mondandóját. Ugyanabban a lapszámban, amelynek első oldalán "Obama erősebb General Motors-t lát" az autógyártóknak nyújtandó 62 milliárd dolláros állami támogatás reményében. Naná, hogy az adófizetők terhére. Mi köze Pacepának az autógyártáshoz? Rengeteg.

"Amit autócárként tanultam" című cikkében elmesélte a Dácia és a kevésbé ismert Oltcit,

két román márka, valamint a Trabant és a Jaguar sztoriját, amiből szerint az amerikai adminisztrációnak okulnia kellene. A hatvanas évek közepén Ceausescu romániai autógyártásról határozott. A terv megvalósításával Pacepát bízta meg, aki semmit sem tudott az autógyártásról. Akkoriban az ipari kémsszolgálat feje volt. A kondukátor kiadta az ukázt, kisméretű autó licencét kell megszerezni nyugatról. Franciaország, ott pedig a lefutóban lévő Renault-12-es volt a kiszemelt célpont. "Idiótáknak elég jó" - kommentálta a döntést Ceausescu a román népre célozva. Így jött létre a Dácia, az egykori római tartomány, Dacia Felix neve után szabadon. Amikor az első autót meglátta, kimondta az ítéletet, "idiótáknak túlságosan luxurióz". Nem csoda, hogy eltűnt a rádió, a jobboldali tükör, valamint a hátsó ülés fűtése. Így tört be a keleti piacra a lestrapált Renault 12-es lestrapált változata, a Dácia. Pacepa a nagyfőnök megbízásából másik licencet is vásárolt, szintén Franciaországban, a Citroen-től. Ez lett az Oltcit, amelynek alkatrészeit valutamegtakarítási célból százhatvanhat romániai gyár állította elő. Olyan is lett. Az Oltcit gyár tervezett kapacitásának mindössze egy-másfél százalékát volt képes kihasználni, a veszteség milliárdokra rúgott.

Az ötvenes évek végén az akkori Nyugat-Németországban szolgált Pacepa titkosszolgálati vezetőként. A hírhedt Stasi-főnök, Markus Wolf Trabantot ajándékozott neki. A Trabanttal az Audi DKW-ját koppintotta le az NDK, költségkímélés

céljából, proletár külsővel felruházva. Csökkentették az amúgy is kicsi DKW-motor teljesítményét, a fémkarosszériát pedig műanyaggal helyettesítették. Német tudósok mostanában kísérleteznek egy baktériummal, amely környezetkímélő módon képes megsemmisíteni a műanyag karosszériát. Pacepa végül elmesélte, hogy amikor 1978-ban Ceausescu kabinetfőnöke lett, a kondukátor nagy Jaguár gépkocsival lepte meg. Ezt a Jaguárt akkoriban államosított brit cég gyártotta, amelyet aztán a Ford megvásárolt. Bizonyos orosz autótípusoktól eltekintve a legrosszabbnak minősült Bill Hayden Ford-főnök szerint. Hogyan vált nevetségessé a híres Jaguar, a világ legtekintélyesebb autóinak egyike? - tette fel a kérdést Hayden. Az USA messze hatalmasabb, mint Nagy-Britannia volt akkoriban, szilárd gazdasági, politikai alapzatát nem lehet lerombolni. Pacepa reméli, hogy az amerikai adminisztráció pillantást vet a történelemre, és az ottani autóipar nem lép a Dacia, az Olcit vagy a Jaguar nyomdokaiba. A jelszó, mint tudjuk, a kormányzást és az autógyártást nem szabad összekeverni. Pacepa autócár szerint

Minimálbér

Ilyen cím alatt Panaszországban panaszkodni illik, bármennyi a minimálbér. Különbözik akármennyi, nem maximális, hanem minimális, kivált, ha a maximális sem olyan rózsás. De most hagyjuk a rózsásakat. Ők meglehetősen jól vannak. Kicsit megsiratjuk őket, hogy milliárdos vagyunk centimétereket csökkent, hogy vagyonadó közeledik felénk fenyegetőleg, de a fenyegetés még nem ártott meg senkinek. Maradjunk a földön, és panaszkodjunk. Kezdjük lehetőleg jókorán, mindjárt nyitás után egy tetszés szerinti üzletben. A vevő belép, köszön, a köszönést nem fogadják, mert az eladó kisasszony a fejét fogva papírlapra mered. Attól még... Semmi "attól még", nem kell örökké akadékoskodni. Indíthat a vevő is. Indít.

- Mit tetszik csinálni, ha szabad kérdeznem?

Kockázatos kérdés, ha nem jó kedvében találod a másikat. A kisasszony felnéz. Nem harszik. Sőt, mosolyog.

- Azt számolom, miért nem jövök ki a fizetésemből.

A dilemmára százféle válasz létezik. A százból néhányat eleve ki kell zárni. Udvariasságból. Nem mondhatod, hogy biztos nem tetszik beosztással élni, hogy pazarol, hogy tovább nyúj-

tózkodik, mint ameddig a takaró ér. Aztán miért kell naponta háromszor enni! Már Sir Cliff Richard is megmondta, elég naponta egyszer, mint az állatoknak. Diktátorok még ennél is nagyobb bölcsességről tettek tanúbizonyságot. Kenyér és cirkusz? Kenyér helyett cirkusz, végül is ez a legfontosabb. De ne tovább! Tilos a gyerekkor ottho-
ni jelszavát alkalmazni: aki sír, attól el kell venni. Az ilyesmit sokan zokon vették már. Okkal és ok nélkül. Nem nagyon értették, miközben talán nem is lehet. Ha diplomátikus vagy és szolidáris, megpendited, hasonló cipőben jársz, akár igaz, akár nem. Mit tesz Isten, igaz, legfeljebb a mértékeken vitatkozothatsz. A legszerencsésebb talán még felfedezni a spanyolviaszt. Ezzel nem ártasz senkinek. Ön azért nem jön ki a fizetéséből, kedves kisaszszony, mert kevés. Mármint a fizetése. Nem gondolja? De gondolja, és azt mondja, alighanem. Sok idő nincs az eszmecserére. Újabb vevők érkeznek, akik - minő meglepő! - venni érkeztek, és nem csevegni, együttérezni. Egyeztetés lezárva. Fizetsz, távozol.

Az utcán jól szituált ismerősbe botlasz. Hogy vagy? Hogy vagy? Én vagyok jobban, mert őt kirabolták. A vendéglőben fogasra akasztotta a kabátját, egy percre eltűnt a mosdóban. Az egy perc elég volt arra a tettesnek, hogy ellopja pénztárcáját dokumentumokkal, több tízezer forinttal. A teljesség kedvéért elvitték a mobiltelefonját is. Az utóbbit el akarták adni a telefontársaságnak - sikertelenül. A károsult tudja, ki a tettes. Szerencséért fohászkodik, ne találkozzon vele, mert nem

áll jót magáért. Akkor viszont megütheti a bokáját. Panaszországban gazembernek áll a zászló. Hogy így legyen, állítólag gazemberek intézték. Állítólag? A vigasz egy pohár bor, ami feljogosít arra, hogy kiselőadást tarts az áldozat felelősségéről. A dolog azonban nem ilyen egyszerű. Felvethető a vendéglátó hely vétkessége is. Csak úgy meg lehet fosztani az ártatlan fizető vendéget pénzétől és a vagyontárgyaitól.

A következő panasz helyszíne már vasúti kocsi. Gondolataidba mélyednél, de rád köszön valaki, az elmélyedés megszakad. Az illető elegáns, és ez rosszul öltözött, second hand-országban elég szokatlan. Ám az öltöny zsebeiből, a nyakkendő csomójából is panasz árad. Egészen különleges. A panaszos érettségi találkozóról jött. Mint kiderült, jóval idő előtt. A békebeli, háborút megelőző generáció tagjai meglepően tisztesszámokban vettek részt a találkozón. Nem vitás, jók a gének. Sokkal jobbak, mint a háború után. Az osztály megette az ebédet, majd a panaszos szerint a társak rögtön távoztak, és ezen ő megrökönyödött. Szívesen maradt volna még diskurálni. Egyvalaki akadt az osztályból rajta kívül, akivel tovább borozgattak, beszélgettek. A panasz nem csupán ennyi. Családi ügyek. Eltűnt az ügyvédi letétbe helyezett pénz, valaki terebélyes hitelt vett fel, az is eltűnt. A történet arról szól, hogyan tolnak ki egymással az emberek a pénzszagú világban. Rokon élménnyel hozakodhatnál elő. A legutóbbi találkozódon felvetődött, mivel múlik az idő, évente kellene összejönni. Élénk általános

helyeslés, majd évek óta semmi. Mi történt? Semmi. Kezdeményezhetnél? Voltaképpen igen, de távol vagy a helyszíntől. Úgy látszik, más is távol van, aztán a dolog annyiban marad.

A panasznak Panaszországban nincsen vége. Könnyűzenész áll az utcasarkon, és szemlélődik. Igazán nem kellene zavarni, hátha zenei ötleten töri a fejét, de máris kezet fogtok, mint máskor. Bevezetőben arról elmélkedik, mennyire félrevisz a szöveg a zenei lényegtől, vagyis a hatástól. Majd az ösztön ránehezedik az indítógombra, és máris hallod az ismerős szöveget. Mi-lyen bolond a magyar, hogy három műszakban vagy akár mennyiben dolgozik minimálbérért. A zenész a nyolcvanas években valamikor disszidált, majd hallván, hogy itthon is beköszönt a többpártrendszer, hazatért. Azóta szemlélődik, próbálja megérteni, nem érti. A panasz már próba nélkül is megy. Mint a vízfolyás. Minimálbér, érte-
ted? Szörnyen hangzik, de akkor is minimálbér. Ha kicsivel fölötte van, mit számít? Különben süt a nap. Egyelőre még ingyen. Sudár termetű, hosszú hajú lány halad el mellettünk. Nincs vita közöttünk. A lány szép. A zenész nevetve megjegyzi:

- Látod, ha ilyen lányok vannak, lehet akár minimálbér is.

A nyelvem hegyén van, hogy azért a lányt is meg kellene kérdezni, neki talán más a véleménye, de nem teszem. Panaszországban süt a nap és a lány szép. Nagy dolog ez, kérem.

Lórajzolás

Overdose nem tehet semmiről. Arról sem, ha feltűnő, harsányságtól sem mentes létezése és persze elsősorban a sikerei magyarhonban jól érzékelhetően valamiféle lólázhoz vezettek, ami már-már a normál dózison felüli, mondhatni overdose. A nemes paripát is rajthoz szólító két derby között újságolja a grafikus, hogy antikvár könyvesboltban remek lóalbumhoz jutott fantasztikus áron, most éjjel-nappal lovakat rajzol, és hogy ez milyen nehéz, mert a lóalbum lovai mintha örökké elmozdulnának, ki akarnának törni a keretből. "Hát még ha élő lovat rajzolnál"- gondolom magamban ösztönösen, de nem mondom, mert a heveny erőfeszítés látszólag mintha így is megviselte volna. Az igazi lóemlékek az élő lovak, és nem a festettek, még a visszarévedésben sem. A második világháborúban német katona csikót ajándékozott a bátyámnak, a német adta, aztán jött az orosz és elvette. Török gyerek megvágta, magyar gyerek gyógyítja. A fáma arról nem szól, honnan, hogyan szerezte a mént a német. Talán ugyanúgy, ahogy az orosz azt elszerezte. Tény, a német adta, az orosz vitte. Nem mindegy, melyik, mit művelt.

Közvetlen emlék immár Porpácon Vince nagybátyám lova, munkára termett, erős paripa, enyhe túlzással kitelt volna belőle két Overdose.

No, de mire megy a falusi gazda kényes, karcsú versenylóval a robotos mindennapokban? Jól megtermett sörös lovak népesítették be a gyerek-kort, meg persze a hozzájuk tartozó - nekem úgy tetszik visszamenőleg - kivétel nélkül italozó, káromkodó kocsisok, akik kedvük, indulatuk szerint olykor ádázul verték a szegény párákat. Időről-időre azonban emberükre akadtak. Hányszor láttam anyámat, aki csípőre tett kézzel bátran elibük állt, és leteremtette őket. "Nem szégyelli magát, szegény állatot ütni-verni?!" A kettős írásjel pontosan kifejezi, hogy a szemrehányás egyszerre volt kérdés és rendreutasító felkiáltás. Emlékeimben úgy él, a kapatos, bivalyerős férfiak megjuhászodtak, legalábbis egy időre, és felhagytak a veréssel. Különösen drámai volt az ilyen jelenet télen, amikor a jeges úton a szegény állat megcsúszott, elesett, és minden segítségre, szelidségre szüksége lett volna, hogy lábra tudjon újra állni. Ezek a lovak művészeti albumokba aligha kerültek, hanem kiöregedvén egyenesen a vágóhídra.

Majd elkövetkezett a mezőgazdaság gépi korszaka, és a négylábút felváltotta a négykerekű, a traktor, ahogy a kaszát az arató-cséplőgép, a kombájn. A lovak a nosztalgia panoptikumába vonultak, ennél fogva már csak érzékeny, vigaszra vágyó lelkek keresték velük a kapcsolatot, mint a néhai fotóriporter, aki nagyszerű, hozzá hasonlóan bánatosnak tetsző, gyönyörű lóportrékat fényképezett sorsukvert öregemberek mellett, és a művészi felvételekért a sokkal kevésbé érzékeny

kor nem feltétlenül mutatkozott hálásnak, sőt emlékeim szerint főnöki vonalon legalábbis, szívtelenül kritikus volt. A történet így feltartóztatlanul haladt a szomorú végkifejlet felé. Jó idő elteltével a lókultusz lassan visszatért. Átmeneti, bel- és külföldi múzeumi, műtermi élmények után azt kellett látni, hogy állatfarmokba, lovardákba kezdték fektetni pénzüket a tehetősebbek, a megszállottak. Azt ma sem tudom, hogy jutott valakinek eszébe töröl pattintott városiként falun fejősteheneket tartatni, igaz, a gazdagság, a tehetőség valamiért mindig titokzatosabb, mint a szegénység, sokkal inkább beszédtema a kívülállók számára. A tehénhobby, ha szabad ezt a kifejezést használni, jóval kevésbé volt gyakori, mint a lószerelem. Házassági évfordulóra immár hátaslovat is ajándékoztak egymásnak a házasfelek, és talán érettségire is vezettek pónilovat a maturáló elibe, kivált ha sikeres volt a vizsga, és ha az állattartás feltételei valamilyen szinten biztosítottak voltak.

Ez a világ már óhatatlanul a lovardáké volt. Belőlük szerencsésebb körzetekben többet is lehet találni. Nálunk természetesen a csodálkozás után az első kérdés mindig az, ki és miből jutott erre a szintre. Nem tudni, mi lett a sorsa a lófestőnek, aki még a lovardák előtti millióban fedezte fel a meggazdagodás, szerényebben szólva a pénzkeresésnek ezt a rendhagyó lehetőségét. Sorozatban festette a lovakat, egy idő után már megrendelésre. Feledésbe is merült volna a dolog, ha nem vásárol külföldi a közelemben házat, és

hozza lovait, szám szerint kettőt, hogy hódoljon a festői dombvidéken szenvedélyének, a lovaglásnak. Az esemény nem maradhatott titokban a nem messze megtelepedő festőművész előtt, aki valóságos lázba jött a hírre, pláne amikor e sorok írójától megtudta, hogy közvetítő szerepe sikerrel járt, a külföldi szomszéd szeretettel várja a festő-állvánnyal egyetemben lórajzolásra. A paripák szívesen modellt állnak. Gondolta mindenki - a paripákat kivéve. A festő egy szép napon vette a fáradságot, beállított a lovas házba állvánnyal, kalappal a fején, amely viselet fontos szerephez jutott a történetben. A művész elfoglalta helyét, és szorongva, izgatottan, mert ilyen még nem volt, munkához látott. Nem számolt azonban azzal, hogy a kíváncsiság kölcsönös lesz, a lovakat is érdekli, miféle szerzet óhajtja lőfőméltóságukat megörökíteni. Főleg a festő kalapjára voltak kíváncsiak, ehhez azonban csak úgy fértek volna hozzá, hogy az állványt felborogatták. A festő, aki hosszú, fárasztó szeánszra, sőt szeánsz sorozatra készült, nem tehetett mást, menekülőre fogta a dolgot. Személyes tapasztalásból rá kellett jönnie, hogy az élő modell, ménekről lévén szó, némi veszélyt hordoz magában. Ilyen helyzetben marad az album, ami szintén nem egyszerű. Overdose korában még a festett lovak is szétrúgják a keretet.

Haj, haja, jaj

Lajos atya levágatta a haját, tiltakozásul a társadalombiztosítás átalakítása ellen. Iránban tizennégy kivégzéssel kezdte az évet az igazságszolgáltatás. Tavaly egyetlen képviselő sem vett részt valamennyi parlamenti ülésen. Felkészítik a japán hadsereget a földönkívüliek ellen is. Ezek a találmányok kiragadtak, olimpia csúcsokat döntögető információk önmagukban is megérnek hatszáz millió hangyatozást, együtt aztán meg kétszer annyit is. De hát semmi közülük egymáshoz még ebben a befordultnak kifordult, kifordultnak befordult világban sem, hacsak... Ha valami így folytatódik, és még három pont is kerül utána, sejtethető, hogy erőnek erejével, vagyis erőszakkal megteremtődik az összefüggés, ami nincs. Tegyük próbát, cseréljessük meg az információs elemeket. Mondjuk, tizennégy kivégzéssel kezdte a társadalombiztosítás az évet. Lajos atya levágatta a haját valamennyi parlamenti ülésen. Felkészítik a képviselőket Iránban a földönkívüliek ellen. A földönkívüliek tizennégy kivégzéssel tiltakoztak egyetlen magyar képviselő ellen. Lajos atya és a földönkívüliek átalakítják az igazságszolgáltatást. Végül: egyetlen képviselő sem vett részt tizennégy kivégzésen, ahol a japán hadsereg levágatta a földönkívüliek haját.

A mai információs áradatban, és amilyen bolondos fordulatot vett a világ, talán fel sem tűnnének a cserék a letompult, maradandó sérüléseket hordozó figyelemnek, kritikai érzéknek. Hasonlók lehetnek a tapasztalatok, ha a felesleges udvariasságot félretéve belehallgatunk egy-egy párbeszédbe. Nézzük csak! "Képzeld, újra itt vagyok a Föld nevű bolygón, ahol a múltkor szembe jöttél velem." "Ne is mondd! Idióta lehettem, ahogy rádakasztottam a rózsaszín tornaruhákat." "Fogalmam sem volt, hogy rózsaszín tornaruhák voltak. Csupán segíteni akartam, hogy előkeresd a tollat. Aztán nem kerested elő, mert a számod kiment a fejedből hirtelen." "És te biztos nem hitted el. Arra gondolhattál, megmásítottam a szándékomat, nem adok telefonszámot." "Őszinte leszek, arra gondoltam." "És kellemesen csalódtál." "A lehető legkellemesebben." Az ember vakarja a fejét, vagy a feje helyét, nem érti. Hogyan is értené? Földönkívüli találkozott tornaruhagyárossal, aki elfelejtette a saját telefonszámát? Vagy a Föld nevű bolygó valami egészen mást takar? Hétköznapi helyzet, az igazmondás és a hiszékenység próbatétele. Nem bízunk a másokban, aki megszégyenít, mert pótolja a hiányosságot, elküldi a számot. Valamiért fontos neki.

A következő dialógusban ajándékozó és ajándékozott a főszereplő. "Tetszetek a kazetták?" "Azt kérdezed, tetszetek a kazetták? Mondhatom nagyon. Reggelig hallgattam őket. Tudod, hogy imádom az olasz slágereket." Befelé viszont elismeri, nem volt ideje meghallgatni, de nem

akart csalódást kelteni a másikban, ezért engedélyezett a maga számára egy könnyed lóditást. Megmondhatta volna egyenesen, nem történik semmi. És miután meghallgatta, felhívja az ajándékozót, aztán lelkesen beszámol a zenei élményről. Hogy a Peppino di Capri így, a Domenico Modugno úgy, a Gianni Morandi meg, az anyját neki, és gyerekek, a Bobby Solo, hűj, de az igazán baró a Celentano, az Adriano Celentano. Újra befelé: mi lenne ha előállnék, hogy a dalok duplán tetszettek. Először még a meghallgatás előtt, utána meghallgatáskor. Ekkor talán egy kicsit jobban. És ha az ajándékozó cselhez folyamodik? "Hogy voltál a Come primával, tudod, Come prima, piu di prima t'amero, per la vita la mia vita ti daró...blablabla." "Jaj, te, egészen oda voltam tőle, a kedvencem." "Ezt beszédted komám, a Come prima nem is volt a kazettán, hi-hi. Nem baj, nem haragszom."

Ilyenek manapság a párbeszéddek, jobban mondva az emberek. A buszmegállóban férfi és nő dialógusára leszünk figyelmesek. "Jaj, fiatalember, segítenek nekem becsomagolni ezt a virágot?" Jelzés értékű, hogy manapság minden második mondat jajgatással kezdődik. Jaj, viszontlátásra. Jaj, majd elfelejtettem levegőt venni. Jaj, ha az a bankrablás akkor sikerül. Jaj, nem segíthetek, ne haragudj. Jaj, de haragszom. Szóval az asszony-ság névnapra viszi, vinné a virágot, és a buszmegállóban megkéri a fiatalembert, segítsen becsomagolni. Kivételesen nem ismerkedési trükk. A fiatalember segít, illetve először a megszólításra

reagál." "Jaj, mondja még egyszer fiatalasszony, hogy fiatalember." "Jaj, én már öregasszony vagyok, de maga után még biztos megfordulnak a lányok." "Téved, utánam már csak a hatvanasok fordulnak meg, nem loptam-e tőlük valamit." "Akkor mit mondjak én, de nem panaszkodom. Voltam boldog, boldogtalan. Megtanultam, hogy a kegyes hazugság olykor átsegít a nehézségeken." "Én viszont nem hiszek a hazugságban, a kegyesben, a kegyetlenben sem. A hazugság az hazugság, punctum." "Jaj, megjött a buszom. Köszönöm a segítséget, fiatalember." "Szívesen fiatalasszony." Végül megegyeztek, ha nehezen is. Jaj, nem itthagyta a virágot?!

Hosszú időn keresztül egy ember padon élt a parkban. Írd és mondd, a padon lakott betű szerint. Ott étkezett, aludt, morfondírozott, diskurált, és még ki tudja, mit nem. Egyebeket félreeső helyeken. Mondják. Az ember mindenhol nem lehet ott, így másokra kell hagyatkoznia, akik szintén nem lehetnek ott mindenhol, de másokra hagyatkoznak, akik... Hol a vége, senki sem tudja. A párbeszédnek viszont kereknek tűnnek kezdés, befejezés, megoldás, konklúzió nélkül is. "Jó napot szomszédasszony!" "Jó napot szomszédasszony!" "Igaz ám, mind a ketten szomszédok vagyunk. Jó szomszédság török átok, hallotta?" "Én úgy vagyok török, ahogy maga vasúti főtisztné. Geletta volt az ura, nem?" "Nem. De most nem is erről akarok én beszélgetni, hanem arról a szerencsétlenről, akit tegnap éjjel elvittek." "Ki vitte el? Az ÁVH?" "Nem. A fészkest. Talán a mentő,

talán a hullaszállító. A legutóbbi telet autóban töltötte." "Csak nem arról van szó, aki azelőtt a padon lakott?" "Bizony arról. Már egészen megszoktam. Mindig biccentettünk egymásnak. Mint aki nem tud beszélni, mint aki nem tud énekelni, táncolni" "Tudom, hordták neki az ételt, az italt, a takarót, az újságot. Hívták volna ide, oda, fedelet adtak volna neki, talán még szerelmet is, de ő nem." "Higgye meg szomszédasszony, rátarti volt, mint a mennykő, pedig nem volt mire." "Azt meg maga honnan tudja? Lehetett főmufti rokona, családja, akik cserben hagyták. Egyesek bankbetétet rebesgetnek." "A frászt. Látja én az egyeseket utálok legjobban." "Utálja? Szeret maga valakit egyáltalán?" "Ezt a szerencsétlent tudtam volna szeretni, de elvitték tegnap este vagy éjjel. Nem tudja, hova?" A padon, majd autóban élő ember eltűnt. Mi pedig itt maradtunk a kétségeinkkel, és egy faramuci párbeszéddel. Milyen lehetett a padon élni? És milyen lehetett az autóban? Milyen padon hálni-halni? Próbálja ki, aztán meglátja, mint a vakember.

Lajos atya haja némely mondattól az égnek meredezne, no de levágatta tiltakozásul. Azért óvatosan közelítsünk a kopaszokhoz a kérdéssel, mi ellen tiltakoznak, mert lehet, csupán az ellen protestálnak, hogy ismeretlenül zavarni merészelünk ostoba kérdésekkel. A tiltakozó kopaszok pedig jól megbűjnek az egyetértők tömegében. Szerepcsere is lehetséges a két tábor között megegyezésem alapon. Hallottam egy falusi emberről, aki vállig növesztette a haját, mondván, addig

nem vágatja le, amíg az oroszok ki nem vonulnak az országból. Szegény meghalt, nem győzte kivárni a megszálló hadsereg távozását. Egy másik a borotválkozás felfüggesztésével tiltakozott az oroszok ittléte ellen. Ő sem érte meg, hogy végre levághatta volna mérföldes szakállát. Osztálytársunk viszont a kisujjának a körmét növesztette fogadásból. Addig, amíg komoly motorkerékpárt, Pannóniát nem sikerült beszereznie. Az önkéntesség minden esetben felfedezhető, legfeljebb kiváltó okot említhetünk. A katonaság más tésza volt. Ott nem válogathatott az ember.

A Cleveland-i szimfonikusoknak volt egy magyar karmestere, aki szégyenszemre nem engedte a muzsikusoknak a szakáll és a bajusz viselését. (Joe Eszterhas említi a Hollywood Animal-ben.) Tökéletes zenei megoldás. A szerződésként szerepelhetett egy huszonhetedik alpont, amelyik kimondta, hogy se szakáll, se bajusz. A jelölt aláírta vagy nem. Harmadik esetről nem tudni. Persze nem a bajusz vagy a szakáll volt itt a lényeg, hanem annak a kényszerű tudomásulvétele, hogy én vagyok a főnök, ti pedig befogjátok a szátokat, vagy repültök. A korlátok nélküli uralomnak, a zsarnokságnak van szüksége ilyen megoldásokra. Még jó, hogy nem a lélegzetvételt tiltották. Nem tiltották, de voltaképpen azt nehezítették. És ha a zenészek tiltakozásul leváogatják a hajukat? Ne sokat gondolkodjunk a válaszon. Fegyelmi bizottság előtt kötöttek volna ki. Onnan is lehetne közelíteni, miért tűrtek meg egy magyar, vagyis idegen karmestert Amerikában. Az a

szép, hogy ez nem lehet kérdés. Amerika az Amerika, ahol a magyar tehetség a művészetben, de az élet más területén is, meglehetősen jól cseng. És itthon? Lajos atya levágatta a haját. Mi ellen, ki ellen tiltakozik már megint? Vagy nem is tiltakozik, csak úgy levágatta?!

Nézd a babarózsát!

A színész baráti fölszólításának engedelmeskedve nézem a babarózsát. Gyönyörű! Amiért szerinte néznem kell, már nem olyan szívderítő. A világ lehangoló állapota, az ember lehetetlensége, kegyetlensége. Nem marad meg természetesen az általános megállapítások szintjén. Jön a történet, az ő története. A múltban nem bírta megállni, finoman rendre utasított egy kigyúrt, aranyakkal szépen feldíszített férfiút, aki nem tudni, miért Koszovóban akart rendet tenni, szíve szerint géppisztollyal. Összerombolt volna mindent, hogy végre csend legyen. A galamblelkű színész bátorságát összeszedve megszólalt. Jaj, ne tessék ilyent mondani, gondoljon arra, hogy a lerombolt házakat valakinek fel kell építeni. A kigyúrt megállt egy pillanatra, jól megnézte, ki az, aki őt szókkal merészezi illetni, és csak annyit mondott, ha legközelebb útjába kerül az akadémuskodó, akkor felhúzza a lámpavasra.

Hát ezért kell nekem nézmem a babarózsát. Bámulhatnám indok, figyelmeztetés, felszólítás nélkül is, de hát a jelenlegi állapotok ezt nem teszik lehetővé. A babarózsa egyszerre menedék a kigyúrtak, a lámpavasak, a géppisztolyok elől, vigasz, gyógyír a sérelmeinkre, elszomorító tapasztalásainkra. Való igaz, mindegyikből van bőven. Voltaképpen magam is felszólíthatnám a színeszt, mert én is találkozom nap mint nap fenyegetéssel, emberi agresszióval, ostobasággal. A baráti fölszólításnak engedelmeskedve nézem a babarózsát, amely baba is, meg rózsza is, egyszóval gyönyörű, hátha még az illatát is érezhetném. Közben elgondolkodom azon, mit tudnék előadni, ha saját okon kellene vigaszért, elterelő, kikapcsoló élményért fordulnom hozzá. Mit? Múló rosszullét miatt hajdan felkerestem a háziorvost, aki vérvétel, elektrokardiogramm és vérnyomás mérés után elküldött néhány vizsgálatra. Az egyik labor, ahonnan majd küldik neki az eredményt, a másik tüdőszűrés, a harmadik ultrahang. Az utóbbira időpontot kellett kérnem. Kértem. Április 14-én megkaptam az időpontot június 9-re.

Ember legyen a talpán, aki babarózsához intézett fohász előtt egy ilyen tényen nem töpreng el kicsit. Június 9.? Csak nem azért, mert annak idején március 9-én volt a népszavazás, s valahogy neszét vették annak, hogyan szavaztam? Én naiv, a félig felhúzott kisablak mögött megkérdeztem a kisasszonyt, előbb nem lehetne? Nem lehetett. Láttam az előtte telefirkált irkát. Beteg beteg hátán, időpontok tömkelege, és a kétségek.

Mondjam azt, hogy most vagyok beteg, kérem. Június 9-én talán a japán császár vendége leszek, vagy havasi gyopárt keresek a Himalája tején, nem érek rá holmi laboratóriumi vizsgálatra, amely ráadásul nem is a betegség idei állapotot tükrözi, hanem a két hónappal későbbit, magyarul semmi értelme. Nem kizárt, hogy addigra unalmamban, fékevesztett dühömben meggyógyulok, és egy felesleges vizsgálatral anyagilag tönkre teszem az egyébként már romokban heverő hazai egészségügyet, amit az alternatív gyógyász teljes joggal nevezett betegségügynek, a népjóléti minisztériumot pedig ugyancsak indokoltan néprosszulléti minisztériumnak.

Sok minden eszembe jutott, csak az nem, hogy rendjén van minden. Mielőtt a babarózsa fölé hajolnék, felidéztem régi szerkesztőségi emlékemet. A számtalan tökéletes titkárnő között volt egy, a legtökéletesebb, akinél soha nem akkor ihattál kávét, amikor akartál, amikor az kifejezetten az olvasó érdekében életet lehelt volna beléd, mert azt a választ kaptad, gyere két, három óra múlva, vagy majd másnap. Ebbe természetesen nem lehetett belehalni, bár elment a kedved, a francba kívántad a melót, az agysejtjeid egyszerűen nem forogtak. Az viszont már nem piskóta, és nem is tiramisú, hogy április közepén júniusra kapsz vizsgálati időpontot, amikor az orvosod, ha igazat hazudik, majd lerágja a számítógépes egér farkát, úgy aggódik az egészségedért. Az őszember az SZTK és az egészségügyi miniszterek feltalálását megelőző sanyarú időkben azt hihette, ha

egyszer majd mindez megvalósul, és felfedezik a langyosvizet, a szükséges vizsgálatot éppen akkor hajtják végre rajta, amikor beteg, és nem fél évekel utána. Szegény komolyan gondolta, hogy az egészségügy igazodik majd a beteghez, és nem a betegnek kell minden tekintetben alkalmazkodnia az egészségügyhöz?

A babarózsa valószínűleg már az ő idejében is fel lehetett találva, de nem volt szükség, hogy bánatában körbetáncolja, mert sem Koszovó, sem aranyakkal tűzdelt, kiüresedett koponya, sem kórházi laboratórium nem keserítette az életét. Nos, mit tegyen az ember egy ilyen kilátástalan helyzetben, amiben most én is vagyok? Megvan! Nem akkor kell orvoshoz fordulni, amikor beteg vagy, hanem... Fordítsd meg a folyamatot! Jelentkezz be bármilyen szakrendelésre, laboratóriumi vizsgálatra, és ha mondjuk 2032-re kapsz időpontot, igyekezz addigra összeszedni a megfelelő betegséget. Ahogy a dolgok kinéznek, Magyarországon ennek valószínűleg nem lesz akadálya. Nézem a babarózst, és elájulok a gyönyörűségtől, jaj, pedig nem szabadna, mert akkor megint orvosra, laborra, időpontra lesz szükségem. Nem ájulok el, hanem eszembe jutott, hogy összeköttetést keresek. Nem szocialistát, hanem kapitalistát. Ismerem ikszet, ipszilont, az abc még néhány más betűjét, és hátha két nappal előbbre kerülhetek a listán. Igen ám, de mi van akkor, ha minden beteg protekcióért futkos, mert balgán azt hiszi, hogy az ő gyógyításáért van itt minden?

Néhány kör után kiderült, alig maradt eszköz a kezünkben. Még a borraival talán. No, de ember, nem ezektől az átkoktól akartunk mi megszabadulni, a protekciótól, a borraivalótól, a megálázkodástól? Nem attól rettegtünk egy életen át, hogy extra javadalmazásokkal, hízott libával, vastag borítékkal, jaj, megszegyenítjük az egészségügy derék szolgálóit? Nem tudom, kiderül-e a kérdőjelből, hogy a dologban bizonytalanok vagyunk. Igen-igen bizonytalanok. Azt aztán végképpen nem tudom, hogyan vizionálhatta egy Gogol névre hallgató orosz drámaíró jó száz esztendővel ezelőtt a mai magyar egészségügyi nyomorról, és írhatta meg ennek alapján a Revizort. A lényeg, hogy a beteg, ha akar úgymeggyógyul, ha nem akar, akkor nem. Vessen magára. Miután az egész magyar kormány Gogol köpönyegéből bújt ki, értelemszerűen az egészségügyi miniszter sem lehetett kivétel. Ne törődj a betegséggel pajtás, nézd a babarózsát, és ha az őr nem figyel oda, szakíts le néhányat. Egyet vigyél a házi orvosodnak, egyet június 9-én majd a kórházi laboratóriumnak, egyet a miniszternek. Persze ne feledkezz meg a leváltottról sem. Busásan megérdemlik. Egyik jobban, mint a másik. Lásd be, le nem lőheted, lámpavasra sem húzhatod őket. Mellesleg nem is vagy te olyan. Nem? Hát...

Májusi cseresznye

Némi aggodalommal írom le, két nő hajba kapott a primőr cseresznyén. Aggodalommal írom, mert a politika - kampány ide, kampány oda - rögtön érvei sorába iktatja. Lám, mégsem megy olyan rosszul a magyarnak, ha kora tavasszal cseresznyét vásárol, és ezért képes kikaparni a másik szemét. Ha a kormányzati oldal így vélekedik, természetesen az ellenzék sem maradhat szórtlan. Kérem, az egyik japán yen alapú hitelt vesz fel a hegytetőre tervezett kastélyára, a másik évekig kuporgat tiz deka cseresznyére. Talán nincs joga? A média, attól függően, kitől nem független, eltérő módokon kommentálja az eseményt. A közszolgálati: botrány történt a hajnali piacon tizenkét deka primőr cseresznye miatt. A rendőrség kordont vont a helyszín köré, és ismeretlen tettes ellen nyomoz. Budaházyt mindenesetre begyűjtötték. A baloldali: mégis csak piros a cseresznye, ahogy mi megmondtuk, és nem nemzeti színű vagy árpádsávos. A jobboldali: Cseresznyének öltözött szélsőbalosok randalíroztak tegnap a zöldségpiacon. Egy volt a jelszavuk, béke. Ökölharcba boldog jövőért bocsátkoztak. És ha a valóság is szót kérhet...

Két nő kapott hajba a primőr cseresznyén. Az egyik a vevő, a másik az árus volt. Jómagam banánért álltam sorba. Banánért, amelynek kilója

került annyiba, mint tíz deka cseresznye. Elöttem egy hölgynek mértek le olyan fél kilót az utóbbiból. Az ékszerüzlet zárva volt, így érthetően arany helyett cseresznyét vásárolt. És ekkor mögülem kétszáz decibellel szót kért egy idős asszony. Kifogást emelt, mert előző nap közel sem kapott olyan szép cseresznyét, mint most az a másik. Az árus bizonygatott, védekezett, a felszólaló támadott, nem hagyta magát. Közben szerencsére lemérték az én pöttyös banánomat. Pöttyös, mert most ez a divat. Állítólag újabban banánt is kreál a Dolce-Gabbana divattervező páros. Rövidesen matyó hímzéssel látják el a biobanánt, amelyből kilencszázkilencvenkilenc darabot számozottan hoznak forgalomba különösen igényeseknek. Menekültem az áruval, mert egyre emelkedett a hangerő. A közelben tartózkodott két biztonsági őr. A virágárussal beszélgettek. Először arra gondoltam, felhívom a figyelmüket a történetekre, ám elálltam a szándékomtól. Hadd vezessék csak le az indulatokat az emberek. Kissé összepofozkodnak, aztán megnyugodva erőt gyűjthetnek további pofozkodásokra. Az indulatokat örökké csitítani, megállítani olyan, mintha a vízesést, a tenger hullámain, a bolygók mozgását, vagy például a lélegzetvételt szüntelen visszafognánk. Egyfelől nem hagynák magukat, másfelől szörnyű bajt okozhatnak.

Hagyni kell a vízesést, a tengert, a lélegzetvételt, az embereket, a cseresznyét, a pöttyös banánt, nehogy visszamaradjanak a növésben, a lendületben, és beszédhibával piacképtelenek legyenek. A visszafojtott energia robbanni képes.

Nem valószínű, hogy a chicagói gengszterbandák egymás közti leszámolásainak hőfokával gőzmozdonyokat lehetett volna fűteni, de hol volna ma Chicago, Al Capone, a camorra, a maffia, az a rengeteg belőlük élő, belőlük készült művészeti alkotás, könyv, film és természetesen szerző, ha mindig csak barátságosan vállon veregették volna egymást, jól van pajtás, ha annyira akarod, átadom a területet, ne fizess meg a tartozást, majd csak megleszünk valahogy. Tudod mit, menjünk el együtt esti hálaadásra. Mondjunk el egy imát a mi atyáinkért, akiket kölcsönösen a mennybe juttattunk. Nem lehet, és nem is kell mindig fékezni a fékezhetetlent. A szemem sem rebkent, amikor azt hallottam, egy régi, távoli ismerőst megszállott a bolondéria. A bolondériát máris visszavonom a következetesség érdekében. Az ismerős fél évekig csupán kenyéren, vízen élt, és közben negyven kilométereket kerékpározott. Egzotikus országokban, például Indiában újsághír sem lehetne az ilyesmi. Miért lehet akkor nálunk? Azért mert még mindig viszonylag kevesen élnek kenyéren és vízen, közben negyven kilométereket biciklizve, bár erre határozott kormányzati törekvés tapasztalható.

Egyre sűrűbben hallhatjuk ugyan, hogy ez és az nem tudta kifizetni a számláit, bujkál a postás, az adóhivatal, a végrehajtó, és más ezer hatóság előtt, de enni még mindig eszik. Eszik, mert tévedésből úgy gondolja, táplálkozni illik. Kérem, ez nem illemtani óra. Majd ki-ki észre veszi, ha kénytelen-kelletlen kenyérre, vízre fogja magát, és

erről nem feltétlenül a hindu jógi jut eszünkbe. A maratoni kerékpározással egybekötött koplalás valaminek biztosan jót tesz, ha az nem is az egészség. Aki ilyesmire adja a fejét, nem kap hajba embertársaival a hajnali piacon olyan bagatell dologért, hogy a primőr cseresznye nem elég piros, vagy nem elég drága, ahogy az illenék egy primőr cseresznyétől. Kissé bánom, hogy kimaradtam a piaci perlekedésből, legalábbis lényegi vonatkozásban. A pöttyös banánnal talán sikerült a legújabb divattrend nyomába lépni, de úgy érezhetem magam, mint parlamenti szavazáskor az örökké tartózkodó. Mellesleg jobb is, ha a banános kimarad a cseresznyés perpatvarból. Mit tudhat arról, milyen fél kiló cseresznyének lenni kétezer forintért, és milyen a csökkent minőségi cseresznye fél kilója egy héttel korábban három-ezerért? A másik szélsőség meg azért nem nekem való, mert nincs kerékpárom, és a kenyérben-vízben kimerülő napi menüt szervezetem egyelőre riasztónak véli. Persze mindent meg lehet szokni idővel. Hallottam már olyant, hogy a szoktatás időszakát éljük, és állítólag nem a primőr cseresznyére akarnak rászorítani. Éppen a benzin árát emelgetik, és csak úgy mellesleg mindenét. Ezzel taszítást kap az autós a bicikli irányába. Ha annak a nyergéből leszédül, akkor a földön találja magát, ahonnan már csak egy ugrás a kenyér és a víz. Vajon azért is hajba kapunk majd egyszer, mint a korai cseresznyéért? Miután határozott a törekvés, hogy a reményt is elvegyék, a jövőben bizton számíthatunk piaci és egyéb háborúkra.

Pistike patrickosodik

Nem mindennapi élményben volt részem egy modern bevásárló központban. Ugyancsak modern külsejű, meglehetősen csinos anya fegyelmezte le-föl futkározó, két év körüli fiúgyermekét: "Istvánka, azonnal gyere ide!" Azt hittem, nem jól hallok. Istvánka? Van, aki még ilyen nevet ad magyar földön, a harmadik évezredben a csemetéjének? Amikor adhatta volna azt, hogy Patrick, Gregory, George, Mike, Johnson, Romeo, Marcello, Juanito, Cyrano, Roberto, Christiansen, Roland és így tovább a mai divat szerint? Kedvem lett volna illetéktelenül beleszólni a család életébe, ne tegyék szerencsétlenné szegény gyereket, aki később kénytelen lesz majd önköltségen átkezesztelkedni Maximilianra, Charles-ra, Gilbertre, Gordonra, Howardra, egyszóval valami menő névre, csak hogy szabaduljon az Istvántól, Istvánkától. Ugyanakkor a gyerek egyáltalán nem látszott szerencsétlennek. A felszólításra fittyet hányva rótt tovább a köreit, újabb és újabb fegyelmezésre ingerelve az anyát. Világos. Egy Patrick, az írek védőszentje iránti tiszteletből is rég szót fogadott volna áhítattal. Cyrano kihúzta volna magát, és kardjával lekaszabolja a mennyezeti csillárt. Rómeó felmegy a létrán Júlia erkélyéhez, és nem törődve óvodás korával, szerelmet vall szíve hölgyének. Ahogy Gregory, Roberto, Mi-

ke, Edgar, Rocco, Valentin, Alexander és Charles végigszágul a korzón, abban van valami nagyvilági elegancia, méltóság. Eszébe nem jutna anyának közönséges szavakkal zaklatni bármelyik nemközönséges sülvölvényt. Súlyosan sérülne a gyerek személyisége. Az idegen nevek busás jövendőt, tekintélyt, pénzt, hatalmat, szépséget sugallnak, ígérnek. Míg a hagyományos magyarok hiányzó ambícióra, igénytelenségre, megrekedésre, a fennálló hatalommal szembeni kurucos ellenállásra engednek következtetni, amiért persze a tájékozatlan szülőket lehet okolni.

Nem csodálkozhatnánk azon sem, ha a felszínes megközelítés a névadás módjából politikai irányultságra, pártszínezetre következtetne. Ismertem hajdan három testvért, mindhárom testnevelő tanár volt a következő keresztnemekkel: Csaba, Huba, Botond. Akkoriban ez legfeljebb különlegesnek tűnt, de senkinek nem jutott volna eszébe törzsi hovatartozóságra, tősgyökerre gondolni, trikolóros népi mozgalmat, lóhátról elindított, nyílvesszős forradalmat mögéje elképzelni. Kivételek azért persze akadtak. Egy nyáron diákként dolgoztam építőipari telepen. Nem emlékszem, hogyan keveredett oda munkásőr, még hozzá teljes életnagyságban. Talán azért, hogy keresetlenül megtudakolja a nevemet? A vezetéknevvel nem volt baja. Viszont a keresztnév hallatán kényszeredetten elvigyorodott, és megjegyezte: "Horthy is Miklós volt." "Igen, az volt" - válaszoltam. Ha könnyelműen hozzáteszem azt, ami mellesleg nem igaz, hogy a szüleim a kormányzó

iránti határtalan tiszteletből keresztelhettek így, a dolog könnyen rákerülhetett volna a munkalapomra, és talán még elő is vezetnek. Nem jó az ilyesmivel viccelni.

Volt idő, amikor minden idegen nevet megmagyarítottak. Sőt, kiderítették a bibliai Ádám egyenes ági magyar származását. Még a múlt század hatvanas éveiben is előfordult, hogy egyetemi előadásban Rousseau János Jakabról, Shakespeare Vilmosról, Schiller Frigyesről beszéltek. Arisztoteleszben felismerni véltek egy bizonyos Harisnyás Tót Illést. Kisdiák korunkban abban a hiszem olvastuk a Verne-könyveket, hogy a szerző Verne Gyula néven magyar író volt. Aztán némi csalódással vette az ember tudomásul, hogy Jules Verne bizony a franciák hírnevét gyarapította. Ma már senkinek nem jutna eszébe, hogy a külföldi szerző nevét magyarul mondja. Alighanem megszólnák érte. Persze lehet, hogy abszolút normális a lázas rokonkeresés. Nem vagyunk olyan sokan ebben az országban, ezen a világon, hogy ne jönnének jól a nemzetségünkbe integrálható egyedek, bárhol éljenek is a földtekén. Tudunk egyiptomi fehér magyarokról, svájci völgykatlanba szorult kunokról, kazahsztáni magyar törzsről, hallottunk óceániai bennszülöttekről, akik gunyahnak, vagyis kunyhónak nevezik a hajlékukat. Emlékezhetünk, hogy amikor az USÁ-ban Bush - a mainak az apja - lett az elnök, megindultak a találgatások. Egyesek a család magyar gyökereit kutatták. Rokonokat kerestünk finnugor, sumér vonalon, és találhattunk a távoli Ja-

pánban. Sőt! "...A Felkelő Nap ivadékainak hittük és hisszük Önöket kedves magyar testvérek, akiket a történelmi karma messzire sodort el" - írta Shokotu Faisi Argentínában élt japán professzor a Bécsben megjelent Vasárnapi Levél szerkesztőjéhez küldött üzenetében 1962-ben. Japánban a mai napig hisznek a velünk való rokonságban, és ezt tanítják az iskolában.

A japán professzor üzenete kimondatlanul is arra biztat, legyünk büszkék a magyarságunkra, őrizzük azt féltőn minden lehetséges eszközzel. Jóval korábban, a tizenkilencedik században Sir John Bowring, neves angol nyelvész és államférfi fejezte ki elragadtatását nyelvünkkel kapcsolatban, azt egyedülálló csodaként az egyiptomi templomokhoz hasonlítva. "A magyar nyelv eredetisége még ennél is csodálatosabb tünemény, sokkal csodálatosabb! Aki ezt megfejtí, az isteni titkot fogja boncolgatni" - írta. Az ilyen hízeltő megnyilatkozások, ráadásul pártatlan idegenek részéről kétségkívül az 1791-es sötét herderi jóslattal dacolnak, amely jóslat szerint "A mások közé ékelt, kizsámű magyaroknak századok múltán talán majd a nyelvét sem lehet fölfedezni." Nos, itt vagyunk Európa közepén, a nagy internacionális olvasztótégely letagadhatatlan veszélyeinek, a pökhendi kozmopolitizmusnak, az idegenmajmoló névadási hóbort kórjának kitéve, de nem teljesen védtelenül.

Bármennyire hihetetlen, sok minden más mellett még a nálunk nagyobb európai nemzetek egészségesebb, erősebb nemzeti önbecsülése is

kedvez annak, hogy pesszimizmusok, sötét jóslatok, gonoszkodó tervek dacára beláthatatlan ideig fennmaradjunk. Aki olvasztótégelyben érzi magát, az olvadjon cseppfolyóssá kedve szerint, felejtse el anyanyelvét, keresztelje magát, aminek akarja, idegen akcentusa úgyis elárulja, hogy nem az, akinek kiadja magát. Ha megkérdezik, honnan jött, be kell vallja magyar származását. Ha letagadja, akkor szégyenkezhetsz csak igazán. Jól mondta Illyés, nem az a bugaci, aki Párizsban bugaci, hanem aki Bugacon párizsi. Ebben az értelemben nem kell féltetni a kétéves Pistikét, akit ma úgy fegyelmeznek, hogy "Istvánka, azonnal gyere ide!" Felnővekedve kicsit talán patrickosodik, de a lényeg az, hogy az élet akadályait sikerrel véve, a csapdákat szerencsésen kikerülve lényegében önmaga marad. Az esély legálábbis megvan erre.

Ez a ház eladó

A közhiedelem úgy tartja, a patkó szerencsét hoz. Abban bizonytalanok vagyunk, miért pont a patkó, és mondjuk, miért nem a nyereg, a zabla, a kengyel, a gyeplő, a kötőfék. Kultúrhisztóriai búvárkodás tárgya lenne megtudni. A mai modern ember, de a régi modern sem töri-törte a fejét a néphit eredetén. Egyszerűen

elfogadta a hagyomány alapján. Ha megengedünk magunknak egy kis felelőtlen, éppen azért felhőtlen kalandozást, könnyen juthatunk arra, hogy a lovak nem szokták a nyeret, a zablát, a kengyelt, a gyeplőt, a kötőféket elhagyni, ez többnyire a hanyag gazda, lovas "reszortja", akit viszont időnként levetnek a paripák a patkóval egyetemben. Namármost a lovas ilyenkor orvosi ápolásra szorul, a patkó viszont ott marad az út porában, és azt a szerencsések megtalálhatják. Miért szerencsések? Azért, mert találni valamit általában örömteli dolog, míg elveszíteni bosszúság. A patkó így lehetett a rátalálás szimbóluma, és mint ilyen, a tudatban a szerencséhez kapcsolódott, vagy a szerencse hozzá.

Innen aztán már könnyű megérteni, miért vesszük fel a meglelt patkót, és miért nem rohannunk vele a talált tárgyak osztályára, hogy azt jogos tulajdonosa, viselője, a "mezítláb maradt" paripa lóazonosságának hitelt érdemlő pecsétes igazolása fejében átvegye. Kinek, mikor, milyen szerencsét hozott a lópatkó, valamint lehet-e és hogyan "segíteni" a szerencsének, erre is nyilván vannak mesés példák, történetek a múltból. Hangsúlyozni szükséges a múltat, mert a fejlődés, különösképpen a motorizáció elhatalmasodása drasztikusan visszaszorította a lovak mindennapos jelenlétét, még a falusi miliőben is. Az újabban elharapózó sportlovaglás, az elkerített lovardák világa pedig már legkevésbé idézi a régi korszakot, amikor az utakon gyakrabban lehetett elhullatott patkót lelni.

Arra sincs megnyugtató válasz, kinek hozhatott szerencsét a patkó. A szerencsétlennek? Vagy az amúgy is szerencsésnek, aki ennél fogva megsokszorozta a vagyonát, jó feleséget kapott a házhoz vagy kigyógyult mondjuk az egyik legszörnyűbb kórból, az irigységből? Ha viszont kigyógyult az irigységből, akár továbbbíthatta is a patkót merő felebaráti önzetlenségből a nála rászorultabbnak. És vajon bevált az uraktól levett, ajándékba kapott patkó a rászorult kezében? Továbbá az erkölcsi felmagasztalódáson kívül megjutalmaztatott-e valamiképpen az ajándékozó? Magyarországon a tolvajok és a tolvajlások tejjel-mézzel folyó Kánaánjában a szélsőségek szélsőségeivel is számolni lehet, sőt, számolni szükséges.

A napokban hallottam egy éppen idevágó történetet. Valakinek eladó háza volt falun. Az ingatlanpiac kedvezőtlen alakulása következtében az eladás hosszú időn keresztül nem járt sikerrel. Kedvezőtlen alakulás? A vesztesek tolvajnyelvi fordulata szerint leült az ingatlanpiac. Leült. Italt töltött magának, szivarra gyújtott, majd helyet foglalt egy kényelmes fotelban. Bekapcsolta a tévét, ahonnan a hírekből éppen azt hallotta: leült az ingatlanpiac. Nézett maga köré, majd ráeszmélt, róla van szó. Kényelmetlenül érezte magát a felsorolt külsőségek - ital, szivar, fotel - dacára. Aztán meg is nyugodott, egyhamar nem változik itt semmi. Az ingatlanpiac, mármint ő teljesen mozdulatlan. A ház tulajdonosát azonban nem olyan fából faragták, hogy könnyen feladta volna.

Próbálkozott sok mindennel az ideális vevő megtalálása érdekében. Újra meg újra hirdetett az újságokban. Fáradhatatlanul vitorlázott, szörfözött az interneten, de az információ továbbítás legősibb módozatáról a szájhagyomány útján történő terjesztésről sem mondott le. Szólt boldognak-boldogtalannak: falusi ház eladó.

Végül, de nem utolsósorban fogott egy papírlapot, és amit az őseim több okból sem tehetett volna meg, öles betűkkel felírta a papírra, élve az írásbeliség áldásával: ez a ház eladó, a szöveget pedig megtoldotta egy telefonszámmal. Az öreg házhoz, falun lévén, gazdasági épületek is tartoztak. Egy fészerben mindenféle kacat között csodák csodája, elhullatott, rozsdás lópatkóra akadt. Különösen babonás nem lévén is tudta, mi a teendő, hogyan hasznosítható nemes célra az egykor szebb napokat, esetleg gyönyörű kancalábakat látott vasdarab. Közreműködhet a ház eladásában, azaz szerencsehozóként megerősítheti elvesztés utáni másodlagos funkciójával a vele kapcsolatos közhiedelmet. A tulaj kalapácsot ragadott, és szöggel a papírlap fölé erősítette a patkót, abban a reményben, hogy a mágikus ráhatás mielőbb meghozza a házhoz, a házra az ideális vevőt. Hát nem hozta meg! De nem is hozhatta meg. A patkó ugyanis, mielőtt még akcióba léphetett volna, egy reggelre eltűnt, ellopták. Legalább olyan, aki inkább rászorult a szerencséire? Ki tudja? Mint ahogy azt sem lehet tudni, hogyan viszonyul az ellopott patkó a szerencsééhez az illetéktelen kézben. A lovat megpatkolni, a patkót meglo-

vasítani, nem mindegy. Voltaképpen mind a kettő gyarapodás, ám míg az első elengedhetetlen segítségnyújtás, hogy ne mondjuk, jószolgálati lószolgálat, a második illegális gazdagodás, óhatatlanul valakinek a rovására.

A ház tulajdonosának megfordult a fejében, hogy a vasat olyan valaki vitte el, akinek fogalma sincs a szóban forgó tárgy pozitív többletjelentéséről, csupán azért tette, mert fém, és jól hasznosítható a feketepiacon. Ötszáz méter vasúti sín sem azért lovasít meg valaki, hogy otthon a hálószobában az állami vasúttársaság konkurenciájaként magánvasutat létesítsen, és munkaalkalmat kínáljon állástalanoknak, hanem mert ötszáz méter sín tekintélyes súlyt, értéket képvisel a hulladékbörzén. Boldogabb korokban a vas közel annyit ért, mint az arany, amely aztán jócskán a maga javára fordította a versenyt. A fémtolvajoknak köszönhetően már-már kezdi visszaszerezni régi renoméját, természetesen a többi fémfajtával egyetemben. A tolvajokat a hatóság nem tudja, és talán nem is akarja megfogni. Egyre gyakrabban hallani a meglepő érvelést: az embereknek élniük kell valamiből. Az állásponttal nehéz vitatkozni. Legfeljebb az nem biztos, hogy tolvajlásból kell élni egyre fokozódó mértékben, ahogy az ember a magyar életet figyeli. A probléma megnyugtató megoldása egyelőre a Holdban, amely idővel talán leképezi a földi életet, és ha a földön kívüliek nem találnak néhány szerencsehozó égi patkót, a döcögős magyar életet vehetik mintául. Lesznek lovak, emberek, eladásra szánt

házak szerencsekísértő lópatkóval, lesznek aztán fémtolvajok, akik a szerencsét nem bízzák a véletlenre, történetesen egy vasdarabra. Nem várják meg, míg a lópatkót házhoz viszed nekik, bemelegszkednek a portádra, és szempillantás alatt ellopják. A ház meg majd elmegy valahogyan. Elmegy, ha akar. Legrosszabb esetben a tolvajok majd erre is kieszelnék valamit. Mondjuk ellopják a házat patkóval, netán a gazdával együtt.

Erényt adjatok!

"Obwohl er taub war, wurde er kein Pessimist". Hajdani, gimnáziumi német tankönyvből idézem ezt az örökbecsű, Ludwig van Beethoven korabeli fizikai állapotának jellemzésére szolgáló mondatot, ami annyit tesz: "Bár süket volt, nem lett pesszimista. Ajándékba kapott német nyelvű szöveggyűjtemény - Deutsches Lesebuch - juttatta az eszembe, amelyben Luther, Müntzer, Fischart, Klopstock, Lessing, Mozart, Schubart, Bürger, Kant, Herder, Goethe, Schiller, Heine, Hölderlin, Hebel, Kleist, Brentano, Grillparzer, Novalis, Fichte, Hoffmann, Hegel, Chamisso, a Magyaróváron diákoskodott Lenau, továbbá Stifter, Hebbel, Möricke, Büchner, Keller, Fontane, Nietzsche, Rilke, Hoffmannsthal, Kafka és bizony Marx, Engels társaságában a nagy ze-

neszerző, Beethoven is képviselteti magát egy írással. Az írás nem irodalmi babérok hajszolásának szándékából született két zseniális zenemű között. Szomorú alkalom, de nem borúlátás adta a szerző kezébe a tollat, hanem egy régen abszolút természetes, az élethez szervesen hozzátartozó aktus, a végrendelkezés.

Mostanában véletlenül végrendeletek kerülnek a kezem ügyébe olvasmányok formájában. Ez éppen passzol a hangulathoz, amelyre fokozatosan rányomja a bélyegét az egész társadalmat belengő izoláltság érzése. Egyre inkább visszavonul az ember önmaga és mások által emelt falak mögé a legbelsőbb körökbe. Kiváltképpen, ha ezt megteheti, ha nem kell szerepet játszania, változtatnia, alkalmazkodva viselkedni, viselkedve alkalmazkodni akkor is, ha ez igen csak a nehezére esne. Nem életuntság, szó sincs életuntságról. Izoláltak, félrevonulók, magunkba szállók vagyunk sokan, de nem pesszimizták, világfájdalmas sírbaszállók, "a nekem minden nap ajándék", az "én jövőm a hátam mögött van" zsebkendőket telezokogó önsajnáló kesergői. Ugyanakkor talán nem is a kontempláció, a visszavonult elmélkedés címkéjével lehetne ellátni ezt az immáron tartósnak, ha nem vég nélkülinek látszó állapotot. Nem vagyunk végrendelkezők. De amint tapasztaltam, azt sem kellene szégyellni, hiszen a testamentumok az életről szólnak a közelegni érzett, vagy éppen csak a tudatalattiban fellelhető halál elé menve felüton. Feltéve persze, ha van miről rendelkezni.

A végrendelet célja a közhiedelem szerint és a valóságban is elsősorban az anyagi javak szétoztása a hátramaradottak között, sokszor kellő indoklással, mintha a szerző, nyilván ismerve a kedvezményezetteket úgy a jó, mint a rossz oldalukról, érezné a kitörni készülő háború szelét. A neves magyar testamentumokat tartalmazó kötetet, amelyet forgattam, a műfajt óhatatlanul minden oldaláról megmutatja a végrendelkező földi élete, vagyoni helyzete, erkölcsi meggyőződése, ítélkező kedve, képessége szerint. A kötetben szereplők között például többen írtak pótvégrendeletet is az eredeti kiegészítéséül, és találkozhat az olvasó módosított testamentummal is. Jókai Mór több évtizedes eltéréssel két feleséget részesített kegyeiben, a másodikat a halálát megelőző évben, 1903-ban. Az utóbbinak az adja a kuriózumát, hogy miközben szeretett hitvesről beszél, Grósz Bella és annak családja Jókai életének tanúi szerint minősíthetetlenül bánt a nagy íróval.

Noha egy másik testamentőr, Benedek Elek a vagyoni dolgokat is pontokba szedi, jóval nagyobb teret szentel az erkölcsi, életviteli intelmek részletezésének, amivel jó esetben többre is mehettek az érintettek, mint vagyontárgyakkal. A híres emberek, mint Kossuth Lajos, Görgey Artúr, Madách Imre, Móra Ferenc stb. végrendelkezései kordokumentumok is egyben, főleg amennyiben kitérnek a korabeli társadalmi körülmények, a maiak számára már történelmi jelentőséggel bíró események taglalására. Gondoljunk bele, milyen becsben lehetett a könyv és egy történelmi nagy-

ság abban a korban, amikor Jászai Mari, a színésznő gróf Széchenyi István emlékiratainak két-kötetes gyűjteményét hagyományozta rokona, Jászai József csapodi néptanítónak. Személyesen is ismervén a Jászai-leszármazottakat, Laci bácsit, a legendás néptanítót, aztán az MTI-fotóst, a tanítónőt, a két színészt, ifjabb és idősebb Jászai Lászlót biztos vagyok benne, hogy a család nagy becsben tartotta-tartja az örökséget más tárgyakkal egyetemben Pesten, Rábatamásiban vagy egyebütt.

Ami a német szöveggyűjteményt, és abban Beethoven heiligenstadti végrendeletét illeti, kontrollálható a gimnáziumi tankönyv verdiktjének igazsága: "Obwohl er taub war, wurde er kein Pessimist." "Noha süket volt, nem lett pesszimista." Biztos? "Ó emberek, akik engem ellenségesnek, balgának, és embergyűlölőnek tartotok és magyaráztok, mennyire jogtalanul teszitek..." - kezdődik a testamentum, majd így folytatódik: "...fontoljátok meg, hat évvel ezelőtt - a végrendelet dátuma 1802. október 6. - gyógyíthatatlan állapot támadott meg, amely oktondi orvosok miatt rosszabbodik... Milyen keményen visszavetett engem a rossz hallásom kettőzötten szomorú állapotra, és mégsem mondhattam az embereknek: beszéljetek hangosabban, kiabáljatok, mert süket vagyok... bocsássatok meg, ha engem visszavonulni láttok, miközben szívesen közibétek vegyülnék... Milyen megalázás, amikor valaki mellettem állt, és távolról fuvolát hallott, és én semmit sem, vagy valaki a pásztort hallotta énekelni, és én

semmit. Ilyen események a kétségbeesés közelébe juttattak, kevés hiányzott, hogy befejezzem az életemet - csak a művészet tart vissza. Lehetetlennek tűnt számomra a világot elhagyni, mielőtt mindent felszínre hozok, amire hivatottnak éreztem magam... Ő emberek, akik egykor ezt olvasátok, és úgy gondoljátok, hogy igazságtalanok voltatok velem, és a boldogtalan, aki azzal vigasztalja magát, hogy hozzá hasonlatosat talált, aki a természet minden akadálya ellenére mégis mindent elkövetett, ami hatalmában állt, hogy a méltó művészek és emberek sorába felvétessen..." "Az a kívánságom, hogy jobb, gondtalanabb életetek legyen, mint nekem, gyermekeiteknek erényt ajánljatok, egyedül csak az tehet boldoggá, nem a pénz." - írta testvéreinek. "Tapasztalatból beszélek, az erény volt, ami engem is a nyomorban fel emelt, neki köszönöm a művészetem mellett, hogy nem öngyilkossággal fejeztem be az életemet..."

Végül meghagyja, hogy a hangszereket őrizték meg a testvérek, de ne legyen veszekedés közöttük, adott esetben adják el, ő boldog, ha a sírban is használhat nekik, sőt örömmel siet akkor a halál felé. A testvérek éljenek boldogan, és ne felejtsek el őt egészen a halálban. Ezt megérdemli tőlük, hiszen életében gyakran gondolt rájuk, hogy boldoggá tegye őket. Ha az öngyilkosság elutasítása egyben azt is jelentette, hogy nem volt pesszimista, akkor igaz a gimnáziumi tankönyv szinte szállóigévé vált mondata. Azért a kettős bezártság egy drámaian súlyos fizikai állapotba, a süketségbe, valamint annak következményeibe

nem lehetett a felhőtlen vidámság korszaka. Az tény, mint írta a végrendeletben, már huszonnyolc esztendősen arra volt kényszerítve, hogy filozófus legyen, és ez a művész számára nehezebb, mint bárki másnak. A türelmet kellett sorsa irányítójául választania, és várni, hogy a könyörtelen párkák akkor szakítják el életének fonalát, amikor nekik tetszik.

Telehócipó

"Tévénézés közben autójával a villamosmegállóban várakozó, várakozás közben ugyancsak tévénéző emberek tömegébe rohant Z. Y. A baleset három sérültjét a mentők észrevétlenül kórházba szállították. A többiek ugyanis zavartalanul tovább tévéztek, olyan izgalmas volt az éppen sugárzott krimi." Egy ilyen hír ma még örűltségnek tűnik, de holnap talán már nem. Dél-Koreában tízmillióan részesültek eddig az elektronikai ipar újabb áldásából, a telemobilból, amely nem más, mint a tévéadás vételére alkalmas mobiltelefon. A koreaiak szó szerint úton-útfélen, parkokban, metró alagutakban, bolti sorbanállás, erdei séta, hegymászás, vízisielés közben merednek a kézi használatú mini televíziókra, és követik feszült figyelemmel a híreket, a talkshow-kat, a filmeket, meg persze akarva-

akaratlan a reklámokat, hiszen mi másról szólna ez az ördögmasina is, mint a fogyasztásról. Fogyassz szórakozva, szórakozz fogyasztva, fogyassz fogyasztva!

Szakértők nyilatkoznak határtalan lelkesedéssel, hogy a televízió végre elhagyva a szalonok, az elsötétített hálósobák nyomasztó zártságát, kitört a szabadba, a fényre, meghódítja a földgolyó minden, eleddig érintetlen szegletét, és magától értődően ritmusváltásra kényszeríti a rohanó emberiséget, amely a rá jellemző könnyelműséggel már-már elhitte, hogy nem szükséges mindenütt, mindenkor a képernyőt bámulni. Európát állítólag 2009-ben éri el a telemobil láz, ami azt jelenti, nem sok idő marad a felkészülésre. De hogyan is lehetne felkészülni, amikor az ilyesmi orvul, hirtelen szokott rátörni a jobb sorsra érdemes világra, a jajgatás, a megbánás lehetőségét az utókornak meghagyva. A telemobil máris beláthatatlan problémák árnyékát vetíti előre. Ezek közül csak egyik a készülék általános, demokratikus elérhetősége, pontosabban annak hiánya. A dolog óhatatlanul újabb terhet ró majd az amúgy is súlyosan leterhelt családokra. A technika fejlődésével kíméletlenül lépést tartó gyerek aligha érti majd meg, hogy Magyarországon átlagos jövedelemből táplálkozni, ruházkodni, rezsit fizetni, telemobilozni egyszerre nem lehetséges. Másfelől a családfő nem mondhatja a gyerekeknek, ha annyira flancolni akar, akassza nyakába a húszkilós, nagyképernyős szobai készüléket, hadd irigykedjenek a többiek.

Azért túlságosan nem érdemes aggódni, a családok a problémát megoldják. Úgy, ahogy eddig is tették, valahányszor a felfedező kedv, és a nyomában fellépő kizsebelési szándék diktálta. Legfeljebb nem esznek annyit, és ennek egészségügyi jótéteményét szakértői magyarázatokkal még alá is lehet támasztani. Meggyőzőbbek lennének a magyarázatok mindent elsőprő jólét, tökéletes ellátás esetén, de hát szegény ember vízzel főz, és a víz tartalma ismeretlen. A telemobil elérhetőségénél azonban bonyolultabb problémákat vet fel annak használata. Mi legyen például a telemobilon sugárzott korhatáros filmekkel? A tizenkét éven aluliak eleve szülői felügyeletre lesznek utalva. Igen ám, de mi van akkor, ha a szülő éppen akkor nem ér rá, amikor a gyerek a parti nádasba bújva telemobilon nézné kedvenc véres krimijét, erotikus filmjét? Nehéz lesz továbbá tilalomfákat felállítani. Ki korlátozza mondjuk a telemobil használatát a legnagyobb forgalomban a gyalogátkelőhelyeken gyalogátkelés közben? Talán vakvezető kutyára lesz szüksége a látónak is, aki tévzés közben se nem lát, se nem hall, azaz totálisan érzéketlen a külvilág történéseire. És mi van akkor, ha a tömegközlekedési eszköz vezetője, a buszsofőr nézi a híradót haladás közben? Ugye rossz rágondolni? De tegyük fel, az ellenkezője történik. A sofőr egyszer csak két megálló között leblokkolja a járművet, bekapcsolja a vészvillogót. Az utasoknak pedig odaveti, mindenki csináljon, amit akar. Ha a fejük tetejére állnak, ő most akkor is megnézi a kedvenc soro-

zatát. Akinek kedve van, az tartson vele, ám tíznél többen ne legyenek, mert nem férnek el a vezetőfülkében.

A telemobil elterjedése végül is arról szól, amiről az elektronika többi átok-áldása. Az emberiséget egy pillanatra nem szabad magára hagyni, mert ordas magányában elsírja magát, vagy ami még rosszabb, meggondolatlan cselekedetre vetemedik, és ahelyett, hogy a szüntelen fogyasztáson törné a fejét, még a végén forradalmat csinál, ne adj Isten felfedezi embertársait, akikhez intézhetne pár értelmes szót, és a kommunikációból valami épületes is kiderülhetne. A televízió hajnalán amerikai hadifogságból Amerikába vetődött, majd onnan hazakerült katonák mesélték, hogy este lefeküdtek, és otthon nézték a házimozit, vagyis a televíziót. Nem mindig verte meg őket a felháborodott hallgatóság. Volt, amikor csak elküldték melegebb éghajlatra, komám, meséld az öreganyádnak. Persze elmesélte az öreganyjának is. Nálunk a tévézés hajnalán, mivel még kevésnek volt készüléke, a tévé közösségeket kreált, és ezeket saját elterjedésével fel is számolta. A nagyobb létszámú, alkalmilag összegyűlt közösségek egészen kis létszámúra zsugorodtak, magyarul a családokra. A családokat azért nem a tévé verte szét. Sok aljasságot rá lehet fogni egy dobozra, de mindent nem, noha a családon belüli kommunikációt, akár a gyereknevelésre, az egymással való törődésre fordított időt segített a minimálisra csökkenteni.

Korunk legújabb találmánya, a telemobil aztán teljesen individuális útra tereli a televíziózást, meghagyva természetesen ősi fogvatékoságát, hogy mondjuk tíz millió koreai, és majdan ki tudja, mennyi magyar ugyanazt a nyamvadt műsort nézi, ugyanazt a bugyuta reklámot fogyasztja, és ugyanannak a hóbortnak a rabja. Aki esetleg már elakadt az elemes rádiónál, a fülhallgató magnónál, most megrökönyödve azt kérdezheti: mi jöhet még? Túlságosan okosak nem lehetünk. De nagy bölcsen kijelenthetjük, biztos jön valami. Még néhány találmány, és máris itt a telehócipő, más néven: tele van a hócipő.

Hollywood árnyéka rajtunk

A langyos vizet nem Hollywoodban találták föl, néhány dolognak a forrása azonban kétségkívül az amerikai filmváros, köztük olyanoké is, amelyeknek a nívója a langyosvíz szintjén helyezkedik el. Az egyik ilyen dolog egy mondás, amit malíciával alkalmaznak a díjak odaítélésére, ne csodálkozzunk, sokszor azok, akik kimaradnak a jutalmazásból. A díjakat azok kapják, akiknek adják. Ugye ismerős? Ezzel csak az a baj, hogy mindenre kiterjeszthető. A díj mellett hitelre, lehetőségre, haladékra, a pofonra, sőt a ragályos fertőzésre is. De ne feledjük, a mondás rejtett

üzenetet tartalmaz: ne törődjünk vele, akkor sem, ha kimaradunk valamiből. Legközelebb talán ránk is sor kerül, és akkor majd mások jegyzik meg az irigységtől kissé megsárgulva, - persze ha elismerésről, és nem pofonról van szó - amivel természetesen mi nem törődünk.

Hollywood, jobban mondva a jutalmazásra vonatkozó közkeletű mondás egyébként abszolút hétköznapi esettel kapcsolatban jutott eszembe. Rég nem látott falusi polgármesterrel találkoztam a minap. Nyugalomba vonult pár éve, mióta nem láttam. Na és, hogyan muzsikál az utód? - kérdeztem, mivel a polgármester változatlanul ott él. Még nem derült ki, hogyan muzsikál - jegyezte meg spontán, amin aztán jót derültünk. Elújságotla, könyvformába szeretné öntené közéleti tevékenységének, polgármesterségének másfél évtizedét. Majd hozzátette, hogy a másfél évtized legnagyobb elismerését egy ötéves kisfiútól kapta, aki a pékségből jövet kézen fogva vezette a kishűgát, és amikor őt meglátta, így szólt: "Jó napot kívánok, polgármester úr!" Ez igen, csettintettem elismerően, és emlékeimben hirtelen egy jeles festőművész műtermében találtam magam. A művészt fáradozása fogadtatásáról faggattam, mire ő az állványon csillogó, befejezetlen festményére mutatott: "Elismerés? Ugyan! Én már annak is örülni tudok, ha egy úttörő megáll a képem előtt, és legyint."

A hivatkozott mondás azonban egy másik rejtett üzenetet is tartalmaz, és ez, ha lehet, fontosabb az előzőnél. Nevezetesen azt, hogy díjra

nem lehet bejelenteni az igényt, nem lehet megkérvényezni. Ha eszébe jutunk valakinek valahol, akkor esetleg adják, ha nem, nem adják. Paradox módon a közelmúltban éppen egy színész taglalta hosszan a sajtó hasábjain, hogy becses személye már bőven rászolgált a Kossuth-díjra, amit azért tart nagyon fontosnak, mert a minőséget, az értéket a pályán nem csupán tapsban, hanem díjakban is mérik. Ezen csak annyira csodálkozhatunk, amennyire azon, hogy valaki érdemei alapján diszpolgári címre nyújtotta be az igényét. Anynyi igazság az utóbbiba is szorult, hogy időnként figyelmeztetni kellene a díjakról döntő kuratóriumokat, meg ne feledkezzenek a kiváló x-ről, y-ről, vagy éppen nehogy kitüntessék már ezt vagy azt haverilag, mert az a bizonyos lóláb messziről kilátszik, a díjazottat pedig talán lelkifurdalásnak tesz ki, a környezet, a közvélemény fanyalgásáról nem is szólva.

Se vége, se hossza nem lenne azonban a szubjektivizmusnak, az ötletelésnek, bármennyire az igazság bajnokainak hisszük magunkat. Jobb, ha beletörődünk az ugyan nem bevált, de valmikeppen mégis bejáratott módszernek, legfeljebb Hollywood felé kacsintva azt mondjuk, lám, a díjakat már megint azok kapták, akiknek adták. Mint ahogy a döntőnkök személyének az elfogadása is hallgatólagos társadalmi közmegegyezés eredménye lehet. Magyarul ne akarjunk döntőnkök és díjazottak lenni, ha éppen másoknak áll a zászló, nyilvánvalóan nem ok nélkül. Igaz, kima-radunk ebből és abból, lehet, mindenből, de

megmarad nekünk a jus murmuri, a mormogás joga, ami helyel-közel majdnem akkora öröm, mint egy plecsni. Gondoljunk bele, mennyire röstelkedik az ismerős, akinek a mellére éppen ön helyett dőfték érdemrendet. Vagy esze ágában sincs a ruháját megtépni? Szégyellje magát!

A múzeumigazgató évtizedek után úgy vonult nyugalomba, hogy nem köszönték meg hivatalból a munkáját, miközben utódját alig másfél esztendőös tevékenység után, feltehetően pártkötődésére tekintettel köztársasági elismerésre érdemesítették. Az élet, mint látni, tele van vélelmezett és valódi igazságtalansággal, és ez abszolúte értelmezve azt jelenti, krónikusan hiányzik belőle a vélelmezett és a valódi igazság. Értelemszerűen a politika sem mentes a Hollywood-szindrómától. A politika azonban, kiváltképpen nálunk, öntörvényű. A hatalom bűvkörében sok minden megtörténhet, ami kívülről nézve enyhén szólva is furcsállható. Különbözik nem igaz, hogy felelősség és következmények nélküli országban élünk. Nem hullottak fejek és pozíciók egy-egy csalárdságért? Nem ütöttek a miniszter körmére, mert elmulasztott valamit, mert pocsék munkát végzett? Nem térdeltették a sarokba kukoricára ugyanezt a minisztert? Lehet, sőt valószínű, a helyén maradhattott, az általa vezetett tárca miniszterelnöki jutalomban részesült, amit rögtön fel is ajánlottak jótékony célra, és ez persze azt is mutatja, mennyire megérdemelték. Ennek a logikája pedig a logikátlanság. Valakit le kellene váltani néhány száz ok miatt, de nem teszik meg, akkor a fordí-

tott logika szerint ki kell tüntetni, felfelé kell buktatni, hogy el lehessen mondani, valami történt. Az illető belehelyezkedik a kitüntetésbe, a pozícióba, a dicsőségbe, ahol igen jól érzi magát. Ez a minimum, hogy legalább a hiszékenyek szemében igazolja az igazolhatatlanság igazságát. Csak látszólag kanyarodtunk ám messzire Hollywoodtól. Az ellenlábasunk Oscar-díjas lett? Hát igen, a díjakat azok kapják, akiknek adják. Az Oscarról hazafelé menet megpofozták a sötét utcasarkon? Hát igen, a pofonokat is azok kapják, akiknek adják. Hollywood árnyéka rajtunk.

Vivát, Macondo!

A könyvet, amelyről alább szólok, nem olvastam. Ezen nem ütközhet meg senki, miután az ominózus francia mű címe angolul: The importance of not reading, vagyis A nemolvasás fontossága. Lehet mondani, stílusban vagyok. Nem olyan bonyolult a dolog. Amerikai lapban bukkantam Pierre Bayard, a párizsi egyetem irodalomtanárának művét méltató recenzióra, amely mű Franciaországban a tanulatlan és tanult analfabéták, valamint a szívós könyvmolyok körében öngazolást és az értetlenkedő fejcsóválást egyaránt megkönnyítő, igazi szenzáció volt. Hiánypótló opus született, az egészen biztos. Mióta a

könyvnyomtatás feltaláltatott, a világ pápaszemes tudósai egyre arról papolnak, hogy az emberiség olvasson minél többet, akár éjt nappallá téve, mert az a javára válik, valamint másoknak is. Aludni, enni, lakni nem fontos, ám Siksághegyi Botond Boldizsárnak a tücskök zenei műveltségéről szóló halhatatlan monográfiája nélkül emberhez méltó élet elképzelhetetlen. Az emberiség jellemző módon rögtön azt csinálta, amit valakik mondtak neki, és nekilátott olvasni. A világ állapotát, félcivilizált barbárságát szemlélve nem sok köszönet volt benne, de a hátramenetet is lehet haladásnak csúfolni, csupán könyvtárnyi szakirodalom kérdése, amely szakirodalmat már megírni sem volt fontos, nemhogy elolvasni. A tengernyi könyv között végre egy, egyetlen egy a nemolvasásra bátorít. Volt bátorsága bátorítani. Aki eddig nem nyitott ki regényt, az megerősítve érzi magát szent meggyőződésében, hogy jól teszi. Aki viszont bármely téves megfontolásból még mindig súlyos lexikonok fölött görnyedezik, felszabadulhat az irtózatossággal megterhelés alól, ha akar, és olyan hasznos cselekedetek után nézhet, mint például az unatkozás, a semmittevés, a köldöknézés, vagy - az alkotás.

Bayard szerint egy bizonyos könyvet olvasni elvon attól, hogy mindegyikkel kapcsolatunk legyen. Ebből helytelen arra következtetni, hogy két vagy három könyvet, netán tizenkettőt olvasunk egy helyett. A leghelyesebb, ha egyet sem, és akkor nincs sértődés. Az egyenlő bánásmód gyönyörűséges elve pedig fényesen érvényesül.

Örömben hasra fekvé hüppöghetünk, mint a rumi vonat. A francia szerző tanácsokkal is ellát, hogyan beszéljünk olyan műről, amelyet nem olvastunk. A tanácsadás nem árt, mert a faragatlan környezet olykor arra vetemedik, hogy feltegye a provokatív kérdést: "mondja, olvasta Szöszmötölő Dömötör hatszáz oldalas, veretes művét a sandaság örökletes tüneteiről?" Nem felelhetjük zavarunkban vakarózva, hogy éppen most akarjuk megszerezni Szöszmötölő Dömötör hatszáz oldalas, veretes művét a sandaság örökletes tüneteiről, nem is vágthatjuk rá azonnal, amint szeretnénk: "dehogyan olvastuk, ki a francot érdekel az a baromság", mert a tapintatlan a választ meg sem várva, közli, hogy Szöszmötölő stb., stb., hatszáz oldalas, stb. stb. a sandaság tüneteiről a Szaturnuszon is számon tartott alaplí. Aki képes elmenni mellette közömbösen, az jászol előtt kérődző hatókör, nem érdemli meg estére a vacsorát. Le vagyunk, le lettünk forrázva. Azt sem tudjuk, hogyan meneküljünk a kínos szituációból, s gondolatban hova soroljuk Szöszmötölő stb, hatszáz oldalas stb. művét a sandaságról. Lehet, hogy abszolút ismeretlen, hogy felületesen átfutottuk, de semmi több, talán hallottunk róla, az sem kizárt, hogy egyszerűen elfelejtettük. Bayard, akit nem olvastam, odáig megy, hogy a nemolvasás gyönyörűsége még arra a könyvre is kiterjed, amit ő maga írt.

Paul Valéry úgy dicsérte Marcel Proust művét, hogy bevallása szerint csak átfutotta. Az ily módon keletkezett óhatatlan távolság jobb

kommentálást eredményezett. Szerinte. Jó. Hallottam már olyan színi kritikusról, aki az előadásokon mindig elaludt, de ez a kritikai tevékenységben egyáltalán nem zavarta. Umberto Econak A rózsza neve című híres műve voltaképpen elveszett könyv, amit inkább nem olvastak, mint olvastak, vélekedett Bayard, és hozzátette, mégis erős a nézetünk róla. Ezen a ponton elmesélhetem, hogy megjelenésekor (1967) könyvmolyként sem olvastam Gabriel Garcia Márquez Száz és magányát, de jóformán mindent tudtam róla, mert köröskörbe forgott a világban, ahogy mondani szokás, még a vízcsapból is az folyt. "Erős volt a nézet róla" irodalmi és sznob körökben. A kettő néha egy és ugyanaz. Ennélfogva nem keveredhettem volna olyan szituációba, mint a kereskedelmi televízió kvízzjátékában a szerencsétlen ifjú jogász, aki a tétre menő kérdés előtt - hány év magány? - állt mint számár a hegytetőn. Hét év magány? Tíz év magány? Nem. A jogász kibukott a vetélkedőből, és az egész nemolvasó országnak meglehetett a véleménye, így vagy úgy. A betűfóbiások lelkesen tapsikolhattak, no lám, egy állítólag ilyen fontos regényt egy jogi doktor még a címe szerint sem ismer, akkor minden rendben van, szemétdombra a betűvel, amelyik azzal kérkedik, hogy ismeretet, műveltséget közvetít. Végül nem úsztam meg a Száz év magányt, mert idén nyáron kechua indián sógornőm, tudván, hogy magyar anyanyelvem után sorrendben a spanyol a libling, megajándékozott a Cien anos de Soledad, vagyis a Száz év magány jubileumi spa-

nyol kiadásával, amelynek szövegét az ünnepi alkalomból maga a szerző kontrollálta, s amely több csatolt méltatás között tartalmazza a neves író társ, Mario Vargas Llosa magvas tanulmányát is.

Hogy a nemolvasáson mit lehet körbejárni, nem tudom, de Bayard megtette, elismerve, hogy gyakran beszél olyan könyvről, amelyet nem olvasott, amit ki sem nyitott, és mivel nem fél a kihívásoktól, olykor magával a szerzővel társalog a műről. Ez csak látszólag megoldhatatlan. Ha valaki fel tudja öltetni a kétértelműség pózát, nem felejt el fennhangon dicsérni, szeretni az illető szerző művét, akkor megúszhatja. A siker első számú kritériuma a szégyenérzet teljes hiánya. Ez könnyen beszerezhető. Bizonyos embertípus meg sem születik, és máris pofátlan. A siker záloga továbbá a bátorság, ami odáig fokozódhat, hogy az elolvasatlan műről kialakított saját ideámat vaktában rátolom a szerzőre. Ő még meg sem születik, máris rátolom. Már mint a saját ideámat. Fontos, hogy minden könyvet a saját ideához igazítsunk, és így lassan felfedezhetjük magunkat, mint író, akit persze majd szintén nem olvasnak. Mi más is lehetne a nemolvasó író sorsa, mint az, hogy őt sem olvassák? A témakörben nagyjából már minden ki van találva. Írt már szerző a saját színdarabjáról álnéven kritikát, amely - talán megbocsátható - a totális győzelemre volt kihegyezve. A nemolvasó mintapéldányával egyszer magam is szembesülhettem. Autószerelőnél futottam össze régi ismerőssel. Üdvözlésül barát-

ságosan hátbavert, majd ódákat zengett bizonyos orgánumban közölt kitűnő írásaimról, amely orgánumban soha nem publikáltam. Mivel tanúja is volt a jelenetnek, nem volt kedvem elrontani őszintének látszó örömét, ami csak egy notórius nemolvasóé lehet. Pillanat alatt rájöttem, nem kell itt írni, fáradozni és főleg izgulni, hogy olvasnak vagy nem olvasnak. A napnál világosabb, hogy nem olvasnak. Ezt viszont beteges beidegződésből csak kerülőúton merik bevallani, úgy, hogy az érdeklődés, a tájékozottság látszatát keltsek.

Idáig érve a szertelen kalandozásban, valójában nem is tudom, létezik-e a Nemolvasás fontossága című könyv és annak szerzője. Ki is találhatta az amerikai lap recenzense, akit viszont én is kitalálhattam, engem pedig nem más, mint az írásaimat hozsannázó ismerős. Hány év magány is? Száz? Százötven? Nem mindegy? Magány és kész. Magányból elég három hónap, és az ember máris képzelődni kezd, hogy nem magányos, hogy olvas, miközben nem olvas, és ír, miközben született analfabéta. De most már igazolása van Pierre Bayard francia szerzőtől, hogy a nemolvasás fontosabb, mint az olvasás, hogy kitalált író bárki lehet, és a kitalált hírnév sokszor maradandóbb, mint a valódi. Rilke szerint a művész hírneve a művész körüli félreértések összessége. A művész tehát maga is félreértés. Jobb, ha megcsipkedi magát, vagy belerüg az íróasztal lábába, hogy arról koldul. Talán nem is létezik, s ha nem létezik, nem művész. Gondolkodom, ké-

telkedem, nem olvasok, tehát vagyok. Még csak akkor vagyok igazán, ha lustálkodok, és ettől piszokul kifáradok. Életem során elég sok könyvet olvastam. Talán kijönne kilométernyi magas torony, ha valamennyit egymásra raknám. Lám, még ezt sem tudom. Hogy melyik használt nekem, melyik inkább ártott, arról végképp fogalmam sincs. Mire emlékszem? Arra, hogy időnként könnyezett a szemem, megfájdult a fejem, álmatlan voltam, mert az olvasmány felzaklatott. Úgy kell nekem, miért hagytam magam. Hogy mire vittem, arról önmagam iránti tapintatból nem beszélek. Ismerek olyant, aki életében nem nyitott ki egy könyvet, és mindig jól aludt. Hallottam analfabétáról, aki színéről ismerte csak a pénzt, dúsgazdag volt, tizenhárom szobás villában lakott. A mázlista, mondaná a legszegényebb nemolvasó. Ment a könyvek által a világ elébb? A világ nemigen, de az analfabéta, a kastélylakó biztos. Ha egyszer őserdei zavarában ugyanez az analfabéta mégis könyvet írna, természetesen nem olvasom, legfeljebb a róla szóló recenziót, és ha összefutunk, kapásból megdicsérem. Különb, hogy a világ előbbre ment volna a könyvek által, tényleg halvány dunsztom sincs. Majd elárulja a Vörösmarty, akivel mostanában ritkán beszélgetek. Vagy ő nem ér rá, vagy én vagyok elfoglalt. Pedig a könyvek már nem kötnek le úgy, mint régen. Bayard a megmondhatója.

Eredetileg ezzel a nemcsattanó csattanóval zártam le az írást egy nappal a továbbítás előtt. Letéve a tollat, besser gesagt, kikapcsolva a szá-

mítógépet, gondoltam, kiszellőztetem a fejemet, sétálok egyet. Vesztemre könyvesbolt előtt vitt el az utam, ahova még a régi, megtévedt olvasó ösztönével betértem. Mivel az élet a legnagyobb rendező, pillantásom rögtön Bayard immáron magyarrá lefordított művére esett. Nincs mese, valaki csapdát állított engem, s most képzeletbeli oszlop mögött lapulva figyel, belesétálok vagy sem a csapdába. Aztán ha belesétálok, kajánul vigyorgva henceg, ezer százalékgig biztos volt benne, hogy képtelen vagyok igazi nemolvasóvá válni, menthetetlenül konzervatív felfogásom végleg odaláncolt a könyvekhez. Ha egy művet meglátok, legyen az bármi, csak egyre vagyok képes, rávelem magam, és a rám jellemző undorító mohósággal elolvasom. Holott közömbösen, fejemet büszkén magasra tartva el is mehetnék mellette. Felszínesen belelapozhatnék, majd ajkbiggyesztve azonnal becsuknám, és persze a következő utcasarkon kimerítő előadást tartanék róla egy beteges könyvmolynak, aki szegény megragadt a rögeszmében, hogy a könyvek olvasásra valók. Eszébe sem jut a könyv birtokbavételének olyan módzata, mint amilyen például a nemolvasás. Nem jut eszébe a boldogtalannak, mert azt hiszi, hogy a nemolvasás az olvasás totális hiánya. Mit mondott Musil Tulajdonságok nélküli ember című vaskos művének udvari könyvtárosa millió kötet között? "Hogyan ismerem minden könyvet? Úgy, hogy egyiket sem olvasom." És Oscar Wilde melyik sziporkáját választotta Pierre Bayard ominózus művének mottójául? "Soha nem olvasok

olyan könyvet, amelyikről kritikát kell írnom, az annyira befolyásolna." Wilde tíz percet vél megen-
gedhetőnek egy-egy mű olvasására. Ellenkező
esetben feladjuk önállóságunkat, mások uszályá-
ba kerülünk, s nem tudjuk megírni saját "tízper-
ces" műveinket. Tíz perc az nagy idő. Bizony
nagy. Különben Wilde összecseng egy régi magyar
sláger vezérgondolatával. Az idősebbek biztosan
emlékeznek a sorra: "Tíz perc az nagy idő, Elem-
ér." Paul Valéry megkérdőjelezte a könyv és a
szerző közti kapcsolatot. Számára a mű és szerző
egyaránt teher volt. De itt már Márquez tiszta
őserdei Macondoja, ahol a rokonok egymás közti
házasságából disznófarkú gyerek születik. Ezt
viszont még az is tudhatja, aki ki sem nyitotta a
Száz év magányt.

A postás mindig viccel

Igen, a postás mindig viccel. Néha hátbor-
zongatóan. Mindennapos párbeszéd a lépcsőház-
ban. "Van valami, postás bácsi?" Egészen fiatal
ember, de mi már csak így vagyunk egymással. A
génekben, az éterben vagy földalatti rejtett folyo-
sókön átöröklődött a megszólítás a régmúltból,
amikor még a Tóth bácsinak mondtuk ugyanezt,
Tóth bácsinak, aki anyánkat eltanácsolta a szín-
házi magazintól, mondván, erkölcstelen. Ó, ha

Tóth bácsi felébredne ezeréves álmából! "Nincs semmi" - válaszol az öregnek ma még fiatal postás, majd hozzáteszi: "Manapság annak is örülni lehet, ha nincs küldemény." "Milyen igaza van" - csatlakozom. "Hiszen a levél lehet kivégzésre szóló behívó is." Mire a postás: "Ó, azt ajánlva hozom." Hát, nem aranyos fiú? Remélem, ezekből a sorokból nem lesz baja. Tisztelt elnöki vezérigazgatóság a postán, ő nem az, akire önök gondolnak. Létező személy, de olyan, akit ki kellene találni. Hát kitaláltam. Csak azért mondom, mert egyszer méltóztattam volt írni egy ártatlan, humorral nemesített jegyzetet az üres és a teli ablakokról, és akkor a hivataltól felhívott egy unatkozó ember, mondtam meg, melyik hivatalról beszéltem konkrétan. Ha jól emlékszem, azt mondtam, az összesről. Tessék letartóztatni valamennyit. Ha valamennyit becsukjuk, akkor köztük vannak azok is, akiket tényleg be kellene csukni.

A sorok alatt, között, mögött a történelem kalimpál. A postás vicces ember. Néha hátborzongatóan az. Olykor arra riadok nappal, hogy valaki keményen megüti az ajtót. Egyszer ugyan volt nálunk a gyerekkoromban házkutatás, de nem azért rezzenek össze, mert keményen megütik az ajtót. Megint csak a génekre hivatkozom. Egy darabka történelem mindenkinek jut ezen a földtekén, és mivel a dolog előre-hátra összefüggő, folyamatos, miközben csak a képzeletünkben létezik, ahhoz a bizonyos darabkához még a máséból is tevődik valamennyi. A hozzátartozók, az elődök, az ősök megélt dolgaiból, inkább a szenvedé-

seiből, mint az örömeiből. Különben miért rezzenek én ötven esztendővel később, mert valaki laza ököllel - van ilyen? - megüti az ajtót, jelezvén, hogy küldeményt hozott, amit személyesen kell átvenni, aláírni, és így tovább? De amíg nem ettem meg a pudingot, nem tudhatom, milyen. Amíg nem nyitottam ajtót, és nem győződtem meg arról, hogy nem a rendőrség, a Cseka, a KGB várakozik ott állig fegyverben, a zsigerekben történt átöröklés következtében beugrik a jaj. Jaj, de hülye vicc! Mégsem visznek el. A félelem nemzedékek lelkét ülte meg, és a lélek nem felejt, mások élményeit is készséggel hordozza. Mit a készség! Az a sorsa, hogy hordozza. Ilja Ehrenburg írta, hogy a legborzasztóbb, amikor álmában kopogást hall az ember. Még borzasztóbb, tehetnénk hozzá, ha felébredve valóban kopogást hall.

Íme a bizonyíték. Álmodni nem annyi, mint feledni, és élni nem annyi, mint nem gondolkodni. Valamelyik nap azt álmodtam, hogy a fiammal sátortető alatt várakoztunk. Mire, kire, ne kérdezze senki. Azt sem, miért vett a dolog drámai fordulatot. Egyszer csak láttuk, hogy rendőrautó kanyarodik. "Ezek igazoltatnak, meglátod" - mondom a fiamnak. "És a papírjaink a leparkolt autóban vannak." Igazoltattak, és nem engedtek a leparkolt autóhoz. Bezsuppoltak a jardra, ahol drótkerítés mögött sokan várakoztak. Őket is bevitték. Egyszer csak jött egy nyakkendőös férfi, nevet kiáltott, és a név tulajdonosával együtt eltűnt. Folytatás nincs, felébredtem. De előzmény van. Ha jól meggondolom, még a saját életemben

is. Hajdan néhány gimnazistát, köztük engem bevitt a rendőr egy parkból, ahol állítólag huligánok garázdálkodtak. Nem mi voltunk, jegyzem meg szerényen. Dehát ez kit érdekelt!

Történelmi traumákat hordozunk, ébren, álomban, tudtunkkal, tudtunk nélkül. Időnként jegyzetelni való üres papírt kérek a könyvtárban, amelynek olvasótermében gyakran megfordulok. Kapok papírt, tollat is. A könyvtár takarékos, erre minden oka megvan a mai időkben, és persze mindenkor. Meg is szüntethetnék kórházak, iskolák vasúti szárnyvonalak után. Örüljön neki, hogy vegetálhat. Okosan vegetál. Az üres lap egyik fele nem üres. Fénymásolt sajtócikkeket tartalmaz a múltból. Kultúra a javából. Azt mondja: Irodalmi ankét Ménfőcsanakon. "Keddi munkanap van, a falusiak a határban dolgoztak eddig. A növényápolásban, cséplésre, aratásra, begyűjtés való készülődésben szorgoskodtak. Ezekben is első akar lenni Ménfőcsanak. De még valami másban is: a kultúrában." Mindent a terv adott, derül ki a cikkből. A villanyt, a nagy zenegépet, de még az olthatatlan kultúrszomjat is "Dzserzsinszkij elvtárs" könyve iránt. Mikó Zoltán, fővárosi író tartotta az ankétot, aki a "mi Galgóczi Erzsink novelláját is beleszerkesztette a Felfele ível az út című megjelenő ifjúsági novelláskötetbe." "Dzserzsinszkij elvtárs igazi hős volt, nagy emberbarát, az igazságos világ egyik legállhatatosabb építője arra tanít, hogyan kell felismerni s ártalmatlanná tenni az árulókat" - idézi a felszólalókat a riporter. A felszólalók nevét fedje

jóteköny homály. Volt, aki kétszer is elolvasta a könyvet. A Dzserzsinszkij elvtárs alapította hírhedt Cseka segített Sztálin elvtársnak leleplezni, és láb alól eltenni ártatlan emberek millióit, köztük tengernyi kolhozparasztot. Biztos azonban, hogy az ankéttól "kiszélesült Ménfőcsanakon a külső-belső ellenség elleni harc frontja" - lifeg a kommunista párt szeretetétől áthatott cikk vörös farka.

Könyvnapí penzumot teljesített az ismeretlen sajtóorgánúm. Bemutatja például Kemjén István Mihály című könyvét, amelynek hőse már kisgyerek korában a saját bőrén tapasztalta a kulákkizsákmányolást, az éhezést, mit jelent az urak országában munkásgyereknek születni. Miska kubikosbrigádba kerül, amelynek az alakjait "olyan elevenen és olyan szeretettel rajzolja meg az író, hogy érezzük rajta keresztül: Kemjén István úgy szereti a Pártot, és olyan ragaszkodással viseltetik iránta, ahogyan csak azt a Pártot lehet szeretni, amely a munkásosztály legjobb fiait neveli és vezeti." Az ismeretlen recenzor egy apró hibát azért talál a regényben, nevezetesen a kubikusok nem kerülnek kapcsolatba a munkásokkal. Visszatérő szégyenfolt a marxista műelemzés szerint, hogy legjobb költőink, íróink soha nem jutnak el a munkásosztályig. Ott toporognak a kapuban, tudják, hogy a kapun túl az ígéret földje, a megváltás, de nem, csak azért se. Látnivaló, hogy az emberek a mai Magyarországon, így Ménfőcsanakon is egészen mással vannak elfoglalva. Bélyegezheti bárki üldözési máni-

ának, van egy olyan érzésem, hogy erről a másról szól minden, bármerre néz, bárhova kap az ember.

Abban a reményben ütöttem fel Fernando Pessoa portugál író A kétségek könyve című filozofikus művét a napokban, hogy az majd kikapcsol, és legalább az olvasás idejére elfeledhetek bút-bajt. Hiú remény volt az egész, mert a könyv ellenkezőleg hatott, bekapcsolt, pontosabban nem engedte, hogy megszakítsam az áramkört, és az így létrejött jótékony félhomály szűrt világosságában sütkérezzem. Mert Pessoa például azt írja, vigyázat!, a múlt század első harmadában: "A világ ma az ostobáké, az érzéketleneké, a nyüzsgőké. Az élethez és a diadalhoz való jogot manapság csaknem ugyanazokkal az eszközökkel lehet megszerezni, amelyekkel az ember a bolondokházába kerülhet: a gondolkodásra való képtelenséggel, amorális viselkedéssel, kóros élenkséggel." Pessoa szól a stratégáról is, aki úgy játszik az életekkel, mint a sakkfigurákkal. "Mi lenne a stratégiából, ha végiggondolná, hogy minden lépése nyomán az éjszaka borul ezer otthonra és bánat háromezer szívre? Mi lenne a világból, ha emberségesek volnánk? Ha az ember ténylegesen érezne, nem volna civilizáció. A művészet a menedéke az érzékenységnek, amelyet a cselekvésnek el kell feleltetnie. A művészet Hamupipőke, aki otthon maradt, mert nem tehetett másként." Továbbá: "Az parancsol, aki nem érez. Az győz, aki csak annyit gondolkodik, amennyi a győzelemhez kell." Majdnem évszázados, kemény diagnózis, amelyet ha

ellátnánk aranykeretes szemüveggel, nyugtalan-ság keríthetne hatalmába bennünket. Valaki dö-römböl az ajtón. Ki lehet? A hátborzongatóan tré-fás postás? Dzserzsinszkij elvtárs? Sztálin elv-társ? Netán a Cseka? A bizonyossággal kétkedő Fernando Pessoa? Vagy a kívül-belül páncélozott, rendőrkordonnal megerősített aranykeretes szemüveg?

Elemes bútor

Fogyasztó állampolgárként elmetornáztató feladványul immár hagyományosan felteszem magamnak a kérdést, melyek lehetnek a világ legnagyobb üzletei. Mivel önmagamát faggatom, nem térek ki a válasz alól semmilyen indokkal. Nem állítok fel drága pénzen minden parlamenti pártot reprezentáló szakértői bizottságot, amely-nek a tevékenysége kimerül a puszta halogatás-ban. Milliós tanulmányokat sem rendelek érdek-körömhöz közel álló szerzőktől, valamint a legrit-kább esetben helyezem magam nemzetbiztonsági megfigyelés alá. Szórványos tapasztalataim sze-rint igyekszem rögtön válaszolni, számolva termé-szetesen a tévedés lehetőségével. Előre bocsátom, csak olyan üzletről szólok, amelyhez a leghétköz-napibb fogyasztóként hozzáférésem van. Hogy más minőségben kerüljek az ilyesmihez közelebb,

az alkati adottságaimnál, téves beállítottságomnál fogva abszolút kizárt. Értelemszerűen nem beszéllek földrészeket megingató banki, pénzügyi tranzakciókról, kormánybuktató puccsokat előidéző hatalmas fegyverüzletekről. Ahogy például vándárszégeket a legritkább esetben tárolok nemlétező garázsomban, a lakatlan szigeteket áruba bocsátó ingatlanforgalmazástól is igyekszem magam a lehető legtávolabb tartani. Dicsek-vés nélkül állíthatom, eddig mindez fényesen sikerült.

Azt viszont még én is láthatom, hogy a kávénak nevezett fekete lötyty a vendéglátóipari egységekben, ha aprólékosan is, alkalmas mesés vagyionok megalapozására. Minél olcsóbb alapanyagból minél több és drágább kávé biztos sikerre vezethet. Hasonlóképpen vélekedem a dobozos üdítőkről, különösen azokról, amelyek százalékokkal zsonglőrködnek. A dobozos üdítőtől aztán csak egy ugrás az ásványvíz, amelyből gyanúsan egyre többfélét kapni. Nem szeretnék jó színében tetszelegni, de külföldi tapasztalat alapján állítom, nálunk is rövidesen felbukkan a palackozott főzővíz ötliteres kiszerelésben, mondván, hogy akinek drága az egészsége, az vagy egyáltalán nem táplálkozik, vagy ha már olyan mohó, elővigyázatlan, az ételt az ő palackozott vizükkel készíti. Szófogadó, hiszékeny emberek mindig vannak szép számmal, érdemes rájuk alapozni az üzleti stratégiát. Újabb mérőföldes ugrással, a mezőgazdaságot is bekapcsolva a bombaüzletek körébe, a vetőmagot is csatasorba állítom. És ha

már a vetőmagot említem, meg ne feledkezzünk a biotermékek széles skálájáról. Barátom hosszú időn keresztül gyötört a kérdéssel, na jó, de honnan tudod azt, hogy bio? Terjedelmes előadásokat tartottam neki az ominózus kávé mellett a preszszóban a kölcsönös bizalomról, amely nélkül még ebben a zsvány világban sem lehet élni. Igaz, hogy lépten-nyomon becsapódhatunk, és be is csapódunk, erről mások bőven gondoskodnak, de bizalomtól duzzadva jobb a mi közérzetünk, és végül is ez a fontos, nem igaz? Nem tudtam meggyőzni hosszú időn keresztül, és most már nem is lehetséges, mert szegény idő közben megboldogult.

Magas labdát adhatnék fel neki, ha elmesélném, hogy nemrégén Ausztriában egy kereskedő asszonyosság hamis bio termékekkel lebukott! A legközönségesebb vöröshagymát és burgonyát árusította bio csomagolásban. A különbözet több tízmilliós hasznot hozott a számára euróban. A legnagyobb üzletek százas vagy akár ötezres toplistáját ki-ki tetszés szerint bővítheti. Ami engem illet, a létező legnagyobb ugrással, amire képes vagyok, a bútor ágazat említésével gyarapítom a listát, az ágazaton belül is kedvenceimmal az elemes bútorokkal. Ha valami, ez aztán horribilis haszonnal kecsegtető üzlet. A kamatos kamattal ugyan nem vetekedhet, amelyről Albert Einstein is bálványimádó alázattal vélekedett, de a maga műfajában és a hasonlók között óriási. Vége a fárasztó, nyögdécselős bútorgyártásnak és szállításnak. A gyártók rájöttek, leghelyesebb, ha a

vásárló nyögdecse. Nem fordítva kell a kérdéshez állni, hogy a pénzem így, meg a pénzem úgy, és még én szereljek, micsoda dolog! Persze a törzsfelődés kezdeti, primitívebb stádiumaiban lehetett így is. Adnak egy halom deszkát, ha úgy tetszik, bútorlapot, millió csavart, sosem annyit, amennyi kell, és mellékelnek egy áttekinthetetlen leírást rajzolatokkal együtt. Deszkát, csavart, papírt persze jóval könnyebb házhoz szállítani, mint a kész bútort, fizetni viszont ugyanannyit illik, mit illik? kell, mintha a kész bútort cipelnék az emeletre. A vásárló bútorgyártóként történő közreműködése a folyamatban természetesen semmit sem von le a termék árából, legfeljebb a gyártó ráfogja, és ezt vagy elhisszük vagy nem. Manapság csupa akció minden, így aztán voltaképpen semmi sem éri meg.

Megkapjuk a halom deszkát, csavart, papírt, és következik életünk fénypontja az összeszerelés, amiről a gyártó azt állítja - mit is mondhatna, önös érdekből? -, hogy pofon egyszerű. Próbálta már? - kérdezhetnénk vissza viccből, és ez nem olyan vicces. Megboldogult lapszerkesztő koromban, új bútorzat, berendezés érkezett a redakcióba. Tengernyi deszka, csavar, részletes rajz, leírás harmincöt nyelven. Éppen induló lap esetében nyilvánvalóan az újság kitalálása lett volna a legfontosabb feladat, erre azonban napokig nem volt mód, mert a szerkesztőségi helyiségekben, a folyosón, és mindenütt bútorlap hegyek magasodtak arra várva, hogy székek, asztalok legyenek belőlük. Noha a munkatársak legjobb

tudásuk szerint zsurnalisztának szerződtek, kénytelenek voltak amúgy utcai ruhában neki-
gyűrközni a feladatnak a legösibb menedzseri elv,
a magad uram, ha szolgád nincsen szerint. Egy-
két derék kolléga esetében komolyan fennállt a
veszély, hogy elveszik az újságírás számára, vi-
szont kitűnő asztalos válik belőle. Bizonyos pon-
ton, mint az várható volt, megállt a tudomány.
Nem segített sem rajz, sem nyelvtudás, sem dip-
loma, sem szorgalom. Fel kellett hívni a szombat-
helyi gyártó céget, ahonnan váltott lovakkal küld-
tek egy vagy két olimpiai bajnok asztalost, ponto-
san nem emlékszem. Arra viszont igen, hogy a
feladvány meghaladta az olimpikon asztalosok
tudományát is. Ha összeszerelt állapotban érkezik
a bútor, ahogy ez a lapkészítés legösibb korszaka-
iban dívott, semmi probléma. A kollégák azonnal
asztalhoz ülnek, és máris írhatják a cikkeket.

Igaz, akkor nem sorolhatnánk az elemes
bútort a világ legnagyobb üzletei, a kávé, a dobo-
zos üdítő, az ásványvíz, a biotermékek közé. A
rend kedvéért megjegyzem, hogy az elemes bútort
nem azért tüntetem ki az előkelő címmel, mert
valaha is problémám lett volna az összeszerelés-
sel. Ha elárulnám, hogy félig-meddig kitanultam
az asztalos szakmát, és éppen azon töröm a fe-
jem, hogy busás órabérért összeszerelést vállallok,
még azt mondhatná a gyártó: a mindenségit, már
megint a vásárló járt jól! Mi lenne, ha felárral ad-
nánk neki az elemes bútort? Kitanult egy szak-
mát, amivel még pénzt is keres. A mi segítsé-
günkkel! Nem felháborító?!

Elvisznek az ufók

Ha azzal állít előm valaki, hogy rendszeresen elviszik az ufók, mint ez nemrég történt, akkor elsőre zavarba jövök. Zavarba jövök, és úgy érzem magam, mint akit rendszeresen elvisznek az ufók. A zavar ösztönös és felesleges. Elég volna, ha érdeklődő képet vágok, lehetőleg őszintén. Mást igazán nem kell tenni, mert ezt a labdát kivételesen az üti le, aki feladta. Ragaszkodik is ehhez, különben miért közölné bárkivel egy ennyire személyes és nem utolsósorban bizalmas információt, ha nem azért, hogy kérdésre nem várva, bővebben kifejtse a nem hétköznapi történetet, amelynek a részletei éppolyan meglepőek, mint maga a közlés: "képzeld, engem rendszeresen elvisznek az ufók." Az illető egyébként várakozásomnak, kényelmes hallgatói pozíciónak megfelelően viselkedett. Firtatás nélkül elmesélte, hogy az ufók itt a földön viszik el egy hangárba. Természetesen fogalma sincs, merre található a hangár, ahol, ha jól emlékszem, kék overallos valakik ügyködnek anélkül, hogy egy szót szólnának hozzá. Erőszakot nem alkalmaznak, s ez már nagy szó a mai világban. Továbbá ahogy elviszik, úgy haza is szállítják. A két szállítás, pontosabban az elvitel és a hazavitel közt történtenek homályosak, mintha nem is léteznének, ami könnyen elképzelhető.

Kérdés nyilván lehetne ezer is, köztük ötszáz őszintén érdeklődő, háromszáz suta, bátortalan, száz értelmetlen, a fennmaradó valahány pedig csak úgy önmagáért. A bérház, ahol az illető lakik, az ufók felbukkanása óta többé nem a nyugalom szigete. Félő, hogy azelőtt sem nagyon lehetett az, de mióta azonosítatlan repülő objektok, azaz tárgyak tűntek elő, akik a földi logika és az ellenőrizetlen tapasztalatok szerint élőlények, nem lehet megmaradni a lakásban, állandó a fenyegetettség, a különös idegenek hol látható, hol láthatatlan jelenléte. A példátlan szívóhatás az utcán ér véget általában. Ezért az ufók kiszemelt médiuma órák hosszát lófrál, látszólag cél nélkül a városban. Hétköznapi feladatainak azért többnyire eleget tesz. Például rendszeresen ellenőrzi a fia külföldre távozása következtében megüresedett vízparti házat, amely egyébként az átmeneti bérlők idején is megfigyelése alatt állt.

Fogalmam sincs mivel érdemeltem ki a bizalmat, hogy egy ilyen kényes, könnyen félreemagyarázható titkot megosszanak velem, merő ismeretségi alapon. Hiszékenynek látszom? Jóindulatúnak? Megértőnek és emberbarátnak? Mindegyiket meg tudnám cáfolni, ha feltétlenül akar-nám, mint ahogy igazolni sem lenne kunszt. Any-nyi, elsőre hihetetlen dolgot kellett már elraktá-roznom, emésztgetnem az idők folyamán, eggyel több vagy kevesebb, édes mindegy. Nem álmélko-dom, nem csodálkozom, mert az élet erre tanított, s miért is ne tartanám magam úriembernek, füg-getlenül attól, mit gondolnak rólam mások. Meg-

hallgatom az ufó-kaland szenvedő alanyát, miért is ne tenném. A közelemben röpködő üdvtanok arra intenek, hogy a minimumok minimumát, mások meghallgatását komolyan kell venni. Ami nekem felszínesen nézve komolytalan, enyhén szólva kétséges, az másnak talán létkérdés. Nem mondja, hogy az, de látom a tekintetén, mesélés közben élénken figyel, vajon jelen vagyok-e érdeemben, vagy csak úgy színleg, tettetve. Ha látná, hogy lankad az éberség, esetleg sértődötten sarkon fordulna. Kiszemelne másvalakit hallgató-ságnak, olyant, akiben még kevesebb lehet az empátia, mint énbennem.

A mobiltelefon, nem is tudom, miért, a kezemben volt, miközben hallgattam az ufók illusztris törzsvendégét. Vendégnek merem nevezni, hiszen nem bántották bevállása szerint. Igaz viszont, hogy a bizonytalanság érzését fokozták. Olyannyira, hogy a kezemben lévő mobiltól hátrahőkölt, amolyan távozz tőlem sátán gesztussal. Ettől aztán nekem támadt olyan pillanatom, mintha az ufók elraboltak volna, sőt már majdnem sikerült ufónak érezni magam. Ha kedvenc szállóigémet veszem alapul, hogy az a para(jelenség), ami itt van körülöttünk, s nem az, amiről gondoljuk, akkor a szívóhatás engem is megtámad, s már-már sorsközösséget vállalok az időnként elrablottal. Mentő ötletként a magány fogalma jut eszembe. Talán azért is, mert mindannyiunkba szorult bizonyos mennyiség belőle, akárkik, akárhányan, bármilyen minőségben vesznek körül ideiglenes, végleges tartóssággal.

Az ember sokszor menekül önmagához, ez már a közelség miatt is kézenfekvő, hogy aztán másokhoz meneküljön, akiktől újra meg újra leszakad. Aki elveszít másokat, az még mindig megtalálhatja önmagát, aki önmagát hagyja el, az nem talál senkit, ufókat sem. Felnézek az égre. ahol ismeretlen fények közelednek. Aztán mintha távolodnának. Este van, bármi lehetséges. A szokott útvonalon közlekedem, egyszer csak belebotlok az ufós ismerősbe, vagy hogy is nevezzem. Köszönés helyett a fejét rázva mormogja maga elé: "szörnyű, maga nem úgy gondolja?" Választ nem vár, hiába is várna. A hangárból jött, vagy éppen oda készül, nem tudni. Ez a nemtudás már-már a tudás forrása, a tudásé, amely a halandó önhittségével dacolva egyre növekvő fehér foltokat vonzol maga után.

A mazsola

Uram, én a mazsolát szeretem, a mazsolákat viszont nem. Ugye nem érti, miről beszélek? Először csak néztem, mint Napóleon az orosz hadszíntéren, hogy Kutuzov tábornok kettő nullra verte sakkozásban, amikor valaki feltette a kérdést, szeretem-e a mazsolát. Persze, szeretem, mondtam. Közismerten édesszájú vagyok. A habüstből megeszem a krémet, mielőtt még a tortára

kerülhetne, csokoládéból fél kilós tábla alatt nem adom, a kiskertben a krumplit kivágtam, cukornádat ültettem helyette, persze nem eladásra, hanem saját fogyasztásra. Otthon a konyhában finomítót állítottam fel. Kockacukorból építettem úszómedencét, ahol jövőre világbajnokságot rendeznek. Azt hiszem, elég meggyőző, mennyire szeretem az édességet, értelemszerűen a mazsolát is. Látszik, hogy Ön nem vezet autót, oktatott az idegen. Ha majd megszerzi a jogosítványt, és közlekedik, az utakon megtanulja, a mazsolák életünk megrontói. Egyetlen szem elég belőlük, hogy összetörjék az egész napunkat, mit a napunkat, az életünket! Felmehet tőlük a vérnyomásunk, bokasüllyedést, agylobot, idegrángást, ótvart, adócsaládi ingert kaphatunk, ha szembe találjuk magunkat egy igazi mazsolával. Látom, fogalma sincs minderről, oktatott az idegen. Mazsolának hívják, uram a béna autóst, aki azért van a földön, hogy akadályozza a forgalmat, és minket a Lipótmezőre juttasson. Mit mondjak, megszereztem a jogosítványt, megtakarított zsebpénzemből vettem egy hathengeres terepjárót, és ahogy az idegen ajánlotta, útnak indultam tapasztalatszerzésre.

Megértőnek születtem, így kezdetben eszembe sem jutottak a mazsolák. Azt mondtam magamban, a mazsola talán nem is akart mazsola lenni, ahogy a székláb is szívesebben lett volna asztalláb, és leste volna kíváncsian, mit művelnek emberi lábak, na és persze kezek az asztal alatt. Egy széklábból avanszált asztalláb pillanthatta

meg Alfred de Musset szerelmének ügyködését idegen férfival az asztal alatt, amitől aztán nevezett szerző Brigitte vállára borulva, szó szerint kisírta egy korábbi század gyermekének nevezetes vallomását. A mazsolát, ismétlem, eleinte nem ismertem. Tudtam egyéb útonállókról, mint a gyorskocsik, az elsőbbséget meg nem adók, a szabálytalanul előzők, az örökké dudálók, a beképzelték, a hatalmaskodók, a mindig minket sürgetők, a drogszállítók, a rendőrök elől menekülők, a tökrészek, a vakmerők, a merő vakok, az öngyilkosok, a gyilkosok, az idegbetegek és így tovább, de a mazsolák létezéséről fogalmam sem volt. Mígnem, igen most jön a mígnem, egy szép napon előttem haladt egy az autógyártói zsargonban középkategóriájúnak csúfolt kaszni, ha önnek úgy tetszik, autó. A megengedett sebesség maximális száz. Mondom, lépünk a gázra, mert nem érünk időben Lópatkópusztára, ahol Ki időt nyer, életet nyer című nemzetközi tudományos konferencián a lajhárok érzelmi életéről tartottam volna előadást. Igen ám, de nagy volt a forgalom, nem lehetett csak úgy előzésbe fogni. A közlekedés már csak olyan, hogy az ember függ a többiektől, egészen konkrétan az előtte, utána haladóktól, a szembejövőktől, a belénk gázolóktól és így tovább, de most csak vegyük jobban szemügyre, mi történik előttem.

A kilométerórára pillantottam. Megdöbbenve észleltem, hogy a mutató harmincnyolc és felet mutatott. Képzeld, ott, ahol száz a megengedett! Életemben ekkor gondolkodtam el először a ma-

zsolaság mibenlétén, természetrajzán. Belátásra törekedve számításba vettem, hogy az én mazsolámnak nehéz lehetett a gyerekkora. Megcsípte a méh, oldalba rúgta a ló, továbbá felmentett volt tornából, és az összes készségtárgyból. Az sem lehetetlen, hogy folyami rák, vagy csigabiga a féltestvére, hogy anyai nagyapja valamely csínytevéseért barackot nyomott a fejére, és ez súlyos lelki válságba sodorta. Mentőöveket keresve neki, óhatatlanul megláttam a bizonyos életkorban szájába repülő sültgalambot, ami aztán sértetlenül ki is repült onnan. Felmerült előttem ugyanebben a szájban megaludt tej festői képe, meg a kezdetben alaptalanul marcangoló önvád, hogy a társadalom száz százalékgig hasznos egyede nem lehetvén, olyas valamire adja a fejét, amivel fogyatékoságaira való tekintet nélkül, vagy éppen azért magára vonhatja a közfigyelmet. Behatóan tanulmányozhatta az ide vonatkozó haszontalansági szakirodalmat, s eközben villámcsapásként érte a felismerés, mazsolának kell lennie az élet tengerén, stílszerűbben szólva a közutakon. Ezen a módon biztos, hogy adott időegység alatt a lehető legtöbb bosszúságot okozhatja embertársainak, akik ezt bőven megérdemlik, s látszólag mozogva tehet szert az érdemtelen többség figyelmére. Nem kizárt, hogy tévedésből betű szerint vette a szülői házban számtalanszor hallott atyai intelmet, lassan járj, tovább érsz. A tévedés már csak azért is bekövetkezhett, mert a közmondás arra részleteiben nem tér ki, mennyire lassan járjon az, aki

amúgy is mazsola. Lehet, hogy az intelem rájuk nem vonatkozik.

Mindettől persze még nem lesz valaki automatikusan mazsola. Először is gondosan el kell felejtetni az autósiskolában tanultakat, legfőképpen azt a tételt, hogy az ok nélküli lassú haladás éppúgy veszélyes a forgalomban, mint a legvadabb száguldozás, tehát adott esetben büntetendő. A mazsola nekilátott felejtetni, majd már gyakorlatban a legkülönfélébb kísérletekbe fogni. A legnehezebb az volt számára, hogy ne legyen tekintettel a többi vezetőre, akár mutogatnak, káromkodnak, dudálnak, fára, falra másznak, föbe lövik magukat, lemondanak a nagyanyai örökségről, miközben ő haladást színlelve araszolgat. Legvégül a mazsolaságot tökélyre vitte, elérte a tökéletes bénaság párját ritkító, legmagasabb fokozatát. A mazsola törvénye, hogy mindig előttem megy, soha nem mögöttem. De még ha mennel! Nem tud és nem is akar normálisan haladni. Lassú, ha nő ül az ölében, ha nem ül nő, ha rágyújt, ha nem gyújt rá, ha beszél a szomszédjához, ha meg sem szólal, ha gránátvetővel, tőrősrésszel serkentik nagyobb gyorsaságra, ha a kocsijában szól a rádió, lassú, ha a gázpedálra kötözik a lábát, ha bengáli tigris harapdálja a nyakát, ha pusztító vihar, ellenséges hadsereg közeledik. Csupán arra képes koncentrálni, amit az egyszeri vadászrepülőnek mondott otthon a kedves mama: kisfiam, aztán csak magasan és gyorsan ne repülj. Nos, a repülő mindenre képes, csupán erre a két dologra nem. A közúton mászó mazsola vi-

szont kiválóan hasznosíthatja az intelmet a földön. Egyszer még a forrás megjelölésével beiktatja a mazsolaságról tervezett doktori disszertációjába, amelyet könnyűszerrel megvéd, persze vezetés közben a lassan járj, tovább érsz mazsola-ars poetica minden aljasságra bátorító jegyében. Álmélkodhatunk azon, miért indul útnak egyáltalán a mazsola, amikor a napnál világosabb, hogy nem akar célhoz érni, legalábbis, aznap nem. Az ok egyszerű. Ha ő nem a csigákkal, a hátrafelé araszoló rákokkal venné fel a versenyt, hanem örült száguldozókkal, akkor elmaradna a sikerélmény, s ez zavarokat okozhatna nála a hormonális működésben.

Az igazi mazsola a legelemibb módon csodálkozik azon, miért nem követik tempójában a többiek. Milyen szép lenne a világ, ha negyven kilométeres út közben ki-ki megfőzhetné a volánál kedvenc ételét, a nők megkötnék egy férfitólóver mind a két ujját, a férfiak lejátszhatnának néhány tarokkpartit, a Tatabánya-Felsőn elültetett diófa Biatorbágyra érve termést hozna, a börtönökben letelne néhány életfogytiglanig tartó büntetés, és évtizedek óta megrögzött agglegények fejét kötnék be türelmesen várakozó honleányok, mert ilyen tempó mellett mindenre jut idő. Csak az elviselhető haladásra nem. A mazsolának persze nem kell ügyelnie arra, hányan késnek le miatta életbevágó találkozóról, döntésről, esküvőről, temetésről, nem sejti, kik csapkodják ugyancsak miatta mérgükben a kormánykereket, a műszerfalat, és fordulnak vissza félúton, megfogadva,

hogy soha többet nem ülnek autóba. Ám a visszafordulók ráfaragnak, mert ellenkező irányban is elibük kerülhet egy igazi mazsola, aki kitanulta az autósbosszantás minden fortélyát, és alvást színelve éppen elérte a harminckét kilométer per órás átlagsebességet. Uram, mint mondtam, én a mazsolát szeretem, a mazsolákat viszont nem. De vajon ők szeretnek minket? Ezen az egyen bizony nem törtem a fejem. Azt sem tudom, ők hogyan neveznek minket? Egyszer vezetés közben kiszállok, és megkérdezek egyet. Harminckét és fél kilométeres sebességnél minden lehetséges. Ennél is nagyobb dilemma azonban az, hol képezik a mazsolákat, hiszen - látszólag - ők is megtanultak vezetni. Aztán egyszer csak arról értesültem, valóban létezik valahol egy autósiskola, amely a Mazsola nevet viseli. Te jó ég, csak nem...?

A pénzhamisítók

Kevés könnyet ejtettem hajdanán, amikor bevonták az egy és a kétforintos érmét. Ejthettem volna többet is, hiszen azóta nézhetek más torna gyakorlat után. Ugyanis valahányszor megcsillant előttem a földön a parányi egyforintos, csábosan az arany látszatát keltve, - kettes érdekes módon ritkábban - lehajoltam érte, felvettem és eltettem. A művelet igen jót tett a derekamnak, mivel ejtő-

ernyővel nem ugrálok, a Himalája csúcsaira nem pályázom, a jól jövedelmező profi boksztól pedig végleg lemaradtam. Ezzel elárultam, hogy időnként a földet nézem, ami mellesleg a magyar ember sajátja. Hiába tekintene szegény a magasba. A legritkábban repülnek ott húszezres bankók, neki legalábbis nem, meg aztán a fejét a körülmények lehorgasztották. Kicsinyes volnék? Nem szégyellem. Ha Rockefeller, az olajkirály és Nixon, amerikai elnök a Fehérház lépcsőjén egyszerre lehajoltak, hogy felvegyék az egycentest, nekem sem esik le a korona a fejemről, ha ugyanezt teszem a forintossal. Nos, a felfedezés és a testedzés kevéske örömét aztán elvették tőlünk, úgymond kerekítik az árakat. A kerekítésben az igazságosságot hangsúlyozzák. Márpedig ha Magyarországon az igazságossággal nyugtatgatnak, akkor az ellenkezőjét érik el, automatikusan nagyon idegesek leszünk.

Ha a pénzcserék szemüvegén át visszanéznünk az elmúlt néhány évtized történelmében, általában fajsúly csökkentéseket, örömkivonásokat érhetünk tetten. Emlékezhetünk példának okáért a lyukas kétfilléresre, amit a micisapka villámhárítóján gyűjthetett a magyar. A kétfilléres eltűnt, az ideológiai tartalommal töltődött micisapka megmaradt, akár a lódenkabát, amely alá az igényesebbek a szmokingot rejtették, nehogy feltűnjön avatatlan szemnek fennhéjázó, burzsoá életmódjuk. Ma már szinte nem mondjuk az értéktelen holmira, hogy lyukas kétfillérest sem ér. Legfeljebb a fabatkával határozzuk meg az érték-

hiányt, a fabatkával, amiről éppolyan keveset tud a jelenkor embere, mint a lyukas kétfilléresről. Majd újabb drámai fordulat következett, kivonták a fillért a forgalomból. Most szajközzák nekem a közmondást, hogy ki a fillért nem becsüli, a forintot nem érdemli! Még eszperantó nyelven is megtanultam, ha netán magyarul elfeledtem volna. Se lyukas kétfilléres, se fillér, sem egy-kétforintos, de a nagyobb címlet is egyre kevesebb a szegényebb, átlagosabb zsebekben. Igaz, a gazdagokéban egyre több, ez azonban csak őket nyugtathatja meg, nem a szegényeket, akik időnként eszeveszett dologra adják a fejüket. Elirigylvén a pénzkibocsátás állami monopóliumát, valamint áldozatos segítséget nyújtva a túlterhelt Állami Pénzverdének, pénzt készítenek, a hatóságok úgy mondják, hamisítanak. Valamiért ezt a törvény által büntetendő cselekményt a hamisítók éppolyan jogosnak tartják, mint a nekik felszámított busás kamatot hitel esetén a bankok, akik hiába vallanak csalfán szerelmet az ügyfélnek, lényegében csak magukat szeretik. Az önszeretetet éppen ezekben a nehéz időkben túlzásba is viszik.

Ha pofont adunk valakinek, az jogtalan, büntetendő, ám ha mi kapunk valakitől, és ezt hatalmi szóval előzőleg törvényileg megerősítették, az a helyén van, jogos. Emberi ésszel nehéz felérni, márpedig a macskák bölcsessége nem a miénk. El kell fogadnunk, hogy spekuláció és spekuláció között különbség van. Ezek szerint van rossz bankrablás és jó bankrablás, hiába mondja Bertold Brecht, hogy bankot rabolni és

alapítani egy és ugyanaz. Csúnya dolog, ha a bankrabló fegyverrel a pénz átadására kényszeríti a bankot, viszont szép, ha ugyanez a bank hitelnyújtáskor kamattal, THM-mel fejbekólintja az állampolgárt. A szolgáltató késedelmi kamatot számít fel az ügyfélnek, ha megfelelkezik a befizetésről, ellenben ha ő tartozik az ügyfélnek, akár évek múlva, - vannak példák - kamat nélkül téríti meg a pénzt. Ezzel nem azt mondom, hogy a pénzhamisítás a társadalmi érvényesülés helyes útja. Ugyanolyan helytelen, mint amikor valaki a hatalmi helyzetével visszaélve közpénzek milliárdjait tünteti el a kasszából, és akkor ezt még takargatják is, ahelyett, hogy az illetőnek rangra való tekintet nélkül a kezére ütnének. Ugyanezt a kezet szigorúbb országokban a köztéren nagy nyilvánosság előtt levágják. Nálunk ezt azért sem lehet megtenni, mert milliós nagyságrendben lennének a rokkantak, és akkor megint lehetne sírdogálni, milyen sok eltartott jut milyen kevés dolgozóra. A pénzzel csak a baj van, akkor is, ha kevés, akkor is ha sok. A drámaíró Nestroy szerint eredendően sem volt belőle elegendő. Elhíresült felkiáltása, "a főníciaiak találták fel a pénzt, no de ilyen keveset!" erről tanúskodik. A hamisítás gyakorlata logikailag innen is származtatható. Mellesleg amikor még a só volt a fizetőeszköz, nem hamisított a világ. Mivel tette volna, netán cukorral? A só megmaradt fűszernek, bizonyos országokban - salary, salario - a boldogabb korra utalva a "fizetés" nyelvi megfelelőjének.

A pénzhamisításhoz azért pozitív képzetek is társulhatnak. Itt van például André Gide Pénzhamisítók című könyve, ami nekem személy szerint régen kettős élményt szerzett. Külföldi könyvtár beiratkozott olvasója voltam a nyolcvanas években, és a Pénzhamisítókát kölcsönöztem. A határidő lejártakor könyvekkel a hónom alatt elindultam autóbusszal a könyvtárba. A járműről leszállva vettem észre, hogy hiányzik Gide műve. Úristen, mi történhetett? Nyilvánvalóan út közben elvesztettem. Nem volt mit tenni, megvettem a művet új kiadásban. Persze nem volt benne a könyvtári pecsét. Annyi baj legyen, gondoltam. Örülhetnek az újnak. Másnap elmentem a könyvtárba, ahol a legnagyobb meglepetésemre, a könyvtáros elővette azt a példányt, amit én úgy-mond, elveszítettem. Nem történt varázslat. Egy becsületes megtaláló visszaszolgáltatta a könyvtár jogos tulajdonát, én pedig gazdagabb lettem a Pénzhamisítók példányával.

Hamisítók itt, hamisítók ott, hamisítók mindenütt. Szinte naponta buknak le kísérletezők, akik álma a tökéletes hamisítvány. A kriminológia története feljegyzett olyan esetet, hogy sem a bíróság, sem a meghívott szakértő nem tudta az igazit a hamisítványtól megkülönböztetni. A tettesnek kellett segítenie. Egész nagyban a nácik is megpróbálkoztak a feladattal. Koncentrációs táborban parancsra állítottak elő hamis külföldi pénzt, hogy a szövetségeseket tönkre tegyék. A történetből könyv született, a könyvből A hamisító című osztrák film, amely a külföldi alkotások

kategóriájában elnyerte az Oscar-díjat. A nácik hamisítási akciója azt mutatja, hogy nem csak elvetemült gyilkosok voltak, hanem közönséges csalók, pénzhamisítók is - fogalmazott a film alapjául szolgáló könyv szerzője, maga is koncentrációs tábor egykori foglya.

Ha már itt tartunk, a valóság meghamisításának a kísérlete legalább olyan súlyos, mint a pénzhamisítás. Ha jól emlékszem, jócskán euróval kellene fizetnünk a hivatásos ígéretők szerint, akik most már nem ígérnek semmit, azt azonban következetesen megtartják. Szegény forint ott hánykolódik a kíméletlen pénzpiacon, és visszamutogat az ígéretőkre, akik rendre felsülnek. A háromszáz forintos euró kemény dió. Nem lehet a fasisztákra hárítani a felelősséget. Alain Delon kiöregedett filmsztár, viszont botcsinálta jósnak bizonyulva világsikerre "juttatta" Franciaországot. A franciaországi labdarúgó világbajnokság küszöbén nemzetközi showműsorban vendégeskedett az osztrák fővárosban. A hölgy moderátor udvariasságból feltette neki a kérdést, mit gondol, Franciaország megnyerheti a világbajnokságot? Delon frappáns választ adott: "Kérem, hazafiak lehetünk, de ostobák nem. Franciaországnak semmi esélye." A csattanó közismert, Zidanék pontosan akkor megnyerték a vébét. Ha egyszer azt mondhatnók, hogy Magyarországnak semmi esélye a kibontakozásra, és kiderülne, hogy tévedtünk, mert az ország rövid időn belül kijött a gödörből, még büszkéek is lehetnénk. Mi megmondtuk - az ellenkezőjét. És pontosan ezzel

kiprovokáltuk a pozitív fordulatot. De maradjunk csak a földön, ahol már nem hevernek elejtett egy, illetve kétforintosok. Elvették tőlünk a felfedezés és a testedzés kevéske örömét. Kerekítenek. És mi fizetünk, mint a katonatiszt, holott már a kerekítés előtt sem volt, miből.

Elhárítás

A szolgáltató, amelyről alább szólni kívánok, de voltaképpen az összes többi nálunk hagyományokon nyugvó természetességgel nem jelszkedik abban, ami a feladata lenne. Sértő volna ránk nézve, ha könnyelműen kijelentenénk, megszoktuk. Mondjuk inkább úgy, elviseljük, mint annyi mindent ebben a rozmaringos magyar életben. Elviseljük, mert nehezen tudunk meglenni nélküle. Ő ellenben azt sem bánná, ha hirtelen köddé válnánk. Időnként markánsan érzékelteti velünk, hogy útban vagyunk, bosszantjuk, hogy nélkülünk, - kik is vagyunk mi? - fogyasztók, vendégek, emberek, polgárok nélkül felhőtlen lenne az élete. A régi ösztönök működnek, amikor is az összes felelősség, a szolgáltatóé is a miénk volt. Mivel érdemeltük ki ezt a nagy kegyet, rejtély, legfeljebb arra gondolhatunk, az áthárítás a parancsuralmi berendezkedés szerves része volt a marhasó kiutalási engedéllyel, az ellenőrzött író-

géptartással, a gyülekezési tilalommal és a közveszélyes munkakerüléssel egyetemben. Ha reparálni vittünk valamit, akkor a szolgáltató olyan átvételi elismervényt adott, amelyen diszkréten nyomtatva ez állt: "A javítás közben előforduló hibáért felelősséget nem vállalunk." Legalább őszinték voltak - hallom az átlag hazai fogyasztót, akinek a hátán tetszés szerint vágatsz fát, meg sem kottyán neki, az idők folyamán megszokta. Ez a kis figyelmeztetés egyben jelezte, hogy semmiért nem viselnek felelősséget. Olyan védőoltást kaphattak valamikor a gyerekkorukban, hogy tökéletesen immunissá váltak mindennel, mindenkivel, s leginkább a fogyasztóval és annak igényeivel szemben.

Jött a rendszerváltás, ami noha nem szolgáltatásként, hanem a megváltás ígéretként köszönt a nappalinkba, - húsz év után elmondhatjuk - pontosan úgy kezdett viselkedni, mint régen a szolgáltatás. Azaz mindent a szemnek, semmit a kéznek. Mára már nem csak a részekek ébredtek fel rizlinggőzös álmukból, hanem a notórius józanok is egészen a mámorig világosodhattak. Ilyen körülmények közt a szolgáltatásnak nevezett szféra természetesen megőrizhette régi ösztöneit, pláne a régi emberekkel, esetleges új ötleteit pedig pontosan a régi beidegződésekre szabta. Íratlan jelszó lett a "minket csak két dolog zavar: a munka és az ügyfél". Ennek megfelelően változatlanul sanyargatásunkra tették fel az életüket, és mindent elkövettek minél sikeresebb elhárításunk érdekében. Az ügyfélelhárítás a modern

idők lehetőségeinek és a globalizáció korszerűségében tobzódó szenvedélynek köszönhetően a duzzadásig feltölthette eszköztárát. Régen a telefonnal, mint az elhárítás megbízható eszközével hiába kísérleteztek volna, mert ez a csodálatos találmány nálunk még gyerekcipőben járt, miután a második világháború előtt egyszer már vicselt felnőtt lábbelit, majd ázsiai hagyomány szerint újra gyerekcipőbe kényszerítették. Mindegy, a hatalom félt tőle, azzal együtt is, hogy bármikor lehallgathatta az eltorzult lábú állampolgárok hívéit, s élt is jócskán ezzel a lehetőséggel a házmesterek, munkahelyi besúgók, szőlőhegyi leleskedők, önkéntes ügynökök széles hálózatával bővítve a spiclikedésre boldogan vállalkozók körét.

A posztmodern gyerekcipős korban viszonylag könnyen elérhettük a szolgáltatót telefonon. Ez persze egy pillanatig nem jelentette azt, hogy az ügyet elintézték, kiváltképpen könnyen. A vonal túlsó végén mégis ember szólalt meg, központos, kisasszony, aki kapcsolta a megfelelő személyt az illetékest. Nyilván előfordult, amikor letagadták az illetékest, amikor az ügymond, elutazott, noha ott kuksolt a székében, amelybe egy életre odaragadt, és révetegen bámulta a könyvelés ügyeletes szépségének kökénykék szemeit, vagy éppen munkahelyi kártyaparti kellős közepén volt rossz lapjárás lévén, emésztő gondok közepette. Ezt leszámítva, ezzel együtt kétség kívül fennállt a közvetlen élő telefonos érintkezés lehetősége. Mára azonban kiderült, a közvetlenkedés fölöttébb megalázó a szolgáltatóra

nézve, és az eltelt évek alatt igyekezett is megszabadulni tőle, mint kutya a bolhától. Ehhez természetesen magának a telefonnak mérföldeket kellett fejlődnie. A műszaki fejlesztés karöltve a munkaszervezés tökéletesítésével, na meg egy nagy adag embertelenséggel oda vezetett, hogy a telefonközpontosokat szépen el lehetett távolítani, ki lehetett rúgni. Jöttek a bonyolult automata, digitális és nem tudni még milyen központok, amelyek fő jellemzője volt, hogy az élő embert abszolút ki lehetett kapcsolni.

A korszakos változást akkor érezkelhette leginkább az ember, ha ugyanazt a szolgáltatót majdnem egymást követő napon hívta, mint például e sorok írója nem is olyan régen. A napra nem emlékszem, arra viszont igen, hogy a két hívás között legfeljebb egy hét telhetett el. Az első híváskor ártatlan panaszt óhajtottam bejelenteni a szolgáltatónak. Néhány csengés után kisaszszony emelte fel a kagylót a vonal túlsó végén. Némi fantáziával érezhettem kölnijének illatát, csókálló ajakrúzsának lehelet árnyalatát, és némi fantáziával azt is megfejthettem, hogy aznap este nem ér rá. A hangját hasonlíthattam szolfézsoktatásban nem különösebben részesült énekes madár trillájához, és ha nem is túlzásba vitt készséggel, a föld forgását lassabbra fékező türelemmel végighallgatott, ígéretet ígéretre halmozott, hogy a panaszomat továbbítja. A következő hívásig az égvilágon semmi sem történt panaszom ügyében, ezért egy hét múltán újabb hívásra

szántam el magam a fentebb taglalt hasonló külsődleges, járulékos élmények reményében.

Tárcsázok, várok. A vonal túlsó végén a kisasszony illatos hangja helyett gép közli velem, kit hívtam, ami eleve butaság, mert pontosan tudom, mint ahogy azt is, hogy engem itt palira akarnak venni. Aztán meglepetésemre telefonhasználati tanfolyamon találtam magam, elkezdtek engem oktatni. Ha ezt akarom, nyomjam meg azt, ha azt akarom, nyomjam meg a kettes gombot, ha amazt, akkor a hármast, egészen hétig-nyolcig, de közben nehogy kárba vesszen a drága idő, de még milyen drága!, szíveskedjek meghallgatni a cég történetét a tatárok bejövételétől egészen a megalakulásig, majd a megalakulástól napjainkig, és közben türelmesen várjak a kezelő jelentkezésére, aki persze nem jelentkezik, mert vagy nem létezik, vagy a könyvelés ügyeletes szépségének kökénykéék szemét bámulja áhítattal mirelit változatban. Viszont hogy ne unatkozzam, addig is ismerjem meg az immáron ügyfélelhárító cég történetét a tatárok bejövételétől a brókerbotrányban soha meg nem hozott igazságos ítéletig, ezúttal angol és német nyelven. S ha akkor sem sikerülne a föld alól előteremteni a kezelőt, tegyek hidegvizes borogatást a fejemre, és próbáljam meg újra, a nyugdíjig ők is ráérnek, én is. Mindközben zenei műveltségemet sem hagyják palléroztatlanul. Mozart Kis éji zenéjének rockosított változatától Elvis Presley Álruhás ördögének csel-lóra és negyven hegedűre szóló átíratával szórakoztatnak, mert ők mindenre gondolnak, ami a

fogyasztónak, az ügyfélnek pénzbe kerülhet. Másfelől fő a tolerancia és a másság feltétel nélküli tisztelete. Hosszas töprengés után rájöttem, hogy szolgáltatás címén tömény ügyfélelhárítás folyik a globalizáció szabályainak megfelelően a személyiség, és a személyes érintkezés kizárásával. Ellenben ledoktorálhatok, ha akarok cégük történetéből, a telefongombokhoz rendelt szolgáltatások hierarchikus rendszeréből. Mindennek a végén természetesen nem garantált a panaszmentes ügyintézés, hiszen én vagyok értük és nem ők értem.

Nem, nem bosszankodtam, mint hihetné bárki. Inkább megróttam magam, és szolidan megtéptem a ruházatomat. Én nyavalygok itt a teljes elszemélytelenedésről, és nem jut eszembe a legelemibb. Illően felöltözöm, harminc év után nyakkendőt kötök a kedvükért, és személyesen teszem tiszteletemet a szolgáltatónál. Ha már az ügyemet nem intézik kellő vehemenciával, legalább kérjek elnézést tőlük azért, mert elkereszteltem őket első felindulásomban ügyfélelhárítóknak, és ha igen őszinte akarok lenni, egészen másnak is. Valamint végighallgatom türelmesen, mi az, ami az ő lelküket nyomja, mi a bajuk velem, hogy görcsösen szabadulni akarnak tőlem, de nem csak tőlem, hanem az összes ügyféltől. Ugyan kicsi a valószínűsége, de hátha megérteném őket. Megvallom, nem mertem venni a bátorságot a személyes megjelenésre. Inkább kivárom a világvégét, aminek következtében az emberiség elfelejti a technikai civilizációt, a telefon létezését,

és újra helyreáll a normális kapcsolat ember és ember, szolgáltató és ügyfél között - az első, szolgáltatóért kiáltó meghibásodásig, amikor is a mamutölő kőbalta az intenzív használattól kicserbul. Garanciát a javításra azért óvatosan kérjünk.

Költők és napok

Ismerős város ismeretlen negyedében bolyongok. Nem éppen cél nélkül. Kezemben a cím: Faludi Ferenc utca. Merre induljak? Kérdezem az első járókelőt, fogalma sincs. A második gyanakodva méreget. Nem csodálkozom, számos településen megszoktam a helybeliek vészes tájékoztatlanságát. A harmadik járókelőt állítom meg, amikor kiderül, másról is szó lehet itt. Faludi? - hunyorít rám. Talán Kisfaludy, nem? Gyanítom, a Faludit nem ismeri, nem hallotta. De a Kisfaludyval is bajban lehet. Károly, a színpadi szerző, színházi névadó, vagy Sándor, a Himfy-versek költője, neki látszólag mindegy. Úgy körülbelül a nyolcadik járókelő, aki történetesen taxisofőr, már nem feltételezi, hogy keverem a költőket. Hosszan, bonyolultan elmagyarázza, merre a keresett utca. Persze kocsival percek alatt odaröpítene, ha taxizni akarnék. Nem akarok. Ő viszont azért tudja, mert tudja. Mert nem egy, nem két

utas oda vitette magát. A többi megkérdezettnek szent lehet a meggyőződése, hogy én még mindig tanácstalanul kóválygok a városban, csak azért, mert nem ismerem el, hogy tájékozatlan vagyok a költők világában. Van azért segítőkészség. Kutyás férfi bandukol velem jó pár utcahosszat. Az eben látszik, jól nevelt, talán a költészethez is van némi spiritusza. Hallottam már kutyáról, aki szerette a költészetet. Némán figyelt, amikor a gazdi szenvedélyének hódolva hangosan verset olvasott. Olyanról pedig olvastam, aki belekapott a költő bokájába, jelezvén, a mű még némi csiszolásra szorul.

De ki beszél manapság Faludiról? Szinte hallom a poéta szónoki kérdését. Ki beszél Nagy Lászlóról, a költőkirályról, aki megénekelte a színészkirályt? Azért van, aki beszél. Zolnay Pál filmrendezőről szóló portréfilm megy a televízióban. Zolnay arról mesél, hogy a kávéházi társaság kézről-kézre adta egy fiatal költő versét, amely egy ponton, ugyanazon a ponton a társaság mindegyik tagját megrikatta. Nagy László volt a fiatal költő. Berek Kati, a színésznő sem állta meg zokogás nélkül, valahányszor a verset mondta. Lá-tod? - intem a festőt, aki minden ötletre, biztatásra legyintve, nevetéssel válaszol: na és, akkor mi van? Dolgozz, barátom, a legfontosabb, hogy dolgozz. Fesd meg azt, amit csak te tudsz, amit más nem festhet meg helyetted. Persze csak ha van belső készítés, ha van közölni valód a világgal, mert azt fontosnak tartod. És ha már kész vagy, nem a tiéd. Mutasd meg az embereknek, légy ki-

váncsi, mit mond nekik, hogyan fogadják. Kétkedve néz rám, nem ígér semmit. Hál' Istennek. Eszembe jut a tragikus sorsú szobrász, aki kísértetiesen hasonló szituációban beletúrt a hajába: Na jó, tudod mit? A kedvedért dolgozom. Ekkor szinte könyörgőre fogtam a dolgot. Jaj, a kedve mért ne, talán csak akkor, ha már nem férsz a bőrödbe a vágytól, hogy belemarkolj az agyagba. Ment, ment váltott lovakkal a B.-i téglagyárba, - mert ott van a legjobb agyag - hozta-vitte, a lendület megvolt, aztán le is lohadt. Egyre rosszabb híreket hallottam felőle. Az állatkertben benyúlt az oroszlán ketrecébe, a vad rácsapott. Hosszú időre harcképtelenné vált. Csúszott lefelé, egyre lejjebb. Egyszer csak kaptam a halálhírét.

Képeket látok. Télvíz idején rövid hasított bőrkabátban ő áll a 6-os út mentén. Pécsről Pestre igyekszik stoppal. Szerelmes. Kísértetiesen hasonlít a Petőfiről közismert portrékra. Aztán látom, amint érmet nyom ajándékképpen a magas rangú kommunista politikus kezébe: "Ezt magának adom." Majd pár évvel később, a Petőfi-formát elhagyva, száz kiló fölött nagyméretű hentesszattyorral a vállán húsvásárló körútra indul. Művészetről már nehéz beszélni vele. Na és, akkor mi van? - hallom a festő kuncogását, a festőét, akinek közben külföldön volt tárlata. Nem nagy meggyőződéssel vállalkozott rá, de utóbb nem bánta meg. Hónapok óta nem fest. Persze könnyelműség ilyesmit leírni, hiszen nem látok a fejébe. Jóindulattal azt mondom inkább, készül. Aztán majd csak. Azért nem hagyom annyiban.

Emlékeket idézek. Egy 2002-es június 29-ét, amikor a soproni városi könyvtár árnyas udvarán gyűltünk egybe, hogy Kerék Imre költő barátom hatvanadik születésnapját ünnepeljük. A levegő forró volt. a felkerekedő szél vitte a hangot, a költő kissé éneklő hangját is a messzeségbe, mintha a mikszáthi norma igyekezett volna beteljesedni, hogy íróit legjobb messziről hallgatni, mint a havasi kürtöt.

A nevezetes napon - írtam akkor - sajnos nem úgy ébredtek Sopron város polgárai, hogy asszony, kérem az ünneplőt, ma hatvan éves Kerék Imre, legalább egy jó fröccsöt iszom az egészségére. Ugyanakkor vigasztaltam-vigasztalódtam a kubai Samuel Feijoo soraival: "Nem érdekel, hogy költészetemet csak három barát olvassa élvezettel vagy anélkül. Írok, mintha a világ sorsa múlna a tollamon." Aztán még hozzáteszi, hogy megtörnek a vizesések, felrobban a kék az írisz párbaja nélkül, s meghal a szomorú szerelmesek csókja, ha nem ír." Kétségkívül ma nem költői korban élünk. Ezzel összefügg, hogy nem is lehetünk benne annyira otthon, ahogy azt Tamási Áron eszménynek kitűzte. Másfelől, megkockáztathatjuk, voltak-e költői korok egyáltalán? Hallgassuk csak, hogyan panaszkodott Friedrich Hölderlin a Hyperionban. "Kemény szó, és mégis mondom, mert ez az igazság: nem tudok egyetlen népet, amely szétszakítottabb lenne, mint a németek. Iparosokat látsz, de nem embereket, gondolkodókat, de nem embereket, papokat, de nem embereket, urakat és szolgákat, ... de nem embe-

reket - nem olyan ez, mint a csatamező, ahol kezek és karok és minden végtag darabokban hevernek egymáson, közben pedig a kiontott vér a homokban elfolyik?...Ó, Bellarmin! Ahol egy nép a szépet szereti, ahol a génuszt a művészeiben tiszteli, ott életet adó levegőként árad az általános szellem, ... jámbor és nagy minden szív, és hőstket szül a lelkesedés... Ahol azonban megsértik az isteni természetet és a művészeit, onnan az élet legszívesebben távozik, és minden más csillag jobb, mint a föld."

Ma vitathatatlanul nem költői korban élünk, sőt kifejezetten valami egészen másban. Nyugaton új barbarizmusról írnak-beszélnek. A barbárok itt vannak a nyakunkon, a kapuk előtt, az életünkben. ömlenek, özönlének például a médiából. Nem csak a kereskedelmi csatornákon, természetesen csatornaszagúan. A poetikus hangulat általános hiánya, és minden lehangoló körülmény dacára azért az ünnepeinket megfényszeresítheti a tudat, hogy egy-egy jeles költőnek háromnál több barátja akad, és a költészetén igenis múlik az egyre szigorodó világ még emberi arcának megmaradása. A hétköznapiak most nem a poézisről szólnak. Keressük Faludi Ferencet, és nem találjuk. Nem hallottunk róla. Nem is létezett? Dehogyan nem! Tőle származik például a "Fortuna szekerén okosan ül" fordulat, vagy a "zsebóra", a "napirend" és a "nyelvbotlás" szavunk. Az élete mellett a költészetét is érdemes megismerni. Meggyőződhetünk arról, méltán vise-

li a nevét utca Sopronban, ahol Kőszeg és Graz mellett az iskoláit végezte.

Jelentés a gólról

"Ugyan mely szervnél kell megkezdeni (félretéve egzakt megfontolásainkat) egy nagypofájú demagóg jótékony célú kifordítását?" Kerülő úton talán válaszolni lehet egy olvasásvédett olvasónak a világ három legnagyobb költőjéhez, mellesleg egy és ugyanazon személyhez intézett kérdésére, bár a feladat nem kicsi. Őszintén megvallva, a feladvánnyal nem akartam zaklatni vasi túrám, Balogunyomban szíves vendéglátómat. Egyfelől pillanat alatt beláttam, egy ilyen apróságnak látszó kellemetlenkedésért ki lehet tenni a vendég szűrét, de el is lehet agyabugyálni, ahogy a háziak gusztusa kívánja. Nyugodtan hivatkozhatom arra, ami egyébként majdnem igaz, hogy éjszakába szaladt az idő. Így aztán másnap, mintegy tíz kilométerrel odébb a "Jobb, mint otthon" kávéház semlegesnek tűnő asztalkáján vettem papírra az alábbi sorokat. A hely kellemesnek, barátságosnak mutatkozott, ámbár nem gondolom, hogy jobb, mint otthon, ahol visszaosztva és előreszorozva tizedrészéért iszom a feketelevet kissé mulattosra fehérítve. Gigászi felismerés, még én is rájöttem, a csábítás közmondásos trükkjéről van

szó. Csábítani mindig érdemes, mert rendre akadnak, akik elcsábulnak.

Egyébként így utólag jobb is, hogy nem Balogunyomban igyekszem a papiros kellemetlenül vakító fehérségét eltüntetni. Bizonyos értelemben a vendégjoggal, valamint a vendéglátó szívességével való visszaélés hibájába estem volna, és ezt természetesen nem akartam. A véletlen, ami persze soha nem véletlen, különös okot szolgáltatott, hogy úgy cselekedjem, ahogy cselekedtem. A házigazda ugyan fennhangon kinyilvánította, szívből utálja a focit, de látnivalóan érzékenyen érintette, hogy falujának csapatát egy Körmend névre hallgató település kegyetlen, szívtelen labdarúgói száz néző előtt 14:1-re elpáholták. Jól tetszettek olvasni, tizennégy egyre. Tizennégy, ahogy mondani szokás gombócból is sok, nem kapott gólból. Száz nézőre vetítve soha be nem hozható európai rekordnak látszik, kiváltképpen, ha az európai unió diszkriminatív módon megelégedi a góltúltermelést, és bevezeti a kvóta rendszert. "Az anyja kvótáját vezeti be" - hallom a körmendi B-közép felcsattanó hangját. Hét nézőre valamivel több, mint egy gól esett. Ha tovább csökken a nézőszám, amire a hazai állapotokra tekintettel, komoly esély látszik, újabb rekordokra lehet számítani. A tizennégy gól egyeseknek azonban még mindig nem elég, hogy markáns véleményt lehessen formálni a vesztes kritikán aluli teljesítményéről. A sajtó úgy kommentálta ugyanis a történeteket, hogy Balogunyom csapata az eredmény dacára nem vallott szégyent. A rész-

letekre nem tért ki, hogy mondjuk, volt negyvenkét sérült, aztán a fiúk egész éjszaka répát egyeltek, ezért fáradtan, álmosan léptek pályára.

Ne pattogjon, háborogjon senki, hiszen csak a szokásos aránytévesztésről, rövidlátásról, jóindulatba csomagolt jóindulatról van szó. Igaz, hogy a tizennégy gól bőven túllépi a jelentésírási kötelezettség küszöbét, de pontosan kettővel innen esik a jelentésírási küszöb dupláján, ami ugye MLSZ norma szerint tizenhat lenne. Emlékezhetünk, a magas szövetség nyolc kapott gól miatt kötelezte jelentésírássra Váradi Pétert, mint ha nyolc gólt, pláne elfogadhatóan csak úgy meg lehetne magyarázni, uram bocsá', kimagyarázni. Nemzetközi tapasztalatok szerint nyugaton nem iratnak jelentést a problematikusnak tartott edzővel, hanem rövid úton eltávolítják - vagy nem. Egy biztos, vakon elhiszik, írni valamikor megtanult a tréner, csak hogy nem arra kíváncsiak. Valahol az MLSZ álláspontja is érthető. Talán éppen nyolcgólos győzelemre számított, ami viszont elég messzire esik a szomorúan elhanyagolható valóságtól. Régen a halálra ítéltet is megkérdezték, mi az utolsó kívánsága. Ha nem azt mondta, most végezte a nyolc osztályt, szeretne leérettségizni, akkor több mindent megengedtek neki, mielőtt kinyiffant. Írhatott például jelentést a büntényről, s ennek legfeljebb a terjedelmét limitálták. Biztosan nem haladhatta meg a nyolcszáz oldalt. Talán nem csak az én gyanúm, hogy az edzőtől kért jelentés nem is elsősorban Várhídi védelmét szolgálhatta, hanem az MLSZ vezérka-

ráét. Úgy gondolhatták a szövetségben, hogy hét góllal még jók, kiérdemlik a bizalmat, nyolc ellenben megingatja a székeket, jól jön a jelentés, tíztizenkettőnél elkél a figyelmeztetés és húsz-huszonötötől esetleg már dukál a komoly szankció.

Az igazat itt már rég nem mondják az ember szemébe. Össznépi játékká lett a szembekötősdí. Azért vannak kivételek. Idős ember csoszog a cukrászda pultjához, szelet dobostortát kér. "Itt tetszik elfogyasztani, vagy elviszi?" - tudakolja a felszolgáló. "Helyben megeszem" - hangzik a válasz. "Ki tudja fizetni?" - szól a következő kérdés, ami számomra teljességgel ismeretlen, ám kis tévedési hányaddal gyanítható előzményekre utal. "Nem, mert nem kaptam még meg a nyugdíjamat." "Akkor sajnos nem adhatok." - zárul a drámai sűrítésű párbeszéd. A történet végül jól végződik. Éppen fizetőben szóltam a kisasszonynak, vigyen ki a bácsinak egy szelet dobost, és írja az enyémhez. A nyolc gól másként működik. Nem akad vendég. aki a kávéjához íratja. "Kikaptatok nyolc nullra?" "Igen." "Van mentség rá?" "Nincs." "Akkor sajnos szerződést bontunk." Nem, ez nálunk túlságosan egyenes volna, mellesleg kegyetlen, sehogy nem illik a jelen bűnpártoló magyar társadalmának kontextusába. Aki ma egyenesen, köntörfalazás nélkül beszél, könnyen válik számkivetetté. Rákenhetnek diszkriminációt, fajgyűlöletet, populistaságot. Kizárhatják, bezárhatják, lejárathatják - vastagon válogathatunk az igekötős igék között. Nyugaton, bár nem mindig tévedés nélkül, pragmatikusan kezelik a dolgokat.

Nem a voltaképpen védhetetlen egy ember sorsa a döntő, hanem az ügy, azon keresztül pedig szám-talan sok ember. Felénk könnyen érvényesül a "milliók egy miatt."

Mikor megláttam az újságban, hogy a Körmend tizennégy egyre verte Balogunyomot, sóhajtván azt mondtam, Úristen! Számomra bizarr elszólás, miután időnként "Úristen" pecsétetes fel-adóval postát kapok egy számkivetettől, aki vala-mikor tudományos fokozattal bíró tudós volt. Az-tán egy ponton etikátlanul bántak vele, tanulmá-nyát megnyirbálták, önkényesen, megkérdése nélkül kiszolgáltatták az opponensnek, neki vi-szont nem adtak teret a védekezéshez. Ez a sére-lem felkavarta, felszínre hozta a régieket. Volt belőlük elég. Az ötvenes években elkobozták a családi vagyont, földönfutóvá tették a familiát. Az "Úristen" és több más fedőnévvel bíró szerző iro-dalmi kényszerpályára került. Könyvek már több mint százra rügő sorozatát adta ki három nyel-ven. Műveiben többnyire verses kirohanásokat intéz a világ összeesküvői, értelemszerűen főleg a hazaiak ellen. A példa, ha jobban körbenézünk, nem egyedülvaló. Nem egy, nem két jobb sorsra érdemes egyént fosztottak meg emberi méltóságá-tól, az érvényesülés lehetőségétől, úgyszólván mindentől. Rosszkor voltak rossz helyen - hallom a bicskanyitogató érvet. Kérdés, van-e alkalmas idő, megfelelő hely itt a nap alatt, vagy az igazság-talanságot teremtő igazság, a nivótlanságot ered-ményező egyenlődsdi, a hatalommal visszaélő ha-talom hálóz be mindent? Fiat justitia, pereat

mundus. Tégy igazságot, elvész a világ. "Úristen", akiről film, szobor is készült, különleges, mondhatni kivételezett pozíciót teremtett magának a szellem birodalmában. Ő a világ első három legnagyobb költője, Shakespeare csak a negyedik. "Tudod miért?" mered rám szűrös tekintetével. "Azért, mert Shakespeare korában még nem volt érett a történelmi helyzet." "Tudom" - veszem a lapot. "Az avoni hattyútól nem vették el az üzletet, a váci házat."

Varecza Laci, kényszerköltő mellesleg az üres oldalait tartja legtöbbre, mert azokra még lehet írni, költészete pedig nem más, mint a fülén kiáramló kék gőz. Jelentéseit a külső-belső felfedezésekről rendszerességgel elolvasgatom. Várhidi jelentését, valamint az esetleges balogunyomi jelentést mellőzöm, akkor is, ha netán hozzáférnék. Egy esetben tennék kivételt, ha a jelentés azzal kezdődne, hogy tisztségemről lemondok ezért és ezért. Erre a mai Magyarországon nem sok az esély. Lemondanak Izraelben, Amerikában, Törökországban, Ukrajnában, a Holdon. Nálunk megerősítenek, otthagynak, tolerálnak, bizalmat szavaznak mindenek ellenére. A hibák vagy nem léteznek vagy mások követik őket el, netán a körülmények. Tudod miért késett a vonat? Mert az ellenzék nyilatkozata megzavarta a mozdonyvezetőt. Körülmény mindig van, magyarázat is, Mentőség ritkán. Ezért aztán nem változik semmi. Fő mozgás az egy helyben topogás, fő mozgató az egy helyben topogó, a nem mozgató. Jelentéshalmonkon ülünk, és azon töprengünk, hogyan lehet

száz néző előtt száz gólt kapni. A tizennégy ugyanis már-már száznak látszik. A tizennégy kapott gól a magyarhoni, mindent megbocsátó, mindent elnéző és megmagyarázó felfogásban már majdnem olyan, mintha mi rúgtuk volna. Konfuciusz szerint, ha a problémának van megoldása, ne aggódjunk. Ha nincs megoldása, akkor meg azért ne aggódjunk. Készüljünk teljes erővel a következő meccsre. Ha kiszakadt a háló a sok kapott góltól, félretéve egzakt megfontolásainkat, természetesen a hálót kell lecserélni. Minden más marad. "Régi dicsőségünk, hol késel az éji homályban? Századok ültenek el, és te alattok mélyen enyésző fénnel jársz egyedül." Vörösmarty Mihály a Zalán futása bevezető énekét ma újra megírhatná. Bár az üres oldalakat egyelőre betöltötték a jelentésírók. Nyolc null, tizennégy egy..., kormányzati csőd, nyomor. Mi mindig kikapunk?!

Magyarok, gáz van!

Abban az időben, amikor Sopron labdarúgó csapatát még nem zárták ki az első osztályból, a helyi szurkolók rendszerint öklüket rázva érkeztek egy-egy vidéki mérkőzés színhelyére, és közben azt ordították teli torokból, "mindenki soproni". A mindenki ez vagy az, úgy látszik, ragadás, iskolát teremtett. George Mikes, aki nem más,

mint Mikes György, a második világháború idején Angliába szakadt hazánkfia *How to be a brit?* (Hogyan legyünk britek?) című szellemes könyvecskéjébe illesztett hazagondolva egy fejezetet *Everybody is hungarian* (Mindenki magyar) címmel. A George Mikes Minibus tréfás szerzője nem kevesebbet állít, mint hogy a "mindenki magyar" éppolyan alapvető, visszavonhatatlan, akár a Pythagorasz-tétel. London amellet, hogy nagy angol város, egyben kicsi magyar falu, írja. A frissen érkezett magyarnak, de a tősgyökeres londoninak is kapásból tudnak ajánlani magyar orvost, fogorvost, ügyvédet, szabót, aki magától értődően a világon a legjobb, Angliában azonban mindenképpen. De a magyar szalámit, kolbászt, fűtyülő barackpálinkát sem kell nélkülöznie a rászorulóknak, ezekből is van bőven ajánlat. Mindenki magyar. Ha nem, akkor az apja vagy nagyanyja az. Például Leo Amerynek, a brit birodalmi idea zászlóvivőjének az anyja volt magyar. Leslie Howard színművész magyarságához nem férhet kétség, és ott vannak a magyarok André Deutsch, Nicolas Bentley rokonságában. Mikes feljegyz, Mária királynő (Queen Mary) ugyan nem volt magyar, ám ha magyarokkal találkozott, nem felejtette el felidézni, hogy két nagyszülője is magyar.

A szerző megemlíti egy nagymamát, aki két brit születésű unokáját, ír és spanyol gyereket úgy megtanított odakint két év alatt magyarul, hogy közben ő, a nagymama abszolút érintetlen maradt az angol és a spanyol nyelvtől. Dupla rekord. Mikes valószínűleg nem akart *Hogyan le-*

gyünk ezek vagy azok? sorozatot indítani, és talán arra sem számított, hogy honfitársaink, főleg a fiatalok tömegével zarándokolnak majd egyszer szerencsét próbálni a csatornán túlra. Egyrészt, mert miért ne, másrészt bőven kapnak erre itthon direkt és indirekt ösztönzést sorsuk kilátástalansága felől, direkt és indirekt ösztönzést nem is akármilyen helyről, az udvarias felkínálás és a válogatottan durva unszolás hangján egyaránt. Akinek nem tetszik, az elmehet. Akinek nem tetszik, az elmehet? Valaki huncut. Ki akar itt kívül kettesben maradni? A maga idejében korfestő vicc volt, hogy Kádár János bízatta Gina Lollobrigidát, egy dolgot kívánhat, teljesíti. "Nyissa meg a nyugati határt" - volt a színésznő óhaja. "Művésznő, maga huncut. Kettesben akar maradni velem?" - válaszolt Kádár. Mikes nyomán máris lehet írni a haszonnal forgatható könyvecskét Hogyan legyünk norvégok, németek, osztrákok, franciák, amerikaiak és így tovább. A biztonság kedvéért a világ összes nemzetét felkarolhatjuk. Vagyunk mi olyan karakán gyerekek. Ha egyszer az üzlet beindul... Ha egyszer a lejtőn elindult az ország... Lassan és biztosan haladunk a szabadesés állapotába, már pedig a szabadesésről két dolgot érdemes tudni. Egyrészt lassítani, másrészt megállítani lehetetlen. A kommunikáció későn jött segítség a holtnak.

Sértődékenyen kihúzhatjuk magunkat, ha a világ összes nemzetéről beszélünk, mint potenciális magyarlerakó helyről. Jogos a sértődés. Lehet, hogy Tanzánia, Bangladesh, Nicaragua ma

még mögöttünk lépked a sorban, ám ha ilyen sikeresen üjtük-vágjuk a kibontakozás esélyeit, nemsokára a hátukat bámulhatjuk. A magyar tehetetlenségben az a bűbajos, hogy lám, a gazdagok is megindulnak az országból kifelé. Például Demján Sándor, az ország leggazdagabb embere... Nagy kérdés, mit tehetnek ebben a helyzetben a szegények, a templom egerei, úgy körülbelül a társadalom fele? Keseregjünk vidáman. A megoldás kulcsa a kecske. Mikes szerint. Nem tévedés. A kecske, akit leginkább az különböztet meg a birkától, hogy nem birka, mivel mekeg. Egy ember felkeresi a rabbit, panaszolja neki sanyarú helyzetét. Még az élettől is elment a kedve. Kilencen laknak egy szobában. Ő, a felesége, a felesége szülei és öt gyerek. Mit lehet tenni ebben a nyomorúságban? Mire a rabbi: vegyen oda egy kecskét, és jelentkezzen egy hét múlva. Eltelik a hét. Kérdezi a rabbi, mi újság? Ne is mondd rabbi! Egy perc nyugtunk nincs, mióta ott a kecske. Hangos, bűdös, rendetlen, minden szemetes. Elviselhetetlen. Mire a rabbi: engedd el a kecsét, és gyere egy hét múlva. Egy hét múlva felkeresi a rabbit. Mi újság? Rabbi, fantasztikus érzés, boldogok vagyunk. Élvezzük az élet minden pillanatát, és csak kilencen vagyunk.

Pablo Picassón a kecske kétszer is segített. Egyszer, amikor önszántából beköltöztette párizsi lakásába. Másodszor valószínűleg akkor, amikor a bakkecskét a szaga miatt a felesége elhajtotta. Kipróbálhatnánk a kecske effektust, persze inkább tejelő kecskével. Csak hát városon nehéz

tartani, kivált bérházban nem engedélyeznék a hatóságok. Másfelől hogyan lehetne szaporítani a család létszámát, amikor így is nehéz az élet? Féltő, hogy nem válna be. Mi már átlátunk a szitán. A rabbi nem beszélhetne lyukat a hasunkba. Nem örülünk, hogy a benzin árát ma csökkentik két forinttal, három nap múlva ugyanis emelik néggyel, majd csökkentik eggyel, hogy aztán rövid időn belül öttel emelhessék? Gáz van. Illetve nincs, és ezért gáz van. Ennél a gáznál ugyan melegegdeni, vele főzni nem lehet, felrobbanni tőle viszont igen. Miniszternek felkent köztörvényes legyek, ha ezt valaki tőlünk nyugatabbra érti. Persze a Lajtán túl mást sem értenek. Amikor siránkoznak, milyen nehéz kétezzer eurós nyugdíjból élni, hanyatt esnek a megdöbbenéstől, hogy a magyar három-négyszáz eurós keresetekből, nyugdíjakból vegetál, egyáltalán nem melleleg nyugati áron. Igen, és ez hogyan lehetséges? - kérdezik hitetlenkedve. Na, hogyan, tisztelt honfitársaim? Tartsunk nekik bemutatót? Jöjjenek, és megtapasztalhatják. De akár helyet is cserélhetünk egy időre, mert az lenne az igazi. Hogyan örülhetnénk annak, hogy megbolondul az ember?

Egy dologról megfedekeztem. Már csak a rend kedvéért is közzé kellene tenni a Hogyan legyünk magyarok? című imádságos könyvet. Hogyan legyünk magyarok Magyarországon! Másutt könnyű. Britek már tudunk lenni, norvégok, spanyolok, olaszok, szingapúriak, venezuelaiak is, bizonyított tény. De magyarnak lenni, egy ideje számkivetve, a saját hazában fogcsikorgató felad-

vány. Mérvadó körök szerint a kormány nem képes kivezetni az országot a válságból. Hogyan? A magyar kormány nem képes? Miért nem képes? És ha nem képes, miért nem vonja le magára nézve a megfelelő következtetést? Persze bevihetne maga közé egy kecskét. A nép talán észre sem venné, hiszen annyi mindent nem érzékel. Így arra sem neszelne, hogy a kecskét elengedték, ami mellel a lényegesen semmit sem változtatna. A mesében igen. De hát nem mese ez, gyermek.

Lencse lecsókolbásszal

Szeretem az ételrecepteket, szeretek enni, bár ez a hozzám közel állók vélekedése szerint nem látszik meg rajtam. Az sem látszik, hogy egy lakodalmi húsevő versenyben három induló közül a harmadik helyre szorultam. Egy budapesti busabemutató showban, ahol a halászlétől kezdve a filézett rántotthalon keresztül a busarétesig tizenhat fogást vonultatott fel a hites busalobby, középtáj, vagyis a nyolcadik állomás előtt szépen kidőltem. Spagettit, mint magam számára is meglepő módon kiderült, úgy tizenhét évenként fogyasztok, tehát rengeteg türelmet, megértést várok a teremtőtől, hogy valamire jussak a kifinomult gourmandságnak ebben az igen fontos szakágában. Szegény spagettire mondom azt,

amit más a szegyetáblára utalt tökfőzelékre: neked ízlik? igen? egyél pajtás belőle sokat. Az én adagomra mindig számíthatsz. Mire az ember idáig ér a történeti áttekintésben, már rég elveszítette a jobb sorsra érdemes, napsütötte Itália összes kegyét, amit egy újabb vallomással már igen nehéz visszaszerezni, hogy nevezetesen a pizzával elvagyok, ha magam süthetem paradicsomi szigeten, amiben volt részem életem egy bizonyos szakaszában. Nem neveztek el rólam e becses érdemért semmit, de állítólag pár, örökké éhes örült azóta is emleget.

A címben ígért lencsefőzelék lecsókolbász-szal szintén "nem a teáscsészém", vagyis kedven-cem, hogy képzavarral éljek. Lencsét az újesztendő küszöbén tanácsos enni, mivel állítólag sok pénzünk lesz abban az évben. A szárnyastól viszont óvakodjunk, mert ugyanazokon a szárnyakon elrepül a szerencse. Gazdálkodói és kereskedelmi spekulációt sejtek a néphit mögött. Minél busásabb - már megint a busa! - gazdagságra vágyunk, és kvázi minél több lencsét fogyasztunk, annál kevesebb marad belőle raktáron. Vagyis nem csupán a saját reményeinket csavarjuk nagyobb fokozatra, hanem még a különben arra érdemtelen kereskedelmet is helyzetbe hozhatjuk. Ugyanez érvényes a lecsókolbász nevű toldalékra, értelemszerűen méterben, kilométerben számolva. Esztendőről-esztendőre reménykedünk, hogy "ez a mi hitünk valóságra válik", eleddig eredmény nélkül. Az vesse a követ szegény lencsére, akinek a kéményseprő megpillantásakor meg-

nyomott gomb zsákszám döntötte a pénzt a háztartásba. "Kéményseprőt látok, gombot nem találok." Ugye milyen keserves kín, hogy jön a kéményseprő, a ruházatunk pedig az utolsó szemig cipzáras, tépőzáras? Legalább előre jelezhetne a kémények doktora, most érkezem, tessék a gombokat készíteni, adott esetben felvarrni. Tülköt mindegyik kezébe, mint hajdanán a jegesnek, és akkor kellőképpen fel tudunk készülni.

De mit beszélek itt ételekről, evésről, amikor ételekről, evésről akartam szólni, csak egy kissé másként? A lencsefőzelék lecsókolbásszal elnevezésű kombinációt művészeti élmény hozta érintésközelbe. A minősítést - egyszerű mezítlábas konzervről lévén szó - nem szabad nagyon komolyan venni. Még akkor sem, ha a régebben közszemlére tett, térplasztikává ütött penészes kifli és hasonló műtárgyak bőkezűen megalapozták a későbbieket, és elvetemült nézetek szerint a közszemlére tett alkotás már óhatatlanul művészet. Fogadjuk el a tételt, amit csupán egy nyomorult "té" betű különböztet meg az ételtől, hogy minden közszemlére tett, kiállított valami fogja magát, és elkezd műalkotásként viselkedni? Kérdezzük és mondjuk. Akkor viszont azzal a viszolygató ötlettel is meg lehet barátkozni, hogy mindenki művész. Aztán legalább negyed órára mindenkinek szavatolva a hírnév. Joseph Beuys, Andy Warhol jócskán elvetették a sulykot, de valamit biztosan tudtak. Belenéztek a serpenyőbe, megpillantották a tükörtojást, azt mondták, ejnye, de festői, pedig csak tükörtojás. Csak tükör-

tojás? A szín, a forma, miegymás adott, mivel a tyúk beleadott apait-anyait. Bekeretezve a falra rakod, a londoni udvari főszakács sem moshatja le róla, hogy művészet. Mégpedig fogyasztható, ha leveszed a falról.

Festő barátom hol bosszankodik, hol nevet, ha ilyesmit lát, és már csak igen ritkán látogat tárlatokra. Megszívlelte a zene nevű társművészet kiemelkedő képviselőinek főleg muzsikuskok napi használatára szánt intelmét, miszerint csak nívós zenét szabad hallgatni kiváló előadók tolmácsolásában. Jesszusom, akkor senki ne gyönyörködjön a tényér helyett falra csapott tükörtojásban? Kiállításom láttam az ominózus lencsefőzeléket lecsókolbásszal, amely azért alapos metamorfózison ment keresztül. Megőrizte külső formáját, az ételt elfogyasztották belőle, csupán a feliratból derült ki, hogy a konzervdoboz valamikor lencsefőzeléket tartalmazott tükörtojással. A dobozt kitömték szivaccsal vagy valami hasonlóval, elhelyezték rajta egy szemet, nem emberit, nem állatit, illetve talán a kettő keverékét, és az egészet ellátták címmel: "A kommunizmus utolsó pillantása". Ha már pillantás, ebben a pillanatban lépett rengeteg grádicsot felfelé, mígnem feljutott a Parnasszusra, ahol végzetes balhite szerint - talán mert kommunizmus? - költészettel megtelve végre kifújhatta magát. Az istenek csettintettek, nahát, azt a mindenségit ennek a világnak. Ezt már rég ki kellett volna találni. Mindenkinek jobb, ha konzerv is lesz az így-úgy fogyasztandó eledelék között, és még jobb, ha aktuális tartalommal töltődik fel a

szemtől, a címtől, amely tartalom különben valótlant állít, mert hát hol is van, mikor is lesz a kommunizmus utolsó pillantása?

Megvan. Ott a kiállító térben posztamensre helyezve. Valódibb a valódinál. Mindenkinek mond valamit. Az egyiknek azt, ha nem bírod elviselni, távozhatsz. A másakra rákacsint, utolsó pillantás a nyavalyát. A harmadiknak: pontosan azt szeretném elérni, hogy ne járj tárlatokra, elég ha én járok és kiállítok. Sokkal jobb a kocsma, ahol a pancsolt bor is illúziót add, arról nem beszélve, a sárga földig lerészegedhetsz tőle. Ennyi haszon, ennyi magvas mondanivaló egyetlen konzervdobozban! Nem csoda, hogy a művet illusztris gyűjtemény megvásárolta. Ne turkáljunk magánügyekben, zsebekben. Nem fontos tudni, konzervárban fizettek a művésznek lencsefőzeléket, lecsókolbászt, zsírt, sót, fűszereket mindent, vagy eszmei árban mint a védett madarak esetében. Jobb ma egy veréb, mint holnap két tűzok. Tűzokfőzelék verébkolbásszal. Verébfőzelék tűzokkolbásszal. A verébkommunizmus utolsó pillantása tűzokországban. Az utolsó pillantás természetesen feláras, értékesebb az utolsó előttinél. De az utolsó nem szükségképpen a legeslegutolsó, több változat is elképzelhető belőle grafikai lenyomat formájában. A kommunizmus utolsó pillantása hetvenhétyszer. Ez aztán az utolsó pillantás!

A festőtől eltérően nem tettem fogadalmat, hogy ezentúl távolmaradok a tárlatoktól. Annyit azért előre bocsátok, szigorúan reggelizek, ebéde-

lek, vacsorázok. Az eredeti címkével ellátott üres konzervdoboz is képes arra, hogy felébressze az alvó oroszlánt, a lappangó éhséget, és a Parnasz-szusról levezessen a sarki vendéglőbe, ahol hiába rendelek lencsefőzeléket lecsókolbásszal. Mivel hólyagok, ilyesmit nem tartanak, ráadásul kinevetnek. Ők engem! Ahelyett, hogy megszegyenülve levonulnának a színről magyar-magyarul becsuknának. Egyek kövesztett lovat, griffmadarat kirántva, a konyhafőnök kedvencét, Mancika melléhúsát finomra párolva. Kérem szépen, most jövök kiállításról, ahol lencsefőzeléknek álcázva láthattam a kommunizmus utolsó pillantását. Ilyen utolsó pillantást kérek, ha még van a konyhán. Képes vagyok bármi áron megfizetni, ha már nem fizettem meg busásan - már megint a busa - eddig is.

A nagy harapás

Menthetetlenek vagyunk. Miről másról is szólhatna egy történet, amelyben a patkány megharapott valakit. Egy patkány egy embert. Az ember híres labdarúgó stadion nevét viselő bárból lépett ki éppen, elindult gyanútlanul, persze előre megfontolt szándékkal. Ügyet sem vetett a fal mellett, ugyancsak előre megfontolt szándékkal osonó patkányra, aki váratlanul lábon harapta.

Ha mindenáron összefüggést akarunk találni a történet elemei között, mégpedig a lehető leghélesebb meritéssel, bőven találhatunk. Fontos motívum a történetben a bár, amely nem véletlenül viseli híres külföldi labdarúgó stadion nevét. Még abból az időből, amikor sikk volt a foci világából nevet kölcsönözni. Gyereknek, kutyának, stadi-onnak, bárnak, sőt számárnak, azaz majdnem mindennek. A harapás nemrég esett, amikor az elemek közti összefüggések ellazultak, elernyedtek. A foci már nem olyan mint régen, talán a bár sem, de nem lehet naponta keresztelkedni és át-keresztelkedni. A tartalom kiüresedett. A vendégek leverten lógtak a bárszékeken, hangosan szürcsölték az efféle helyeken megszokott italokat. Ritkán haraptak hozzá ételt, és ez a bár tulajdonosának maradandó fogyatékoságára utalt. Valamiért eltúrte, hogy a vendégei a hazai foci ócsárlása közben lerészegedjenek. Abban lehelte élvezetét, hogy a leittasodottak szűrét, mikor már kezdtek kellemetlenkedni, kirakta. Másnapra persze el volt felejtve minden, a folyamat kezdődött előlről.

Szemtanúk nem emlékeztek, hogy a harapós patkány befurakodott volna a vendégek közé. Így nem igazolhatták, hogy a rágcsáló kihallgatta a beszélgetéseket, és közben kiszemelte azt, akit aztán majd a fal mellett osonva az utcán lábon harap. Mindenesetre bekövetkezett. A megmart férfi a lábához kapott, de már hiába. Annyi lélekjelenlét azért volt benne, hogy pofon rúgja a patkányt, aki egyesek szerint hatot, mások szerint

hetet bukfencezett, de nem adta fel a harcot. Valósággal meg volt örülve, mesélte az áldozat másnap, harmadnap, negyednap bekötött lábbal. Legelőbb elbeszélte az orvosnak. Az hümmögött, majd fertőtlenített, majd kötözt, majd gyógyszerrel írt fel, és őszintén megvallva nem igen hitte az egészséget. Egyszóval nem hívó orvos volt, aki patkányharapáskor mindannyiszor elővette ateizmusát, és igen jól érezte magát. A baj azonban nem járt egyedül, mert az illetékesek már igen régen odanyilatkoztak, hogy a patkánymentesítés százhuszonhét százalékosan megtörtént. A plusz huszonhét százalékra azért volt szükség, hogy befogják a szkeptikusok száját. Ők ráadás nélkül igen vacakul érezték volna magukat. Boldogok voltak persze az amerikai katasztrófa filmek alkotói. Filmjeikben hol gyilkos méhek, hol vérszívó békák, hol disznónyelű óriáskigyók tartották rettegésben az emberiséget. A patkányokat sem hagyták ki a sorból. Szenvedélyük elvakult kiélése közben fittyet hánytak a ténszerűségnek. Most láthatták az igazolást. Filmfőszerepet akartak kínálni a patkánynak és az áldozatnak. Az is megfordult whiskeygőzös fejükben, hogy megfordítják a szerepeket. Az ember lesz a patkány, a patkány meg az ember. Életből vett ötlet, el lehet ismerni.

Történetünk hőse nem nagyon számíthatott kedvező fogadtatásra. Az orvosnak, bár bekötözte, bár nyugtatgatta, eszébe nem jutott, hogy táppénzre utalja, amely amúgy is elavult fogalomnak minősült a legújabb korban. Makacsul tartotta magát a nézet, hogy a rendes beteg, vagy-

is az igazi egyszerűen meghal. Máskülönben mi értelme van a betegségnek. A merészebbek még ennél is tovább mentek. Meggyőződéssel hirdették, hogy a patkány csak a gyengéket támadja meg, a beteget, sőt a halálos kórban szenvedőket. Ez a feltételezés a lovagiasabb patkányokat nyilván fájdalmasan érinthette, és rögtön keresni kezdték a makkegészségeseket, az izomkolosszusokat, a marhavérivókat, az acélembereket. Szövetségbe tömörültek, hogy elégtételt vegyenek a rémhírterjesztőkön. A mai napig nem sikerült megállapítani, hogy a bár környékén támadóharapdáló egyed melyik kategóriába tartozott. Egy darabig nem volt kihallgatható állapotban. A jajveszékelésre kirohanó pincér látva a véres drámát, az övére tűzött gázsprayhoz nyúlt, és abból a patkány előzetes beleegyezése nélkül jókora felhőkbe burkolta a veszélyes támadót. A patkány elkábult, de fajtája törvényei szerint nem távozott az élők sorából. Szépen is adta volna ki magát, hogy az atomtámadást túléli, egy betanított pincér gázlökététől pedig felfordul.

Amint arra számítani lehetett, a bárban egy darabig nem a hétvégi meccs volt a beszédtema, hanem a patkány és egy vendég végzetes összszetalálkozása. Az ember már csak olyan, hogy a szájról szájra terjedő néphagyomány mechanizmusa szerint fokozatosan bővítette, színezte, toldozgatta a történetet, amely ettől egyesek számára rémséges képet öltött, mások jókat röhögtek, de azért óvatos pillantásokat vetettek a saját bokájukra. Irtóztak valójában a patkánytól. Arról

fogalmuk sem volt, hogy a patkány is utálta őket, de annyira azért nem, hogy ok nélkül támadott volna. Ezen a ponton hajszálla teljesült az "ok nélkül nincsen semmi" tétel, valamint annak fordítottja, hogy a semmi lehetetlenné teszi az okot. Haloványan már utaltunk arra, mi indíthatta a patkányt az elszánt támadásra. A labdarúgás pillanatnyi színvonala persze csak az egyik lehetséges ok az ilyesmire. Fennállhatott a totális oktalanság eredményezte vészok, amikor is a patkány körül bezárul a kör, cselekvési lehetőségeinek a skálája a minimumra zsugorodik, és már csak a parancs létezik: támadni, előre! És a patkány támad. Miután ezt tartották a legvalószínűbbnek, megnyugodva lerészegedtek, és éjfél tájt taxinak keresztelt luxusautókon megtértek otthonaikba. A patkányról egy szót sem szóltak.

Aki a virágot szerette

Az in flagranti, a tettenérés klasszikus esete forgott volna fenn valamelyik este, ha leleplezem a tolvajt, akit lopás közben vehettem szemügyre. Virágáruda közelében történt, még hozzá pillanatok alatt. Dzsekis férfiú osont az utcán elhelyezett, szépen becsomagolt csokrok közelébe, majd anélkül, hogy óvatosan körülnézett volna, ami talán az igazi tolvaj hamisítatlan ismertető

jegye, kiragadott egy csokrot a tartóból, a dzsekije alá rejtette, majd ahogy jött, úgy távozott. Mint utaltam rá, leleplezhettem volna változatos módokon. Rendőrért kiáltok, elordítom magam, "tolvaj, fogják meg!", vagy fellépek önhatalmúlag. A nyomába eredek, kitépem a kezéből a virágot, megragadom a karját, és addig nem engedem, amíg egy eladó, vagy az idő közben értesített rendőr oda nem érkeznek. Nem tettem semmit. Zsebre tett kézzel figyeltem az eseményt, és mostanáig azon töröm a fejem, miért cselekedtem így, pontosabban, miért nem cselekedtem sehogy. Megakadályozhattam volna a lopást, a tettest föl-
adom, őt szabálysértésért vagy hasonlóért feljelentik. Tanúskodnom kell a helyszínen, sőt talán a bíróságon is. Idézgetnek jobbra, balra stb. Végül, most már tisztább fejvel felteszem magamnak a kérdést: kellett volna ez nekem?

Igen ám, de akkor miért vagyok felháborodva, ha a híradásokban egyre sűrűbben a magán- és a közvagyon megkárosításáról hallok, és ráadásul még azt is tudhatom, hogy a nyilvánosságra hozott esetek számban csak a töredékét képezik a valóságos előfordulásnak, gyakoriságnak? Mert hogy fel vagyok háborodva, az biztos. Sőt, időnként magam is tartok prédikációt társaságban a közélet tisztátalanságáról, az erkölcs súlyos hiányosságairól, és ha ez nem elég, határozottabb fellépést sürgetek az igazságszolgáltatás részéről, minél nagyobb falatról, minél terebélyesebb disznóságról van szó, annál inkább. Nos, furcsa volna, ha tétlenségem mellett védőbeszédet

tartanék, ám egy-két dolgot azért előadnék lehetséges magyarázatként. Először is a virágtolvaj a város közismert csavargója, akit ittasan, nem ittasan, összeverten vagy eséstől sérülten itt-ott rendszeresen látni. Hajléktalan vagy sem, fogalmam sincs. Van valakije valahol, vagy nincs, még kevésbé tudhatom. Lopás tekintetében virágra szakosodott vagy mindenre, ami elemelhető, elképzelni nem tudom. A virág némi bökkenőt jelent. Nem hinném, hogy este későn bizonyos ivókban virágcsokor ellenében holmi fröccsöket adnának. Eladni egy csokor virágot este későn? Nem, ez lehetetlen. Netán hölgyismerősnek szánta, akit ki kell engesztelni, netán meg kell hódítani? Bizarr ötlet, de ötlet. Az sem kizárt, hogy a csavargó kényszerszállásán díszileg egy ugyancsak lopott üres váza, amibe pontosan beleillik a csokor. Miért ne?

További töprengés során még rájöhetnék, hogy egyfajta tudat alatti társadalmi igazságszolgáltatás jegyében maradtam tétlen. A virágáruda tulajdonosa a szóbeszéd szerint elég régen a hatóság látókörébe került, nem egy csokor virágért, hanem képletesen szólva egész virágerdőért, ami persze nálunk az égvilágon nem jelent semmit. Ha ügyes a gyanúsított, még ki is tüntethetik, vagy miniszteri tárcát kaphat, esetleg sikerkönyvet ír amúgy bőven kiérdemelt meghurcoltatásáról. A hazai közélet változatosságára, alacsonyságára jellemző módon könnyen akadhat példa mindegyikre. Az ember tudatalattijában, ami millió ismerettel, tapasztalattal, ugrásra kész ítélettel

van körülbástyázva, a másodperc tört része alatt előhívódik a verdikt: nincs jogom törvény elé cibálni-citálni a szegény embert, a számkivetettet, a marginalizálódottat egyetlen csokor virágért, amikor másnak háromszáz milliárd elsibolásáért egy zacskó mogyorót kell büntetésül fizetnie, ugyancsak képletesen szólva. Ha magas közjogi méltóságot csak a cselekmény idő közbeni elévülése ment meg a vádlottak padjától, akkor nem erkölcsös pitiáner virágtolvajokat puskával, börtönnel kergetni. Olyan országban, ahol gazdasági bűncselekményért a mai napig kivégeznek embereket, vagy levágják nyilvánosan a végtagjaikat, ott igen, ott a fellépés elengedhetetlen. A mayák valamikor igen szigorú törvényt ültek a bűnösök fellett. Az úton lévő vándorok életének megkönnyítésére több sor kukoricát ültettek. Ha valaki ezen felül a tilosba, a máséba merészkedett, halállal bünhődött. Ha a gyerek kezét emelt a szülőjére, az idősebbre, könnyen halállal lakolt. A krónikák feljegyezték, hogy a házakat nem kellett lezárni, a tolvajoktól félteni, olyan magas szintű volt a fegyelem, az erkölcsösség. A korlátlan liberalizmus persze döbbenetben áll, szörnyülködik az ilyesmi előtt. Zászlajára van írva, ha egyáltalán van zászlaja a szakadatlan szemhunyas a legsúlyosabb törvénsértések felett.

Miután az ominózus esetet a csavargó virágtolvajjal sokféleképpen átgondoltam, azért előre bocsátom, legközelebb talán nem leszek olyan elnéző, olyan megértő. Gondolhatok arra, hogy ma egy csokor virág, holnap egy autó, ma

egy üveg ital, holnap egy erőszakos bűncselekmény, ne adj Isten, emberélet. Ha nem tetszik a fellépési kényszer, ne sétáljak éppen arra estefelé. Kószáljak népesebb környéken, ahol a tolvajok talán jobban meghunyászkodnak. Még így is berzenkedem önmagam ellen. Tudom ugyanis, hogy a nagyágyúk, az igazi maffiózók nem osonnak sötét utcasarkokon. Elegáns kávéházakban, kasszinóban, luxurvillákban, pazar külföldi nyaralóhelyeken ülnek tort hatalmas rablások felett, és egyszer csak azt vesszük észre, hogy Darius kincse, az inkák aranya, az ország negyede, fele, vagy az egész már megint az övék lett. Hiába éred őket tetten, hiába kiáltasz akárkiért, jön húsz taláros ügyvéd, akár kétszáz, és a véencek emelt fővel, a kamerákba vigyorogva vonulnak ki a tárgyalótermekből tovább rabolni. Egy idő után már a törvény is őket szolgálja, ha ismerjük a mondatát, hogy aki a törvényt hozza, az teremti a csapdát, a kiskaput. Legközelebb azért megállítom a tolvajt. Meghívom egy italra, és kikérdezem, mit tenne ő, ha azt látná, hogy valaki eltulajdonít egy csokor virágot a szeme előtt. Fel vagyok készülve minden lehetséges válaszra. Még arra is, hogy ja kérem, lent csak ugyanazt művelik, mint legfönt. Szemernyivel sem mást. Vagyis egy pillanatra belém fojtaná a szót.

Ide nekünk a mérget!

Fel van adva a lecke. Mérges vagyok, és engem csupa jóindulattal méregteleníteni akarnak. Kézenfekvő lenne a dolog, hiszen ki az a balga, aki nem szeretné magát végre átadni a paradicsomi nyugalomnak, súlyba helyezve minden nyomasztó gondot az anyagiaktól a munkahelyiekig, a családiaktól a forgalmi dugóban araszolgatásig, a szerencse hiábavaló hajszaától az alatomosan adagolt rosszindulatig, irigységig. Ám a jóindulatú ajánló egészen másként képzei el a méregtelenítésemet. Gombokkal, billentyűkkel, kijelzővel ellátott, doboz formájú gépre mutogat, majd ábrákkal illusztrált prospektusra irányítja a figyelmem. Szó sem lehet róla! - tiltakozom erőteljesen. Nem hagyom megalázní magam, hogy ostoba gép vállalkozzon a gigászi feladatra. És nem elég, valaki idegen még keressen, gazdagodjon is az én bőrömön. De ez okos gép - hangzik az ellenérv. Érdekes, én kifejezetten ostobának látom. Biztosan nem tudna megoldani egy másodfokú egyenletet. Ha megkérdezném tőle, merre található a burkusok országa, csak állna, mint víziló a farsangi bálban. Ha arra volnék kíváncsi, milyen színű lesz a néger, ha beleesik a Vörös tengerbe, kapásból rávágná a számár, vörös. Szóval nem mennék vele semmire.

Az árus makacs, nem adja fel. Belelapoz a prospektusba, fotókat mutat. Négy darab emberi lábat látok két darab vízzel töltött lavórban, kettőt az egyik lavórban, kettőt a másikban. Az egyikben átlátszó a víz, a másikban sárga színű. No lám, néger a Vörös tengerben, kínai a Fehérben. A megsárgult vízben az elszíneződés a talpon keresztül távozott méreg, ami ilyen vagy olyan szervi bajra utal. Minden színhez bizonyos kór társul. Akkor sem érdekel - erősködöm. Az árus még mindig nem tágit. Szent meggyőződése, hogy a főnöke rá tudna beszélni. Miért, ki a maga főnöke, az Atyaúristen? Nem az Atyaúristen. Akkor aligha járna sikerrel. Orvost, gyógyszert, méregtelenítő masinákat kerülök. Még a betonkeverőtől is tisztas távolban maradok, nehogy jótékony hatással legyen rám. A méregtelenítést egész máshogy képzelem el.

Nemrég műszaki vizsgára vittem az autót. A szerelő előre bocsátotta, ki kell váltanom a törzskönyvet, amelyről később tudtam meg, hogy fennhéjázó pökhendiségében vette fel az előkelő elnevezést, ugyanis nem más, mint egyszerű kártya. Akkor mit szerénykedik, miért nem nevezi magát rögtön "Petőfi összesnek"? Hogy aztán ez a vacak kártya az autósok százhuszonkilencedik megadóztatása, az a napnál világosabb. De haladjunk sorrendben. Időpontot kérek az okmányirodában, ahol két kisasszony birtokolja az információs pultot. Két hétre rá meg is jelenhetek a hivatalban, ahol pár óra alatt kiderül, baj van, nem tudnak intézkedni. A számítógép kidobta, hogy az

annak idején részletre vásárolt gépkocsival kapcsolatban még fennáll öt százaléknyi tartozás, miközben jó pár éve kifizettem a teljes összeget. Ha a bank tájékoztatta az irodát minden befizetésről, minden lélegzetvételemről, miért nem volt következetes, és közölte vele az utolsó részletet? Ez túlságosan logikus. Az előadó nem tudta. Szerinte kapnom kellett a banktól igazolást annak idején. Nem kaptam. Lehet, hogy a bank megszűnt? Az előadó rázta a fejét. Fogalma sem volt. Az én dolgom kideríteni. Minden az én dolgom. Néhány telefonnal megtudtam, ördögöm volt. A bank valóban megszűnt. És a konszolidáció? Mire való az adófizetők pénze, ha nem arra, hogy a rozoga bankot aládúcolják? Vajon van-e jogutódja a megszűnt banknak? Ennek a kiderítése is énrám vár. Újabb néhány telefon, és végül a legutolsó. Hangja után ítélve fiatalember, rugalmassága, udvariassága szerint európai. A szolgáltatáson pontosan szolgáltatást ért. Hova kérem az igazolást? Ide és ide, mondom. Mikor kapom meg? Kérem, holnap. Másnap megkaptam. Már majdnem visszatért az emberiségbe és a normális ügyintézésbe vetett hitem, amikor az okmányirodában - két kisasszony az információban - újabb időpontot kellett kérnem. Újabb két hét várakozás. A majdan befizetendő összeget megkérdezem, hogy felkészülten menjek legközelebb. A közben levett rendszámot visszahelyeztem az autóra. Kivártam a két hetet, és újra megjelentem. Pár óra rostokolás sorszámmal és konkrét időponttal. A kettő

nem ér egyet. Egyik sem garancia a pontosságra. Akkor minek? Jogos a kérdés. Akkor minek?

Végre megjelenik a számom a kijelzőn, a pulthoz járulhatok. Kapom a csekkeket. Kiderült, hogy az információ kerek összeget mondott, aminek viszont pár száz forintnyi föle van. Irány a bankba pénzért, majd vissza az irodába, aztán megint a pénztár. Közben aggodalom, vészesen közeledik a záróra. Az információ megnyugtat, sor kerül rám, ne féljek. Nem félek, csupán felrobbanok. A méregtől. Ha most lábbal beletapicskolnék a méregtelenítőbe, nem is tudom, milyenre színeződne a víz. Jelezné az epét, az agyat, a szívet, a vérnyomást, a nyomdafestéket nem tűrő gondolatokról nem is beszélve. Az iroda lába ellenben tiszta, mint a hó. Mitől? Attól, hogy engem agyonmérgez, és nem fordulhatok sehova kínomban. Tényleg, ha a kín is méreg, milyen színe van? Ezt már egy amerikai magyartól kérdezem, aki mellém huppant le a forralt boros, puncsos, zsíros kenyeres faházikóban. Kedves vagyok, hirtelen az összes mérgem elillant. Ezt megszimatolhatta az amerikai, mert a kitűnően értesültek magabiztosságával arról tájékoztatott, hogy a magyarok igen jól élnek. Nézek magam köré, magam mögé, kiről, kinek beszél, milyen magyarokról, és hogyhogy én nem tartozom a boldog magyarok közé, akik igen jól élnek. Talán azért mert magyar vagyok? Visszakérdezni nem merek, félek, hogy belekeverednénk egy jobban élünk - rosszabbul élünk vitába, amely az óvodás szintű politizálás hitbizománya. Lehet, más a sajtóból tudja meg,

hogyan él, úgy mint az időjárást, én viszont olyan elvetemült vagyok, behunyt szemmel is pontosan tudom. Az még nem fordult elő, hogy tévedtem volna. Mit csináljak az amerikaival? Ha ellenszeggülök, közölve, nálunk tízszer kevesebb a máshol tízszer több, és a látszat köszönő viszonyban sincs a valósággal, az amerikai helyben kinyújtózik. Aminek magasnak kéne lenni, az alacsony, ami alacsonyan jó, az magas, a görbe egyenes, az egyenes görbe, a fehér fekete, és a fekete persze fehér. Hogyan nyissam fel az amerikás szemét? Döntöttem. Nem nyitom fel. Ha úgy érzi, Amerikában van magyar földön, lelke rajta.

A szerencse segít. Arnold Schwarzeneggerre terelődik a szó. Ilyenkor ez a megoldás. Schwarzenegger, aki "el van utazva". Arnold ügyes fiú. A Kennedy család szűkkörű összejövetelén - kétezer fő - a demokrata tengerben egyedül volt republikánus. Az amerikás született republikánus. New Yersey nevére feljajdul. El van adósodva, mint ahogy minden demokrata állam az USA-ban - mondja. Amerikában két újságíró megbuktatta az elnököt. Bezzeg... Érzem, a ciánkáli szintem emelkedik, egy kis patkányméreg is beszűrődik. Nem tudom, milyen színű lenne a lábvíz, mit mondana a méregtelenítő főnök, ha hajlandó volnék kötélnek állni. Nem iszom, nem dohányzom, hiába leselkedik a masina. Igaz, feketét iszom, amitől akár feketére is változhat minden. Igen, de mit jelez? Ő nem tudja, én igen, és most kivételesen elárulom. Nem hiszem, hogy például két héten keresztül tízezer szakértő

eredményesen tud küzdeni Bali szigetén a Föld nevű bolygó megmentéséért. Két hétig Balin sikeresen lehet nyaralni, golfozni, hullámlovagolni, koktélokat inni. Honolulun, a második fordulóban a nyaralást lehet folytatni, mást nem. Eridjen az a tudós a szmog, az autógáz, a kéményfüst közepébe, bújjon az ózonlyukba, fürödjön az olajjal szennyezett tengerben, s nézzen ki úgy, mint a kátrányos kacsa. Akkor majd őszintén küzdeni akar a környezetért. Persze a kijelentések, az ígéretetek, az elszánások. Kérem, ha ezeken múlna a világ sorsa, a föld ma az emberi létezés, és általában is a jobb sorsra érdemes élő világ egészen lakható, kellemes helyszíne lenne. Nem alázna az amerikai vízumkényszer, amelynek most a megszűnése nyugtalanít, hiszen bárkit, bármikor visszaküldhetnek. Mellesleg nem is kéne fáradozni, mert itt lenne Amerika, és Schengen mindenkét beengedne. Egyetlen amerikai magyarnak sem kellene hátsó szándékot sejtető számárságokat beszélnie orrbavert itthoni honfitársainak karácsony előtt, forraltbort, puncsot, zsíros kenyeret árusító házikóban. Lehetne akár magyaros magyar Magyarországon, ahol jobban élne, annak ellenére, hogy a kormány is éppen azt állítja. Addig azonban: nincs karácsony méreg nélkül. A méreg nem a Corvin új neve, - "nincs karácsony Corvin nélkül" - hanem egy bizonyos szeré, amit folyamatosan nyeletnek velünk. Hogy miért nyeletnek? Erre egy másik gép tudna válaszolni, bár ahogy a gépeket ismerem, állást nem mernek foglalni. Ebben vészesen hasonlítanak az emberre.

Eldobható borotva

Megsúgom, minden borotva eldobható. A felfedezés, amelyért nem tartok igényt elismerésre, Nobel-díjra, egy teljesen váratlan pillanatban támadott rám orvul, amikor már kész voltam lemondani arról, hogy valaha is egyedülálló dologgal lepem meg az emberiséget. Eladdig gyanútlanul használtam a borotvák legkülönbözőbb fajtáit, majd kényem, kedvem, pénztárcám tűrőképessége szerint, ötletszerűen hajigáltam őket a szemétkukába. Mígnem egy szép napon az üzlet megfelelő polcán felfigyeltem egy csomag, a köznyelvben lehúzóznak nevezett borotvára, rajta a csalogatónak vagy éppen riasztónak szánt feliratra: "eldobható borotva." Elkiáltottam magam, "heuréka", mire a közelben leselkedő biztonsági őr beavatkozásra készen szorosabbra húzta a nadrágszíját, majd látva, hogy csupán egy örülttel van dolga, aki időnként felfedez ezt-azt, odébbállt. Vak voltam én eddig, hogy nem láttam a csalogató-riasztó feliratot? Olyasmit vettem rendszeresen, aminek a lényegére tudatosan soha nem jöttem rá, miközben rendeltetésszerűen húzogattam lefőlről, majd bizonyos számú húzogatás után ösztönösen eldobtam? Íme, megpillantottam a hajszálat, amin függ a világháború kitörése, ami elválasztja az ösztönöst, a tudatostól. A hajszálat, amelyről Szabó Lőrinc Az óriás intelme című zse-

niális versében írja: "Ha egy hajszálat százfelé hasítasz/ s minden új szálat megint százfelé/ s e századrészt százfelé hasítod/ és eljutsz a végső határ elé/ s tovább hasítani már képtelen vagy,/ ami maradt, még az is végtelen nagy."

Vagyis jobb, ha a nagyvilág szembesül a megdöbbenő és megdönthetetlen igazsággal: minden borotva eldobható. Ez ügyben természetesen csak a saját tapasztalatomra hagyatkozhatok, amely viszont kiterjed a borotvák legkülönbélebb válfajaira a mezítlábas lehúzótól, a birka-nyúzon, a borbélykésen, a világmárkás önborotván át egészen a villanyborotvákig, talán egyedül a cukornád arató, őserdei bozótvágo machetére nem. Igen, villanymasinából is elfogyasztottam néhányat. Bár nem azzal a könnyelműségre indító szöveggel sózták rám, hogy eldobható, meg hasonlók, olyan messzire hajítottam, hogy némelyik talán még most is repül. Noha annak idején garanciát adhattak, s még egy füllentéssel is megtoldhatták, hogy örökké tart. Örökké, ha soha nem használom? Vagy ravaszul arra gondoltak, hogy a borotva hosszabb életű lesz, mint én magam? Ebben az összefüggésben tényleg felvethető az örökkévalóság kérdése, persze csak úgy, ahogy egyesek a nonstop nyitvatartást azért megkérdőjelezzik: nonstop, na jó, de meddig van nyitva? Önműködő, na jó, de mi hajtja? Minden borotva eldobhatóságának tudományos tételéből egyébként leszűrhető az általános eldobhatóság, ha úgy tetszik, a lehetséges lehetetlen vagy a lehetetlen lehetséges tanulsága.

Itt van például az eldobható fényképezőgép. A borotva után könnyen rájöhetünk, hogy minden fényképezőgép eldobható, nem csak az kis bűbajos, amit eleve kérészéletűnek küldött piacra az ártó, akarom mondani a gyártó szándék. Az lesz majd a most annyira divatos digitális masina is, ha kiszolgálta, ha nem a kínáló szövegekben körülbelül kiszabott időt. Mert hát az idő körülbelül. A gyártó, akinek éppúgy van hasa, mint bármelyikünknek, a hasára csap, ha a felelősség elől menekülve nem éppen máséra. és azt mondja, vagy mást mond. A hétköznapiak, talán azért, hogy ne érezzük őket olyan közmondásosan szürkének, unalmasnak, mindig kecségtetnek cirkuszi mutatványokkal. Egyszer a külföldi nyaralóhelyen az ebéd után likőrt szolgáltak fel apró pohárban, majd miután az ember kihörpintette az italt, s a poharat visszahelyezte az asztalra, a főpincér mindenkit felszólított, s most a poharat tessék megenni. "Ez megvan húzatva?" - néztünk egymásra a többi vendéggel értetlenül. Már-már orvosért kiáltottunk volna, amikor a főpincér közölte, a pohár csokoládéból van, senkinek nem esik baja. Becsületére legyen mondva, igazat mondott, így életemben először poharat ettem. Egy fakír, aki fémkanalat, biciklit, kötőtűt, vekerórát fogyaszt ebédre, bizonyára elszégyellte volna magát a helyemben, bár kiváltképpen a hindu fakírok aligha mélyednek el a magyar költészet kincsestárában, aligha ismerik Szabó Lőrincnek a mindenséget a végtelen, Isten felé kitágító versét. Az ehető pohár után már a szemem

sem rebbent, hogy egy szép napon a kirakatban megláttam az ehető fehérneműt. Nem tévedés, ehető fehérnemű. A fantázia el is indulhat rögtön minden irányba. Töprenghetünk azon, vajon a férfivilág találta ki ezt az örültséget, vagy éppen női szekta, továbbá azon is, hogy perverzió célját szolgálja a nélkülözhetetlen termék, vagy csupán a praktikumét, a plusz élvezetét. Nem elég, hogy eldobható, még meg is eheted! Legfeljebb vizet kell inni rá, nehogy megakadjon a torkodon.

Aztán az élet csak olyan, hogy az emberiség talán, már ősidők óta átvitte az eldobhatóság fogalmát az élő világra, legvégül önmagára. Így lett eldobható például a katona. Egy amerikai számtalan háborúik közül valamelyik kapcsán úgy fogalmazott, van belőlük elég, mármint a katonákból, jöhet a csetepaté. Az anyák, s maguk a katonák biztos nem osztják teljes mértékben ezt a nézetet, amely mindenek ellenére időtállóan és megdönthetetlennek látszik, akár a borotvák generális eldobhatósága. A katonától csupán ugrás a dolgozó, akit a mai világban sűrűn hajigálnak, többnyire az utcára, a dolgozótól pedig újabb ugrás a nem mindig dolgozó, nem mindig közmegelegedésre fáradozó politikus, aki szintén eldobható, normális demokráciákban legalábbis, s akiből éppen elég van. Az éppen elég bizony nem a zenei anekdotát juttatja eszünkbe. II. József császár kifogást emelt Mozart Szöktetés a szerájból című operájával kapcsolatban, mondván, túl sok hang van a zeneműben. Mire Mozart: "Nyugodjon meg Fenséged, ebben éppen annyi hang van, am-

ennyinek lennie kell." Politikusból viszont mintha kicsit több lenne a kelleténél. Nem? A politikusok egyébként bizonyos értelemben halhatatlanok. Mármint Alfredo Panzini szerint aki azt írja valahol, hogy a halott politikusok szokásuk szerint visszatérnek. A megállapítás igazságát akár a magyar közelmúltból vett példákkal is igazolhatjuk. A halottnak hitt politikus egyszer csak fogja magát, és visszatér. A rövidebb-hosszabb távollét ugyan láthatóan megviselte, kicsit sápadt, kicsit még halott, de máris követeli a járandóságát, az új életet költségtérítéssel együtt.

Ezzel jobb is, ha visszatérünk a tudományos felfedezés "eldobható borotvák" című fejezetéhez. A visszatérés fájdalmas önvallomásra kényszerít. Én, a nagy felfedező, egy másik felfedezésemmel tönkre tettem, ripityára törtem atyai jóbarátom zseniális ötletét. Mivel méregdrága autója volt, állandóan azzal küszködött, hogyan lehetne megakadályozni az autó ellopását. Egy alkalommal izgatottan telefonált, hogy azonnal találkozzunk a törzskávéházunkban, mert fantasztikus dologra jött rá. Siettem, ahogy csak bírtam. Már a megszokott helyén ült, előtte a bevett koffeinmentes capuccino, és a szokástól eltérően üres papírlapok. "Rájöttem valamire" - mondta jelentősegteljesen. "Kitaláltam egy olyan szerkezetet, amely lehetetlenné teszi az autó ellopását. Mit gondolsz, melyik nagy autógyárnak ajánljam fel az ötletet? És mit mondasz, hány milliót kérjek, persze dollárban? Megírjuk a levelet, téged befizetlek egy mexikói luxusnyaralásra, s természetet-

sen a pénzből is részesedsz." Melegem lett. Jól jött volna egy mexikói luxusnyaralás, mert akkor éppen a Balatonra sem futotta. A dollármilliókból nekem szánt jutaléknak szintén ezer helye lett volna. Atyai jóbarátom arca egy pillanatra elfelhősült. Már azt hittem, baj van. Nem. Csupán elfogta a kétség, de csak azért, hogy mit kezdjen a rengeteg pénzzel, amikor vacsorára beéri egy zsemlyével, meg egy kefirrel, és a külföldet már rendesen bejárta, utazni sem igen van kedve. Mindegy, az ötlet akkor is zseniális. Rajzolt, magyarázott, kérdezett, rajzolt, magyarázott, kérdezett, és várta a hatást. Igen sajnáltam, de nem tudtam megkímélni a kegyetlen ellenfelfedezéstől, hogy a mai gazfickók bármilyen biztosított, lelancolt, lelakatolt luxusautót képesek eltüntetni. Odajárnak mellé daruskocsival, kirakják az elakadást jelző háromszöget, és a daruval felemelik, meglovasítják az autót. Barátomat mintha hideg vízzel öntötték volna nyakon, az arca elkomorult, félrelökte a papírt, és csak annyit mondott: "tényleg, a franc vigye el, igazad van." A felfedezők, a feltalálók sorsa tehát nem egyszerű. Mind a ketten kifáradtunk, mire eljutottunk a dolgok lehangozó lényegéhez. Minden borotva, fényképezőgép, munkavállaló, katona, politikus eldobható, minden autó ellopható. Következésképpen minden pezsgő megiható. Mit is tehettünk volna, az izgalmakból magunkhoz térve benyakaltunk egy üveg pezsgőt. Ha Nobel-díj nem is, ennyi kijár két megrögzött felfedezőnek.

Telefon tízkor

Este tíz órakor, ezen a tájon ismeretlenek és távoli ismerősök között a zavarhatósági illemhatáron túl, megcsörrent a telefon. Távoli ismerős a vonal túloldalán, olyan, akivel egyszer talán, ha beszéltem életemben. A merő köszönő viszonytal kölcsönösen beértük. Elnézést kért, hogy ilyen későn zavar, megkérdezte, én vagyok-e, s miután megnyugtattam, "még egyszer elnézést", majd belevágott, miért hívott. Nem hiszem el! Azért, mert bántotta, hogy nem vette rögtön a lapot, amikor délelőtt az utcán ráköszöntem, s ő nem lévén biztos a dolgában, abban, hogy én vagyok, olyan bizonytalanul fogadta a köszönést. Semmi baj - igyekeztem megnyugtadni. Erre ő, "még egyszer bocsánat a zavarásért". Csak ennyit akart, "viszonthallásra". Puff, letettük a kagylót. Nem tagadhatom, első pillanatban félhangosan azt mondtam magam elé: Jól van ez? El kellett telnie egy kis időnek, mire rá kellett jönnöm, ő jól van, nagyon is jól, nekem lehet valami bajom, ha ilyen kedves, ma már ritka, mint a fehér holló gesztusban bármi kivetnivalót találok. Ha viszont ezt megállapítottam, elkerülhetetlen továbblépni. A mai zűrzavaros világban, a világnak ezen a kevésbé szerencsés sarkában tíz ember közül kilenc, de lehet, mind a tíz elsőre örülnék tartotta volna a telefonálót, s még csak hagyján, ha a za-

varhatósági illemhatáron túli késői időpontért. Mélyebb okokra, összefüggésekre utaló nyomozás szomorú eredményeként rájöhettünk, egyben semmiségnek, bagatellnek minősítettük az okot, amiért valaki telefonhoz nyúlt. Ezért zaklatnak engem? De tényleg semmiség, hogy valaki számos fontos dolog mellett még emberi kapcsolatainak a karbantartására is képes ügyelni? Gyerekkorában beleverték, génjeiben örökölte, ad a formaságokra, nincs jobb dolga, olvasta valahol, mit tudom én.

Bennem meg annyi sem volt, hogy érdeklődtem volna a család hogyléte, az akácméz minősége, a méhek politikai meggyőződése felől, merthogy a telefonáló méztermelő. Néhány kérdést feltehettem volna kiváló színész testvérével kapcsolatban is, akivel régen találkoztam. Legutóbb színházi botrányokról tárgyaltunk, mostanában ismétlésbe bocsátkozhatnánk. De a fivér is kimaradt. Mielőtt kigyulladt volna a fény, felgördül a függöny, letettük a kagylót. A méztermelő, talán azért, mert úgy érezte, a késői időpont kispolgári ideák szerint valahogy nincs rendjén. Az én első reakcióm viszont az oktalan meglepődés volt, amely megbízhatóan utal a körülöttünk zajló, értékrendeket fejtetőre állító világ állapotára, az általános elidegenedésre. Olyannyira polgárjogot nyert a haszonelvű szemlélet, olyannyira lefoglalja energiáinkat a megkapaszkodás, a túlélés kihívása, a "struggle for life", hogy egyre kevésbé tudunk emberileg megnyilvánulni, ha éppen arra felé terelne a véletlen. És amikor ezt valaki kivéte-

lesen megteszi, azon törjük elsősorban a fejünket, mi lelhetette őt, hogy képes egy köszönés miatt kései órán felemelni a kagylót, ahelyett, hogy örülnénk annak, nem vezett ki teljesen a patriarchális közvetlenség, az érzelmekre apelláló figyelmeség, ami sok más mellett voltaképpen emberre nemesíti az embert.

Tudok buszsofőrről, aki nem akármilyen feltűnést keltett az átlagosból kirívó viselkedésével. Fennhangon üdvözölte a felszálló utasokat. A hölgyek kezét csókolta, az uraknak napszak szerint jónapotot, jóestét kívánt, puszilta, puszilta! a kisbabákat. Szenzáció, újságcikk lett belőle. Nem valószínű, hogy a sofőrök szervezett oktatásán sajátította el a honi szolgáltatói berkekben párját ritkító üdvözlést. Ismertem a tanárt, aki hivatalból menedzselte a buszvezetőket. Nem mindig hullottak a tanok termékeny talajra. Ezt meg is mondtam neki. A köszönés még csak hagyján. Ha megreked a fejbőlintás szintjén, már rendjén van. A különbség akkor szembetűnő, ha az egyik télen fűti a járművet, ahogy kell, ahogy annak bele kell férnie a jegy, a bérlet vételárába, a másiknak viszont állandóan melege van, és az utasok ezért megfagyhatnak. Az egyik szakadó esőben, tömeges felszállás esetén is csak az első ajtót nyitja ki, ahogy feltételezhetően elő van írva, a másik ellenben nem félti az állását, nem tart fuvarozó cégének tönkremenetelétől, attól sem, hogy embernek tekintse az utasokat, tehát több ajtót is kinyit egyszerre. Az utasok persze hálásak. Kevéssel is beérik, ha amúgy a semmi a kilátás.

Közeledik a karácsony. A háborús frontokon dűl a terrorizmuselhárításnak, törzsinek, vallásinak csúfolt harc. Az ellenfelek természetesen megveszekedett békepártiak. Úgy védik a demokráciát, hogy a másik, vagy éppen az egész mindenség belefeketedik. A nemzet sportolója polgárháborútól tart Magyarországon, a messzenézők világháborútól reszketnek. Egyik oldalon a gazdagodás, a másik, jóval terebélyesebb térfélen az elszegényedés. A gazdagok nem érik be azzal, ami van nekik, a szegények hiába kérnének többet. Nem kapnak. Lopnak a gazdagok, lopnak a szegények. A tolvaj már a szakrális tárgyakat sem kíméli. Harangot lopnak, ez a legújabb. Hova mentek a harangok? Rómába? Nem, a színesfémtolvaj telepére, az olvasztóba. Azért emberség kimutatására is előfordulnak kísérletek. Mikulásgyár működik országosan. Az elnevezés több, mint szerencsétlen. Egyfelől a gyár szóhoz a mai közállapotok szerint kevés jó, kevés gyár, még kevesebb elégedett melós társul. Másfelől nem nehéz kiolvasni belőle az adakozás gépiességét. Kérünk, adjatok, kérünk, adjatok.

Gyűlnek az adományok, ruhaneműk, tisztítószeresek, a gyerekeknek játékok. Ezeket kérték a szervezők. Lehangelőan jelzésértékű, hogy könyvet nem kértek. Számítógépet meg, gondolom, nem mertek kérni. Mesekönyvet a gyerekeknek miért nem? Mert most nem arra van szükségük a rászorultaknak - int valaki. Az ajándék ló fogát ne nézzük, az rendben van, ha nincs is mindig vakító fehérre suvickolva. Viszont sántikál, hogy a

pénztárcák kóros-krónikus fogyása, az elérhetetlen könyvárak mellett nem akarnak emberséget, gondolatot, érzelmet közvetíteni a legveszélyeztetettebb, legeszköztelenebb, agysorvadással fenyegetett korosztálynak, a gyerekeknek sem, akik könyvet már alig látnak. Könyvcsomagot ajánlgattam ismerősöknek, a könyv nem kellett. Hova tegyék, meg aztán... Valami visszahozhatatlanul elmúlt?! - mondom és kérdezem aggódva. Arra másvalaki figyelmeztet, hogy inkább a szegény adakozik, nem a gazdag. Baj van, nagy baj, kapásból egyetértek. Aki érdemtelenül, ügyeskedéssel szerezte a vagyonát, az most valamit könnyíthetne a lelkiismeretén. Visszavihetne valamit abból, amit elvitt a közösből. Jó, a rabolt villát nem lehet téglákra szétszedni, a luxusautót is pofátlanság lenne odaállítani, ellenben lehetne. Szerencsére eszükbe sem jut az érintetteknek, akik különben soha nem járnak mikulásgyárak környékén, egészen másfelé kalandoznak. A bankbetétet meg nem lehet megbontani. Pedig az érdekelné esetleg a hatóságot is. Az irigység távol áll tőlünk, akár a gazdagság, a haranglopás. A baj azért is nagy, mert a pillanatnyilag még állásban lévő, nyelvét rendesen kilógató dolgozó is megélhetési gondokkal néz szembe. A negyvennégy esztendősbolt eladó ötvenhétvezret kap kézhez. A frissen nyugdíjazott nyelvtanár hatvanhétvezret. "Éljen meg ennyiből Kádár János" - írták Komlón annak idején a falra. A nevek behelyettesíthetők.

De csak nem fogunk itt anyagiakon nyavalyogni, még ha osztoznánk, az más! Egyetlen tele-

fonhívásból indultunk ki, amelyben elsőre ugyan nem, de másodjára az emberit véltük felfedezni. A dolgok összefüggnek, mellesleg minden minden-nel összefügg. Aki egy kölcsönös üdvözlésben megnyilvánuló emberi kapcsolatot annyira fontosnak tart, hogy szokatlan időpontban, a korrekció szándékával, érdek nélkül felhívja a másikat, annak előbb fontos bármi más, mint annak, aki legyint, mondván, ennél nagyobb marhaságot életében nem hallott. Ami azt illeti, a nevezetes délelőttön előnyben voltam. Arcmemóriám elég jó lévén, még az álruhás, plasztikai műtéttel deformált arcú egyént is felismerném. Ha véletlenül nem, s emiatt kellemetlenül érezném magam, telefonálnom illenék. Akár este tízkor. Telefonálni, és bocsánatot kérni. A legtöbb ember azonban a következő alkalomra hagyja, ami nem biztos, hogy eljön, ennél fogva a kellemetlenség megismétlődhet, és akkor megint csak előáll a dilemma. Ha előáll, az már jó, mert abból még telefonálás is lehet. Ha este tízkor, hát este tízkor. Nem kell olyan korán elaludni, s példának okáért azt álmodni, hogy valami jót kellene tenni embertársainkért.

Atombomba

Halvány dunsztom sem volt arról, hogy negyven évvel ezelőtt Grönland mellett az amerikaiak elveszítettek egy atombombát, de most hogy ez kitudódott, egy pillanatig nem kételkedem benne. Sőt, azt mondom, micsoda égbekiáltó slendriánság! A világ legerősebb hadserege cipeli az atombombákat szanaszét a világban, és egyszer csak egy tátottszájú katona, akit talán figyelmeztettek, csak annyi atomot vigyen egyszerre, amennyit elbír, egyet kiejtett a kezéből Grönland mellett. Ahogy a katona, úgy a vezérkari főnökség sem vette észre, a grönlandiak meg éppen a másik felükre fordulva szenderegtek. Hosszú a tél, rövidek a nappalok, érthető. Annak a fránya atomnak az eltűnése észrevétlen maradt. Miért, miért? Rengeteg oka lehet. Ha belegondolunk, éppen negyven évvel ezelőtt törtek ki Párizsban a diák- és a munkáslázadások valamikor májusban. Alig három hónappal később a Varsói Szerződés egyesített haderői, köztük sajnos Magyarországé is, tetteleg letörték a prágai, a pozsonyi tavaszt. A kettő között, a napra is pontosan emlékszem, indultam el az újságírói pályán gyakorlónokként. Nekem senki nem mondta, hogy elveszett egy bomba, eridj keresd meg, és a keresés élményéből írdál riportot. Ha megtalálod, és még a riport is jó, talán lesz belőled valami. Nem kértek,

pedig igazi, gyakornoknak való feladat, vagy ahogy manapság mondják, kihívás lett volna. Ritkán adódik, hogy elveszítenek atombombát. De az is lehet, sűrűbben, csak nem vallják be. Ezúttal bevallották. Aggasztó, mert arról nem szólnak a híradások, hogy meg is lelték volna, és a becsületes megtaláló torpedórombolót kapott ajándékba. Ha viszont nyoma vészett, könnyen ráakadhat egy gyerek játszadozás közben, és nem tudván miről van szó, kalapálja, ütügeti, aztán egyszer csak felrobban.

Ha nem dugták volna el az atomhírt a millió információ között, azt mondhatnánk, persze, már megint egy fedőtéma. Amíg Grönlanddal, meg az atommal foglalkozunk, nem halljuk a gyomor korgását, nem érezzük a deviza alapú törlesztőrészletek ijesztő emelkedését, nem lázadunk a reformnak álcázott megszorítások ellen. Csakhogy... Az egyik kereskedelmi tévécsatorna elvezette a nézőket Rákosi Mátyás atombiztos óvóhelyére, ahova balhé esetén a dolgozók édesapja kivételesen a dolgozók nélkül ment volna, hogy meghúzza magát, amíg a földet elpusztítják. Rendben, de miért éppen most kell megtudni, hogy a hírhedt népvezér félt a háborútól. Még ekkor sem gyanakodtunk igazán, hanem egy másik tévécsatorna - vagy ugyanaz? - utána elvezetett egy használaton kívüli metróalagútba, ahol háborús veszély esetén állítólag már nem csak Rákosi Mátyás utódai, hanem még legalább kétszázezren meghúzhatják magukat. Hogy a fennmaradó több millióval mi lenne, ne firtassuk. "Meglásd, háború

lesz" - jövendölte valaki. Úgy, mint annak idején. Előbb pénzügyi, majd gazdasági válság, aztán jött a háború. Bár nem közölte, lehet, hogy az illető a túlélő készletet is beszerezte, sőt szabadidejében szorgalmasan ássa kertjében a magánóvóhelyet a családjá számára. Azt meg gyér hadászati ismereteiből tudja, hogy atomvillanáskor az ember vesse magát a földre. Ha a csapást túlélte, megtudja, ha nem, mindegy.

Ezzel együtt nem szabad alábecsülni a jócskán pánikkeltő, de alapjában remélhetően valótlan hírek pszichológiai jelentőségét. Pontosan az a hasznuk, hogy segítenek elviselni az életet. Elmagyarázom, miről van szó. Ha én azért jajgatok, mert megcsípett a darázs, a szenvedésem rögtön alábbhagy, amikor a lábam elé kiráznak a zsákból egy viperát. Ám a viperától sem félek, ha a japán szamuráj fejem fölött megsuhintja hetvenhétszer fent kardját, amellyel előzőleg miszlikbe aprított tizenhét útonállót. Viszont a szamurájt is kiröhögöm a kardjával együtt, ha vállról indítható rakétával akarnak homlokunkon vágni. A vállról indítható rakéta pedig gyermeket játszószer ahhoz képest, ha véletlenül ráülök a Grönland mellett elveszített, kiélesített atombombára, és gyanútlanul cigarettára gyújtok. Végül is, ha jól belegondolok, önmagába visszaforduló körrel állok szemben. A félelem ugyanis elindulhat ellenkező irányba is. Ha félek ráülni gyanútlanul a Grönland mellett elveszített, kiélesített atombombára és cigarettára gyújtani, szinte a boldogság állapotába kerülök, mert csak vállról indítha-

tó rakéta vág hókon. Ha meg ettől majréznék, ezer örömmel dőlök bele a japán szamuráj hetvenhétszer fent kardjába, amellyel előzőleg miszlikbe aprított tizenhét útonállót. De az utóbbitól sem félek, ha felém öltögeti fullánkját a zsákból kirázott, rettenetesen mérges vipera. Végül a teremtő mentsen meg a darázscsípéstől, amely ugyanakkor segíthet a reuma elleni ádáz küzdelemben.

És ha már az ember mindent elveszített, mi jöhet még. A mindenkori proletariátus és mai magyarság csak a láncait veszítheti el. Hallani, hogy elárverezik a Nyírségben a lakásokat közüzemi tartozás fejében. Ajánlanám, ne tegyék, mert ilyen aljasságért a reális világban kiváltképpen bűnhődni kell. Lassan ugyanis az egész népet kell elárvereztetni, kilakoltatni, ez pedig lehetetlen. A rengeteg elkótyavetyélt pénzből az összes rászorult magyar közüzemi tartozását ki lehetne egyenlíteni, vagy éppen a szőnyeg alá söpört milliárdos lopásokból az adósságokat el lehetne engedni. Ha Magyarország szemét a nyugat védőbástyája örökös szerepéért a berlini fal leomlása-kor Marsall-segély helyett kidugták pár kiválasztott személynek adományozott plecsnival, plusz európai bankalelnöki pozícióval, tegyen a magyar a magyarnak gesztust, szólaljon meg a lelke, a szíve. Hogy ki a jó magyar, ki a csapnivaló, nem álkérdés, mellesleg könnyen eldönthető. Aki ebben a mostani, mesterségesen előidézett válságban hajléktalant, ágyrajárót, majd társbérlet, majd egérlyukért, segélyért kuncsorgót akar fa-

ragni a magyarból, az nemsokára koncepciók per-
reket indít, újra benépesíti a recski fogolytábor-
t, akasztófát farag, azaz semmitől sem riad vissza.
Ezzel összefüggésben több mint figyelmeztető,
hogy a tüntetések tojás- paradicsom és egyéb do-
bálóit öt év börtönre akarják ítélni, hogy a nemzeti
jelképek használatáért közelharcot kell vívni,
megaláztatásokat eltűnni, nem Dunaszerdahe-
lyen, hanem itthon, hogy olyan médiatörvény el-
fogadására készülnek, amely a megnyomorított
zsurnaliszta társadalmat tovább nyomorítja, még
kiszolgáltatottabbá teszi. Summa summárum, a
demokráciáról nem papolni kellene, hanem ko-
molyan kellene venni. Ha a hatalom minden rez-
dülését a félelem hatja át, akkor persze nem ma-
rad más, mint az atombiztos óvóhely. Lám, a dol-
gozók édesapját az sem tudta megvédeni. Ve-
szélyben a világ. Grönland mellett negyven éve
elveszítették egy atombombát. Aki hallja, adja át!
És a bombát a világért ne piszkálja, ha megtalál-
ta. Bár a nyomor, vagyis a semmi és az atom-
bomba majdnem mindegy.

Legyek, törpék

Nem tagadom, már éppen a legnagyobb
örömök felé kacsintgattam, amikor a pénzügyi
válság szelének szárnyán jött az intellektus, érjük be

a apró örömmel, mert most néhány évszázadig csupán erre telik. Azaz megüzenték, persze megint a gazdagok, a hatalmasok, hogy húzzuk szorosabbra a nadrágszíjat, mire az adomabeli módon visszaüzenhetünk, küldjeteك nadrágszíjat. No, de félre a tréfával, és merjünk törpék lenni. Úgy, amint a légy nem fél attól, hogy légy, sőt szívünk közelébe férközve legyecské. Először is szakítsunk a rossz automatizmusokkal. Eddig ha valahányszor legyet láttunk, ütésre lendült a kezünk, aztán a légy, mielőtt megírta volna a végrendeletét, megnézhetette magát. A legutóbbi pillanatig, amikor is megállt a levegőben az ütésre lendült tenyér, ugyanis egy belső hang így szólt: "Nem bántjuk a legyecskét!". Akadékoskodóknak mondom, lehet a legyet becézni, hogy az örömünk a lehető legapróbb legyen. Hősnek pedig nem csak akkor tekinthetjük magunkat, ha kétes kimenetelű harcban megküzdöttünk a berber oroszlánnal, hanem akkor is, ha meghagytuk a szemmel szinte észrevehetetlen házilégy életét. A mérsékelt öröömök felé fordulás természetesen csak úgy lehet sikeres, ha környezetünket is sikerül legalább részben áthangolni. Ha hónap végén prémiumot várnak valakitől otthon, és a megszokásokra tekintettel nem kapott, kockázatos az új szellem jegyében azzal érvelni, hogy pénz ugyan nincs, de az utolsó pillanatban megkegyelmezett a piaci légynek, amitől lényegesen javult a közérzete. Félok, hogy egyelőre nem értenék meg.

Bátoríthat bennünket a kísérletezésben, hogy például a sok tekintetben szerencsésebb

britek is hajlandók lemondani bizonyos vívmányokról, örömeikről. Ezzel ugyan sutba dobják világhírű nemzeti költőjük és még sokak meggyőződését, hogy az öröm a fölöslegben van, de mint mondani szokás, innen szép nyerni, azaz a fölösleg helyett, ha viczorogva, nyögdecslelve is a hiányban, a szükségben, a nyomorban megelélni az élvezetet. Amint hallani, a britek ezentúl vacsorázás helyett inkább teázni járnak. Viseltes kabátjaikat nem feltétlenül selejtezik le, hanem kicserélik a gombokat, és máris divatosabbnak érzik. Arra is buzdítanak, vegyék észre a polgárok a napsütést, a virágok szépségét, vagyis adózzanak az idők szavának megfelelően az apróbb örömeknek. Hogy ők vacsorázás helyett inkább teázni járnak, nem okoz gondot minálunk, viszont ha nem selejtezik le a kabátjaikat, hanem tovább nyüvik, ez hátrányosan érintheti az itthoni turkálókat, ahonnan a magyar, rangra szinte tekintet nélkül, öltözködik. A közelmúlt történelmében elég talán a hetvenes évek energiaválságáig visszamenni, amikor is komolyan szóba került, hogy a világ feladhatná az örült és főként költséges gazdasági versengéssel kapcsolatos rögeszméjét, és ráhangolódhatna a nullanövekedés jóval kényelmesebb, nyugalmasabb tempójára. Bizonyos országokban nem lehetett minden nap autózni, egyesek csak a páros, mások csak a páratlan napokon hajthattak. Bár nem borultak sötétségbe kontinensek, voltak, akik rögtön felfedezni vélték a rossznak a jó oldalát. A kaján magyar író úgy okoskodott, hogy a hosszabb és sötétebb éjszaka kedvez a

népszaporulatnak, azaz több gyermek születhetik. Hasonlóra esetleg most is készülhet a magyarság, vagyis nem szükséges idegeneket tömegével betelepíteni.

A fűtés egy kicsit már nagyobb gond. Egyrészt a panellakásokban a polgárok fűtésre, költekezésre és pazarlásra vannak ítélve. Klímaváltozás kezdetén vagy közepén vagyunk. A prognózis szerint enyhe, semmilyen télre számíthatunk. Őseink, pontosabban az őseink nyomdokain állatbőrökbe burkolózhatnánk, sőt azokkal takarózhatnánk, bár ennek meg az a hátulütője, hogy a Négy Mancshoz hasonló szervezetek figyelme ránk irányulna. A szélsőséges környezet-, de akár állatvédőkkel kapcsolatban osztom Donnert Károly neves tigrisszelídítő vélekedését, aki kedvenc tigrisei simogatása közben pontosan megfogalmazta számomra, mit tart az állatvédőkről, akik a cirkusz intézményét is ellenzik természetesen. Egyrészt szerinte a vadak biztonságosabb helyen vannak a cirkuszban, mint természetes életterületeinkben a vadonban. Másrészt könnyű más pénzén eljátszani a heves környezetvédőt, ahogy ezt ügyetlenül burkolt gazdasági érdekek szolgálatában álló ultrazöldek teszik.

Nyilvánvalóan az apró örömeiket sem szabad megszállottan hajszolni, mert a hajszolóra furcsa fény vetül. A lemondáshoz, az önmérséklethez jobban illik mindennél a köldöknézés, a mozdulatokkal, vágyakkal csínján bánó lustaság. Ezen a ponton pedig nem gyalázni kell a kereskedelmi tévékben esténként a világ túlsó végéről

bejelentkező Celeb vagyok, ments ki innen! típusú műsorokat, hanem üdvözölni. A sztárok nem tesznek mást, mint megkímélik a mezítlábas tévénezőt, hogy maga repüljön el az Amazonas menti őserdőbe vagy az afrikai vadonba horribilis költséggel. Megkímélik attól, hogy madárpókok, királykobrák, skorpiók, moszkitók társaságában tegye kockára maradék életét, de attól is, hogy műsor címén közösségi magatartás halovány látogatását keltve szörnyű ostobaságokat beszéljen. Nálunk aztán nincs mese, mióta kiderült, hogy a politikus soha el nem vesző, csupán átalakuló fogyóeszköz, akit a miniszteri kinevezésnél, majd a bukásnál súlyosabb csapás is érhet: elküldhetik az afrikai őserdőbe celebnek. Az utcai megállító reklámokról szemüveges női arc néz egyenesen a járókelők szemébe. Nem tévedünk, a volt egészségügyi miniszter. Ágnes Afrikában! Noha most nem kórházakat kell bezárnia, kórtermi székek sorozatgyártását, vizitdíjbeszedési törvénytervezetet vizionálni, a bátorságra szüksége lesz, mert lehet, hogy egyenesen elveszni röptették a vadak közé. A rossz nyelvek szerint a jövőben ez lesz a bukott politikusok sorsa. Ha fiatalabbak, nyugdíjba küldeni még nem lehet őket. Uniós biztosnak még csak-csak elmehetnének, kiváltképpen, ha nem értenek semmihez, ám ez a mostani helyzetben kissé nehezebb, mint volt akkor, amikor a külügyminisztert kellett elsütni európai pozícióba. Hamisítatlan magyar celebekre viszont égető szükség van a szavannákon, a krokodilos tavak, a gyilkos piranhák, emberevő hangyák vidékén.

Meg nem erősített információk szerint, mióta hazai celebek botladoznak az egzotikus őserdőben, határozottan jobb a fenevadak étvágya, bár eddig még egyetlen celebet nem fogyasztottak el az itthon maradottak örömére. Ez ugyan apró öröm, de hát most be kell érni ennyivel. Idővel talán megjön a vadak étvágya.

Ingyen leves

Olyan világban élünk manapság, ahol maximálisan érvényesül Shakespeare örökérvényű verdiktje: színház az egész világ. Ez annyira igaz, hogy még a színház is színház, a rajta kívül lévő közeg pedig hatványozottan az. Élet és művészet sajátos összefonódása valósult meg a hamburgi Schauspielhausban, ahol jó kis botrányt okozott Peter Weiss politdrámája, a Jean Paul Marat üldöztetése és meggyilkoltatása bemutatója. A színpadon valódi munkanélküliek kórusa olvasta fel milliárdosok névsorát, és ezt az érintettek, szám szerint huszonnyolcan nagyon rossz néven vették. Hogy a botrány még nagyobb legyen, a sajtó is közölte az ominózus névsort. Nem tudni miért, a gazdagok többnyire nem szeretik, ha vagyonuk okán emlegetik őket. Kevés kivételtől eltekintve utálnak toplistákon szerepelni. Orosz milliárdosok ezért még a vérbosszútól sem riadnak vissza.

Egyesek kredencében olykor emberi csontváz rejtőzik. Érdekes módon, szégyenérzet, erkölcsi aggály nem nagyon fogja el őket, ha nem éppen törvényes úton indulnak el a tollasodás útján, ahol rendszerint célba is érkeznek. Az sem nagyon szokta őket zavarni, ha drámai pillanatokban álláságosan leckét osztanak a plebsnek, hogyan kell még többről, akár az életről is lemondani az össznépi üdvözlés érdekében. Lásd nemzeti csúcs!

Hát nem színház, hogy hazai bulvárlapok szerint a mostani pénzügyi válság mértéke még Sorost is meglepte? Vigyázzunk, nem a válság, csak annak a mértéke! Ez nem is lehetett más-ként, miután Soros amerikai lapokban megjósolta, hogy az élelmiszerbizárság és az energiaínség nagy felfordulást okoz majd a földgolyón. De színház az itthoni bulvársajtó miliője is, amely általában a túlzás és a kitalálás mezsgyéjén lép-ke. Elképzelhetjük Sorost, amint százdollárosokból szőtt ágyneműjében békésen alszik, és közben irtózatosan meglepődik a válság mértékén, amely neki talán éppen újabb dollárszázmilliókat hozott. Levegőpénzről, kreált válságról, manipulációról beszélnek világszerte. Ezzel összefüggésben talán érdemes idézni a Financial Times október 14-i számát, annak is az izlandi tragédiáról szóló, Izland nőket hív fiatal-emberek szemetét eltakarítani című cikkét. A lényeg röviden: két hölgyet bíztak meg a szigetszárságban, hogy segítsék újjáépíteni azokat a válság következtében államosított bankokat, amelyek magasan iskolázott fiatal emberek ténykedése mi-

att összeomlottak. Sokan kritizálták a fiatal és túlnyomórészt férfi bankárokat, mondván "nagyobb volt a szemük, mint a szájuk". Ha valaki nem tudná, ez a nálunk is ismert nép bölcsesség a mohóságot fejezi ki rendkívül érzékletesen. Ha egy családban a gyerek többet vett a tányérjára, mint amennyit meg tudott enni, megkapta a dorgálást: "nagyobb a szeme, mint a szája". Mindamellet, az FT cikke tipikusnak ítéli, hogy a férfiak által termelt szemetet az asszonyok sorsa elta-
karítani.

A magyar valóság aztán végképp a Shakespeare-i megállapítás nyomdokain halad. A hazai közéletben, konkretizálva, a parlamentben annyi a színész, a teátrális gesztus, hogy több színtársulat, valamint évadok programja kitelne. Ez sok évtizedes hagyományra tekinthet vissza, amely hagyomány az engedélyezett rendszerváltás óta is busásan gyarapodott. Maga az eljátszott, kijátszott, lejátszott fordulat is számos színdarabra való anyagot eredményezett. Az egészet komédiának is nevezhetnénk, ha nem állnánk éppen a szakadék szélén, és nem a bőrünkre, életünkre, vérünkre menne az egész. Létezik egy bizonyos emberfajta, közéleti típus, aki vészhelyzetekben a hatalom jelmezében, pártidiktatúrák emlőjén hízalt beidegződése, részben belső indíttatása szerint blöffök, kifejezett marhaságok nyilait zúdítja a megalázott tömegekre. Ez olyan színházi pillanat, amikor a rendező kifogy az ötletekből, mérgeiben összetépi a szövegkönyvet, ahogy az öreg Bush tette ezt annak idején Budapesten, és azt

mondja a színésznek, mondj, amit akarsz, de olyant, amitől elmegy végleg az életkedvük. A Magyar Nemzeti Bank elnöke nem jött zavarba a külföldi rendezői utasítástól. Kihúzta magát, és azt mondta bele a kamerába, a publikum sűrűjébe: "Nincsen ingyen leves." Nem reménytelen drámai cím. Akár a Tyúklevés gerslivel, vagy A konyha folytatásának is vélhetnénk.

Mint hallani, az alig burkolt rendezői üzenet hatására, hogy a nép menjen a francba, egyes nézők, kiváltképpen azok, akik az ingyenesség fogalmát hírből sem ismerik, az illemtudó befogadói magatartással szakítva felugrottak a helyükről, és a színház forradalmi úton történő azonnali bezárását követelték. Párját ritkító színháztörténeti pillanat. A végtelen időben talán mindössze egyszer, Belgiumban rohant a publikum a színházból egyenesen az utcára, és gyűjtött forradalmat. A belgák azóta ötször is megadták magukat. Helyet adnak a NATO-nak, az Európai Bizottságnak, benne a magyar képviseletnek, amely mint ha ott sem lenne. Dehát ez is a színházi létezés bizarr megnyilvánulási formája. Nem játszom, nem cselekszem, csak vagyok. Hogy minek, nem az én problémám.

Nem tagadom, a bankelnök felkiáltása rám sem maradt hatás nélkül. Bár hosszú ideje nem eszem levest, a felszólítás óta Mezopotámiából hozatott sűrűségmérővel vizsgálom az előttem gőzölgő főzelék állagát, nehogy véletlenül átmenjen a szigorúan tiltott ingyen leves állagába, mert akkor a hatalom, bár különben gyűlöli Rózsa

Sándort, összevonja a szemöldökét. Persze vájtfülű és szemű nézőként több síkon igyekszem értelmezni ezt a sarkaiból kifordult drámát. Lehet, hogy a bankelnök a saját ingyen leveséről beszél erősen indokolt önkritikával. Ez viszont pozitív fordulat a mindenkori hatalmi attitűdben. Egyrészt szegény országban, a jelenlegi pénzügyi válság közepette, a hatalmi szféra, benne természetesen a pénzügyi terület halovány, hogy ne mondjam, harmatgyenge teljesítményével semmiképpen sem lehet összhangban a többmilliós havi bankári jövedelem, valamint annak ugyancsak nem lebecsülhető premizálási vonzata, amely burkoltan több ezer tartalmas ingyen leves elfogyasztását engedi sejtetni. Ilyen helyzetben derék dolog önként lemondani az ingyenességről, továbbá forradalmi felajánlásokat tenni a nép fájdalmának, éhségérzetének enyhítésére. Ha így lenne, még a vastapstól sem riadnánk vissza, noha az a sötét Rákosi-időkre emlékeztet. "Nincsen ingünk, se gatyánk, Rákosi a mi apánk". A név behelyettesíthető.

Mondanám, hogy nem szabad sűrűn színházba járni, mert fölöttébb fárasztó, de nem tehetjük. Nem tudom, miért tartotta Márai komolytalan, gyerekes valaminek a színházlátogatást, miközben drámát írt. Mi ezt már csak a Shakespeare-i megállapításra - színház az egész világ - tekintettel sem tehetjük. Per pillanat tobzódik, tetőzik, hullámszik a dráma. Még meg sem emésztettük az ingyen leves fogyasztásától óvó, lelkipurítást, emésztési gondokat okozó erkölcsi leckét,

máris szembe kell néznünk egy újabbal. A válság összpárti olvasópróbájáról vagy talán rendelkezőpróbájáról kijövő politikus-színész pártja diktatórikus beidegződésének fájdmától, valamint leválthatatlansági gyötrelmeitől elcsigázott arccal annyit mondott: "nem lesznek tabuk". Ez annyit tesz, hogy szemétre hajítják a jóléti társadalomról írott, csupán választás megnyerésére alkalmas szöveggönyvet, és máris elővették a bal alsó harmadik fiókból a "Kegyetlen népnyúzás" című, a cenzor által háromszor visszadobott darabot. Ennek az alcíme: "Nem lesznek tabuk". A drámában, mint egykor a naturalista színházban, igazi vágóhídon valódi vér folyik majd a színpadon. Hullanak a nyugdíjasok, a fiatalok, a diplomások, a hazai kis- és középvállalkozók, a bérből és fizetésből élők. Az sem kizárt, hogy a híd alatt alvók fölül kihúzzák a hidat, a fogason alvóktól megvonják a fogast, a koldusok egészségügyi hozzájárulást, vagyonosodási adót, szolidaritási sápot fizetnek majd. A katarzis kilátása viszont mindenek ellenére nem esélytelen, mert a Nemzetközi Valutaalap által nyújtott mankóért áldozhatják fel magukat, nem okulva az argentin tragédiából, amelyben szintén az IMF volt a bukást előidéző koprodukciós partner.

Ebben a pillanatban nem ismeretesek a hitel kondíciói. Kettőt tudunk: ingyen leves, továbbá tabu nem lesz, ne is számítsen rá senki. Ebből kiolvasható, hogy az állami kiadások megint nem csökkennek, sőt, talán növekednek, vagyis ingyen leves, messze érdemeken, szükség-

leten felül, kiválasztott köröknek lesz, és őket a tabu, az érinthetetlenség joga is megilleti. Tehát a következő október 23-án az adófizetők pénzéből még több lesz a rács, még több a rendőr, és ezzel a hatalom mintegy elismeri, hogy oka lenne bocsánatot kérni, sőt oka lenne távozni. A bocsánat nem old meg semmit, hangsúlyozta tapasztalatok tökéletes hiányában a liberális párt frakcióvezetője. Bocsánatból nem lesz több nemzeti jövedelem, nem lesz munkahely stb. Mint láthatjuk, a frakcióvezető nem jár színházba, nem ismeri az áthallás fogalmát. Nem ismeri a brechti tételt, amely szerint a közönséget leváltani nem lehet, bár már sokan megpróbálták. A rendezőt, a színészt a színházban és a hatalomban egyaránt viszont, időnként le kell váltani. Liberális körökben talán még nem ismert, hogy a hibákat emberek hordozzák. Akkor is, ha ők vannak hatalmon. Egynéhányan legfőnt nép nélküli országról álmodoznak. A jelek szerint most már a nyugdíjasok sem kellenek, akikre pedig szükség volt eddig, mint a falat kenyérre.

A biztonságérzethez rácsok és rendőrök szükségeltetnek minél nagyobb számban. Ha ismerős volna legalább hírből az áthallás fogalma, akkor nem szorulna magyarázatra, hogy a bocsánatkérésre szólítók hada voltaképpen a pokolba kívánja a politikai osztályt, amely javarészt előidézője a mostani helyzetnek. Mivel nincsenek tabuk, természetesen a frakcióvezetőt is a pokolba kívánják, és akkor még finomak. Vigyázat, igaz, hogy Shakespeare szerint színház az egész

világ, azt viszont nem mondta, hogy nincs tétje a drámának. Igenis van tétje: a túlélés. Mint tudjuk ingyen leves és tabuk nélkül. Boldogan fizetünk, ha lesz miből. Ám azok is fizessenek, akiknek mindig van miből. Egy németországi bank menedzsereivel több százezer eurót fizettetnek vissza. Ha jól számolom, több százezer euró több száz-ezer leves, amelyet érdemtelenül, vagyis ingyen elfogyasztottak. Leves Urak, Tabu Elvtársak, Ingyen Elnökasszony, ne tessék bort inni és vizet prédikálni! Nagyon nem szép dolog.

Nemzeti csüccs

- Te voltál a nemzeti csúcson? - kérdezték egymást az emberek az elmúlt napokban keserű iróniával, amelyet minden keserűsége dacára értékelhetünk. Ha már a viccelő kedvünket is elveszítjük, akkor óriási a baj. Így - folytathatjuk a derűs lemondás tónusán - "csupán" igen nagy a baj. Na, meg mit keresett volna ott egy szürke egér, ahol a legokosabbak és főleg a leggazdagabbak, aztán volt kormánytagok, bukott pénzügyminiszterek ítélkeztek, hogy megint és megint újra a szegényektől, a legrászorultabbaktól kell elvenni. Az ország leggazdagabb embere például nagylelkűen lemondott az adócsökkentésről, amely lendületet adhatna a gazdaságnak, élén-

kíthetné a foglalkoztatást, azaz csökkentené a munkanélküliséget, valamint személy szerint gyarapíthatná az ő további, nyilván alaposan megérdemelt gazdagságát. Magától értődően egyetértett a bérbefagyasztással is, cégeiben tehát fügét mutathat a dolgozóknak emelés helyett. Nem valószínű, hogy előtte körbekérdezte volna a hazai kis- és középvállalkozókat, akik ezer sebből véreznek, noha lassan már nem lesz vérük. Ők ugyanis valószínűleg keresztezték volna a szándékát.

Évekkel ezelőtt talán még mentegetőztem volna, hogy nem vagyok gazdasági szakember, és elnézést kérek, ha belekotyogok a nagyok dolgába. Mára ez teljesen okafogottá vált. Ha a számos önjelölt, kinevezett és fizetett zseni, szakpolitikus stb. padlóra küldhette a magyar gazdaságot, akkor nyugodtan vázoljuk fel idelent a B-középből a saját konvergencia programunkat, költségvetési bombatervünket, kibontakozási akárminket. Az ország jelenlegi kilátástalan helyzetében, a csapnivaló magyar foci ismeretében bizony igaza van a szurkolói hadnak. Igaza van, ha mindenki leváltását követeli, ha szemüveg felírását javasolja a bírónak, igaza, ha nem jár ki a mérkőzésre, és lassan sima választópolgárként sem hajlandó részt venni a közéletben.

Ha már tényleg olyan nagy a baj, ahogy nemszeretem szóval a manipulátorok kommunikálják felénk, akkor egy-két alapvető dolgot minimum el lehetett volna várni. Közelítsünk a nagyvilág felől, hiszen a csapás a messzi Ameri-

kából érkezett hozzánk. Pár bank tönkre ment a tengerentúlon, mire az elnök elképzelhetetlen hétszáz milliárd dolláros banki konszolidációt javasolt természetesen az adófizetők pénzéből, miután az államnak csak az van, amivel megköpaszítja az alattvalókat. Javaslatát nagyon kedvesen fenyegetésbe burkolta, mondván, ha nem lesz megszavazva a bankok támogatása, akkor mindenki megissza levét. Végül az adófizetőkkel lenyelették a gombócot, miközben a felelősökről, pláne felelősségre vonásról szó sem esett, csak amikor már Európába is beköszönt a mesterségesen előidézett válság. Kabarétréfának is beillő ötlettel azt indítványozta valaki, a felelősök legalább kérjenek bocsánatot. Az ember elképzelte a bocsánatkérést, és a hasát fogta a röhögéstől, amibe persze a fájdalom könnyei is belevegyültek, mert negyvennyolcas, persze világmárkás csukával a lábunkra léptek.

"Tisztelt nagyvilág! Bocsánatot kérek, hogy spekulatív alaptermészetemmel nem bírhatván nyereségvágyból ekkora felfordulást okoztam a földtekén. Kérem, fogadják el őszinte megbánásomat, amelyről a gyóntatószékben is tanúbizonyságot akarok tenni, addig éljen a dédnagymamám. Nyugodjanak meg, a pénz igen jó helyen van, nálam, de néhány havernak is adtam belőle, mert együtt terveltük ki ezt az aljasságot." A dolog ismerős. Amikor a legnagyobb hazai bankcsőd előidézőjéből áldozattá avanzsált bankdirektor felelősségre vonása szóba került, a simogatásra érdemes talpat mindig találó riporter úgy érvelt,

hogy nem történt bűncselekmény, csupán jóhiszeműen úgy gondolta a direktor, ahogy, és mint kiderült, nem jól gondolta. Az apró tévedés 23 milliárd konszolidációs forintba került a magyar adófizetőknek a bankpánik okozta idegösszeroppanáson, infarktuson, sorbaálláson, álmatlan éjszakákon túl. Évek múlva aztán az igazgatót három milliós pénzbírsággal sújtották. Állítólag nem ült ki a főtérrre koldulni, hogy összekalapolja a büntetést. Ma már világosan látszik, ha bankbotrányról van szó, akkor a felelősség-, illetve a következmény-nélküliségben a nagyvilág boldogan osztozik akáclombos kicsi hazánkkal. Nem akármilyen megtiszteltetés ez minekünk. Milyen igaz, hogy ötszáz millió alatt mindig van tettes és szigorú ítélet, ötszáz millió felett sem egyik, sem a másik. Viszont van nemzeti csúcs gazdagokkal és felelőtlen felelősökkel.

A merőben protokolláris szeánsz ötletével a kisebbségi kormány nyilvánvalóan a felelősséget akarta annyi ezer darabra szétosztani, amennyi nincs is, ugyanakkor össznépi hozzájárulást kívánt kicsikarni előre bejelentett megszorítási csomagjához, kijelölve az egyetlen utat, amelyen haladnia kell boldognak, boldogtalannak. Mivel ez hajszára így volt, már önmagában megkérdőjeleződött a rendezvény létjogosultsága. Persze az összeölelkezős, népfrontos hangulat azért érezhető volt, két-három nyugdíjasban biztos sikerült nosztalgiát ébresztetni, amelyet aztán már csak szerte kellett foszlatni, ami menetrendszerűen meg is történt. Megtörtént, hiszen jó előre eltökél-

tetett, hogy megint azoktól kell elvenni, azoktól kell áldozatot követelni, akik ugyan már alig-alig, de még élnek, és boldogok, ha a gazdagok megkímélése, a bankok megsegítése érdekében határtalan áldozatot hozhatnak. Egy jóval szimpatikusabb és igazságosabb dramaturgia szerint több valami kimaradt erről a szerencsétlen álnemzeti csúcsról. Micsoda szédületes húzás lett volna, ha mondjuk bejelentéssel kezdődik.

"Tisztelt nemzeti csüccs, akarom mondani csúcs, drága magyar testvérek! Ebben a delikát helyzetben, amelybe az ország az irányítói hibájából került, ildomosnak tartjuk, hogy jó példával elől járva kellő önmérsékletet tanúsítsunk. A tanúsítás jegyében először is majdnem két évtized múltán komolyan vesszük a parlamenti létszám unos-untig hangoztatott csökkentési tervét. "Merjünk kicsik lenni" jelszóval holnaptól kétszáz fős lesz a magyar parlament. Önök az eddig elért eredmények alapján, még ezt is joggal vélhetik soknak, nem szeretnénk azonban, ha a nagyvilág ellesné a módszerünket, és nemzetek sora tenné emígy boldoggá a népeket. A parlamenti létszám csökkentésével párhuzamosan, felülvizsgáljuk az önkormányzati szervezetet is a fokozatos leépítés nem titkolt szándékával, továbbá minisztériumokat szüntetünk meg, vonunk össze a hatékonyságra való törekvés jegyében. Ne csak dumáljunk az állami kiadások visszaszorításáról, hanem lépünk a tettek mezejére. Mivel a nemzeti csúcs minden módos résztvevője hozhatott magával készpénzt, a bejáratnál elhelyezett malacpersely-

be kérjük a nagylelkűen felajánlott adományokat dobni. Ungarikumként kívánjuk bevezetni, hogy a nálunk magukat igen jól érző multinacionális cégek az eddigi nyereséghányadnak csupán a felét vihetik ki az országból ezentúl, valamint csökkentjük a nekik juttatott pazarló támogatásokat. Aki ezért megsértődik, és távozni óhajt, annak jó szívvel ajánljuk befektetési célként Etiópiát, Irakot, Afganisztánt stb."

Ezekből a sorokból persze ömlik a populizmus, a népnek mindenáron kedvezés. Egy politikus be is ijedt, hogy netán kedvező fordulat áll be az ország helyzetében, a választópolgárok életében. Sietve kijelentette, reméli nem lesz több nemzeti csúcs. Indokolt az óvatosság, ugyanis hova lennénk, ha az ország vezetői, a leggazdagabb magyar pontosan úgy gondolnák, ahogy az mindenkinek jó, nem csak a "brüsszeli rókának", amely a "hasznot magánosította", a "terheket társadalmasította", hogy kedvenc kürtőkalapos kényszerköltőmet idézzem, nem csak a bankoknak, a multiknak, a globalizálóknak, a nemzetietlen, részvétlen magyar kormányoknak, hanem mindenkinek: neki, neked, nekem, mindenkinek. A nemzeti csúcs pár nappal megelőzte az ötvenhatos forradalom évfordulóját, október 23-at. Nem lehetett véletlen. Ezen a napon emlékszünk a többi között a nemzeti fejbeverés, a nemzeti csüccs, azaz bedutyizás két évvel ezelőtti dicstelen eseményeire is. Mit hoz a jövő, nem tudhatjuk. Az akadémia volt elnöke, a csúcs levezető elnöke ugyancsak népfrontos lelkesedéssel úgy

foglalta össze, hogy talán vízgereblyezés történt, de nem baj, ha a szennyet, az uszadékfát eltakarítják. A képnél maradva, Magyarországon az a baj, hogy maga a víz posványos, iszapos, ihatatlan. Cserére szorul. "A foltot nem lehet kivenni az anyag maradandó károsodása nélkül" - volt sok évvel ezelőtt egy nagy botrányt okozó győri színházi bemutató burkoltan szókimondó jelszava a Hrabal-darabot ajánló műsorfüzetben. Anyag vagy víz, édes mindegy. Cserére szorul, ez a lényeg. Nemzeti csúcs után nemzeti csere. Továbbá fizessenek azok, akik a fizettetésben óriási gyakorlatra tettek szert. Önmérsékletben, önfeláldozásban, tisztességben kevésbé. Ismerjék meg ezeket a fogalmakat közelebbről. Információért forduljanak a kisemberhez. Szívesen elmeséli az életét, kivált ha meghallgatásra talál, ahogy eddig nem.

Szétlopják erdeinket

Mondanám, nem érdemes lakóhelyünktől százhatvan kilométerre erdőt örökölni, de semmi értelme. Az örökség a nyakunkba szakad, többnyire szomorú esemény következményeként, aztán keletkezik egy gond, amelyben az öröm és a gond egyaránt fellelhető változatos keverési arányban. Időnként ez, időnként az a több. Eb-

ben a mai elfajzott világban mintha inkább nyűg lenne az ilyesmi, és ez nem véletlen. Nagy baj a "nincs", de a "van" sem feltétlen boldogság. Ott, ahol a magántulajdon szinte teljes mértékben védtelen, az igazságszolgáltatás pedig sokszor érezhetjük úgy, szinte bűnpártoló, hamar válik keserű pirulává a legbecsesebb ajándék. Z.-vel a minap késő este találkoztam. Az Alföldről érkezett, ahol otthonától százhatvan kilométer távolságra erdőt örökölt. Hirtelen jött annak idején az örökség, hirtelen a mostani utazás. Pénzbüntetésről kapott értesítést, erdejében ugyanis engedély nélkül kivágták a fát. Mivel Magyarországon vagyunk, ahol a másét inkább ellopják, mint nem, ha már választani lehet, másrészt a magas hivatal diktatórikus beidegződésből, és tehetetlenségből a tulajdonost fogja kapásból gyanúba, sőt azonnal kiszabja a bírságot, Z. váltott lovakkal a helyszínre utazott. Ott aztán kiderült, hogy záros határidőn belül az ellopott faállományt is pótolnia kell, azaz a saját költségén erdőt kell telepítenie.

Szomorú csattanó, manapság tulajdonképpen nem is csattanó, hogy a fát nem ő vágta ki, hanem valaki ismeretlen. Ő sietve megjegyzi, nehogy azt higgyem, roma volt a tettes, mire annyit mondtam, egyáltalán nem hiszem. És elmeséltem egy történetet a falusi plébánosról, aki hamar szálla lett a helybeliek szemében, mert a vasárnapi prédikációban kimutatott a hívekre, és kemény hangon így szólt: "ne lopjatok!" A faluban romák nem élnek, viszont a közeli erdőből viszik a

vadat, a fát, egyáltalán mindent, ami mozdítható, használható. Amint hallom, ebben a faluban zajlik vasárnaponként a legfurcsább istentisztelet, a hívek és a pap úgy összevesztek, hogy nincs prédikáció. A hatóság tehetetlen, mert az állam tehetetlen, ami egyáltalán nem új valami. Már a múlt század, vagyis a huszadik elején gyakran hozták példának a tizenkilencediket, amikor is szabályozták az erkölcsöt, és szabad volt a munka világa, aztán bekövetkezett a fordulat: az állam, amely a saját létezését, azaz az érdeket helyezte előtérbe, szabályozta a munkát és liberalizálta az erkölcsöt. Az utóbbi következményeként elszabadult a pokol, leginkább pedig az alvilág. Egyre több kívánnivalót hagy magára a bűnüldözés, gyengék a törvények, enyhék az ítéletek. Az állam ellenkezője lett annak, mint aminek lennie kellene. Ahelyett, hogy fegyelmet teremtene, rombol, ahelyett, hogy elnyomná a rosszat, mintegy védelmezi azt. Az állampolgár kétségbe vonja az erejét, pedig van ereje az államnak, csak éppen nem arra használja, amire kellene. Úgy van, hogy olykor a gyengeséghez is rengeteg erő szükségeltetik, akár a hülyeséghez tengernyi ész. Ha már a demokrácia alapja a magántulajdon, akkor ennek a biztonságát szavatolnia kellene az államnak mindenkivel szemben, aki beletapos a máséba. Csak-hogy az egészséges társadalom alapja a tiszta erkölcs, egyáltalán az erkölcs, amely ma rozogább lábakon áll, mint valaha. A szabadság szélsőséges megnyilvánulásaiába ütközünk úton-útfélen, ame-

lyek óhatatlanul sértik mások szabadságát. Az erdők szétlopása ennek a demonstrációs példája.

A sztorizás szintjén gyakran szóba kerül Amerika, ahol a szabad fegyverviselés lehetőségével élve, a magántulajdon szentsége, sérthetetlen-sége jegyében ki-ki ártalmatlanná teheti a birtokára behatoló tolvajt, és nem esik bántódása. Nem hangozhat el a faji diszkrimináció vádja, nem lesz tettes és károsult álszent békítőshowk szereplője. Nem tűzhetik politikai pártok zászlajukra a tolvaj védelmét, mert megnézhetnék magukat, ha előbb nem, a legközelebbi választáson. A szélsőséges liberalizmus a tengeren túl is rengeteg kárt okoz, még az igazságszolgáltatásban is, kivétel azonban a tulajdon védelme. Nálunk a mindent és mindenkit birtokolni, fegyelmezni, kordában tartani akaró, a moralitással igen csak hadilábon álló, rossz példák sorozatát mutató állam hál' Istennek nem ad fegyvert a polgárok kezébe, hogy megvédjék magukat és a tulajdonukat, csupán magukra hagyja őket. Aztán ha elgörbül valami, jön a nemkívánatos önbíráskodás, az utólagos kalapálás a rossz törvény, a gyenge igazságszolgáltatás és a kotnyeles média segédletével. Amikor nagy ritkán belátja az állam, hogy a törvénnyel baj van, újabb és újabb törvények születnek a komolyan soha nem vett szigorítás jegyében, amitől semmi nem változik, mert hibázik, hiányzik az erkölcsös alapállás, a természetes és eredeti jóban való feltétlen bizalom. Önmagában a sokat hivatkozott józan paraszti ész eligazíthatna még bonyolultnak látszó kérdésekben is, ehhez

azonban komolyan kellene venni a legelső törvényt, vagyis a nép üdvét, ahogy a latin mondja.

Abnormális dolog, hogy a fenti történet halatán, az embert majdnem boldogság tölti el, mert nincs erdeje vagy egyéb néven nevezendő vagyona, amit károsodás érhetne idegen kéztől, és mintha ez önmagában nem volna elég, még bíróság, hivatali kellemetlenség is származnék belőle. Azt mondom ne is legyen vagyon, ha örökség útján lehetne hozzájutni. De más módon, mondjuk vásárlással hozzájutva örömet, jó érzést okozhatna, ám nem okoz, mert ki van téve a mai Magyarországon minden rossznak, ami elképzelhető, leginkább a tolvaj ösztönnek. A tulajdonos nem védheti meg, mert vét a törvény ellen, Az állam, aki megvédhetné, nem védi meg, és ezzel megszegi az alapvető kötelezettségét. A tolvaj pedig, aki kétség kívül a legsúlyosabb vétséget követi el, biztos számíthat a bűnpártoló igazságszolgáltatásra, amely természetesen minden, csak nem igazságszolgáltatás. Tettes és károsult között nem lehet egyenlőségjelet tenni, főleg nem az úgynevezett jogállamban, amelyre a különböző fórumok oly előszeretettel hivatkoznak. Ha már hivatkoznak, akár komolyan is gondolhatnák. Semmilyen humanum, liberalizmus jegyében nem hagyható, hogy szétlopják érdeinket. A bűnözést csak erkölcsstelen társadalom tekintheti megbocsáthatónak, kvázi megélhetésinek. Hosszú távon az össznépi jólét megteremtése a járható út. Ha már így van, ezen kellene közlekednie a felelős és főleg tiszta kezű államnak mindenki érdekében.

"Grinpic" a fedélzeten

Elsőre blöffizűnek gondoltam a győri könyvszalón Umberto Econak tulajdonított mottóját: "A könyvnek az a jó, ha olvassák." Igen, nyáron meg meleg van és télen hideg, reggel felkelek, este lefekszem stb. Nem nevesítjük Shakespeare-t, Móricz Zsigmonddal, Beckettal az ilyesmit, mert napi közlések, de közhelyként, hézagöltőként mondhatja bárki minden időben. Akkor sem nevesítjük hírességekkel az ilyesmit, ha a klímaváltozás mára relativizált mindent. Egyszer majd talán a fordítottjával kell meglepni a világot: "nyáron hideg van, télen meleg van". Na, és akkor mi van? Az égvilágon semmi. Ha már mottó, esetleg valami eredetibbet is lehetett volna találni. Aztán a háromnapos könyvszalón vége felé a blöffel kapcsolatos gyanúmat tökéletesen szertefoszlatta valami, amit leginkább gondolkodásnak célszerű hívni. Mert miről is van szó?

Nem állíthatjuk, hogy olvasócentrikus világban élünk, azt viszont igen, hogy emberközpontúban, ahol a dolgokat, hogyan is másként, merőben humán aspektusból nézzük, lett légyen szó szerelemről, pénzről, háborúról, autózásról, kereskedelemről, színházról, moziról, könyvről, művészetről bármiről. Ez így természetes. És ha óhatatlanul ezerszeres ismétlésbe bocsátkozva feltesszük a kérdést, mi a jó az olvasónak?, hogy

majd a válaszból közhelyizű vásári mottót kreáljunk, a bőség zavarába jövünk. Számptalan felelet elképzelhető. A bőséget érzékeltetve, az olvasónak jó, ha megszületik, már úgy, ahogy minden ember megszületik. Jó az olvasónak továbbá, ha elsajátítja az írás, az olvasás tudományát, ha rákapatják bikacsökkal, tölcserrel, karikás ostorral, méz-zel, cukorkával, pedagógiai, szülői leleménnyel, türelemmel, előmeneteli célok kitűzésével az olvasásra, vagyis ha valamiképpen motiválják. Nem árt, ha életre szóló fertőzést kap, könyvmollyá érik, ha úton-útfélen impulzusok érik. Nem haszontalan, ha ősei házi könyvtárát elérverezés, itatra, nőre, drogra pocskolás helyett a korszellemnek, saját igénynek, igényességnek megfelelően gyarapítja, és ha az így felgyűlt anyagot időről-időre lapozza, forgatja, tanulmányozza, kijegyzeteli stb. Ha netán piromániás, gyufát ne tartson a lakásban, könyvtár közelében, térjen át a hideg kosztra. Az ismert esztétát egyszer azzal a hírrel leptem meg, hogy bizonyos hírlapíró már alig fér a lakásába, a könyvek teljesen kiszorítják. "Mit ér vele, ha nem olvassa a könyveit?" - kérdezett vissza. A nyomdafestéket nem tűró, bevezető indulatszót kihagytam az idézetből. A tapintat mögött is ott a litografált bábel, a fölösleges vagy szükség-civilizációs minimum.

Jó az olvasónak továbbá, ha fenyegetettség, napi megélhetési gondok, sötét börtöncella, krónikus időhiány stb. nem fenyegetik. A betegséget szándékosan nem soroltam ide, mert miközben az ágyat nyomta, nem egy, nem is két

ember vált olvasóvá, sőt íróvá. Margaret Mitchell, az *Elfújta a szél* halhatatlan szerzője lábtöréses kényszerpihenőnek köszönheti a világsikert, valamint egy véletlennek, hogy valaki a kéziratot megtalálta a padláson egy ládában. Nyilván nem minden lábtörésből lesz világsiker. Ha már itt tartunk, az íróvá válás folyamata összetettebb, kiszámíthatatlanabb valami. Mire is gondolhatott Umberto Eco, hogy talán ünnepi alkalomból, talán nem, leírta a közhelygyanús gondolatot? Nekem olybá tűnik - mint mondtam, bizonyos idő elteltével -, hogy igazságot szolgáltatott. Amolyan hivatásos környezet-, jobban mondva érdekvédőként ráirányította a figyelmet a könyvre, arra konkrétan, mi a jó a könyvnek. Kézenfekvő, nemde? A könyv ügyvédjeként, "grinpicként" kopernikuszi fordulatot hajtott végre. Az ember mindig arról szónokol, mi a jó, mi a rossz neki, mi volna jobb és még jobb. Minden erről szól. A könyvek kritikáján túl nemrég kitört a gyalázat. A francia, Pierre Bayard közzétette művét az olvasás fölöslegességéről. Hogyan beszéljünk olyan könyvekről, amelyeket nem olvastunk? Érvelése során irodalmi támaszt is szépen talált. "Soha nem olvasok olyan könyvet, amelyikről kritikát kell írnom" - állította Oscar Wilde.

Pontosan ide illik Umberto Eco citált mondata: "A könyvnek az a jó, ha olvassák." Magától értődik. Magától értődik? Ó, mennyi mindennek kell történnie, mire a könyv felléphet elolvastatásának igényével! Az egyszerűség kedvéért induljunk ki abból, a könyv viszontagságokon keresz-

tül megszületett, és ebbe nem halt bele az író. Nagyon jó, mert a képnél maradva, így remény van arra, hogy a könyvnek lesznek testvérei, lesz szerteágazó rokonsága. Egy mű létrejötte, keletkezése mögött bonyolult feltételrendszer teljesülését képzelhetjük el, teli "ha"- "akkor" fordulatokkal. Ha ez és ez megvan, akkor így és így... Végre kikerült az opus a nyomdából. Megkezdheti dalalittas hódító körútját az iránta érdeklődők birodalmában? Dehogy! Újabb feltételrendszer szövevényes hálójába kerül önként és dalolva. Létezésének egyetlen értelme, elfogadható indoka ugyanis az, ha olvassák. Bármilyen hihetetlen, a könyv választja meg az olvasóit, és nem fordítva. Elvileg mindenkire szól demokráciát színlelve, de igazán csak azokhoz jut el, akiket tematikájánál, nivójánál, időszerűségénél fogva eleve kiszemelt. És ha a felsoroltakhoz eljut, akkor neki jó, akkor a mű boldog. Könyv és olvasó egymásratalálása intim valami, nem minden esetben, és nem is rögtön következik be. Többnyire titokban marad, ha a kapcsolat létrejött, az is, ha nem. Ha nem, a könyv akkor is újabb olvasó után nézhet, ha igen, akkor is tovább kutakodik olvasók után. Ugye, milyen érdekes ez? A könyv amolyan liberális szingli, csapong jobbra, balra. Utcakönyvről az utcán után szabadon csak azért nem beszélhetünk, mert nem utcán néz az áldozatai után, hanem többnyire zárt terekben, üzletekben, könyvtárakban, az utóbbiakból a háziakat is beleértve.

A győri könyvszalonnán mottója kizárásos alapon azt is sugallja, mi nem jó a könyvnek. Az nem jó neki, ha nem olvassák. Akkor a polcon porosodik, szomorkodik, ha tematikailag időbeli aktualitással bír, könnyen elavul, amitől egyenesen sírva fakad. Eredendően minden mű az olvasás igényével jelenik meg a piacon, ám vannak egyfelől a szerencsések, másfelől a szerencsétlenek. A kiválasztódásban igen sok az esetlegesség, továbbá az igazságtalanság. De nehogy igazságot próbáljunk tenni, bízzuk inkább az egészet a tudatossággal befolyásolt véletlenre. Szerencse és szerencsétlenség kategóriái olykor felcserélődnek, és akkor az olvasó persze csak áll, mint bálám számára, nem érti, mi történt. Mintha érteni kellene mindent. "Legjobbak az üres oldalaim, mert azokra még lehet írni" - írta egy furfangos szerző igen erős öniróniával. Ami igaz, az igaz. Az üres oldalak még a megtelezés reményével kecsegtetnek, a szövegesek viszont már semmivel. Csak a célt látják, hogy olvassák őket. Nem jó, ha olvasó hiányában porosodnak, molyosodnak. Ha már moly, inkább könyvmoly szálljon rájuk. Nem jó az sem, ha felvágatlanul antikváriushoz kerülnek, ahol a felvágatlanságuk ébreszt gyanút és további érdektelenséget. Nem jó a könyvnek, ha szalonnát csomagolnak bele, bár sugallhat egy olyan merész gondolatot, hogy rá is olyan szükség van, mint a falat kenyérre, mint egy katona kolozsvári szalonnára. Rossz a könyvnek, ha a vádlottak padjára kerül rágalmozási per keretében mondjuk. Ő aztán igazán nem tehet semmiről. Megjelent, elol-

vasták, sajnos az is, akinek nem kellett volna, mert sértette az érdekeit, és az igazságszolgáltatáshoz fordult.

Visszavonták a könyvet, bár hangsúlyozom, nem tehet semmiről. A kimondott igazságot, igazágtalanságot már nem lehet visszanyelni. Lásd, Galilei! Előbb kellett volna felébredni, és azt mondani, nem jó, ha ez így, ebben a formában stb., vigyázzunk, még baj lehet belőle. A puding próbája az olvasás, a könyv próbája az evés! Az evésnek és az olvasásnak igen sok köze van egymáshoz. Mind a kettő jóllakottságot eredményezhet. Az egyik szellemi, a másik élettani értelemben. Ám az olvasás nem eshet jól éhesen, a jóllakottság pediglen szellemi eltunyuláshoz vezethet, ha nem vigyázzunk. A könyvszalón napjain nem csak Umberto Eco keltett feltűnést a vásári mottóval, hanem egy kisportolt külsejű fiatalember is. "Nézd, tudod, mit cipel?" - mutatott rá valaki. "A háború és béke két vaskos kötetét." A könyvnek az a jó, ha meg tudják venni. A könyvnek az a jó, ha cipelik, ha hazaviszik akár ajándékba, akár saját célra. Persze akkor is ajándék. A befektetés valamiképpen megtérül. Vigasztaló gondolat a mai világban, ahol sok a baj a befektetésekkel. Talán inkább olvasni kellene, és okulni, hogyan tehetjük magunkat és környezetünket boldogabbá. "A világmindenséget a szeretet tartja egybe" - mondta egy íróvendég, mellesleg muzsikus, humorista és nem utolsósorban filozófus a szalón jeles napjainak egyikén. Körülötte a könyvek és az olvasók sűrűn bólogattak.

A versárus

Éppen helyet foglaltam egy kupében a szombathelyi vonaton, amikor váratlanul felbukkant előttem egy bubisapkás, átlagos külsejű fickó, és felkínálta vételre a költeményeit. Pillanatra meglepődtem, ekkor megnyugtattott, ne féljek, ő csak egy szegény költő. Jól tette, hogy alkalmazta a "szegény" jelzőt, mert még a végén gazdagnak hittem volna, arra kérve, adjon kölcsön elsejéig pár szonettet, akár uzsorára. Pár epigrammával megtoldom az adósságot, aztán rendben vagyunk. Egyébként nem féltem. Annál inkább sem, mert rémlett, hogy már találkoztunk. Akkor is Szombathelyen és a vonaton. Nem tudom, miből gondolja valaki, hogy az utasnak éppen versre van szüksége, és nem szendvicsre, üdítőre vagy talán bulvárlapra. Hogy verstől jóllakott, felfrissült-e már valaki, azt igazán költő tudhatja, ámbár olvasót is meg lehet kérdezni. Az előző találkozást szomorú eseményhez köthetem, a muzsikus Illés Lajos halálához, akiről váltottunk a költővel pár szót.

A szombathelyi versárus más emléket is felidézett bennem, mégpedig egy másik versárusét, akit annak idején cédulaköltőnek neveztem, mert hogy az is volt. A bécsi korszón találkoztam vele párszor. Beszélgettünk is. Helmuth Seethalernek hívták. Kis cédulákra írott verseit

tűzte a fákra, a bécsi metró falára. Pár éve német magazinban olvashattam róla. Harminc esztendei munkásság után letette a tollat. A lapnak elmondta, hogy a távközlési törvény megszegéséért - verseket faxolt mindenfelé - háromezer ötszáz euróra büntették, hogy ezernégyszáz ötvenszer feljelentették, és hogy az emberek elvesztették a cédulákkal a kapcsolatot. Tizenkétezer költeményt írt cédulákra, ötmilliószor másolta őket. A tizenkétezerből ezret tart jónak, sikeresnek. Azóta sem tudom, hogyan teheti le a költő a tollat. Talán nem tudott mást eldalolni, mint "saját fájdalmat, s örömet", ezért a "szent fát" félretette. Seethaler nem mondta, hogy szegény költő. Akinek volt ismerete a valóságról, volt fantáziája, könnyen kitalálhatta, hogy nem palota lakója. Jobban áll neki a kopottság, az ágról szakadtság és talán még a feljelentés is. Persze nyugtalanítja a fantáziát, mihez fog egy költő, aki hétfőről keddre, estéről reggelre csak úgy leteszi a tollat. Elmegy banki alkalmazottnak? Brrr...

Nem vettem verset a szombathelyi költőtől, ahogy Seethaler néhány céduláját őrzöm valahol. Emlékezetem szerint nem adtam értük pénzt, mintha ő nem is kért volna. Nem vettem verset, de éppen az utazás napján szerényen gyakoroltam a jótékonyságot, a felebaráti szeretetet. A cukrászdában, ahol kávéztam, fizettem szelet dobostortát egy öreg bácsinak, aki "még nem kapta meg a nyugdíját", de megéhezett. A mai világban éjjel-nappal adakozhatnál, jótékonycodhatnál, ameddig a takaró ér, észre sem véve, hogy magad

is rászorulnál erre-arra. Ha véletlenül más a sorrend, azaz előbb találkozom a költővel, utóbb a bácsival, akkor az utóbbi hoppon marad valószínűleg, és a versárus néhány forinttal gazdagabb.

Kétszeresen rosszkor szólított hát meg a vonaton. Lényegileg azért, mert éppen hadilábon állok a betűvel. Félretettem, félbehagytam egy könyvet, és azt mondtam, most egy ideig nem olvasok. Majd meglátom, mire jó ez az egész. Persze a könyvmolyokra jellemző következetességgel Vörösmarty segítségével fogalmaztam meg kétségemet: vajon a könyvek által ment-e a világ elébb? Hajlamos vagyok rávágni, egy tapodtat sem. A nem is tudom, milyen sorsra érdemes világ, most, éppen most állítja nyomorúságos járgányát arra az egyetlen, sehova nem vezető sínre, hogy tudományból elég annyi, amennyi rossz termés esetén egy cseresznyéni dió héjában elfér. Itt vannak a gépek, hurrá!, itt az internet, hurrá! Egyetlen távirányítóval, agyatlan üres fejjel eligazgatjuk a mindenséget. Hogy a fenébe ne! Ha felrobbantható a föld maroknyi porral, ha összes kultúránk, érdeklődésünk elfér egy nyamvadt kereskedelmi tévécsatorna görényszagú showjában, ha milliomos, milliárdos lehetsz iskola, színház, koncert könyv nélkül, ha a bolognai rendszer szerint tizenöt évig is járhatsz egyetemre, mire az írástudók analfabétizmusához szükséges kreditpontokat összegyűjtöd, akkor felesleges itt fáradozni, könyvet forgatni, tanulni, megbukni, majd újra megbukni. Megmondta a Szentgyörgyi professzor, nem kell annyi tudományt hor-

dozni a dinnye fejedben, ott vannak a könyvek a polcon, leemeled őket, minden bennük van. A professzor csak sejtett valamit.

Van egy kis fölösleges tudományod? Több, mint amennyivel luxusautód kormányát elforgatod? Csomagold be gondosan, és próbáld meg elcserélni egy fémtolvaj legfrissebb zsákmányával. A rezet, a bronzot eladhatod, a tudományoddal pedig megmondta a Löwy báró, mit tehetsz. Na, azért nem kell elkeseredni, hiszen a könyvet csupán félretetted, szerencsére nem hajítottad a szemétkbe. Ha mégis úgy gondolod, hogy jó valamire, szégyenkezés nélkül, nyugodtan folytasd. És ha még mindig úgy gondolod, hogy könyvek nélkül sanyarú lenne az életed, akkor olvass, művelődj! Ne törődj a világgal! Az hol előre megy, hol hátra, hol hátra, hátra... Fő, hogy mindig képesek legyünk az ellenkezőjét állítani. Felfogtad, hogy a harmadik évezredben a szombathelyi vonaton elibéd áll egy költő, és verset akar eladni? Igaz is, a költő tudhat valamit. Ezen az égtájon mindig is tudtak valami olyant a költők, amit más nem. Ezt a valamit nem találhatod meg az interneten szörfözve. Ez a valami olyan, mint a repülő tibeti szerzetesek tudománya. Olyan mint azoké, akik vizes ruhában kiülnek az ötezer méter magas havasok csúcsára, és nemhogy nem fáznak, ellenkezőleg: energiájukkal átmelegítik, megszáritják a nedves ruhát. Napokig gyalognak étlen-szomjan fáradhatatlanul. Hogyan tettek szert az ilyen képességekre, könyvek, ismeretek által vagy azok nélkül? Ez az igazi rejtély.

A guruló mozigépész

Ismeri Ön a Rolling Stones, azaz a Guruló Kövek Guruló mozigépész című számát? Ha nem, ne keseredjen el, mert ilyen számuk nem létezik Jaggeréknek. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a jövőben nem lehet. Ami viszont e sorok íróját illeti, egy bizonyos vasárnap óta azon töröm a fejem, merre gurul a mozigépész, aki miatt lemaradtam Martin Scorsese várva várt Rolling Stones-filmjéről, a Shine a Light-ról. A filmet jó előre kinéztem magamnak a műsorból. Mit kinéztem, leginkább a külföldi sajtóban nyomon követtem a film készítését az "első kapavágástól" a "szalagátvágásig", amikor is emlékezetem szerint a Berlinalen felvonult a négy Stones, ötödikként pedig Scorsese, az alkotó. Böngészés közben szinte hallottam a rock and roll dübörgését. Bemelegítésül megnéztem a banda londoni koncertfilmjét az egyik tévécsatornán, és várakoztam.

Végre eljött a nap. Félretettem minden bokros teendőt, eltakarítottam az útból a konkurens sztárokat. Azok csak néztek, mi ez a nagy rendcsinálás. Nem voltak hozzászokva. Ilyent még nem látott a Queen, a Beatles, a Who, a Led Zep-

pelin, a Pink Floyd és a többi. Hazafi lévén szív-fájdalommal tettem ugyanezt a magyar rockerekkel, kivételt téve a Királlyal, Zámbó Jimmyvel, megigérve, amint lemegy a Stones-lázam, kikelve a szenvedélybeteg-ágyból az első utam hozzájuk vezet, meglengetem a trikolort, és azt mondom, - gondoljon mindenki, amit akar, nem érdekel - hajrá magyarok. A műsort háromszor megnéztem, hogy biztosra mehessek. A mozi előtti napon jó messzire elutaztam, út közben azon meditáltam, minek utaztam el, majd azon, miért ne tettem volna. Javamra vált a levegőváltozás. Megtaláltak az idegen ízek, szagok, az elektromos gitár alakú felhők, a vonatkerekek dobpergése, és a teli torokból üvöltő szelek, amelyekből, hé angyalok, I can't get now, nem kaphatok eleget. Visszafelé szándékosan eltévedtem. Magam sem tudom, hogyan lehet szándékosan eltévedni, mindenestre ismeretlen tájakon száguldoztam az autóval. Balra rockzenészek szeretetéből rendbehozott falusi templom, jobbra kukoricás, mögöttem az út szürke szalagja. Egy Stones-rajongó előttem jelzés nélkül hirtelen lekanyarodott, százzal majdnem beledurrantam. Csikorgott, sívított a fék, minden kerék másfele indult, nem ijedtem meg, mert tudtam, ez a rock and roll. Sötétedéskor értem haza. Jöhet a Shine a Light.

Nem jött. Még egyet aludni kellett. Másnap viszonylag normálisan ébredtem. Attól eltekintve, hogy a hazai hírek a vérnyomásomat kissé megemelték. Délután háromkor némi pénzt szorongatva elindultam a mozi irányába. Élénk forga-

lomra számítottam a Stones miatt. Útlezárásokra számítottam. Nem akartam hinni a szememnek, nyoma sem volt az ilyenkor elvárható lelkesedésnek, a rockerek elszánt gyülekezésének. Mi az, ezeknek fogalmuk sincs, milyen világesemény zajlik a városban? Helyükbe jön a Stones, meg-rázza sörényét és összes fülbevalóját, fityegőjét Keith, legyalogol hatszáz kilométert Mick, hordozható kiskályhán hagyja melegedő vacsoráját Ron, és ezek itt alszanak? Scorsese kihúzta magát, amennyire a termete engedte. Persze a nemlétező rajongókat mindez nem érdekelte. A csend gyanús volt, igen gyanús. Nyitás előtt a mozi fa ablaktáblái még csukva. Szokatlan ál-mosság lebegett a tetők felett. Persze mert a tetők alatt nem lebeghetett. A nyitás azért nagy nehezen megtörtént. Egy szem kisasszony uralta a terepet. Informátor, büfés, pénztáros, jegyellenőr, biztonsági őr lehetett egy személyben. Kissé ag-gasztott, hogy egyedül vagyok, de arra gondoltam, a Stones repedésig kitölti majd az ürességet, azaz nem lesz semmi baj.

A pénztáros, jegyellenőr, büfés, informátor hölgy érezhette, némi vigaszra szorulok. Öt perc volt a hivatalos négyórai kezdésig. Egyelőre egyedül voltam mint közönség. Nem különösen izga-tott. Régi tapasztalat, hogy a magyarok mindig elkésnek. Koncetról, friss kenyérről, boldogság-ról, egyremegy. A gépész mindjárt megérkezik, hallottam a hírt. Addig méltóztassak nyugodtan lemenni a pincébe, nem szénért, nem azért, hogy felhozzak egy palack bort, és azt benyakaljam,

hanem mert a vetítőterem a pincébe szorult. Az egyedülletet mégsem értettem. Csupán én értesültem volna arról, hogy délután négy órakor a banda a húrokba csap, és gurulnak a kövek százhuszonkét percig szakadatlanul? Ha belegondolok, gyanús volt, hogy idejövet a buszsofőr lakodalmas rockot hallgatott, a többi utas meg szunyókált. Így abban sem reménykedhettem, hogy kihívó magatartása, rettenetes ízlése miatt valaki felképele a sofőrt. Az ilyen dolgok sajnos utólag tudatosodnak, amikor már bekövetkezett a baj. Ha felfogom őket figyelmeztető előjelnek, akkor talán elkerülhetem a tragédiát. Mert tragédia történt. A mozigépész ígéret, bejelentés dacára sem érkezett meg. Telefonon sem tudták utolérni. Persze ha meghalt, ami az egyetlen elfogadható mentség, ha valaki a rock and rollal kapcsolatos kötelezettségét végzetesen elhanyagolja, akkor érthető, nincs mit tenni. Na, azért meg ne haljon. Ekkor már azt kívántam a ló túlsó oldalán, hogy minél kisebb legyen a baj, amely megfosztott az élménytől.

Kiderült, a mozigépész vidéki. Olyan húsz uszkve hatezer kilométerre lakik a munkahelyétől, amelyet notóriusan elhanyagol. Ha gyalog indult el, soha nem érkezik meg. Ha el sem indult, még kevesebb a remény, hogy én ebben az évszázadban Rolling Stonest látok. Csodák csodája az informátor, büfés etcetera kisasszony vagy valaki más mégis utolérte. Ha igazat hazudnak ők valamennyien, a munkát aznapra átadta valaki másnak, akinek viszont valami lakattal volt baja.

Ha lakatot nyelt netán, elég a baja. Nem törődhet azzal, hogy valaki őrült filmet akar nézni, amikor ő éppen cikákol a lakattól. Szó nélkül hagyni azért elég nehéz az ilyen világtragédiát, ezért ingyen és bérmentve azt a tanácsot adtam a mozinak, hogy már csak figyelmességből is tájékoztathatná számomra ismeretlen munkatársát, a gépészt, nem köteles többé befáradni a munkahegyére, ha már annyira nem akar. Egyet füttyentünk, és ezerötszáz mozigépész zajong az utcán, arra várva, hogy ő lesz majd a kiválasztott, aki pontosan tudja, mitől gépész a gépész, noha a rock and rollt talán a háta közepére sem kívánja. Visszakértem a jegy árát, és nem ígértem semmit. Azt viszont megtartom. Ha netán felhívnának, hogy személyesen akar velem tárgyalni és sajnálkozását kifejezni Mick Jagger a malőr miatt, kicsit kéretem majd magam. Addig nem állok kötélnék, amíg a mozigépész becses családja megnyugtatására és részben az én lelki békém érdekében elő nem kerül, és mond a munkabeszüntetésre elfogadható verziót. Igen csodálkoznék, ha sikerülne neki, ám legyünk nyitottak. Ha már a filmet nem sikerül megtekinteni.

A megbocsátás

„- Ha végzett, kérem, majd adja ide nekem.

- Dehogy adom, hagyjon engem békén!

- Én nem bántottam, kikérem ezt a hangot.

- Menjen a pokolba!

- Micsodaa?! Mindjárt szólok a vezetőségnek, aztán magát kirakják innen.

- Kirakatod ám a k. anyádat!

- Mit mondtál, te féreg?!”

Ha valaki tíz-húsz évvel ezelőtt azt mondja, hogy a fent idézett párbeszéd, nem kocsmában, hanem könyvtári olvasóteremben hangzott el, erősem kételkedtem volna. Ma ilyesmiről szó sem lehet. Annál inkább sem, mert másokkal egyetemben fültanúja voltam az összeszólalkozásnak. Tettlegességre, remélem, nem került sor. Nem tudhatom, mert elment a kedvem a további olvasástól, azonnal távoztam. Nem fogadhatom meg, hogy többé nem megyek könyvtárba. Szigorúbb normák szerint lassan már az utcára sem lépne ki az ember, hogy a kellemetlenségeket elkerülje. Rendszeres könyvtárlátogató lévén, módom volt megfigyelni, hogyan alakult az idők folyamán a kultúra háza szociális intézménnyé, illetve akarla-akaratlan miként vette fel a szociális funkciót, amelyet talán eredendően magában hordozott, csak az nem ütközött ki ilyen markánsan, ahogy

azt a dialógus tükrözi. A Talmud és Korán szerint könyvtár már a teremtés előtt létezett, a Védákban az áll, hogy a teremtőt megelőzően is volt. A mindenség keletkezése előtt nyilván jóval kultúráltabbak lehettek az emberek, mint manapság, ha egyáltalán azok voltak és nem egészen másfajta lények, akik még kibírhatták egymást. Nem tudhatjuk. Az viszont tagadhatatlan, hogy nálunk az utóbbi időben valami elszabadult.

Az utcán már-már megszokott, hétköznapi dolog, hogy honfitársaink a legkisebb ok miatt felkapják a vizet, berágnak, felugranak a plafonra. Ha a kerékpáros felbukkan az autós előtt, ha az autó kicsit is megközelíti a gyalogost, ha az egyik sofőr előnyre tesz szert a másikkal szemben, hamar utcanőnek minősítik a másiknak az édesanyját, kivörösödve ordítanak, mint a beledi számár, szitkozódnak, a legparányibb rendellenességet sem képesek elviselni. A rendet természetesen ők szabják meg, a legnagyobb hangúak, a legrágárabbak, a legerősebbek a törvényhozók és egyben a törvény végrehajtói is. Óhatatlanul pofonok is elcsattannak olykor, és az utolsó szó a bíróságokon mondatik ki. Visszatérve a könyvtárba, ahonnan elindultunk, rémdrámába illő jelene-tek nélkül is észlelhetjük, valami megváltozott. Annak voltaképpen örülni lehetne, hogy olyanok is látogatják a kulturális intézményeket, akiknek ez régen eszükbe nem jutott volna. Olvasóteremről lévén szó, feltűnik, hogy az ehelyt ajánlatos csendre sokszor figyelmeztetni kell őket. Arra nemkülönben, hogy mobiltelefonjaikat legyenek

kedvesek kikapcsolni, súlyba helyezni. Hogy aztán egyszerre tizenöt-húsz lapot vesznek birtokba, azokra gondosan ráfekszenek, noha felhívás figyelmeztet a körkörös mértéktartásra, szinte hétköznapi dolog.

Az is gyakran előfordul, hogy egyesek után takarítani kell, vagyis az elolvasott sajtótermékeket, könyveket visszarakni a helyükre. Nem szükséges kivételes szerencse, hogy lapszálen, fotón, cikkben kézzel írott bejegyzéseket találj. Ezek árulkodnak a többi között politikai meggyőződésről, vérmérsékletről, iskolázottságról, nyelvhelyességi ismeretekről. Az egyik közszereplőről feltétlen tudnod kell, hogy cigány, a másiktól, hogy ostoba fajankó, aki tönkre tesz mindent. Kétség kívül a közélet női szereplőit érik a leggyalázatosabb minősítések. Ennél már majdnem kellemesebb meglepetés, hogy az újságot forgatva nem találsz valamit, ami pedig eredendően benne volt. Nem találsz, mert kivágták, kitépték, eltulajdonították. A másolást így meg lehet úszni. A barbarizmus legfelső foka, amikor könyvet ér hasonló atrocitás. A teljességre törekvők egyszerűen ellopják a művet, pontosabban nem viszik vissza. Az igazán delikát ízléssel bírók a legkomolyabban hisznek abban, hogy egyenesen kultúrmissziót teljesítenek, ha eltulajdonítanak egy-egy művet. Teszik ezt nem csak önként, hanem drága, ritka kiadványok esetében megbízásból is, ahogy könyvesbolti eladók, könyvtárosok mesélik.

Bizonyos alkalmakkor a könyvtárak meghirdetik a megbocsátás napját, azaz

felelősségrevonás, büntetés veszélye nélkül vissza lehet vinni az eltulajdonított könyvet. Hallhattuk, hogy a szegedi könyvtár bekeményített. Behajtó cég segítségével igyekszik visszaszerezni fájdalmas veszteségeit. Az eredmény egyelőre nem ismert, de számítani lehet arra, hogy a példa ragadós lesz, és annak az olvasónak, aki erre rászolgált, túlzás nélkül üldöztetésben lesz része. A könyvtár, mint ebben a szegényes, lerongyolódott világban egyéb kulturális intézmények, szociális funkció ellátására kényszerülnek, anélkül, hogy ezt különösebben szorgalmazták volna. Télen melegebb lesz, nyáron hűsítő és pár kellemes órára az olvasó fölé boruló fedél. Ha már így van, a vendégkörhöz időnként olyanok is csapódnak, akik előbb tanultak meg olvasni, mint viselkedni, és az utóbbit nem is tartják fontosnak. Ennél fogva keresetlen szavakkal kapásból leápolják azt, aki nekik nem tetszik. Pedig ők aztán abszolút nem tetszenek. Nem ártana, ha időnként elmélyült hallgatás kíséretében a tükörbe néznének. Olvasni, könyvtárba járni nem szükséges, önvizsgálatot tartani elkerülhetetlen. Ellenkező esetben a jövő könyvtárából, ahol a helyzet további romlását jelzendő, már nem békés olvasótermi felügyelő, hanem fegyveres őr ügyel, hamar kivezetik. A kocsmában nem ugyanezt tennék?!

Monacotól Kadhafiig

Talán meglepő, ezen a címen Magyarországról, jelesül a magyar kultúráról szeretnék szólni. Távolinak erőltetettnek tűnik, de mindenki megnyugodhat, viszonylag rövid úton "odaérünk" az eltévedés különösebb veszélye nélkül. Először nézzük a légvonalban hozzánk mégis csak közelebb eső, európai Monacót. A hercegség lakói büszkék arra, hogy a parányi városállam nemzeti össztermékének majdnem öt százalékát költi kultúrára, miközben a védőszárnyként ráboruló, világsszerte élvonalbeli kultúrnemzetként közismert Franciaország a GDP nem egészen egy százalékát. A dolog persze ennél bonyolultabb, mert például katonai kiadásokra alig áldoz valamit a hercegség, amelynek a védelmét éppen Franciaország látja el. A megállapítás Carolina hercegnő elfogultságtól nem mentes kijelentésével nyer igazolást, miszerint Monacóban több a muzsikuss és a táncos, mint a katona.

És ezzel, mint a bevezetőben ígértem, meg is érkezünk Magyarországra, ahol - számokkal is igazolható - összességében szintén több a muzsikuss és a táncos mint a katona. Érdekes módon ezt az ország nem a kultúra kiemelt állami támogatásával érte el, hanem az új szövetségi rendszerben ráerőltetett haderőreformmal, amelynek lényeges pontja volt a liberálisok által villámgyor-

san keresztülhajtott fordulat, hogy töröljék el a kötelező katonai szolgálatot. A finomságok, az árnyalatok, a hosszú távú érdekek már rég nem működnek a világban, így hát eltörölték. Talán azért, mert tartottak attól, hogy alkalmatlanság színlelésével, protekcióval már nem nagyon menttethetik fel szeretteiket, rokonaikat a kötelező szolgálat alól. Az ország teherbíróképességét emlegető magyarázat nagy humbug, ha arra gondolunk, mit kellett azóta kibírnia ennek az országnak. Senkinek nem jutott eszébe, amit Ortega y Gasset, a filozófus mondott annak idején, hogy nagy hiba a katonai erények elhanyagolása egy országban, mivel azoknak - fegyelem, szervezetség, fizikai állóképesség, a bajtársiasság morálja, közösségi erények stb.- a civil élet különböző területein is hasznát lehet venni, például a gazdaságban. Monaco kultúráját immáron békén hagyva, megvizsgálhatjuk, miféle büszkeségre jogosíthat bennünket, hogy számszerűségében nálunk is igaz Carolina hercegnő kijelentése. Egyáltalán büszkék lehetünk-e nagy általánosságban, már ami a kultúrát illeti? "Felülről nézvést megvolna az ország", hogy a verset idézzük. Toldozzák, foldozzák is rendesen, és ha az állam képviselőjében valakit mikrofon, ceruza vagy bármi végre kapnak, kiváltképpen a dicsekvésben-dicséretben anyagilag érdekelt média emberei, akkor ki lehet tűzni a zászlót, meghódítottuk az Északi-sarkot, vagy ha tetszik, a Délit, felértünk a Himalája csúcsára, merje valaki az ellenkezőjét mondani.

A számok, hellyel közzel a szavak is arra jók, hogy eltakarják a lényegét, az igazságot. Amikor ünnepi könyvhét táján nyilatkozik a kultuszminiszter, győzelemről ad számot. Az előző esztendőhöz képest forintálisan nőtt a könyvforgalom. Sikoltva hozzáteszik, mert a lóláb már éppen ki akar látszani, hogy nagyobb mértékben, mint ami a könyvek törvényszerű drágulásából következne. Kik vesznek könyvet, miközben a fiatal családok egyre nagyobb hányadában már nem lesz házikönyvtár, könyvespolc, az örökölt holmit kidobálják, elherdálják, jobb esetben eladják az antikváriumokban, arról nem esik szó, ugyanis rontaná az ünnepet, mint az is, hogy az írók tehetségét felemésztik a napi megélhetési gondok, a könyvkiadás, a terjesztés nehézségeiről nem is beszélve. Ám a muzsikuskat, táncosokat, színészeket, filmeseket, képzőművészeket és az oktatás serény-szerény szolgálait-szolgálóit, az iskolákat, a pedagógusokat is elfedik, ködbe burkolják a számok. Hogy élnek, hogy szenvednek, vannak-e örömeik a panaszok mellett, van-e munkájuk, reménykednek-e valamiben, kijönnek-e hó végéig stb., nem nagyon ismert. Illetve közvetve, az ország lehangoló, reménytelennek látszó állapotából levezetve igen. Ha mindenkinek rosszul megy, nekik miért menne jól. Ha lehet közlekedési reform úgy, hogy megszüntetik a vasútvonalakat, egészségügyi reform, hogy bezárják a kórházakat és oktatási reformot az iskolák becsukásával, akkor a kultúrának is ezen a vonalon kell haladnia. A leépítés, mint felépítés, az elvétel, mint ado-

mány, a kulturálatlanság, mint kultúra. Lehetséges, hogy a Babits vizionálta dermesztő állapotban vagyunk? Előttünk is, mögöttünk is köd, alattunk az elsüllyedt ország.

Kötelező derűlátással itt aligha megyünk valamire. A napokban idéztem valakinek az egykori vidéki lapszerkesztőt, aki azzal ejtette rémületbe jobb sorsra érdemes munkatársait, hogy a kultúrát pocskondiázta a plénum előtt programbeszédében. Sok vért és sportot akart látni a lapban a külföldi médiamágnás után szabadon. Ki ez az ember? - kérdezte tőlem felidegesedve egy költő. Nem kellett sokat mondanom, hiszen bemutatkozott egyetlen mondattal. Ez a kilencvenes évek elején történt, azóta a hazai sajtónak nívótlanságban sikerült elérnie a mélypontot. Itt a külföldi laptulajdonos terjeszthette patkányméreggel irtandó nézetét, miszerint az újságíró arra való, hogy kitöltse a hirdetések által szabadon hagyott helyet. Ezt Svájcban, Németországban és egyebütt aligha merné megtenni, noha ott sem egészen rózsás a helyzet. Az egyensúlyra azonban valamilyen mértékben mégis törekednek, és az olvasót nem lehet semmibe venni, mert akkor futhat a lap is, a főszerkesztő, a tulajdonos is. A hazai média elbunkósodásának magától értődoen a kultúra látta legfőképpen a kárát, a kulturált hangvétellel és olyan erényekkel egyetemben, mint a morál, a nyelvi tisztaság, a gondolat, a retorika, a felkészültség, az ismeret.

Ma sokhelyütt működnek felforgató, kiszolgáló emberek, akik végrehajtói szerepkörben

mindenre hajlandók, ha megfizetik. Erről szól az is, hogy az országgyűlési képviselő operaénekest a napokban kitessékelték a Magyar Rádióból. Nem ő az áldozat, hanem azok a rádió kebelében működő művészeti együttesek, akik talán már holnap visszavonhatatlanul lehetetlen helyzetbe kerülnek. Vagyis szép dolog az, ha több a muzsikusz, a táncos és a társaik, mint a katona, ám miközben ez Monacóban talán csupa jót jelent, Magyarországon a jelek szerint semmi jót. Ám nem a minisztert kell megkérdezni, hanem a muzsikust, a táncost és a többit. Tőlük jót szinte egyáltalán nem lehet hallani, olvasni. Nyilatkozataikból ömlik a keserűség, a kényszerű beletörődés. Barenboim, a kiváló karmester, zongoraművész mondta a nyugati viszonyokról szólva, hogy az állam olyan hisztérikusan kezeli a kultúra két százalékos támogatására vonatkozó plusz igényt, mintha az kilencvennyolc százalék volna. "A kultúrának nem kell miniszter" - botránkoztatta meg a sajtót kijelentésével Jean-Paul Sartre. És most érkezünk el Kadhafihoz. A líbiai államfő a közel-múltban megnyirbálta a közigazgatást, minisztériumokat szüntettet meg, és ezentúl az emberek közvetlenül kapják az olajból származó bevétel rájuk eső részét. Az indok rendkívül érdekes: a minisztériumokban rögtön felüti fejét a korrupció és nagy a bürokrácia. Hát nincs igaza? Líbia rengeteg pénzt megtakaríthat, a nyakkendős hivatalnokok meg találhatnak másutt boldogulást. Nem megbotránkoztatni akarok, sem viccelődni, amikor azt mondom, hogy nem Bill Clinton kellene

ennek az országnak, hanem akár Kadhafi. Ha már diktátor, mindegy, hogyan hívják. Hogy levágatja a tolvajok kezét? Kérem, vigyázzon mindenki a végtagjaira. Lent és fönt nem kell annyit lopni, mindjárt rendben lesz a büdzsé. És talán több jut a kultúrára is, mint eddig.

"Elkövetődött"

Leírni könnyebb volt, mint lett volna hangosan kimondani: "elkövetődött". Szigorúan idézőjelek között. Viszont egy csőd szélére jutott biztosító képviselője a tévében szemrebbenés és akadály nélkül kiejtette a száján, amit írásban talán elhibáz: "elkövetődött az a baki". A cég károsultjait kivéve sokan elmehettek szó nélkül a felelőséghez jó magyar módon viszonyuló fordulat mellett. Nem tudom, kikkel egyetemben, magam fennakadtam rajta, mégpedig a végzetesen károsult magyar nyelv nevében. Az ember legalább akkor szóljon, amikor szinte kiböki a szemét valami. Az "elkövetődött" szúrta, nagyon szúrta, és közben emlékeztetett az engedélyezett rendszerváltást közvetlenül megelőző időkre, amikor is a köntörfalazás, a semmitmondás lázában, a lényeg görcsös kerülgetésének állapotában leledzett a magyar társadalom, mind a szóbeli, mind az írásos megnyilatkozásokban. Mindez itthon is fel-

tűnhetett bárkinek, annak pedig különösen, aki hosszabb külföldi tartózkodás után tette a lábát magyar földre, mint akkoriban e sorok írója.

Azon nem volt csodálkoznivaló, hogy a magyar beszédtempó lassúbb, mint a latin nyelveké, jelesül a spanyolé. Inkább lehetett megütközni azon, mekkora kerülőutakat jártak be a médiában megszólalók (a tollnokok is), nehogy véletlenül nevén nevezzenek valamit, nehogy kimondjanak olyasmit, amiből talán bajuk lehet, talán nem. Az úgynevezett falig már zsigerből sem ment el az erős külső kontrolltól és az önmérséklettől nyögdecslő média. Nem kell megjedni, nem mondtak ki, nem írtak le semmit. Kerülgették a lényegét, mint az a bizonyos macska a forró kását. Ettől aztán a mondatok természetesen hosszabbak, nyakatekertebbek, idegenebbek, érthetlenebbek lettek. De mivel ez volt a kötelező norma, senki nem emelt kifogást. A messziről jött magyar pedig csak hümmögött, nem értette, miért nem beszélnek ezek anyáik, nagypapák egyszerű, közérthető nyelvén, ahogy a családban, az óvodában tanulhatták. Rendre erőltették akkoriban a népszerűtlen, és főleg ismeretlen hazai politikusok népszerűsítését, ami éppolyan hamisra sikerült. Zorán, az énekes - ugye hihetetlen? - tévéműsort vezetett, ha jól emlékszem, a fiatal-ságnak kellett eladni az eladhatatlant. Majd következett a rendszerváltás, és nem merem azt mondani, hogy egy ország gondolta, azt sem, hogy a magyarság egy emberként, inkább írom: sokan hittük, a dolgok a helyükre kerülnek, a szavak, a

mondatok is, megtakaríthatjuk a fárasztó kerülő-utakat, nem szükséges a közlések mögöttes értelmét vizsgálni, a világos, egyenes beszéd visszanyeri polgárjogát, és ezt általános megelégedés nyugtázza majd.

Sokan hittük és sokan tévedtünk. A világos, egyenes beszéd, a leplezetlen őszinteség nem nyerte vissza polgárjogát, viszont a partikuláris érdekek elhatalmasodtak, egymást célba vevő fegyverré váltak, tekintet nélkül a minduntalan hangoztatott, ám többnyire semmibe vett közjóra. Se szeri sem száma nem lett a törvénysértéseknek, rengeteg pénz eltűnt, röpködtek a vádaskodások, a hangoztatott gyönyörűséges elvek pedig fokozatosan kiüresedtek, frázisokká silányodtak. Lehet mondani, csak éjjel és nappal, választási időszakokban meg kiváltképpen. A felelősség pedig a visszaélések, a törvénysértések, a görcsös hatalmi ragaszkodások végeérhetetlen folyamata közben megszűnt. Azé a büntetlenség, aki a hatalmat megműveli. Balgaság volna hinni, hogy mindez a nyelvet érintetlenül hagyta. A nyelvhasználat minősége érzékenyen, pontosan visszautkrözi a társadalmi állapotokat, amelyekre minden felszíni forrongás, látszatmozgás dacára jó ideje már a stagnálás a jellemző a romlás markáns jeleivel. Az elszemélytelenedés, a felelősség és következmény nélküliség szimbólumaként felbukkanó "elkövetődött az a baki" fordulat mindent elmond a mai magyar valóságról. A részvényeseket lehetetlenné tevő durva vétket, amely igazságszolgáltatás után kiált, nem követte el

senki, hanem "elkövetődött", úgy mint az eső, a tengeri vihar, és bármennyi életet tesz tönkre, nyugodtan nevezhető "bakinak", aminek következtében a vétkesek nem vonhatók felelősségre, és ha már nem vonhatók, akár ki is tüntethetők, hiszen ez a nép már annyi mindent lenyelt, megverték megalázták, sanyargatják, szorongatják. Túlélésre történő berendezkedés közben kisebb gondja is nagyobb annál, mekkorát hazudik, hogyan árulja el önmagát egy nyakkendő szerencsétlen a tévében.

Eszerint követelhetjük a baki felelősségrevonását, csőtöréskor a csőét, súlyos balesetkor a kátyúkét, az útviszonyokét. Csak azokét nem, akik az igazi felelősök. Ad abszurdum azok felelősségét is felvethetjük, akiket a kár ért. Miért vettek résztvevőt, ha tudták, hogy kockázatos, miért ültek vonatra, amely kisiklott, miért bízták pénzüket a bankra, amely csődöt jelentett, a pénz meg eltűnt, miért utaztak el az utazási irodával, miért vettek elavult tulajdoni lappal ingatlant, és így tovább? A victimológia az áldozat felelősségét vizsgáló tudomány, nagyszerűen szolgálja adott esetben a gengsztereket, akik mástól sem akarnak menekülni, mint a felelősségtől, a büntetéstől. Londont megjárt ismerősöm sztorija jut eszembe. Majdnem bántódása esett egy bizarr szórakozóhelyen, ahonnan a mázsás biztonsági őrök nagy nehezen engedték el. Panaszt emelt az első rendőrnél, mire az megkérdezte: muszáj volt önnek oda bemenni? Nem volt muszáj - válaszolta

az ismerős. A rendőr megvonta a vállát. Ezzel a dolog részéről el volt intézve.

A köntörfalazás, a mismásolás, utálatos szóval a süketelés szöges ellentéte az őszinteség. Ennek immáron hírhedett példája az őszödi beszéd, ami azért értelmetlen humbug, mert a beismert választási csalás, a semmit sem csinálás bajnokai, nem vonták le a megfelelő következtetést magukra nézve. A nép le akarta vonni, ez majdnem tragédiába torkollt. A következményektől menekülő, a felelősségnek fittyet hányó handabandázás nem egyéb, mint provokáció. Nemrég híre ment annak, hogy létrejött lapok, tévék, rádiók, médiaügynökségek részvételével a média-unió, amely politikától mentesen kíván napirenden tartani egy éven keresztül közérdekű témákat, társadalmi üzeneteket. Azt mondja a beharangozó, az USA-ban ugyanez már hatvanhét éve működik. Akkor nálunk miért ne sikerülhetne a lehető legjobbra használni a média hatalmát? - teszi fel a kérdést. Egyszerű a válasz. Azért nem sikerülhet, mert Magyarország nem Amerika, ahol két újságíró megbuktathatta az amerikai elnököt, és a botlásokat, a hazugságokat általában nem bocsátják meg. Bizonyos helyzetekben nemhogy illik, - kötelező lemondani.

A politikamentesség itthoni körülmények között álmoknak szép, valóságnak kivitelezhetetlen, nem utolsósorban szükségtelen is. A tulajdonos érdekeitől egyetlen orgánus sem független, márpedig a tulajdonosnak kőkemény gazdasági érdekei vannak, amelyek egyáltalán nem mente-

sek politikai vonatkozásoktól. És hát urambátyám, sógorkoma országban ne legyünk naiv álmodozók. Tisztességesnek lenni, igazmondásra törekedni, alázatosan szolgálni - ez lehet az unióba tömörültek igazi programja. Ehhez a jelen körülmények között vadonatúj embereknek kellene dolgozniuk a médiában, olyanoknak, akik így vagy úgy, mondjuk pénzzel, befolyással, haver-sággal, korrupciós hajlammal, elvtelen részrehajlással, elkötelezettségekkel nem fertőzöttek. Ez jelenleg elképzelhetetlen. A másik dolog pedig, hogyha a politika és a média elbeszél egymás mellett, mint ahogy eddig számtalan alkalommal és kérdésben, akkor a médiaunió megbukott, a politika viszont változatlanul azt csinál, amit akar. Különben majd kiderül, hogy a megosztott magyar társadalomban a bűnösen szétszabdalt, erre-arra elkötelezett média szereplői képesek-e együtt gondolkodni, ugyanazon ugyanazt érteni, vagy sem? A "baki" lám, "elkövetődött". És a médiaunió? Magától aligha működik, ahogy a baki sem elkövetődött, hanem elkövették. Kik? Azok, akik ma még az egérlyukba is bebújnak, hogy meneküljenek a megkárosítottak és a felelősség elől.

Olcsó fogak édene

Ha az ember Sopronban járva este a Várkerületen sétál, és véletlenül a magasba tekint, egy saroképület emeleti ablakaiból kéken világító fogak vicсорítanak rá. Elég riasztó látvány, de nem kell megijedni, nem Drakula gróf rezidenciájához érkezett, hanem csupán egy fogorvosi rendelőhöz a sok közül. Sopron az elévülhetetlen civitas fidelissima, azaz a hűség városa címhez régen megszerezte a fogorvosok fellegrára titulust. A szomszédos Ausztriát, pontosabban Burgenland tartományt a soproni fogászok határon átvélő, az osztrák doktorokkal óhatatlanul rivalizáló tevékenysége már akkor zavarta, amikor a folyamat csupán kezdeti stádiumában leledzett. A burgenlandi parlamentben interpelláció hangzott el a probléma orvoslására, az osztrákok attól sem riadtak vissza, hogy becsméreljék magyar kollégáik munkáját, mondván, elég, ha az osztrák beteg kinyitja a száját, rögtön látszik, Magyarországon reparálták a fogazatát. A sógorok Sopronban számos más szolgáltatást is igénybe vettek az esküvőtől kezdve a fodrászon és a vendéglőn át a ruhatisztításig, de valamiért a fogorvosok maradtak a figyelem középpontjában. Nem ok nélkül. A hűség városa idő közben a magyar fogorvosok Mekkája lett, egyre másra költöztek ide az ország legtávolabbi részeiből, sőt a határokon túlról is a

hivatás képviselői. Hazánk ma már vitathatatlanul szerepel az egészségügyi turizmus világtérképén, amely turizmus a prognózis szerint 2030-ra a szabadság eltöltésének első számú célpontja lesz, nem csupán anyagi megfontolásból, mert az orvosi ellátás utcahosszal kevesebbe kerül, mint a beteg hazájában, hanem mert a kellemeset a hasznossal összekötve ez lesz a vakáció eltöltésének egy módja.

Nemrég a francia televízióban hangzott el, hogy a francia fogbetegek az osztrákok, a németek, az angolok és az írek után felfedezték Magyarországot, mint ápolási célpontot. Egy hazai reklám európaiak millióinak "mosolyát" ígéri megmenteni. Legutóbb pedig az egymillió példányban megjelenő Paris Match közölte a Világ mint kórház mottóval összeállítást, ahhoz egészségügyi világtérképet mellékelve, hova fordulhat a kozmopolita és nem utolsósorban a pénzére okosan vigyázó beteg, ha szívműtétre, szemsebészetre, neme megváltoztatására, veseátültetésre, ortopédiai ellátásra, plasztikai beavatkozásra és egyebekre van szüksége. Az összeállításban Magyarország Olcsó fogak édene mottóval kitüntetett helyet kapott, Magyarországon is Sopron városa. "Sopron magyar város, amelynek 55 ezer lakója német és osztrák turistákkal vegyül. A római kor kövezett utcáin kívül a fő attrakciót a Tűztorony és egy római kori múzeum jelenti. Mégis alig lehet közlekedni a nyaralók hordái között... Az ok: nyolc kilométerre az osztrák határtól fogorvosi rendelők helyettesítik a souvenirboltokat. Húsz év

óta a rendelők száma majdnem megháromszorozódott, 150-ről 400-ra nőtt a fogorvosok száma, azaz 137 lakosra jut egy specialista. Magyarország egészére kiterjedve a fogászat egy csapásra gazdaságilag kifizetődő üzletté vált... Mindenki megtalálja a számítását: az utazó, aki négyszer kevesebbet fizet, mint odahaza, és Magyarország, amely a műfaj európai specialistájaként tudhatja magát! Az ellátás éppolyan kiváló mint nálunk, és az árak visszafogottak, 50 százalékos megtakarítás garantált a koronára és a fogbeültetésre. Ráadásul készpénzben történik a fizetés..." - írja a cikk. Hozzátehetjük, a fizetést többnyire nem kíséri számlaadás, és ez ugyancsak a kedvezmény része, amivel mindkét fél, orvos és beteg jól jár.

Anélkül, hogy a külföldi beteg és következőképpen a magyar orvos zsebében turkálnánk, hiszen elvégre nem vagyunk hatóság, azért egy-két gondolat megkockáztatható. A magyarokénál nyolcszor-tízszer nagyobb jövedelmekből negyedáron koronáztatni stílszerűen szólva királyi dolog, ugyanígy implantátumot készíttetni. Naná hogy belefér a repülőjegy, ami adott esetben szintén kedvezményes, a szálloda, valamint a "bloody mary szűrőcsölése", hogy a Paris Matchot idézzük. A magyar beteg csak bámul, mi zajlik körülötte, a feje felett, a háta mögött, mit a háta mögött, a szeme előtt. Csak időnként ugrik fel a vérnyomása, amikor például a termálvízéről híres fürdőhely orvosi rendelőjének várójában meglát két széket, amelyekre figyelmeztetésül rá vagyon írva, "ne tessék leülni, külföldieknek fenntartott hely". A

széket össze kellene törni csak úgy próbaképpen az orvos fején, de a magyar beteg egyelőre még türelmes. Örül annak, hogy tud olvasni, így megússza az esetleges letartóztatást. A világhírű szívsebész szerint az utóbbi pár évben hétszáz milliárd forintot vontak ki a magyar egészségügyből. Ez önmagában is égbekiáltó cselekedet, a magyarázattal együtt pedig, hogy a tetemes elvonástól nem rosszabb, hanem jobb lett az orvosi ellátás, egyenesen vérért kiált.

A fő kérdés - azon kívül, hogy hova tűnt a kivont pénz - mondandónk értelmében az, miből és hova utazhat az átlagos magyar beteg külföldre, ha megtakarítást és uram bocsá', a hazainál színvonalasabb ellátást szeretne egyszerre a fentebb hivatkozott egészségügyi világtérkép bármely pontján Kubától Brazíliáig, Dél-Afrikától Nepálig, Indiáig, Spanyolországig? A kérdés önmagában sértő. És ha már lecövekeltünk a fogorvosoknál, a magyarnak egyre kevesebb pénze jut az egyre drágább kezelésekre. Ebből pedig természetesen következtethetünk a fogak állapotának további össznépi romlására. Az átlag magyarra nézve, akik vagyunk közel tízmillióan, nagy hírverés, kivételes társadalmi összefogás, országos gyűjtés szükségeltetik még az életmentő beavatkozásokra is. Ilyenkor okkal dicsérhetjük az empátiát, az egymás iránti figyelmet, ám az is eszünkbe juthatna, miért kell ennek így lennie, ha egyáltalán így kell lennie. Az életmentő beavatkozásokon kívül a többi a majdnem tízmillió átlagos magyarnak egyszerűen eszébe sem juthat. Meg kell ba-

rátkozni az itthoni semmivel, ami vitathatatlanul a legolcsóbb, viszont a betegség elhanyagolása esetén az elmúlás megint csak sokba kerül. Csapda ez is a javából, amiből millió van elhelyezve ebben a sokkal jobb sorsra érdemes országban. Kár, hogy csapdát nem lehet exportálni. Rendkívül sikeres exportőrök lehetnénk.

Mikor e sorok íródnak, a média osztrák, olasz és magyar orvosok háborúságáról ad hírt. Jörg Haider, az ismert jobboldali osztrák politikus kancellársága esetén az olaszok felé és mifelénk visszaállítaná a schengeni határokat. Német ismerősöm bólint, jók az értesüléseim, a volt nyugatnémet tartományok újra felhúznák a berlini falat, csak ezúttal magasabbra. Így vagyunk, így élünk az egyesült Európában, ahol a tagországok közti különbségek, főleg a nyugati és a volt szocialista országok köztiek egyre markánsabbak. Ezen még a politikusok, és az ő talpukat simogató média fizetett derűlátása sem segít. Nyugaton havi több ezer euróból panaszkodnak a polgárok, nálunk havi pár százból kell nyugati áron vásárolni, kellene nagyon elégedettnek lenni, plusz még szeretni is azokat, akik gazdasági törvényszerűségekről szóló mesékkel áztatják, ámítják a népet, és látványosan nem tesznek semmit a helyzet javításáért. "Fel kellene hagyniuk a magyar politikusoknak az önkiszolgáló metódussal" - írta egy német lap német olvasója. Vagyis fel kellene hagyniuk azzal, hogy hatalomra, illetve a hatalom közelébe jutva első dolguk megtönni a saját zsebeiket. A rossz fogazatú ma-

gyar fájdalmában és hathatós érzéstelenítés nélkül kiabálja ugyanezt. Tűréshatárhoz érkezett.

Tíz percig koldus

A viharos szél a napokban templom és lakóház bezárta sarokba terelt. Megszólalt a mobiltelefon, szerettem volna, ha a hívó a hangomat hallja és nem a természet tomboló elemeit. Ezt a mai világban aligha kell különösebben magyarázni. A hirtelen lelt menedékből egyszer csak azt látom, piros színű autó kanyarodik szorosan a járda mellé, megáll, nyílik az ajtó, farmerruhás férfi száll ki belőle, és egyenesen felém tart. Amint a közelembbe ér, ismerőst vélek felfedezni benne, aki valamit tart ökölbe szorított kezében. Szélesen rámmosolyog, és a szorongatott valamit, húszfórintost nyújt felém, majd barátságosan intve, jóízűen nevetgélve megfordul, visszamegy az autóhoz, beszáll és elhajt. Közben a telefonálást befejeztem, és abban a pillanatban döbbsentem rá, hogy a szélmentes sarok, ahol megálltam telefonálni koldusok állomáshelye, főleg vasárnapi szentmisék alkalmával.

Bizony nem Andy Warhol híres tétele jutott eszembe, hogy negyed órára mindenki híres lehet. A bizarr felismerés hasított belém, nem egészen tíz percig, hacsak egy ártatlan tréfa erejéig is kol-

dus voltam, és ettől valahogy elment a kedvem. Tökéletesen működött az elárvult magyar élet jelzésrendszere, az elárvult életé, amelyben sajnos egyre nagyobb helyet foglalnak el a lecsúszottak, a kéregetők, a koldusok, a guberálók, filmművészeti műfajt teremtő angol zsargonban, a lúzerek, vagyis a vesztesek. Valamennyien ugyanabban a világban araszolunk, és talán még a szerénységre utaló mérték is stimmel. Koldus voltam negyed óráig a templomszegleten. Legalábbis ebben a színben tűnhettem fel az ismerősnek, ha eszébe jutott, hogy megtréfál a húszforintos alamizsnával. Történhetett volna fordítva is. Ő menekül telefonálás erejéig szélmentes helyre, amely - ahogy az én esetem példázza - vasárnapi koldusoké, akik vélhetően hétköznapi is koldusok, csak akkor más körzetben, üzletek előtt, utcasarkon néznek szembe a túlélés zord kihívásaival.

A lecsúszás lehetősége mindenki számára adott. A lehetőség persze voltaképpen a lehetőségek totális vagy majdnem körkörös hiánya. Az ember már csak olyan, hogy a lecsúszás veszélyével többnyire nem számol, amikor jól megy neki, vagy majdnem jól. Valaminek, valami végzetesnek, traumatikusnak kell történnie, hogy megpillantsuk a dolgok másik arcát. Évekkel ezelőtt Sopron városa tisztasági fürdőt szeretett volna létesíteni hajléktalanok számára. Az ötlet nem valósulhatott meg, a kiszemelt utca lakói hevesen tiltakoztak ellene. Okkal-joggal vonta le akkor az illetékes a megszívlelendő tanulságot, hogy bárki kerülhet méltatlan helyzetbe, szorulhat kényte-

len-keletlen mások segítségére. Elég elveszíteni a munkát, munkanélkülivé válni, vagy egy meggondolatlan költekezés, esetleg nem számított, kényszerű kiadás, és máris felborul az egyensúly, amely manapság errefelé Edward Albee-től kölcsönzött jelzővel élve különösen "kényes", különösen sérülékeny. Erre gondolok, amikor felnőtt ember állít meg könnyekkel sírva, adjak pár forintot, mert két napja nem evett. Természetesen nem fordul meg egy pillanatra sem a fejemben, hogy egyszer esetleg magam is koldusbotra juthatok, és majd pár forinton múlik a legelemibb, a napi betevő. A kéregető sem tudná elképzelni, hogy akit ő kiszemelt adakozásra, éppen az elszegényedés felé halad öles léptekkel, és egy nap sors-társak lesznek az utcán.

A kérdés nem mindig direkt. Van, amikor ösztönzés, kíváncsiszkodás nélkül is történet kapcsolódik hozzá. Színházi emberé, akinek pénzbe-gyűjtő törzshelyei vannak szerte a városban, és valahogy a tisztálkodását is megoldotta. Megjele-nik előttem a néhai tanár, aki családi perpatvar közepéből menekült az utcára, mert nem szeretett volna gyilkosságba keveredni. Segélyhelyre nem tartott igényt, nehezen viselte volna a többiek ri-golyáit. Egyszer lakáskeresés közben kétdiplomás művész otthonába tévedtem, aki egy életen át becsülettel szolgált a nagyérdeműt, és láthatóan nyomorgott. Nem turkált a kukában, mint egy-két nyugdíjas pedagógus, nem volt hajléktalan, mint a feleslegessé vált, lecsúszott mérnök, de esélye lehetett egyikre, másokra is. Külseje szemlátomást

megkopott, szerény hajlékában felületes pillantásra is felfedezhetők voltak a szegénység nyomai. A híresség aforizmatól függetlenül is szorítkozhat röpke negyedórákra, az elesettség általában nem éri be ennyivel. Beláthatatlan időre, sokszor egész emberéletre csimpaszkodik a kiszemeltek sorsába.

Különböző életszakaszokban, kalandos pillanatokban mindenki előtt feltárulhatnak mélységek, elnyeléssel fenyegető szakadékok. Kísérthet pech, balszerencse, még a nyomor rémképe is, de csak ideig-óráig. Míg aztán egy napon viharos szél elől menekülve véletlenül beállsz a koldus helyére a jobb élet külsődleges rekvizitumával, egy mobiltelefonnal, hogy zavartalanul beszélhess valakivel, aki úgy tudja, minden rendben veled. Az autós ismerős is úgy tudja, de jobban esik neki, ha megtréfálhat a kezedbe nyomott húszforintossal. Neki nevetésre ingerlő vicc, neked a vicc is figyelmeztetés, hogy az élet igen nagy mértékben szerencse kérdése. Ma látszólag gondtalan vagy, és véletlenül állsz a vasárnapi koldus helyére, ahol legfeljebb múltó tréfa áldozata leszel. Mi lesz holnap, ha felborul az egyensúly, fordul a kocka, és jól jön még az a húszforintos is? Mehet rosszabbul, mint ma és tegnap és tegnapelőtt? Mehet bizony, sugallja az elárvult magyar élet, amely már közel sem olyan szélvédett, mint azt a költő hajdan megállapította. Egyre kevesebb a huzatmentes zűg, ahonnan bizakodva tekinthetnénk bármerre, természetesen leginkább a jövőbe.

Háromszáz

Háromszáz forint! Ne! Már megint üldöznek. Egy kérdés. Melyik jobb: ha háromszáz forint üldöz minket, vagy mi kergetünk háromszáz forintot? Bizonyos szint felett - politikus, milliomos, milliárdos, újjgazdag, régi, földbirtokos, arisztokrata, nyugati polgár, külföldre szakadt valakinek a fia - háromszáz nem tétel. Mihez szokták az átkozott vizitdíj óta viszonyítani? Fél korsó sör, egy városi buszjegy ára, diákmunka félórabére, liter biotej, kiló kenyér, ne tovább! Magyarul bárki könnyen kivágja. A felsoroltak szerint. Politikus, milliárdos, földbirtokos, újjgazdag, amerikai és amerikai... Bárki? Hűtöm, hűtőgetem a listából kimaradt ügyvédet. Képzelve el a szegény embert, akinek ennyi a pénze egy héttel a nyugdíj vagy egyéb juttatás előtt. Nem, az egy hét sok. Három nappal minden előtt. És akinek semmije sincs? Populizmus? Nem. Az a populista, aki mások nevében "költekezik", "kivág" és hasonló, mosolyogva, elegánsan, suttyó européer, pocskék magyar módra. Színházi anekdota jut eszembe. Márai darab ment egy időben két helyen. Kérdezem a nemzet színészét, tud-e arról, hogy másutt is műsoron van. Igen? - kérdez vissza. "Úgy kell nekik, dögöljenek bele." Amivel csak arra utalt, hogy kutya nehéz kihívás. Gyakran belém nyilall, amikor emelésről, megszorításról, romlásról-rontásról

hallok. Hallani másról? Valakik azt mondják, "úgy kell nekik..."

Ha már színház és színész, maradjunk is a kultúra vonalán. Véletlenül ismertem meg a valahai festőművész fiát a minap. Parkban ültem a padon, olvastam. Egyszer csak jön egy napbarnított férfiú, fürkészsze végigmér, és azt kérdezi, nem láttam-e kulcscsomót, ugyanis elveszítette. Ugyanazon a padon ült énelöttem. Nem láttam - mondom, és már kutakodtunk is a fűben. A férfinnál reklámszatyor volt, cső kukoricák kandikáltak ki belőle. Bízattam, nem baj, ha már hétszer megnézte a táskát, borítsa ki a tartalmát a földre, hátha mégis ott van. Nem követte a tanácsot, de beletúrt a táskába, és diadalkiáltás kíséretében kihalászta onnan a kulcsot. Az ötlet mindenkor bejön. Örült az illető, helyet foglalt mellettem. A könyvet becsuktam, beszélgettünk. Kiderült, hogy néhai neves festőművész fia, akit volt szerencsém jól ismerni. A papáról kezdett mesélni, Párizsról, az ottani Kossuth-térről, a Folies Bergéres mulatóról, a szürrealista festőkről, a szállodában elfogyasztott szalonnáról, a magyar vendéglő prima paprikás csirkéjéről. Aztán közös ismerősökről faggatózott. Egyikről elkotyogta, hogy nem volt hajlandó háromszáz forintot fizetni annak idején, hogy lássa a papa kiállítását. Igaz volna a kormányzati vád, hogy a fajtánk mindent ingyen akar? Akarni akarhat, de ingyen semmit sem adnak. Csak a mesében, a politikai propagandában. Hagyjuk a politikusok nemlétező tárgyilagosságát, a hazafiságukat se firtassuk. Azt se, mennyit

tudnak országuk valóságáról. Időnként annyit mint egy tájékozatlan, rosszindulatú külföldi tudósító.

Megint a háromszáz forint! Sosem szabadulunk tőle? Azért vannak dolgok ingyen is. Persze az ingyen valakinek többnyire pénzébe kerül, ahogy egy külföldi közgazda ezt bölcsen megállapította. Tombol a nyár. Helyenként a fesztiválok egymás hegyén-hátán, nyakán ülnek. És sok mindenre a belépés díjtalan. INGYEN! Fantasztikus. Nagy koncert, kis koncert, tárlat, irodalmi est, bemutató, színházi bűvölet. A közönség nem feltétlenül rohan tömegével. A kultúra azé, aki műveli, és aki birtokba veszi. Itt nem olyan sok a birtokos, mint az ingatlanpiacon. Templomi orgonakoncert a következő program. Csodás az akusztika, eget zengető a hangszer. Olyan impulzusok jönnek elő ismeretlen mélységekből, amelyek kora reggel, pláne éhgyomorra, konokul hallgatnak. A zene bejár eget-földet, és te a harmóniákkal utazol, repülsz, a hangok mindent kitöltenek, betöltenek, mindenhova behatolnak. Óriási! És ingyen. Csoda, hogy a kultúra nem tartja el magát, hogy állami támogatásra, mecenatúrára szorul? Persze egyiket sem adják ingyen. Olykor-sokszor súlyos ára van. A művészi szabadság, a függetlenség, az egzisztencia, a megélhetés. Aki beáll a sorba, egy követ fúj azokkal, akik azt el is várják, az fenekestül felfordíthat egy színházat. Szegényes, és némiképpen idejét múlt ízlését ráerőltetheti a közönségre. Csak egyfajta színházat csinál, nem a SZÍNHÁZAT. Művészet másoktól

levetett holmiból, a turkálóból. Amíg lócitrom van, verebek is lesznek. Meg hát a jegynek nem annyi-nak kéne lenni, amennyi, hanem a duplájának. A néző, aki ma még lelkesedik, félénken pislog a nagyokra. Emelnek? Nem emelnek? A teátrum alultámogatott, a művész alulfizetett. A kisember, a kultúra a támogatás örvén, akkor is, ha az szépen becsomagolt elvonás, szorult helyzetben.

"...a művészek egyszerre szereplők és tú-szok abban a darabban, amit három rossz szerző, a szakszervezet, a munkáltató és maga a kul-tuszminiszter ír. Védeni akarják, de valójában kihasználják, megvetik a művészt." - idéztem egy francia lap vezércikkét évekkel ezelőtt, nagy kinti fesztiválokat veszélyeztető sztrájk kapcsán. A cikkíró azért megkockáztatja, előnye is van a sztrájknak: leleplezi a képmutatást és a hazugsá-got a társadalomban. "Felteszi azokat a kérdése-ket, amelyekre szakszervezetnek, munkáltatónak, miniszternek soha nem volt bátorsága válaszolni. Nevezetesen, ki fizessen, hogy garantálva legyen a minőségi kultúra? Milyen eszközök illetik meg a művészt mestersége méltó gyakorlása érdekében? Szeretni és tisztelni a művészeket annyi, mint megfizetni őket nyíltan, szégyen nélkül, ahelyett, hogy alamizsnát kapnak. A művész ritka és töré-keny lény. Olyan, mint a természet, amit a kör-nyezetszennyezők ellen kell védeni."

Látszólag messzire rugaszkodtunk egy vé-letlen találkozástól, a háromszáz forinttól, az ingyenes orgonakoncerttől. Messzire? Ha ez volt a helyzet a kultúrájára mindig is okkal büszke

Franciaországban, akkor mit mondhatunk ingoványos, áporodott hazai talajon állva? "A művészet szépséget ad egy társadalomnak, amely a rütségben tobzódik" - szólt a francia lap vezércikkének kulcsmondata. "Ne tekintgessünk se jobbra, se balra, rólunk is beszél" - kommentáltam akkor ezeket a gondolatokat, a vigyázó szemet Párizsra vetve, ahogy Batsányi ajánlotta. Vannak még vigyázó szemeink? - kérdezzük a fizetett és a született vakok országában.

Kínai jatt

Döntöttem. Bojkottálom a pekingi olimpiát. Nem indulok a hetvenöt méteres magasugrásban, a negyven mázsás súlylökésben, a darutollas lólengetésben és a víz nélküli toronyugrásban. Ennél többet nem tehetek a világ egyensúlyának helyreállításáért. És rögtön fel is kérem ugyanezt a világot, ne intsen engem komolyságra annál az egyszerű oknál fogva, hogy csak a közelmúlt történései alapján elveszített erre minden jogcímet. Azért bojkottálom a pekingi olimpiát, mert ha következetes akarnék lenni, néhány országot kivéve az összes résztvevő miatt kifejezhetnék tiltakozást, beleértve akáclombos kicsinyke hazánkat is. Vonulhatnék transzparenszel, kiabálhatnék, mutathatnék fityiszt, amikor álságosan rám moso-

lyognak, félrenézhetnek, amint kézfogási szándékkal sértegetnek, valamint visszautasíthatnám a felém hajított aranyérmét. De a dolog más szempontból is meggondolandó. Ha már a képmutatás netovábbja, az érdekhajhászás csimborasszója, a népóhajok lesajnálásának tohuva-buha ajándékba adta a mennyei birodalomnak az olimpiát, illenék némi következetességet tanúsítani, és nem jajgatni szünet nélkül a média nevű nagyhatalom cinkos együttműködésére mindenkor számíthatván.

Tibet fájdalmas dolog, de Tibet előtt, alatt, és azóta is naponta öldökölnek Irakban, ahol az amerikai hadsereg hűségese szövetségeseivel nem éppen turisztikai célból tartózkodik esztendőket, és nem is a demokratizálás őszinte reményével. Aztán ha tovább mennénk, meg sem állnánk Afganisztánig. A helyzet dettó. Annyi minden zavarhatna minket még ezen kívül, amiért félretolhatnánk a felénk nyújtott kezét, és azt mondhatnók, mindenkivel, még az ördöggel is, de veletek pajtás aztán nem. Az persze még korántsem biztos, Európa, a világ egységes lesz abban, hogy az országok vezető politikusai nem tisztelik meg személyes részvételükkel az olimpiai megnyitót, egyáltalán a játékokat. Másfelől felvethető, ki az ördögnek hiányoznak nyakkendőös politikusok ott, ahol szívós felkészülés után a világ legjobb sportolói küzdenek meg a sikerért? Igazán az utóbbiakra vagyunk kíváncsiak, és nem arra, kik leselkednek a díszpáholyokban testőröktől, fullajtároktól körülvéve, és sajátítják ki majdan a zászla-

juk alatt küzdő atléták és társaik dicsőségét, amihez lényegében semmi közük, mert esetleg állami támogatást nem kaptak a szerepléshez, mint például Magyarországon. Mi lenne, ha Kína kifejezetten megtiltaná neki nem tetsző politikusok beutazását? Mi lenne, ha feltételeket szabna ugyanezek beutazásával kapcsolatban? Nem valószínű, hogy ezzel használnának az olyannyira áhított, ugyanakkor hipokritán semmibe vett világbéke ügyének. Ezért nem is teszik.

Számomra érdekes, ahogy a kézfogás szimbolikus jelentősége ennyire előrenyomult a mindennapjainkban. Ennek előszelét a nyolcvanas évek közepén érzékelttem először. Egy spanyol lap öles címe idézte a Manolo Escobar nevű slágerénekest: "Nem igaz, hogy kezet fogtam Franco tábornokkal!" A tiltakozó mondatból megtudhattam, amit eladdig alig sejtettem, hogy a kézfogás adott esetben jóval több lehet kézfogásnál. Na és mi van, ha kezet fogott? - gondoltam naivan. Netán azért fogott kezet, mert elismerését fejezte ki Franconak, amiért annak a saját bevallása szerint nem reszketett a keze, akárhány baszk szeparatista kivégzését hagyta jóvá aláírásával? Netán azért, mert a polgárháborúban a spanyolok egymillió spanyolt öltek meg, és ebben bizony főszerepet játszott a tábornok? Vagy elismerését fejezte ki, mert Franco félre rakta az akkori királyt, a mainak az édesapját? Ha rám fognának ilyesmit, beismerem, magam is tiltakoznék. Ha azonban csak egyszerű udvariassági gesztus lehetett a kézfogás, akkor semmi baj. Sem dicséret,

sem elmarasztalás nem jár érte. Ha szabad személyes példával élni, nem érzem magam vétkesnek, mert a rendszerváltás előtt állami kitüntetést vettem át a parlamentben a szellemi élet diktátora, Aczél jelenlétében. És hősnek sem kiáltanám ki magam, mert ugyanennek az Aczélnek a minisztériumi állásajánlatát röviddel rá visszautasítottam. Ahhoz, hogy meghallgassam az ajánlatot, természetesen találkoztam vele. Kezet is fogtunk az elemi udvariasság szabályai szerint. Hogy nem voltam elragadtatva, meghatódva, annak bizonyítéka legyen az ajánlat elhárítása.

Manapság belátható, a tiltakozás eszközei fogytán vannak. Odaadják Kínának az olimpiát, aztán Tibet miatt az álnok világ szívja visszafele a levegőt. A politikusok jelenléti bojkottot fontolgatnak, remélvén, hogy Kína elszigetelődik, csökken a GDP, összedől a birodalom, és fejvesztve lemond Tibetről. Még visszataszítóbb álnoksággal a sportolóknak azt ajánlgatják, saját döntés alapján ne fogjanak kezet eredményhirdetéskor, az érme átadásakor kínai közreműködőkkel. A MOB elnökétől azt hallhattuk, ha egy sportoló nem óhajt tiltakozásul a játékokon részt venni, tiszteletben tartják a döntését. Egyedül biztos módnak valóban az indulásról való lemondás látszik Kína megleckéztetésére. Ám ha nyolc sportoló nem utazik, ötezer meg igen, akkor az akció nevetségessé válik, megmarad jelentéktelen magánügy keretei között. A kézfogással kapcsolatos trükk ellenszerét pedig a kínaiak máris kitalálhatták. Mivel hallgatóztam, elárulom egy lyukas

kétfilléresért. Mi van, ha a kínaiak egyszerűen nem nyújtják a kezüket a díjazottaknak? Így nincs mit elfogadni, nincs mit visszautasítani. Igaz, hogy ezen a módon kimegy a divatból a jobb sorsra érdemes sárbolygó utolsó reménye, a kézfogás. Az emberek majd újra háttal közelítenek egymáshoz, és bizvást soha nem találkoznak. Ha viszont ez a cél, nem kell olimpiát rendezni. Sem Kínában, sem a Kínát elítélő számtalan másik Kínában, ahol az emberi jogokat, a szabadságot, az életet ugyanúgy semmibe veszik, lábbal taposásák. Neked mondjam, Magyarország? Nem az a legfontosabb, hogy az ember bajnok legyen. Sokkal inkább az, hogy megmaradjon embernek. Az embertelenségben is. Igaz, ezért nem jár aranyérem. Sokhelyütt még ma is csak üldöztetés. Jelenkezzen az a mágus, aki a mai világban a sportot és a politikát el tudja választani, de úgy istenigazából. Kap tőlem egy hamisítatlan kínai kézfogást. Amit természetesen elutasíthat.

Au yun hui

Au yun hui már megint szemtelen volt. Au yun hui nem tanulta meg a leckét. Ha ez így megy tovább, Au yun hui megbukik? Nem, ez lehetetlen. Au yun hui nem bukhat meg. Ezen most nagyon sok múlik Kínában. Au yun hui kínai,

négyezerszáz társával egyetemben a szülei ezt a nevet választották neki. Kínában bevett szokás, hogy a gyerekeket nagy események után is elnevezik. A legközelebbi nagy esemény az olimpiai játékok, kínaiul: Au yun hui! Szó se róla, a menynevei birodalom a közelgő pekingi olimpiai bővületében él, annak a lázában ég. És mi? Mifelénk, a labdarúgó EB stilszerűen szólva az utolsókat rúgja. Az olimpiával az olimpikonok foglalkoznak, meg még valaki. Joó József újságíró, író, karikatúrista, lapszerkesztő Pekingre időzítette Pekingi kacsza című legújabb karikatúra kötetét, amely miről is szólna, mint az olimpiáról. Nem tudjuk, hány gólt rúgott a szerző ellenfelek kapujába, milyen messzire hajította diszkoszt, a gerelyt, a kalapácsot, hány másodpercig tartotta a Krisztust a gyűrűn, meglepte-e jobb csapottal a mongolt a boxringben, hányszor kerülte meg a Földet maratoni futásban, annyi biztos, a sport nem idegen tőle. Az Üsse kő!, Lobbyrintus, Három a magyar igazság, K.u.K. című karikatúra-könyvei sorában másodikként jelent meg az Innen szép nyerni 1996-ban a szépeplékű Peterdi Pál sportújságíró, humorista előszavával.

A Pekingi kacsát, amely a feketeerdei BmegB Könyv- és Lapkiadó gondozásában jelent meg, Palotai Károly tokiói olimpiai bajnok labdarúgó, világhírű futballbíró tisztelte meg előszóval. A sport szerepe, rangja, fontossága őszintén-őszintétlenül mindennapos téma, a karikatúra műfaja azonban mintha tabu lenne, nem szól róla senki. Azért, mert a művelőinek a keze jár, és

nem a szája? Mi ez a hallgatás? Feledékenység csupán vagy kellemetlen rangjelző, esetleg más egyéb? Három évvel ezelőtt éppen akkor mutatták be Joó K.u.K. című karikatúra kötetét a győri könyvszalomon, amikor az irodalmi Nobel-díjat Stockholmban odaítélték Harold Pinter, kritikusai-irigyei szerint közepes drámaírónak. Akkor e sorok írója, a pódiumon a karikaturista beszélgetőtársa, feltette a nap legfőlöskésebb, főlöskése-ségében legkülönösebb kérdését: kaphat-e karikaturista irodalmi Nobelt? Joó kategorikus nem-mel vágott nyakon, és a gyengébbek kedvéért még hozzátette, a karikatúra megalázott műfaj, sehol nincs a sorban. Ezekután társalogtunk a kötetről, a karikatúrákról. Ma azt mondanám, nyugodtan koronázhatnának karikaturistát Nobel-lel, és nem vigaszágon. Igaz Somerset Maugham sem említi Sör és percc című könyvében, amikor hirtelen ötlettel felosztja az irodalom egyes provinciáit az angol arisztokrácia különböző fokozatai között, megállapítva, hogy az irodalom koronája a vers, minden írás végső célja és értelme. Nos, újabb merész fordulattal: karikatúra, mint költészet, és a prózaíró levett kalappal álljon félre az útból, ha a költő elhalad mellette, ahogy Maugham kívánta? Nemrég a legmagasabb német irodalmi díjban olyan képzőművész részesült, aki egyetlen könyvet sem írt. Ólomból formált könyveket.

Nem azért hoztam szóba mindezt, mert a karikatúráról nincs mit mondani. Ha a szerzőnek volt ezer mondandója ezzel a legkomplexebb mű-fajjal, amely a képzőművészetet, a zsurnalizmust

a napi hírek szintjén, valamint az irodalmat a publicisztika, a kritika, a dráma és igenis a poézis húrjain egyaránt magába foglalja, akkor a recenszens sem maradhat néma. Joó József az olimpia, vagyis a sport örven ezer dologról nyilvánít véleményyt. Az ötlet dominál? A rajz? A csavar? A humor? A dráma? A fanyar odamondás? Csoóri után szabadon a bolondozás, hogy meg ne bolonduljunk? Nem egyszer mindegyik színvonalas sűrítésben. Micsoda szarkazmus, hogy az első karikatúra a Gellért hegyi Szabadság-szobrot ábrázolja, az alak azonban pálmaág helyett rúdra függesztett, olimpiai ötkarikát formázó kolbászfüzért tart a magasba! A mű címe: Kánaán. A Vagyonkimentés "hőse" rabló maszkban, mezítelen testtel, a diszkoszvető közismert görög szobrára utaló mozdulattal pénzkötegeket emel ki a páncélszekrényből. A Tartós szerelem sajátosan rászédett férfiúja olimpiai karikákból font bilincset visel a két csuklóján. A Címvédés győztese az emelvény legfelső fokán a hatalomhoz való görcsös ragaszkodás szimbóluma. Tudunk élő személyeket, - a holtak mellett - akikre ez éppen ráillik? Válaszoljunk! Tudunk.

A Mesteredző vízenjáró csodalényként stopperórával követi az úszót. A Kötelező gyakorlat szenvedő hőse az "árak", valamint a "nyugdíj" feliratú gyűrűn próbál egyensúlyozni. Nevetünk, ugyanakkor "ez van" kíséretében rezignáltan bólintunk, ha megpillantjuk a bokszesztyűs hegedűst, aki "reformszonátát" ad elő. A dolog égetően aktuális. Noé egészségpénztárak hadát szállítja a

bárkáján, az állatoknak nem jutott hely. A légtornászok szociális hálóját nem más, mint a pókháló. Fájdalmasan jajgatnak, akiket nem véd. A paradicsomban olimpiai ötkarikává formált kígyó csábítja az első emberpárt. Megannyi asszociációra indítja a szerzőt a futball labda, a kínai nagyfal, a kínai írás, a kínai történelem, valamint hazánk számos, levegőben lévő közéleti aktualitása, mint a bizalmatlanság, az orvosok külföldre távozása, az esélyegyenlőség, a civil kurázsi hiánya, a korrupció, a vészhelyzet, a széthúzás, a médiafüggőség és így tovább. Ezek ugyan nem olimpiai számok, de mindegyikben elég jók vagyunk. Tapasztalat, közéleti érdeklődés, kulturáltság, humorérzék, lényeglátás, és természetesen rajzkészség nélkül senki ne fogjon karikatúrák rajzolásába, mert könnyen megbukhat, pedig mint tudjuk, Au yun hui, vagyis az Olimpiai játékok nem bukhatnak meg. És mi jut nekünk, ha mi megbukunk? Csak nem a pekingi kacsa?! Ami Joó szellemeségtől, telitalálattól, szomorú realitástól robbanótöltetű karikatúráit illeti, sírva-nevetve, a méregtől hápogva kiegészíthetünk velük. Ez nem kacsa. Legyünk óvatosak! A pekingi aranyakat egyelőre még ne tegyük zsebre. Igaz is, doppingszerből igyekezzünk minél kevesebbet enni!

A paradicsom

Nem tudom, el szabad-e árulni, hogy az őstermelő nemrég tért vissza nyaralásból. Még a kormány a végén olyan következtetést von le, persze a maga javára, hogy lám, a mezőgazdaságban minden rendben, hiszen a falusiak üdülgetnek. A gazdák csak maradjanak nyugton, ne szervezzenek traktoros demonstrációt a parlament előtt, felpályás útlezárást vidéken, ne borítsák árokba alacsony felvásárlási ár miatt az epret, ne öntsék a tejet ugyanazért a csatornába, és a médiát is kerüljék el messzire a panaszaikkal. Aztán, ha az EU megtudja, hogy a magyar őstermelő tengerparton süttette magát, kapásból kontráz minden olyan feléje áramló vádat, hogy az unió a magyar gazdának még semmi jót nem hozott, késnek, csökkennek a támogatások, amelyek voltaképpen nem is léteznek. Az őstermelő a szabadtéri piacon felkapott külföldi nyaralóhely reklámtrikójában feszít, az arcát a nap, a tengerparti szél szépen megfogta. Tehette volna a szántóföldön, a kertészetben való hajladozás is, de ez a szín egészen más, jól megkülönböztethető attól, amit a határban végzett munka rak az arcokra.

Beszédes kedvében az őstermelő. A kérdésre, na és milyen a kinti világ, a magyar lelkületre jellemző módon kerülővel, szinte mentegetőzve válaszol. A nyaralás álom volt, már igaz, de sok

pénz. A házastárs nem is akarta, mondván, négyszáz kiló paradicsom ára!, kész könnyelműség. Négyszáz kiló paradicsom! Rengeteg. Majdnem kétszerese annak a háromszáz üvegnek, amit ugyanebből a termékből a valamirevaló olasz háziasszony egy évben elrak. Sok, de ő nem engedett. Dolgozik az ember látástól vakulásig, és ha ez így van, jogos másik oldalon a pihenés, a nyaralás. Behunyja a szemét, megfélekedezik arról, mi az ára. Négyszáz kiló paradicsom! Hát aztán? Máma ennyi, holnap annyi. Kiszámíthatatlan. Holnaputánra elfelejti. Pláne ha meglátja, ahogy meglátta a paradicsomi szigetet a messzi idegenben, ahonnan különben rendszeresen importálnak, most tessék megkapaszkodni - paradicsomot, mégpedig igen olcsón. Egyiptomi krumpli, iráni dinnye, argentin körte, olasz szőlő, török padlizsán... Ki látott már ilyent! Le is törik a hazai árut. Így talán még az átszámítgatás sem stimmel. A termelő mindenképpen becsapódik. Siránkozhat, ha a valódi felvásárlási árat veszi alapul. Ha pedig a fáradozáshoz, a termelési költséghez viszonyított, hiába remélt árat, akkor alaposan becsapja magát.

Nehogy azt higgye a kedves vevő, hogy a nyaralás másként van. Irreális a paradicsom ára, a nyaralásé, mintha csak összebeszéltek volna. A spekulánsok élénk fantáziájában biztosan. Kiderül, hogy a vevő kétdiplomás östermelővel tárgyal. De nem a diplomák száma a téma, hanem a társasút anyagi vonzata. Egye fene azt a négyszáz kiló paradicsomot, ám az utazás sem akármilyen. A

hirdetett ajánlaton kiemelten dominál egy szám. Egészen vonzó lenne, ha... Lent két szerény megjegyzés. Ami benne van, ami nincs benne, már-mint az árban. A "nincs benne" aranyos. Reptéri illeték (majdnem annyi mint az egész nyaralás), pótdíj a megnövekedett üzemanyag ár miatt (jó negyede az egész útnak), aztán a biztosítás, az esetleges lemondás kockázati tétele. Külön még mindenhez a költőpénz, a belépők, az üdülési adó, a fakultatív programok, a reptérre el kell utazni, kocsival, vonattal, busszal, bármelyiket veszed, pénzbe kerül. Ha a kutyát, a házat, a virágok, a vetemények öntözését valakire rábízod, ajándék nélkül nem úszhatod meg. Ja, és a rokonok, a barátok...

Nem sajnálatja magát az őstermelő. Arról beszél, mibe kerül négyszáz kiló paradicsom annak, aki megtermeli. Arról is beszél, milyen ráfizetéses az egész, ha jól megnézzük. Ma még a piacon árul a külföldi nyaralóhely reklámtrikójában feszítve, jövőre talán sem paradicsom, sem nyaralás. Hacsak a megszokott tevékeny élet, a levegőben, az emberi természetben vibráló nyugtalan-ság nem tesz csodát, ahogy eddig mindig történt. A szabadtéri piac már messze nem ugyanaz, mint volt régen, a vevők is sokat változtak, de mégis vevők, szép számmal köztük a visszatérő, a jó ismerős, aki képes örülni a másik örömének. Megkérdezi, ha nem követ el indiszkréciót, aztán hol és milyen volt a nyaralás. Kipihentnek látszik az őstermelő. Büszkén viseli a tengerparti nyaralóhely reklámtrikóját. Nem sznob. Talán benne

volt a "csomagban", amit az utazási iroda eladott. Benne van, nincs benne... Ez benne volt. Négy-száz kiló paradicsom áráért, amit ő a világért nem sajnál, igazán meglephették vele az utazót. Ha holnap leállnának otthon a kerttel, ahogy már többször megfordult a fejükben, elmaradna a be-vétel, el a nyaralás, és minden rossz betetőzése-ként vehetnék üzletben az import paradicsomot. Ha nekik nem éri meg, félő, másnak sem. Mi lesz akkor? Senki nem tudja. Járva-kelve az ország-ban, láttak ezt is, azt is. Leradirozott, elhordott hegyet, kivágott szőlőt, elvadult, felgázosodott kertet, egyszóval a szépség, a munka helyén a semmit, legfeljebb füvet. Ott a távolban, a tenger-parti strandon heverészve százszor végiggondol-tak mindent. Aztán hazajöttek, és kiálltak a sza-badtéri piacra paradicsomot árulni. Négy-száz ki-lót eladni a hazai vevőknek még nyomott áron sem kismiska.

Kraske átruccant

Régen vettem kézbe a német Der Spiegel című hetilapot, és most a komisz véletlen pont azt a június 9-iki számot adta a kezembe, amelyben Marion Kraske nevű újságíró foglalkozik Magyar-országgal. Bár ne tette volna, és ha már tette, bár elkerülhettem volna a komisz véletlent. A lap vé-

gén található impresszumban kerestem az Aufstand der Enttauschten (A csalódottak felkelése) című cikk szerzőjét. Mint kiderült, a Der Spiegel bécsi tudósítója, akinek feltehetően tevékenységi területe hazánk is, és ebben a minőségben átruccant egyet hozzánk, hogy a Magyar Gárdáról szóló cikkén keresztül, annak örvén jól lefaszta minket magyarokat, mintha nálunk mindenki gárdatag lenne, mintha mindenki oda törekedne, hogy az legyen. Ilyenkor persze rosszul érzi magát az ember. Rosszul érzi magát, mert Európa és a világ két legbarnább országából, Németországból és Ausztriából érkezik időnként a valahol, valakiktől megrendelt, koncepciózus, és mint ilyen, igaztalan vád. Kraske a vádaskodáshoz, sajnos azt kell mondani, természetesen kiváló magyar segítőket is talált: a miniszterelnököt aztán Paul Lendvait és Vásárhelyi Máriát, vagyis közszeretnek örvendő szereplőket a magyar élet forrongó színpadáról. Mit keres ott Lendvai, nem tudni.

Ha már a segítőket említem, akik szép számmal voltak mindig is, ha egy kis árulásra nyílt lehetőség fennkölt magáncélok érdekében, egyáltalán nem biztos, hogy Kraske úr átruccant hozzánk. Riportját elkövethette bécsi otthonának biztonságában, elkerülendő, hogy a Magyar Garda élve felfalja, vagy egyéb szörnyűség essen vele. Az interneten bőven található anyag a társulatról, magyar és külföldi egyaránt. A dolog most a levegőben van, azért, hogy ne más legyen ott, ami bizony jóval fontosabb, súlyosabb az összmagyar-

ságra nézve. Hiába fontosabb, Kraskét semmi sem érdekli, csak a Gárda, amelynek a létezéséről senki sem tudna, ha nem volna egérből elefántot kreáló média, pártpolitika, pánikkeltő érdekszféra a kifulladásig. A megkérdezett, vagy csupán idézett Paul Lendvai elsikoltja magát, hogy a Gárda csak a jéghegy csúcsa. Ő az, aki mindig mélybe lát, és jelentést tesz nekünk vakoknak a felfedezéseiről. Arról például, hogy a háttérben a társadalom hiányzó politikai, ideológiai elhatárolódása húzódik. Mondja továbbá Lendvai, hogy az ellenzék és az egyház hallgat. Jé, most meg politizálnia kellene az egyháznak, noha általában tüzzel-vassal tiltják tőle?!

Kraske megszólaltat, vagy idéz Gárdatagokat is. Az egyik az 52 esztendőes Kelemen József, aki szerint üldözik a magyarokat. Ezer éve a németek is minket szolgáltak, ma a globalizáció áldozatai vagyunk, és azoké, akik a palesztinok hazáját ellopták (sic!). Kelemen vagy Kraske nem meri néven nevezni a tolvajt. A másik gárdatagot sem merészelte néven nevezni Kraske. Talán azért, mert akkora blödséget ad a szájába, hogy meg sem állna rágalmazóként a vádlottak padjáig, ha a hülyeséget nevesíti. Így azt kell gondolnunk, senki nem mondott semmit. A névtelen gárdista, aki úgy véli, hogy a hajléktalanság és az ötszáz-ezer! cigány problémája tuberkulózis baktérium terjesztése útján megoldható lenne, a cikkíró vérgőzös agyában született meg. Micsoda találékony-ság! Mindszenty bíborost csak úgy akarták lejáratni, hogy neki tulajdonított álmában Hruscsov

kiéheztetett tehéncsordát eresztett rá. Vona Gábert, a Magyar Gárda kitalálóját, a Jobbik vezetőjét az újfasiszta mozgalom spiritusz rektoraként mutatja be a cikkíró. És mert nem elégszik meg ennyivel, még hozzáteszi, hogy a harminc esztendőös történelemtanár a legveszélyesebb agitátor magyar földön. Tudok, tudunk jóval veszélyesebbeket is, akik tevékenyen közreműködtek az ország lezüllesztésében, kifosztásában, a népesség ellehetetlenítésében. De az ország, annak nem gárdatag, okkal aggódó és igen csalódott tízmilliós népe, mint tudjuk nem érdekli Kraskét.

Aki azt gondolja, hogy a Magyar Gárda nélkül békesség honolna e tájon, és nem ragasztgatnák ránk a fasisztaság, a nyilasság bélyegét, fatálisan téved. Több mint évtizede Richard Blystone, a CNN amerikai hírtelevízió tudósítója is átruccant hozzánk valahonnan, és ország-világ láthatta riportját nyilas hordák randalírozásáról Budapest utcáin. Vásárhelyi Mária, Kraske másik segítője azon búsong, hogy a kirekesztés, a gyűlölet, a Gárda szalonképes a lakosság széles rétegeiben. A magyarok 20 százaléka szélsőjobboldali gondolkodást támogat, egy felmérésben a megkérdezettek 30 százaléka "politikai antiszemitának" bizonyult. Kraske szerint. A magam részéről nem hiszek neki, amit biztos túlél, hiszen sokan lehetnek, akik felülnek a legképtelenebb állításoknak vérmérsékletük, védtelenségük, nem utolsósorban érdekeik szerint, a tények nem hatnak számukra zavarólag.

Ebbe a félmondatba rögtön bele is kapaszkodom. A cikkben Morvai Krisztina is citáltatik, aki szerint Magyarország tovább nem lehet a nyugat gyarmata, továbbá a kormányzás és a cigánybűnözés miatt az állampolgár félelemben él. Itt volna az a pont, ahonnan elrugaszkodhatna a kíváncsi riporter, és nosza leplezzük le Morvait, nézzük meg, hogyan kormányoznak, milyen a közbiztonság, a bűnözés? harci kiáltással komoly feltáró munkát végezhetne. Ehhez a melós feladathoz nyilván nem fűlik a foga, noha ezért sem kellene kimozdulnia bécsi menedékének biztonságából. Elég volna a kormányzóvivői jelentéseken kívül uniós statisztikákat, a magyar napisajtót böngésznie, természetesen politikai irányultságra tekintet nélkül. Fájó pont Kraskénak, hogy a valamikor liberális Magyar Hírlap jobboldali, inkább mondjuk, nemzeti kézbe került, mivel azonban üzleti tranzakcióról van szó, csak lamentálni tud, hogy a lap magyar érdekeket képvisel. Ha senkiben-semmiben nem hisz, Krúdy zöldkalapos embere után szabadon személyesen meggyőződhetne arról, hogyan élnek a magyarok Magyarországon. Persze ennek volna bizonyos kockázata. Könnyen kiderülne, hogy rengetegen vannak, akik csalódottak, amikor reggel felkelnek, és azok az esti lefekvéskor. Igenis, a magyarok csalódottak. Nem a Gárda szerint, nem néptribunok, véleményvezérek, ilyen-olyan populisták és egyéb isták szerint, hanem az ország, a magyar társadalom jelenlegi állapota, az engedélyezett rendszerváltás óta eltelt két évtized történései tükrében,

bármerre nézünk. Kraske tart a tényekkel való szembesüléstől, ezért ragadja ki a Gárdát fülénél fogva, ezért építi fel jól ismert panelekből, rozsdás, ósdi elemekből sajátos zsurnalisztikai gyűlöletbeszéd formájában a fasizmus vádját. Mivel is zárhatná magyarellenos locsogását a tökéletes hatás érdekében, mint hogy megtalálja a könyv-árust, aki cenzúrázatlan Mein Kampfot kínál 5800 forintért, vagyis 20 euróért. Remélem, Kraske nem állt kötélnek. Talán mert a Mein Kampf már ott lapul a polcán.

Hopp-parádé

Azzal szoktam majdnem kérkedni, meglepetés nem érhet, nincsen új a nap alatt, ismerem a dolgok színét, visszáját, és ha már így van, nekem meglepőt, amitől mai fordulattal élve "hátastdobnék", nem lehet. Mint kiderült, lehet, illetve lehetett. A "hátastd" stílszerűen jött, világnagyságokat felvonultató nemzetközi ugrógála szokatlan helyszínén, lakótelepi parkolóban. A hagyományteremtés útjára lépett második győri Hopp-parádéről beszélek, amely számos helyi eseménnyel egybeesve küzdött a közelmúltban méltó fogadtatásért, már ami a közönséget illeti. A műsor írásos köszöntőjével vitázva mondom, ebből a szempontból Győr nem "került vissza véglegesen"

az "atlétika európai körforgásába". A városból eltávozott tehetséges atlétákról hallgassunk.

Férfi rúdugrók, férfi és női magasugrók "dobtak hátaст" a második Hopp-parádén. Olimpikonoknak, világbajnokoknak tapsolhattak a győriek. Már aki vette a fáradságot, és többi közt a műsorközlő személyes felszólításának eleget téve volt szíves húsz-harminc méteres sétára vállalkozni panellakásából, amelynek az erkélyéről is követhette volna messzelátóval szerencsés esetben a versenyt. Sem egyik, sem a másik nem volt jellemző. Hogy érinthette ez az amerikai Donald Thomast, a 235 centiméterrel 2007-es osakai magasugró világbajnokot, a holland Rens Blomot, az 581 centiméterrel 2005-ös helsinki rúdugró világbajnokot, a magyar Györffy Dórát, a 200 centiméteres egyéni rekorddal sokszoros magasugró magyar bajnokot, nem tudni. Régi tétel, a közönséget nem bántjuk. Örülünk a jelenlévőknek, a távollévőket legfeljebb sajnáljuk, mert nem akármiről maradtak le ingyen és bérmentve. A versenyzők, a felsoroltak és az említetlenek is tudásuk legjavát adták, és emellett rendkívül barátságosan viselkedtek, az autogramkérő, lelkes gyereksereggel kiváltképpen. Tudják, nem tudják a gyerekek, kiváltságosak voltak, érintésközelből parolázhattak a legjobbakkal minden ugrás után és betű szerint, ami igazi világversenyen, például majd a pekingi olimpián szervezési, biztonsági okokból, és már a felfokozott méretek miatt is egyszerűen elképzelhetetlen.

Magánügy voltaképpen, de kibeszélem, számomra valaki elrontotta kicsit az ugrógálát. A valaki iskolázott ismerős volt, aki folyamatos vélekedésével nem kis meglepetést okozott, noha meglepetésnek bőven elég lett volna a viadal nagyságainak igyekezete, teljesítménye, amellyel igazolták eredményeiket, hírnevüket. Aki volt már valaha atlétikai versenyen, vagy csak a televízióban látott már ilyent, az tudhatja, hogy a hosszasan tűnő nekikészülődés, a koncentráció, a versenyző elmélyült magábaszállása, kikapcsolódása a környezetből, mint ahogy az inspiráló taps, a ritmusos rockzene, vagy éppen ellenkezőleg a néma csend a parádéhoz tartozik, annak elengedhetetlen része. Egyénenként természetesen más és más a feladat végrehajtására történő ráhangolódás módja. Aki volt már vagy így vagy úgy atlétika, atléták közelében, azzal is tisztában lehet, hogy nem csak elrontani lehet egy ugrást különböző módokon, és végső fokon kiesni a további küzdelemből. Meg lehet torpanni a magasság előtt az utolsó pillanatban rejtélyes okokból, amikor a közönség nyilván elugrást, elrugaszzkodást várna, és a megtorpanás nem számít ugrásnak. Rosszabb esetben el lehet szaladni a lécz alatt, ami viszont már ugrás, még hozzá érvénytelen kísérlet. Mi játszódik le egyik, másik, harmadik esetben az atlétában, arról ő tudna beszélni hitelesen. Találgatásokra vállalkozni nem érdekes.

Ismerősöm bevallva nem értett az egészből semmit. Komolyan csalódott, hogy például a ma-

gasugró világbajnok a léc előtt megtorpant, azaz nem ugrott. Hogy tehet ilyent egy profi? - kérdezte, s hosszan erőltette az amatőr-profi párhuzamot, kifejezetten az én bosszantásomra. Szerinte az amatőr megtorpant, a profi viszont nem, mert akkor nem profi. Nem árulta el, de valószínűsíthető, hogy színjátékra, nézőcsalogató, sajtóbolondító megjátszásra gyanakodott, összekeverve az atlétikát, a sportok királynőjét az arisztokratikus rangtól igen távol eső focival. Ez esetben szerencséje volt, hogy csak velem közölte, éreztette gyanakvását, és nem az amerikai ugróval. Régi híres eset, hogy a magyar származású Mickey Hargitay, azaz Hargitai Miklós Jane Mansfield nevű filmsztár feleségével egyszer tengeri viharba került, alig tudtak úszva megmenekülni. A parton várakozó újságírók egyike is gyanakodott, mondván csak a reklám kedvéért volt az egész. A kimerült Hargitay, testépítésben Arnold Schwarzenegger példaképe, leütötte a zsurnalisztát.

Ugrásban, futásban, dobásban, bármely atlétikai számban elért eredménnyel nem hozakodhatok elő, azon ellenben elgondolkodtam - ha már kényszerítettek -, micsoda előnyre tettem szert, hogy annak idején gyerekkoromban egy szűk udvar sajátos körülményei között atlétikai versenyeket rendeztünk egymás között testvéreimmel. Leginkább a magas- a távol- és a hármasugrásra emlékszem. Rúdugráshoz nagyobb udvarra, találékonyságra lett volna szükség. Kezdetben a magasugráshoz a lécet kötél helyettesítette, amelynek egyik végét - környezetvédő zöldek ne

figyeljenek ide - orgonafa, mi szelencefának mondtuk, törzséhez erősítettük, a másik végét pedig az ablak kiakasztójához. Ennélfogva az esést, a jajgatást, amikor nem vittük át a "lécet", be kellett kalkulálni. Később a kötélből lécs lett, a padlót fogás, a tanyázás, a baleset elmaradása azonban nem volt garantálva. Hányszor torpanunk meg elugrás előtt az utolsó pillanatban, nem jegyeztük, ám hogy előfordult, az magától értődik.

Hallgattam, mert nem tehetek mást, az ismerős dilettáns vélekedését a nagyok, sőt a legnagyobbak dolgáról a Hopp-parádén, közben végigmérem a termetét, amely kis jóakarattal majdnem atletikusnak mondható. Kijárt rengeteg iskolát, nem úszhatta meg tizenhat-tizennyolc-húsz esztendő alatt a tornaórát, talán a különböző ugrásokat sem. Ha pedig így van, minimális fogalmat alkothatott magának arról, milyen titokzatos erők, dolgok segítenek egyfelől az elugrásban, valamint milyenek gátolnak, vezetnek a leblokkoláshoz. A leküzdendő magasság valódi és pszichikai akadály is egyben. Az ugrónak önmagával is meg kell mérköznie, nem csak a centiméterekkel, s ettől az egész, ha lehet, még nehezebb. Egy író mondta, nem megy neki az írás, ha eszébe jut, mennyit kap majd a kiadótól, a laptól, egyszóval a megrendelőtől a munkáért. Az ugró ezer okból torpanhat meg a lécs előtt. És ha kimerítette az ezret, újabb ezerre nyílik ablak. Azaz 235 centimétert ugrani, ezzel világbajnoki címet nyerni nem egyszerű. Hány megtorpanásra jut érvényes ugrás, és abból kijön-e a legnagyobb, amellyel

bajnokok lehetünk, senki nem tudja. Az élet, így az atlétika is tele van rejtélyekkel, de érdemes kíváncsinak lenni. Mellesleg meg is lehet próbálni. Kitűnő gének, bátorság, tehetség, éjjel-nappal tréning, rengeteg hit, önbizalom, és legalább egy centiméterrel nagyobbat kell ugrani mindenkinél. Ugye, milyen egyszerű? Tényleg, miért torpan meg az ember a léc előtt? És miért viszi át fölényesen a következő ugráskor?

Bedőlt kerítések

"Aztán még nyaralni? Van valami megtakarításod?" Két kérdés, amely megrengette, nem a világot, hanem az átlagos magyart, akinek persze igenis a világot jelentheti mind a kettő. Feltételezhető persze, hogy így tegező formában, és zuhanórepülésben a legszemélyesebb anyagiakra irányuló kíváncsiság azért nem akárkik közé feszült a legszürkébb hétköznapon. Közeli rokonokat, régi barátokat, esetleg a tapintatukat a másik iránt teljesen levetkőzött munkatársakat gyaníthatunk a dolog háttérében, kiváltképpen, ami a megtakarításra vonatkozó érdeklődést illeti. Lassan, de biztosan a magyarság is eljut, - ha máris nem jutott el - a korabeli lengyel vicc szintjére, amikor is az üres húsboltban borjúmáj, sertéskarmonádli, marhalábszár és egyebek felől

kérdez a vevő. A válasz mindannyiszor "nincs", és hogy a vevő csalódottan távozik, a boltos elismerően megjegyzi: "Micsoda emlékezete van!" Nos, a vicc annyiban sántikál a mostani hazai viszonyokra, hogy van itt minden, csak az emberek pénztárcájának a tartalma fogyatkozik meg vészesen, nem a hónap vége felé, vethetjük közbe sikoltva, hanem már a hónap elején, a számlák kifizetése után. A hónap végén nem illik kíváncsiskodni, bukszáokban turkálni, mert felér a fel ségsértéssel.

Mit mondhat az első kérdésre az átlagos magyar, aki különösen az utóbbi időben rendre kimarad a statisztikákból? Nem veszi zokon a kimaradást, legfeljebb jóízűen csodálkozik. Legfőképpen azon, hogy emlékezete szerint mindig is így volt. Kedve lett volna időnként faggatózni, "aztán maga is kimarad a statisztikákból, szomszéd?", de nem volt mersze. Az igenlő válasz végképp lehangolja, a nemleges meg esetleg irigységgel töltötte volna el, és ezt egyszer meg kellett volna gyónnia. A statisztikát nem önmagáért fájalta, hanem mert sejtette, hogy az mindig igazol valakit, aki összeállította, annak a kiválóságát, mennyire törekvő, milyen fantasztikus eredményekre képes. Gondolt arra, hogy kérelmet ír a magasba a nyakkendősöknek, a fényes cipőjűeknek, az örökké vigyorgóknak, nem lehetne-e valahogy bekerülni, de végül legyintett, elállt a szándékától. Elképzelte a választ, és ettől elment a kedve. Mivel szégyellte volna egyenesen a kérdező szemébe vágni, ő már évek óta nem megy nyaral-

ni, mert nem telik rá, előre menekült. Feltűnő magabiztossággal elkezdett a dologtalan időtöltés, az önfeledt pihengetés, a vízpartokon heverészés, a vendéglői hejehujázás, a fekete afrikaihoz viszonyított lebarnulási fokozat abszolút haszontalanságáról beszélni, mint ahogy ezt teszik éhínség sújtotta országok diktatórikus főnökei a túltápláltság krónikus egészségkárosító veszélyeivel kapcsolatban. Nyári halálokat, vízbefúlásokat, cápaharapásokat is emlegetett, nem megfélemlítve a szünyoginvázióról, a vámzaklatásokról, dögmeyegekről, kéthetes jégkorszakokról, útonálló rablókról.

A másikon, vagyis a kérdezőn látszott, hogy volt, van, lesz nyaralása, volt, van, lesz megtakarítása. Márpedig ha ez így van, némi logikára is szert tehetett volna, és elsőül beszél a megtakarításról, és csak másodjára a nyaralásról, mert ugye egyik a másikból így következik. Hol él ez? - tette fel magában a kérdező. Hát semmit sem tud az elvonásokról, az áremelésekről, az adódömpingről, a regisztrációról, az inkasszóról és az állampolgárt sújtó többi csúnyságról? Hol él ez, és hol vásárol? Csak nem találta meg azt a bezzeg országot, ahol minden az itthoni ár felébe kerül, és amelyre az átlag magyar eddig még Aladdin csodalámpásával sem volt képes rábukkanni? Árzuhanás? Árlezúzás? Árak a padlón? Letörtük az árakat? Kicsi árak? Ugyan! Vevőzuhanás, vevők a padlón, letörtük a vevőket, kicsi vevők és innen már csak ugrás a semmi. Nem vesz senki semmit. Megtakarítás? Az meg micsoda, tessék

mondani. Felüti az értelmező szótárt, a nagy ilyent, a nagy olyant, ezekből azonban nem tudja meg, hogy neki lenne megtakarítása. Lenne? Hiszen ha lenne! Talán gúnyolódik a kérdező, vagy teljes sötétségben él, és még azt sem tudja, hogy bedőltek a kerítések. Ez csak olyan fordulat. A múltkor azt olvasta valahol, hogy háromszázezer hitel bedőlt az országban. Csak így egyszerűen: bedőlt. Nahát! Bedőlt kerítésről már hallott, sőt egy alkalommal főtanácsos ismerőse segítségével a saját bedőlt kerítését kiegyenesítette. Amikor az egyik oszlopnak ásták a gödröt, a földből természetes béka került elő élve, de nem kecsegtetett három kívánsággal. Akkor legfeljebb, ha kilenc óhaja lett volna. Mára felszaporodott huszonháromra, amiből szerényen visszavett huszonkettőt. Merjünk igénytelenek lenni. Ha túlfeszítjük a húrt, elmegy a kedvünk, és végül semmi sem teljesül.

És mi volna az egyetlen kívánság? Szamarakat ne kérdezzen senki. Nyaralás, megtakarítás, pláne ebben a sorrendben. Háromszázezer hitel bedőlt, ennyien nem bírták fizetni három hónapra keresztül a hatvankilencezer forintos minimálbért meghaladó, többnyire deviza alapú havi törlesztést. Bedőlt hitel, bedőlt kerítés. A minimálbér és a harminc éves munkaviszony utáni havi kereset között húsz, harminc, legfeljebb negyven, ötvenezer forintnyi különbség van. Különbség ez egyáltalán? Nagyítóüvegen keresztül nézve talán az, a realitások üvegén keresztül semmi. Mi marad? Nem megy nyaralni, hanem ül a megtakarításon. Nyaralni megy hitelből, amely

aztán bedől, és feketelistára kerül. Vagy úgy tesz, mint atyai jóbarátja, aki nagy utazásokat tesz gondolatban, képzeletben. Vagy mint valahai valakije, aki a híres Tour de France kerékpáros körverseny futamait nézte a tévén, és lelkesedett, milyen szép tájakon bringáztak a versenyzők. A csúcs pedig egy régi-régi kérdésre adott válasz volt. Na és milyen a tenger? Végy egy üveg vizet, és nézd nagyítón keresztül. Pontosan olyan. Csofálatos ötlet. Legközelebb már nem lesznek kellemetlen kérdések. Egy üveg víz, egy darab nagyítóencse, aztán majd háromszáz év elteltével lesz nyaralás, lesz megtakarítás. Hurrá!

Hol a gyerek?

Hol lenne? Külföldön. Svédországban, Ausztráliában, Angliában, Németországban, Svájcban és így tovább. Itthon semmi keresnivalója. Ezt akár szó szerint veheti. Három ember beszélget az utcán. Nem kell hallgatózni, hogy megtudjuk, miről? Mostanában fülelés nélkül is könnyű kitalálni, mi a társalgás témája. Bármiről csevegnek, egy ponton elhangzik a kérdés: hol a gyerek? A tiéd, az övé, az enyém. Hol lenne? Külföldön. Hollandiában, Franciaországban, Spanyolországban, stb. Itthon semmi keresnivalója. Ezt akár szó szerint veheti. Az egyik lánya itt, a

másiké ott, a harmadik fia amott idegen földön. Nyaralnak? Dehogy nyaralnak. Dolgoznak. Elmentek szerencsét próbálni. Ezzel résztvevői lettek annak az itthon immár össznépivé terebélyesedett mozgalomnak, amely a lehetőségek, valamint az elkerülhetetlen szükségszerűség metzéspontjában a gyereket valahol a nagyvilágban találja.

A jelenséget lehet kizárólag rosszra magyarázni, ördögi lénynek tulajdonítani, amelyik kísértetiesen hasonlít vezető politikusokra. A ló túlsó oldalán pedig lehet kizárólag jóra magyarázni, és a sántikáló demokráciával érkezett angyali áldásként üdvözölni. Behatóbb vizsgálat során könnyen kiderül, az igazság nem pont a félúton van. Ez ugyan tetszene a szimmetriát nagyra érdeklő tekintetűnknek, de inkább közelebb került az ördöghöz, mint a földre szállt angyalhoz. Igaz, a rendszerváltáskor hirtelen megnyílt a nagyvilág a magyarság előtt. Ez óhatatlanul azt is jelentette főleg a fiatalság számára, hogy a fogadókészségtől függően lehet munkát vállalni külföldön, ha valaki éppen erre érez indíttatást, ha valakiben van elég bátorság, kalandvágy kipróbálni önmagát. Ahogy azonban telt-múlt az idő, kiderült világosan, a remények közel két évtized alatt a terméketlen kísérletezgetés, a frázispufogatás, a felelőtlen ígéretés mocsarába fulladtak, szakértelem örvén a szakértelem, hazafias szólamok címén pedig éppen a haza iránti elkötelezettség hiányzott, a felelősségről nem is szólva. Az egyre inkább talajt vesztett fiatalság arra ébredhetett,

számára itthon beszűkült a tér, elfogyott a levegő, majd kettős vagy inkább hármas ösztönzésre megindult a határok felé.

Az első ösztönzést a fiatal a szüleitől, a nagyszüleitől kaphatta, azoktól a sokat megélt idősebbektől, akik tapasztalataiknál, koruknál fogva kissé tovább látnak, másfelől életükben ki voltak zárva a külföldi kalandból. A második ösztönzést a fiatal továbbgondolásra, cselekvésre sarkalló saját tapasztalataitól, jogos kalandvágyától, netán a barátaitól szerezhette. A harmadik számút pedig immáron konkrétan a hatalom részéről, amely cinizmussal árnyalt biztatással fordult az ifjúsághoz: menjetek, és majd gyertek vissza!, kevésbé finoman: ha nem tetszik itthon, el lehet menni. És a fiatalok mentek. A mai napig olyan tömegben, hogy azt már nem csak a kereskedelmi tévé riporterének és a vaknak kellett volna észrevennie, hanem egy önmagára színleg sokat adó, önmagának annál többet adó kormánynak is. Részben ezért állhatott elő az a helyzet, amelyben visszatérő sirám, hogy egyre kevesebb dolgozóra egyre több eltartott jut. Bár ezt megjoggal kérik ki maguknak a jobb sorsra érdemes nyugdíjasok, mivel nyögdíjnak beillő nyugdíjjal kell beérniük több évtizedes becsületes munkájukért. Egyes megállapítások szerint a fiatalok mostani tömeges kiáramlása már-már súlyosabb csapás az országra nézve, mint volt az exodus 1956-ban.

Nem tudni, honnan vette bárki az optimizmust, hogy a külföldön megkapaszkodott,

gyökeret vert fiatal aztán bizonyos idő elteltével visszatér a hazájába a megszerzett tapasztalatot, tudást itthon önzetlenül kamatoztatni, amikor szinte kizárólag olyanokról hallani, akiknek a távlati tervében a hazajövetel nemigen szerepel. Ne féljünk a derűlátástól, legalább kísérletképpen bízzunk benne, hogy megindul majdan a tömeges visszaáramlás. Máris felvetődik a kérdés, mire, miért térnének vissza az eltávozottak? Arra, hogy a rendszerváltás óta eltelt majdnem két évtized nem volt elég világos perspektívát, jövőképet tárni a társadalom elé? Lelkesítse őket, hogy az uniós csatlakozó élelsőből utolsó lett az ország, s e pillanatban úgy néz ki, azok kísérleteznek továbbra is, akik már korábban sorra elpuskázták a lehetőségeket? Csoda, hogy sokan ebben az országban a bölcsen megmutatott, elkezdett kiút helyett csupán a hatalomhoz való görcsös ragaszkodást látják?

A tehetetlen vergődést, ami ma a határaink közt végbemegy esetleges pártszimpátiáiktól függetlenül furcsálkodva nézik külföldről a magyar fiatalok, és fogadják meg, bárhol vannak, mostanában biztos nem térnek vissza. Ez nem jelenti feltétlenül, hogy közömbösek volnának hazájuk sorsa iránt. A többségük valószínűleg örömmel boldogult volna Magyarországon, de nem boldogulhatott, és egyelőre nem boldogulhat. Számolt ezzel valaki a hatalomban? Vagy a hatalom nem itthon él? Bizonyos jelek egyenesen erre utalnak. Sajnos okunk van feltételezni, miközben az emberek sajnálattal vegyes büszkeséggel újságolják

egymásnak, hol próbál szerencsét a gyerek határainkon túl a nagyvilágban.

Vedi Napoli

Oly korban élünk most a földön, hogy halomra dőlnek a nagy mondások, a falrengető tételek, egyszóval hihetetlen dolgok történnek. Az, hogy a franciaországi Lascaux barlangjának történelem előtti, közel húszezer esztendő, s majdnem máig jó állapotban maradt falfestményei a szakszerűtlen restaurálás, az atomkori hozzá nem értés következtében tönkre mennek, nem ügy. Havi fizetésért lehet csapnivaló munkát végezni. Hajaj! De még mennyire! Szinte gondolkodni képes, modern eszközökkel, tévedhetetlennek hitt módszerekkel lehet hatalmas károkat okozni. Hajaj! De még mennyire! A beteg halálát a hálapénzzel busásan megfizetett orvos okozta. Elfelejtettek neki véralvadás gátlót adni. A temetési szónoklatban az ügyet az orvos fejére olvasta a gyászoló család. Az orvos a hálapénzt elrakta, aznap jól megvacsorált, mint rendesen, finoman aludt, és hó végén sorba állt a havi fizetésért, illetve nem állt sorba, hiszen manapság bankszámlára utalják. Persze az orvos is ember. Tévedni pedig emberi dolog. Betegnek lenni és meghalni szintén emberi dolog, de nem mindegy, hogy tévedésből

eltesznek láb alól, vagy a tragédia tévedés nélkül, mit mondjunk?, a sors akaratából következik be.

Manapság rengeteget beszélnek elcsalt, be nem vallott adókról, fekete munkáról, munkanélküliekről, eltartandó nyugdíjasokról, annál kevesebb szó esik a munka minőségéről, vagyis arról, ki hogyan teljesít az élet bármely területén. Bagatell példát mondok. Nemrég egy borús, esős, és kifejezetten hűvös napon stúdióbeszélgetés keretében előadta a meteorológus, hogy bár egész nap esik, a hőmérséklet húsz-huszonnégy fok lesz. Miközben aznap tizenöt fokra sem küszött a hőmérő higanyszála. Ebből a tévedésből haláleset talán nem származott, bár ki tudja. Aki a meteorológiai előrejelzés szerint lélegzik, öltözik, táplálkozik, szánt, vet arat, az egy ilyen aprónak csúfolt tévedés miatt tüdőgyulladást kaphat, ha nem ruházkodik megfelelően. A meteorológus jó esetben egyetemet végzett, ott talán sikeresen diplomázott, a munkáját a legkorszerűbb eszközök segítették. A stúdióbeszélgetés kedvéért nyakkendőt kötött, és elhatározta, a tévében ő lesz aznap a legokosabb. Nem sikerült neki. Szamarat beszélt. Elfelejtette a legelemibbet, amire már a dédnagypapa felhívhatta volna a figyelmét. Aztán fiacskám, ha netán eszedbe jut, hogy meteorológus leszel, soha ne feledd a kezedet kitartani az ablakon, mielőtt a széles nyilvánosságnak leadod a jelentést. Ha azt tapasztalod, hogy a kezed megémbередik, nehogy húsz-huszonnégy fokokról beszélj pluszban, mert bolondnak tartanak. Ha az eső esik, ne hozd szóba a napsütést és fordítva,

mert akkor a pokolba kívánnak. A meteorológus számaársága is arról szól, hogy valaki nem végzi jól a munkát.

Egy ideje együtt élünk az olaszországi Nápoly városának tengernyi szemetével, mintha a saját itthoni szemetünk nem volna elég. Hajaj! De még mennyire elég! Eleddig Nápoly egy híres mondást jelentett: vedi Napoli, e poi mori! Nápolyt látni is meghalni, nem pontos fordításban. Megnézted, utána nyugodtan meghalhatsz, mert ezzel a szépség fogalma kimerült. Na jó, Nápoly jelentette még a zseniális Diego Armando Maradonát, aki ottléte évei alatt mennybe vitte a nápolyi szurkolókat, és akiről filmet készített Emir Kusturica. Hosszú hetek óta meg azt látod, hogy a közmondásban legszebb város belefulladás a szemétké. Ötezer tonna étketlenkedik, búzlik a város utcáin elhordatlanul. A szemétkéárolók megteltek a maffia által északról odahordott hulladékkal. A nápolyiak orrukat befogva közlekednek, hevesen méltatlankodnak, és követelik a mellesleg északról származó Silvio Berlusconi államfőtkől, csináljon rendet. A kívülrállónak erősen úgy tűnik, senki nem végzi a munkáját megfelelően a fizetéséért a városatyáktól, a politikusoktkól kezdve, a hatáságon keresztül a szemétkéállítókg. Egy valaki dolgozott szorgalmasan a saját törvényei szerint, és nem mellesleg busás haszonnal, ez pedig az ügyben emlegetett maffia. Vedi Napoli, e poi mori. Nápolyt látni, és meghalni az undortól.

Szemétkéről lévén szó persze nyugodtan söpörhetünk a saját portánk előtt. Nálunk is meg-

dőlt a Budapest, Budapest, te csodás! hangzatú kuplé kérkedő állítása. A slágert átírni nem lehet. A Budapest, Budapest, de szemetes! nem jó. Nem jönne ki a rím, a szótagszám. Ki hogyan végzi a fővárosban a munkáját, és azért mennyit tesz zsebre, igen csak delikát kérdés, amit föl lehet tenni. Általában ajkbiggyesztés, vállvonogatás, pökhendiség a válasz. Felelősség és következmények nélküli országban ez már csak így van, a futballtól kezdve a szemétszállításon keresztül egészen a kormányzásig. A bűnös média, pontosabban a média jól fizetett altiszti pozícióért minden aljasságra képes része szorgalmasan feltakar. Egy régi, feltakarásban edzett motoros úgy mentegette a hercegi vezérigazgató közfelháborodásától kísért üzelmeit, hogy nem követett el bűncselekményt, csupán csak úgy gondolta, ahogy, és szegény tévedett. Hiába hittük rengetegen, hogy nem jól hallunk, jól hallottunk. Aki cégeket tesz tönkre, az a hazai gyakorlat szerint úgy bűnhődik, hogy mesés végkielégítésre számíthat. Jár neki. A közvéleménynek meg a szája. Legfeljebb csak a tízmilliók számán lehet egy kis vita. Ötven, esetleg hatvan millió? Aki még ügyesebben rohaszt le valamit, az miniszteri tárcát is kaphat. Hányan lettek öngyilkosok miatta, hány család jutott a tönk szélére, magánügy, mint volt rendszerváltás előtt, amikor az egy szem párt ügynevezett sorskérdésekkel, köztük például a szegénységgel nem óhajtott foglalkozni. A csapnivaló munkavégzéshez természetesen párosul a füllen-tési képesség, a hazudozás. A gyerekek hazugsá-

gai tehetségről árulkodnak - mondta Barboza doktor Márquez önéletrajzi regényében. A felnőttek hazugságai meg a tehetség hiányáról?

A frissen kinevezett győri színházigazgató debreceni kollégájával összhangban oda nyilatkozott, hogy a kultúrában, így a színház itthoni világában is rengeteg a probléma. Nem lehet a néző hátán taposni, és még ugrálni is rajta, fogalmazott a győri direktor a liberális szélsőségekre, az izlésterrorra, a közönség elleni durva támadásokra utalva. A szakma be van szorítva, meg van osztva, legfőnt pedig uralkodnak. Színházat zárnak be, műfajokat, szerzőket, művészeket sodor-nak a lét határára, ünnepeken pedig keblükre ölelik a veszélyeztetett művészt, mintha a szakmai siker a hozzá nem értő, lélektelen irányításnak, a bürokráciának volna köszönhető. Lent belehalnak a munkába, a létbizonytalanságba, a megalázottságba, főnt reprezentálnak, és azt hiszik, minden rendben. Hogy aztán a tolvajokról ne is beszéljünk.

Ha már tolvajok, nekem a fémtolvajok a kedvenceim. Ellopnak ötszáz méter sínt, a mozdonyvezető nem veszi észre, egy darabig a szántáson viszi a szerelvényt, aztán megdöbbenve tapasztalja, a sínt kihúzták alóla. Győrről a Városi Művészeti Múzeum Király utcai épülete előtt tolvajok felszedték a kövezetbe ágyazott rézplasztikát, igaz, egyelőre csak kettőt. Ott lehettem annak idején az ünnepélyes átadáson egy esős szombat délután. Kevesen voltunk. A művész, a családtagjai, a köszöntőt mondó akadémikus, és

néhány kíváncsi. A tolvajok a közönség teljes kizárásával dolgoztak. Éjjel érkeztek, avatóbeszédet nem tartottak. Sietve érkeztek, rohanva távoztak. Hogy ők kitől kapták az ötletet nem tudni. Sajátos szakmai szótárukban a fém azt jelenti, ellopni, a lopás pedig a fémmel azonos. Nem csodálkoznék, ha a sínfelszedő fémtolvajok az ötletet a sínfelszedő kormánytól kapták volna, amely nap-
pal, elegáns irodákban, az ország térképe előtt fáradozva számol fel neki útban lévő vasúti szárnyvonalakat. Ha felesleges a vasút, felesleges a sín is. Logikus. Vigye, aki látja, nehogy még egyszer vasút legyen ott, ahol ötven-száz esztendőig volt. Ha annak idején magukat országépítőnek hívó oktondi elmék nem veszik kispénznek az intelmet: "száz vasutat, ezeret, csináljatok!", akkor most nem kellene fáradságos munkával felszámoló tevékenységet végezni. Felszámoló, megszüntető, fölöslegesnek nyilvánító, likvidáló már csaknem annyi működik ebben az országban mint biztonsági őr. Ki hoz létre értékeket? Ki figyel oda az egyes betegre, egy beteg országra, annak minden sajtó tagjára? Ki hordja el a nápolyi szemetet Nápolyban és a magyart Magyarországon? Ki rak le kultúrát az emberek elé, ki szemetet kultúra címén? Ki rakja le a síneket? Ki szedi fel azokat? Nápoly már nem Európa - fogalmaztak a nápolyiak indulatosan. Magyarországon még nem Európa - mondják lent egyre többen határaink között. Ám a hír még nem jutott el a fönti melldöngetőkhöz.

Hercegi hallali

Az ausztriai Forchtenstein, azaz Fraknó várába hívnak "vadászat az Esterházy udvarban" mottóval. Mindenkit hívnak egyébként, nem csak engem, lévén, hogy ki van plakátolva szanaszét. Ez azonban egy csöppet sem zavar, ugyanis nem vagyok embergyűlölő, noha kitartóan vágytam mindig az elérhetetlenre, vagyis a robinsoni magányra lakatlan szigeten, Péntek és bármilyen álsruhas jövevény nélkül. Az óhajom rendre csü-törtököt mondott. Fraknóra viszont eljuthatok, ráadásul oda már szinte haza megyek, bár olyan kevésszer voltam, hogy szinte lehetetlen össze-számolni. Emlékszem, egyszer kollégákkal rándultunk Fraknóra, mégpedig kiállításra. Előtte Bécsben flangáltunk a Mariahilferen. Jó korán megvettük az obligát banánt, és ezt rosszul tettük. Megfeledkeztünk arról, hogy nyugaton banánból van a kerítés, ennél fogva soha nem fogy el. Az, hogy most engem Fraknóra hívnak vadászati okból, már majdnem olyan, mintha vadászatra volnék hivatalos a hercegi udvarba. Hallali! - kiáltottam el magam. Ott a helyem, csak puskát ne adjanak.

A hallali és a vadászat számomra furcsa módon egy oroszlánszívű labdarúgó, a szombat-helyi Haladás - Hali, Hallali - egykori csupaszív jobbfedezetének, Kulcsár Cancinak a tragédiájá-

val kapcsolódik egybe. Agyonlőtték szegényt vadászaton. Szomorúan végződött a hallali, amely az elvtársi időkben aligha lehetett hercegi. Azóta viszolygok a lövöldözéstől az erdőben, a mezőn, a lőtéren, a csatatéren - milyen terek vannak még? - ja, még van Irak, Afganisztán, Tibet, a pesti utca, és így tovább. Egyszer mégis majdnem utolért a nemezis. Valódi vadászatra hívtak az ország egyik mesés szép erdejébe. Mivel lelövetni nem akartam magam, és akkor még viszolyogtam attól is, hogy bárkit lepuffantsak, szerényen elhárítottam az ajánlatot. Ez annál is könnyebben ment, mert az illető vadásztársaság emberei elárulták, milyen pocsékul lőnek egyes katonatisztek. Rossz fényt vethetett volna a hadseregre, ha éppen őrnagyi rangban talál el valaki a célba vett vaddiszónó helyett. Most már ez nem téma, mert a magyar hadsereg az egykori viccbéli albán méretre zsugorodott, és pufogatni talán már nem is kell.

Mint mondtam, elvtársi vadászatot nem láttam közről, a bűnre vezető alkalmat messzire elkerültem. Viszont ismerhettem néhány nagy vadászt, akik nem tudni, milyen megfontolásból, a bélyeggyűjtés, a rózsanemesítés, a sakkozás és egyéb markáns szenvedélyek helyett az erdei és a mezei vadak üldözését választották el nem múló szenvedélyül. Mielőtt bárki azokból a körökből leszedné rólam a keresztvizet, vagy egy természetes tölgy mögül rámirányítaná távcsöves flintáját enyhén rosszalló fordulataimért, kijelentem, magánügynek tekintem egyébként a dolgot, miután másra nincs is lehetőségem. Mellesleg egyet tu-

dok érteni azzal az elrugaszkodott nézettel is, hogy az egész akkor volna igazságos, ha a vad-disznó is kaphatna fegyvert. Akkor eldőlne, ki a legény a gáton. A vaddisznó azonban békésebb jószág ennél. Somogyban egy háznál tartott vadkant megsimogathattam összkomfortos lakhelyén, az ólban. Nem nyársalt föl agyaraival, valamint oklevelet sem mutatott Zrínyi Miklós költő és hadvezér saját kezű aláírásával Bécs maradéktalan tetszésére, hogy derekasan megküzdöttek, és a harcban a szigetvári kirohanó, Zrínyi maradt alul.

Hercegi hallali szelét azonban vadászat nélkül is felérezhettem Schönbrunnban és Versaillesben. A Napkirály fényűző kastélya a történeti hűség kedvéért igazi vadászat távolról szüremelő hangjaival is megajándékozott. Így szinte érintés közelbe került XIV, Lajos sajnálkozása a sors szomorúsága felett, "micsoda szerencsétlenség minden nap fácánpecsenyét enni." Kár, hogy elháríthatatlan időzavar következtében nem találkozhatott Kodály Zoltán zeneszerzővel, aki viszont úgy tartotta, "parasztnek nem való fácánpecsenye", vagyis igényes muzsika. A király a szembe-sítéskor rájöhetett volna, hogy hallali ide, hallali oda, sajna, neki kell megennie naponta a fácánpecsenyét, a parasztok erre méltatlanok. Ha nem tetszik neki, legfeljebb beír a királyi panaszkönyvbe, és a panaszt rendőrminiszterével gondosan kivizsgálhatja. Attól, hogy az ember mellőzi a vadászatot, az erdőt még szeretheti. Sőt odáig is elmehet, hogy többed magával holdsütéses vad-

disznólesre vetemedik egy magasles összes nemlétező biztonságában. Így is történt régen egyszer az Északi Középhegységben. A túra nőtagjai azonban tájékozatlanok lévén, szokásos gyűlésüket éppen a holdsütéses vaddisznóles idejére időzítették fenn a magasban. Képtelenek voltak hallgatni. Szegény vaddisznók búsan legyintettek, az emberiséggel nem jó kezdeni, mert vagy lövöldöznek vagy dumálnak. Egyik rosszabb, mint a másik, és nem biztos, hogy csak a lövöldözésbe lehet belehalni.

A fraknoi meghívás mindezek ellenére felkeltette az érdeklődésemet. Felmérve egy ilyen hercegi hallali minden veszélyét a száguldó puszkagolyótól a szószátyár vadászokon keresztül a királyok által is halálosan unt fácánpecsenyéig, talán útra kelek Bécsen, banánhegyeken át Forchtensteinbe, amely volt, kérem szépen, valamikor Fraknó is. Hercegi hallali, hercegi meghívás. Hát nem herceg? Ott a helyem.

Menjünk világgá?

"Nem tudok mást tenni, itthagynom ezt az országot" - mondja, én pedig megdöbbenek. Annak ellenére, hogy már írtam Hol a gyerek? címmel hasonló témáról. Ha három ismerős találkozik mostanában, valamelyik menetrendszerűen

felteszi a kérdést, hol a gyerek? Külföldön. Itt, ott, és amott. A lényeg: nem itthon. Nyaral? A fenéket. Dolgozik, szerencsét próbál. És most mégis meg vagyok döbbenve, hogy valaki az ország itthagyasát helyezi kilátásba. Igen, meg vagyok döbbenve, mert az illető nem kalandvágyó fiatal, aki döntő részben a hazai ifjúságot sújtó körülmények hatására vág a nagyvilágnak, hanem egy hetven közeli ember. Ha nem áldott volna meg a sors némi pszichológiai érzékkal, a merő kíváncsiságot kielégítendő megkockáztattam volna a nem túlságosan udvarias kérdést, aztán mihez akar kezdeni idegenben ennyi idősen? Nem kockáztattam meg, hiszen annyi mindent hall mostanában az ember.

Először is nem tudhatom, van-e pénze, mennyi a nyugdíja. Svájci alapon állva, családi állapot, pénz, betegség, hitbeli és politikai meggyőződés felől nem érdeklődöm. Állítólag Magyarországon már titkosított nyugdíjak is vannak. Tudtam, hogy van öszödi beszéd, növekvő munkanélküliség, közéleti kiábrándultság, hetvenezer évre zárolt gazemberség, és szabadlábon lévő hetvenezer gazember, de a titkosított nyugdíjról nem tudtam. Olyan alacsony, vagy olyan magas, hogy titkosítani kell? Vagy olyanvalakié, akinek nem járna semmi, de mégis kap? Azt is hallottam, hogy nyugalmazott hajóskapitány, vagyis nem kivénhedt miniszter kapja a legmagasabb nyugelátást, mégpedig olyan magasat, hogy papíron kellett kiszámolni, mert a számítógép nem bírta. Azt mondanám a számítógépnek, nem kell irigy-

kedni. Tegyük fel, a panaszosnak nem olyan magas a nyugdíja, nem áll számláján zsákszám a megtakarítás, de vannak jólelkű, nem utolsósorban gazdag rokonok, barátok, akik szívesen fogadják.

Némi pszichológiai érzékkel, udvariassággal megáldva türelmesnek mutatkoztam. Arra gondoltam, ha valaki olyan súlyos kijelentést tesz több mint felnőtt fejjel, hogy nem tud más megoldást, itthagya az országot, nyilván nem ok nélkül teszi. Ha pedig nem ok nélkül, kerekít valamilyen történetet a kijelentés mögé. Kerekített. Méghozzá elkeserítően hétköznapi. Olyant, amit Jean-Paul Sartre keresetlen szókimondással úgy foglalt össze: "a szomszéd pokol". Az illető élte megszokott életét a városi lakásban, mígnem az őt legkevésbé sem zavaró szomszéd meghalt, a megüresedett lakást pedig kibérelte?, megvásárolta? egy külföldi központú, fiatalokat tömörítő civil szervezet. Ebben sincs semmi különös. A szervezetnek vannak kiplakátolt programjai, hivatalos fogadóórája, minden, ami kell, csak az elmondás szerint a hivatalosság nem úgy igaz, ahogy írva van. Naponta estétől késő éjjelig, a történetben hajnali kettőig, háromig harminc-egyven fiatal éli az intenzív klubéletet, ami már csak a tömegesség miatt is zajjal jár. A dolog rettenetesen zavarja a szomszédot, akit élete során halmozottan érték kemény megpróbáltatások. Előbb osztályidegen származása miatt a szocializmusban, majd hátrányos helyzetű fiatalokkal kapcsolatos közhasz-

nű vállalkozásának kilátástalansága miatt egészen a legutóbbi időkig.

Elkeseredésében jutott arra az elhatározásra, hogy elmegy, itthagya az országot. A kijelentés akkor is súlyos, ha az indulat hozta felszínre, és vajmi kevés a realitása, a realizálhatósága. De mi van akkor, ha az illető komolyan nekimegy a nagyvilágnak, hogy ne mondjam, világgá megy. Felnőtt gyermekeit mindenesetre már beavatta a nagy titokba. Ők érdekesen reagáltak dologra. "Mivel hazafiaknak neveltél bennünket, mi maradjunk. Te, ha gondolod, csak menjél, majd meglátogatunk." Ezen a ponton pszichológiai érzékemről megfélemlkezve, tapintatomat feladva megemlítettem néhány fórumot, ahol talán segíthetnének, bár tisztában vagyok azzal, hogy a hivatalos fórumok bezárkóznak, utálnak dolgozni, ha kellemtelen ügyben kell intézkedni. Utálnak dolgozni, mert köti őket ebben a látszatdemokráciában minden elképzelhető és elképzelhetetlen, többi között a tehetetlenségük. Kiderült, volt már szép szó, csúnya szó, hatósági bírság. A szervezet ötvenezer forint büntetést a szivarzsebéből kifizetett. A panaszos nem bíz a hivatalos fórumokban, a többi lakót nem érinti a ricsajozás, mert a zajtól távolabb az otthonuk. A fiatalokkal beszélni nem lehet. A fiatalokkal beszélni nem lehet? Tényleg az a megoldás, hogy valaki hetven felé elballagjon a brazíliai őserdőbe, mert idős korára sem lehet nyugta? Lehet, hogy ez a megoldás. A vadak már úgylis bejöttek a városba. Itt bömbölnek a szomszédban.

Adó? Ad ő!

Ha az osztrák újságíró lapja hasábjain bevallhatta, meggyőződésből nincsen mobiltelefonja, nem ferdül el a pisai ferdetorony még jobban, ha arról adok hírt, hogy nekem meg nincs internetem. Ennélfogva természetesen már a szóhasználatom sem naprakész. Aki köpi az elektronikus szlenget, az nem fárasztja magát a szavak totális kimondásával, hanem rövidít. Jé, nincsen neted? - kérdeznak vissza, és látják a faekét, amivel felszántom a nemlétező telkemet, megboldogult őseimet pedig elképzelik a fa tetején. A festőművész hitetlenkedik: ne viccelj, tényleg nincs neted? Nincs - felelem. Mire ő: úgy, kapcsoltasd ki a vilányt is! Némi igazuk talán van a rám pirítóknak, én viszont arra gondolok, mennyi minden kellene ahhoz, hogy az ember megfeleljen a világ, mit a világ?, egyszerűen a mások igényeinek. És miért nem felel meg? Talán két okból. Nem tud és nem is akar megfelelni. Ha a kettő találkozik, egyszerűen nincs mit kezdeni.

Eszembe jut a televízió hőkora. Az 1958-as labdarúgó világbajnokságot körülbelül kétszázad magammal néztem süvölvény koromban egy művelődési ház nagytermében. A képet a tévé adta fekete-fehéren, a hang viszont a rádióból ment. Persze a Szepesi jóvoltából, aki rögtön le is bukkott. A televízió leleplezte. Ha a lövés három mé-

terrel ment kapu mellé, a rádióból azt hallottad, hogy hajszállal. És ha ezt még visitotta is a rádióriporter, már-már gólra kellett felugrani a székről. A hajszál, mondom, volt vagy három méter. Valamit azért egyformán láttunk. Tichy akkora gólt rúgott a felső pipába, hogy majd kiszakadt a háló. A bíró nem adta meg. Már akkor is csaltak, és azóta sem modernizálódtak az igazság irányába. Pedig most hallom, hogy az elkövetkező EB-n már tízezer eurót kapnak meccsenként. Ötvennyolcban ehhez képest tökmagot kereshettek, hacsak nem pénzelték le őket előtte, ami ugyancsak előfordult.

Akkoriban még keveseknek volt tévéje. A villamoson utaztam, mellettem újságolta valaki büszkén, hogy tévét nyertek. Jé - irigykedett őszintén a másik. Akkor most nézitek? Akkor ez nem volt olyan hülye kérdés, mint amilyennek tűnne manapság. Nem lett volna csoda, ha a villamos közönsége tapsban tör ki, a jármű pedig a sínt elhagyva tesz egy tiszteletkört. Ne feledjük, ez abban az időben volt, amikor a bátor hatalom hatóságilag nyilván tartotta az írógépeket. Nem voltak gyanakvók, á, dehogy, egyszerűen csak azt gondolták, hogy az írógépen kizárólag röpcédulákat szerkesztenek az ő elveszejtésükre. Azóta a televíziózás rengeteget fejlődött. Leginkább azt tudhattuk meg, mennyi minden rosszra használható, hogyan lehet általa félrevezetni, hülyíteni, megrontani, bamba fogyasztóvá zülleszteni az embert. Születtek persze magvas, mára már jócskán idejét múlt tanulmányok. Egy amerikai té-

vémegszállott például azt állította, ha lett volna televízió, nem lett volna Hitler, mert a tévé leleplezi. Azóta a televíziós gyakorlat ezt jócskán megcáfolta. Mint az utolsó utcalány, bárminek és bárkinek a szolgálatába képes állni, a legalantasabb célokat is beleértve, ha arra finoman, például anyagi eszközökkel, vagy durvábban, hatalmi szóval, fenyegetéssel kényszerítik.

Nyilván előfordul az is, hogy leleplez, de történik valami utána? Megmakacsolja magát a villamos, hogy nem hajlandó tovább siklani addig, amíg a hazug le nem száll le róla? Adódik olyan, hogy megáll, mert sztrájkba lépett, de a leghazugabbak már régóta nem szállnak villamosra. Rejtett útvonalon, rendőri kíséret biztonságában közlekednek, és a hatáskörükbe tartozó médián keresztül üzenik, náluk tökéletesebb nem létezik, és a közlekedésiek felőlük a fejük tetejére is állhatnak. Az őket szállító luxusjárgányok nem sztrájkolnak. "Nyugi dagi, nem csak foci van a világon" - hallom Kazal Lacit. Már ez sem igaz. "Nyugi dagi, nem csak politika van a világon" - mondaná egy mai Kazal, aki persze nem mondja. Egészen más az érdekeltsége. Manapság a kabaréről készített kabaré lehetne az igazi, de a madár sem piszkít a saját fészkébe, miközben a máséba durván belerondít.

Egy darabig az ország nyugati részén élők kiváltságosnak érezhették magukat. Foghatták az egyetlen nyugati tévét, az osztrákot. Neves személyiségek töltöttek napokat a határszélen, hogy megnézzenek egy Forma 1-es autóversenyt, vagy

mondjuk Polanski filmjét, a Vámpírok bálját. Egészen furcsa volt a magyar tévé az osztrákkal összevetve. Feltűnt például, hogy miközben az osztrák kancellár mindennapos riportalany volt az osztrák tévében, a magyar politikusokat soha nem láthattad a magyarban, legfeljebb nagy ünnepeken. Ezért fordulhatott elő, hogy Győr városában az utcai járókelők megtapsolták Androsch osztrák pénzügyminisztert, mert ismerték, az őt kísérő magyar Faluvégi Lajosra pedig csak hümmögnek, ugyan ki lehet. Tényleg ki lehetett? Valami előnye azért a magyar tévének is volt a nyugatiakkal szemben. Például mindennapos tápláléka volt a hazai nézőnek a vers, a költészet, a nívós tévéjáték. Ha a szerencse fejbe kólintotta, hogy még a rendszerváltás előtt élhetett nyugaton, rögtön észlelhette, a verset a nyugati tévé nem ismeri. Mintha a költők ki lennének onnan tiltva. A marhapörkölt, a halászlé, a kefir és a minőségi gyufa hiánya mellett a versinség is növelhette a honvágyat.

Mint tudjuk, mára a hazai televíziózás jócskán ledolgozta ezt az előnyt, miközben egyéb övön aluli ütések is mért a jobb sorsra érdemes magyar állkapcsára, gyomorszájára. Ma már az a furcsa, ha valaki ezt megemlíti. Pláne, ha olyan valaki teszi ezt, akitől egészen mást várna az ember. Már az is gyanús, hogy vállalkozó ismerőssémmel könyvbemutatón találkoztam a minap. A program után sütkéreztünk egy kicsit a tavaszi napfényben, és beszélgettünk. Megmutatta frissen elkészített gazdasági pályázatát, amelynek a

sikerét reméli, majd néhány egészen elképesztő sztorit mesélt közpénzek eltűnéséről. Egyszer csak kimondta a szót, kultúra, majd arról beszélt, mennyire hiányzik neki a vers a közszolgálati tévében. Azt hittem, nem jól hallok. Közösén tettük fel a kérdést, szükségszerű volt mindaz a negatív változás, amitől nyög a magyar média, és amitől utálkozik a jobb érzésű magyar ember? Nem volt szükségszerű - szavaltuk kórusban. Persze nem volt jelen a tévéelnök, aki valamikor kirakta a lábát, ha költőt látott közeledni, hogy elgáncsolja, nem volt jelen a rádiós főnök, aki megszüntette az irodalmi főszerkesztőséget, azaz nem voltak jelen, akik szívből utálják a kultúrát, főleg, ha magyar, és programbeszédeikben még meg is tudják magyarázni a gyalázatot. Legalábbis azt hiszik.

Ehhez képest az, hogy nekem van-e netem, vagy nincs, szörfözök-e a világhálón, vagy csak a Fertő-tavon csónakázok, elhanyagolható kérdés. Nem hallgathatom el, valamikor tettem egy könyvnyelmű kijelentést: lesz internetem, e-mail címem, honlapom, blogozok, bogozok, gubancolok, mi van még?, ha ingyenes lesz az internet. Most már látom, soha nem lesz internetem. Soha nem lesz, mert éppen most készülnek bevezetni az internet-adót a nyakkendő-adó helyett. Vagy huszonöt éve már nyakkendőt sem kötök, harmincöt éve nem vásárolok. Rajtam nem fognak ki. Különben is, ha eszük lett volna, nem a nyakkendő-adót dobják a köztudatba, hanem az alsónadrág- és a bugyi-adót. Ezt a két ruhadarabot jelenleg még mindenki viseli. Jelenleg, mondom. Nem

tudni ugyanis, hogy az adónemek kitalálásában tobzódó központi ötletesség mikor fosztja meg a magyart ettől a kettőtől is. Akkor jut majd igazán érvényre a népies fordulat: a gatyánk is ráment.

Te német vagy

- Honnan érkeztl?

- Magyarországról.

- Akkor te német vagy.

- Nem vagyok német. Magyar vagyok Ausztria szomszédságából.

- Á, tudom, ismerem Ausztráliát!

Életből vett konkrét párbeszéd, amely nemrég zajlott le a londoni Mary és a magyar Péter között Angliában. Péter, aki e sorok írójának mesélte, cseppet sem volt megbotránkozva. "Okos lány", mondta. "rendkívül tájékozott, csak hát velünk kapcsolatban kicsit homályosak az ismeretei. Nem nagyon, "kicsit". És ha nagyon homályosak volnának azok az ismeretek? Akkor talán azt gondolná, kifehéredett afrikai négerek vagyunk, akiket sivatagi homokvihar sodort Európába? Az angolok mentségére szolgáljon, időnként a saját dolgaikkal, például történelmük tényeivel is hadilábon állnak. Az vesse rájuk az első követ, aki magyarként úgy érezheti, nálunk minden rendben. Egy brit felmérés szerint, az ango-

lok egy része nehezen tesz különbséget valóságos és nem valóságos között. Miközben például Ivanhoet, Robin Hoodot létező személynek hiszik, Richard of Lionheart-ot, azaz Oroszlánszívű Richardot, Winston Churchillt kitalált valakinek gondolják. A történelmi feledékenység messzemenő következtetések levonására csábít általános műveltséggel, az iskolai oktatás színvonalával és sok más egyébvel kapcsolatban.

Az övével rokonítható élményeimet magam is megosztottam Péterrel. Franciaországban egy provanszál asszony Magyarország hírére azzal lepett meg, hogy ő is "keresztülutazott egyszer Törökországon." Spanyolországban néztek svédnek, bulgárnak, mint magyart, Kubában történetesen az átlagosnál kicsit jobb öltözék miatt spanyolnak. Hogy aztán minek tekintettek minket, mit tudtak rólunk a rendszerváltás előtt, amikor a nyugati reptereken nem közlekedhattünk az uniós polgároknak fenntartott folyosókon, elképzelni nem tudom. Sejtéseim azért vannak. Talán egyszerre lehattunk gyanúsak és harmadrendű állampolgárok. Három évtizede az athéni repülőtérén a görög határőr egész órára eltűnt magyar útlevelemmel. Letartóztatásnál, kitoloncolásnál rosszabb nem történhet, gondoltam. De az is lehet, pár ezer másolatot készítenek a dokumentumról, vagy netán a magyar külügyminisztériummal tárgyalnak arról, kém vagyok-e, aki Szokratész lábnyomát vizsgálgatja az athéni agorán vagy éppen a trójai falóban óhajtok hadicsellel elbújni. Az osztrák-szlovén határon közvetle-

nül a délvidéki háború után a vezetéknevet záró vics végződés következtében az osztrák hatóság talán Milosevics-rokonnak hitt. Szerencsére nem szerepeltem semmilyen körözési listán. Óhatatlanul felmerül az emberben a kérdés, mi mindig gyanúsak voltunk?

Nem is értem, miért csodálkozom ezen. A hazánkat körülvevő úgynevezett barátok is kellemtelenkedtek nekünk. A kilencvenes évek elején az utolsó magyar király özvegye, Zita királyné temetésére igyekeztünk fotós kollégámmal az osztrák fővárosba. Zsúfoltságra számítva nem Hegyeshalom, hanem Pozsony felé indultunk. A magyar-szlovák határon is bedugult a forgalom. A csehszlovák határőr, miért ne, kiszúrta az autónkat, leszereltette az ajtókárpitot mindkét oldalon, de természetesen nem talált semmit. Másik közös külföldi túrán megboldogult kollégánkat a csehszlovák határőr a vonaton trágár szidalmak közepe köléll állon vágta, mert bajusz tekintetében az útlevélkép és a valóság szerinte nem teljesen egyezett. És ha már itt tartunk, a magyar határőrök, vámosok sem voltak mindig kivétel nélkül kifinomult urak. Ennek az utólagos "beolvasásnak", negatív számvetésnek különösebb értelme nincs, ha csak az nem, hogy bizony a saját országában is időnként másod-, harmadrendű polgár az ember. Zivataros időkben azért vigasztalódhattunk, ha úgy tetszett, a legprimitívebb módokon.

Évtizedekkel ezelőtt, ha a magyar úgy akart kitűnni, hogy más nációkra nézve tett negatív megállapítást, akkor általában a legközhelye-

sebb példát ragadta meg. Lám, az amerikaiak és a többiek olyan műveletlenek, hogy Budapestet és Bukarestet összekeverik. Soha nem tették fel a kérdést itthon, miért kellene nekik különbséget tenniük Budapest és Bukarest között. Netán azért, mert mi lennénk a világ közepe? Csak hát majdnem annyi közepe van ám a világnak, ahány ország, ahány település, ahány ember. Ha kételkednék ebben valaki, szíveskedjen bizonyos időt eltölteni itt, ott és amott. Igen hamar ráébred, hogy a világ közepe, mint afféle örökmozgó éppen oda esik megfajthatetlen vagy nagyon is megfajtható módon, ahol ő éppen tartózkodik. Ez azonban távolról sem azt jelenti, hogy ő volna a világ közepe. Csupán arról van szó, a helybeliek egy kis elfogultságért sehol nem mennek a szomszédba. Érkezhetsz bárhonnan, a helyiek jogos öntudata rendszerint nem engedi, hogy az idegen rájuk telepedjen, és főleg rájuk erőltessen valamit. Megpróbálni természetesen lehet, de a szándék rendre megbicsaklik.

Szállodás ismerősömnnek van egy különös szenvedélye. Albániától Lengyelországig, Horvátországtól Ukrajnáig, Bulgáriáig rendszeresen felkeresi autós turistaként a volt szocialista országokat, és óhatatlanul összehasonlítást tesz Magyarországgal. A konklúzió lesújtó számára. Sehol nincs olyan, hogy ne az otthoni polgár volna az első, és olyan sincs, hogy egy országot olyan mértékig elárasztanának a külföldi üzlethálózatok, mint Magyarországot. Egy magyar nagyváros a lakosság lélekszámához viszonyítva már a kilenc-

venes évek elején európai léptékű kereskedelmi hálózattal bírt. A külföldiek betelepődése még csak ezután kezdődött. A vak és a süket egy ilyen megállapításból nyilván kizárólag multiellenes-séget olvas ki, noha inkább kiolvashatna normális mértékhez, szükséglethez való ragaszkodást, továbbá a hazai termék és vállalkozó, a hazai fogyasztó érdekeinek fölöttébb kíváncsú szem előtt tartását. A Budapest-Bukarest szindróma egyébként abban az időszakban volt a legerősebb, amikor az amerikaiak tömegével nem akartak Magyarországra és Romániába utazni, a magyar és a román állampolgárok pedig nem tömegével, még elenyésző számban sem utazhattak Amerikába, mert nem volt szabad nekik. Nem egyszerűen pénzkérdés. Az akadályt vasfüggönynek hívták. Bár az is igaz volt, amit Gallicus süvöltött fejhangon az akkor még létezett Szabad Európa Rádió magyar nyelvű adásában: "A magyar állam nem képes eltartani a magyar dolgozók millióit!"

És most? Gallicus ma azt tapasztalná, hogy a magyarság történelme során, ki tudja hányadszor, megint útra kelt. Tántorog kifelé, főként a fiatalság, és persze nyugatra dédnagyapái, szépapái nyomdokain. Nem kalandvágyból, hanem a szebb jövő, a perspektíva, a jobb megélhetés reményében. Talán megtalálják a számításukat, talán elsajátítanak egy-két nyelvet, de nem biztos, hogy sikerül hazánkat, Magyarországot a "világtérképre helyezni". Ha sikerül is, egyáltalán nincs garancia, hogy odakint nem nézik töröknek, németnek, bulgárnak a magyart, és nem

keverik össze Budapestet Bukaresttel. Jó lenne, ha nem kevernék össze, és még jobb lenne, ha magyarjaink nem válnának számkivetettekké, hazátlanokká, ha szemlesütés nélkül büszkén vállalhatnák, honnan jöttek, honnan érkeztek, ha őszintén mondhatnának jót a külföldinek az itthonról, a hazairól. Ezzel példát adhatnának a hivatalos Magyarországnak, azoknak, akik időnként szerepüket félreértelmezvén világlapokban tett nyilatkozataikkal mérhetetlen károkat képesek okozni az országnak. Elsősorban tőlük várható, hogy tisztában legyenek azzal, honnan jöttek, hova térnek vissza, mivel tartoznak a hazának, amely bizalmat helyezett beléjük. Sportvezető mesélte, hogy svédországi tornán a svéd király az önkiszolgáló étteremben sajátkezűleg visszavitte ebéd után a tálcát, miközben a magyar politikus, bár koronája nem lévén, az asztalon hagyta. Honnan jött? - kérdezhették háta mögött a svédek. Magyarországról. Tessék mondani, hol van Magyarország? Európa közepén? Melyik közepén?

A világ közepe

Ez én volnék, jegyzem meg szerényen. Tegnap, tegnapelőtt, meg azelőtt még nem hordtam fenn az orromat. Eszembe nem jutott volna, hogy ilyen örültséget állítsak magamról. Környezetem

körbe is röhögött volna rendesen, és a helyükben ugyanezt tettem volna. Mára azonban meglegyintett a szolgáltatók háza tája felől fűjdogáló vadonatúj szellő. A fejükbe vették, hogy megszerzik nekem a legnagyobb kegyet, ami elképzelhető, ha törik, ha szakad, ha a fene fenét eszik, ha belepusztulok, akkor is. Hosszan törték a fejüket, hogyan emelhetnének ki a hétköznapi szürkeségből, hogyan aranyozhatnák be az életemet valami sosemvolt zseniális ötlettel, a költségekre nézve a lehető legkíméletesebben. Persze valószínűleg lehetett egy akadémuskodó, szokás szerint. Egy legalább van mindig, aki képtelen felvenni a ritmust, az interkontinentális rakétákat megszégyenítő sebességet a géniuszokkal, és mezítlábas, fűzfasípos, bőgatyás egyszerűségére jellemző módon földközeli kezelni a problémát. Hagyjuk a bombasztikus szövegeket, a minden valóságalapot nélkülöző ígéretéseket, szól. Különösebb beharangozás, hírverés, médiahadjárat nélkül emeljük a szolgáltatás színvonalát. Mondjuk, köszönjünk vissza az ügyfélnek, facsarjunk ki savanyú arcunkból egy halovány mosolyt, és főleg ne járassuk vele a bolondját, ne küldözzessük fölöslegesen egyik helyről a másikra. Elhiszik uraim, hogy az ügyfél röpköd majd a boldogságtól, helyreáll a vérnyomása, visszatér a tatárjárás óta lehervadt életkedve, és képes újra leülni egy asztalhoz az anyósával?

Nem hitték el. Vadonatúj szellőnek, mindenható jelszónak, amely méltó a géniuszok gyülekezetéhez, lenni kell. Gyerünk az ötletekkel. Az

első felszólaló azt javasolta, legyen az ügyfél a cég közepe. Az nem lehet, szólt a másik. A cég közepe a vezérigazgató kartárs, ebből nem engedhetünk. Akkor hát legyen az ügyfél a virágoskert közepe. Sajnos az sem lehet, mert az viszont a szakmai felügyeletet képviselő Jolika a minisztériumban. Már-már reménytelennek látszott az egész, amikor a géniuszok géniusza emelkedett szólásra. Mindenki elnémult. Kérem szépen, én azt javaslom, az ügyféllel hitessük el, hogy ő a világ közepe. Ha sokszor mondjuk mélyen a szemébe nézve, egy idő után el is hiszi majd. Gyerekkori álmom volt, hogy a világ közepe legyek. Sajnos a családom szegény volt. Választanunk kellett, hogy a tüzfát megegyük, és akkor odafagyunk a téli hidegben, vagy befütünk, akkor viszont éhen halunk. Nos, a gyerekkori álmom is teljesül, ha az ügyfelet kinevezzük a világ közepének, bár természetesen nem érdemli meg. Ennél költségkímélőbb módot nem tudok elképzelni cégünk imázsának növelésére. A társaság tapsviharban tört ki.

Azzal azonban nem számoltak, hogy a magam fajta ügyfél szintén hátrányos helyzetből, tüzifaevő dilemmák, kolbász nélküli lecsók felől érkezve, kétségek között hanyódik. Kifejezetten boldog vagyok, és bukfenceket vetek, ha én vagyok a világ közepe, ellenben bántja az igazságérzetemet, hogy úgy hatmilliárd embertársam óhatatlanul hátrébb sorolódik a nagy túlekedésben, köztük a sarki fűszeres, Náncsi néni, Csoszogi, az öreg suszter, aztán Babolcsay néni, Gedeon bácsi,

hiszen a központi pozíciót én bitorlom. És ha történetesen más eszi meg a mesét, képzelet magát a világ közepének, akkor mi többiek maradunk megint hoppon. Szükségünk van arra, hogy a világ közepe legyünk? Nem elégednénk meg azzal, hogy elintézik az ügyet, és nem juttatnak a boldokházába? Úgy látszik, nem. Egy másik szolgáltató ugyanis azzal hiteget, hogy náluk én vagyok a fontos. Nem fenyegetnek a világgal, meg annak a közepével. Már csaknem falhoz állítanak lehengetlő, szemlesütős szerénységükkel, amikor gyanút fogunk. Miért, ki lehet még a fontos rajtam, rajtunk kívül, akik fenntartjuk létezésünkkel, na meg a pénzünkkel a hozzájuk hasonló szolgáltatókat?

A népbolondítás ebben az országban tömegsport, amelyet mesterfokon űznek a politikusok és a szolgáltatók egymással karöltve. A divat természetesen változik. Nem is olyan régen, ha egy újság adott magára, kiállt a térre és a mellét verve harsogta: ez több mint újság! Igen? Aztán mi még, ha szabad kérdezni? Netán háromkeű terepjáró, amivel száguldozni lehet a külvárosban? Esetleg úri kaszinó, ahol francia konyakot iszom és szivarozok? Régi motorosok vagyunk, pontosan tudjuk, hogy az újságból lehet csákót, csónakot hajtogatni, olvasást színlelve detektív felügyelőt játszani, ablakot pucolni, szallonnát belecsomagolni, mérettől függően vele takarózni, összegöngyölve nyakonvágni vele a rakoncátlan nebulót és így tovább. Nekem egy újság ne legyen több, mint egy újság. Ha ilyesmit állít

magáról, valószínűleg rejteget valamit. Kevesebb, mint újság, ezért kell magáról, többet állítani. De a virágüzlet is azt mondja, több mint virágbolt. Persze! Kincsesbánya a tulajdonosnak, temető a megcsalt kedvesnek, ígélet a szerelmes arának, bevétel a kertésznek, műveleti terület az adóhatóságnak. Több mint televízió, kacsingat rám a tévé. Pontosan akkor, amikor éppen kidobni akarom az ablakon. Miért, miért? Mert nem volt ötösöm a lottón, mert pocsek a műsor, a focicsapatom már megint veszített, a reklámok meg gusztustalanok. Tudom, nekik is én vagyok a világ közepe, én vagyok a fontos. Nekem viszont ők szállítják a legrosszabb híreket, pedig ha a világ közepe vagyok, többet érdemelnék. Több vagyok ugyanis, mint tévénéző. Ember. Ha ezt figyelembe veszik a tevékenységükben, a csillár körül röpködünk az esteli fényben, és azt mondjuk, végre szolgáltattak. Ahogy halandzsa nélkül mindig is kellett volna.

Gólyafészek

A vidéki kávéház ablakából gólyafészekre látni. És a gólyafészekből a templomtorony, a lassan éledő veteményes kertek, a gazdabolt és egyebek mellett a kávéházra látni, ahonnan engem állandóan figyelnek - írhatná a gólya, ha már visszaérkezett volna költözőmadári hivatásának

eleget téve, és ha olyan haszontalan dologra adná a fejét jóval hasznosabbak helyett, mint az írás. Maradjunk a kávéházban egyelőre. Hetekkel ez előtt mintha már mozdult volna valami odafönt, észrevételezi a vendég. Benyomását meg is osztja a pincérrel, aki egyáltalán nem boldog a megosztástól. Majdnem flegmán mondja, ne haragudjon a kedves vendég, de munka közben nem ér rá felfelé lesegetni. Ha ezt tenné, előbb-utóbb annak fejére öntené a hosszított kávét, a forró tejet, esetleg a menta teát, ami nem tudni miért, ritka a kávéházban, mint a fehér holló. De ki beszél itt, a hollóról? Maradjunk csak a golyák közelében.

A vendég csökönyös. Nem adja fel egykönynyen. Az elmélkedésben éppen ott tart, hogy valószínűleg rossz néven venné, ha a pincér természeti megfigyelés közben a fejére öntené a hosszított kávét, a menta teát, bemaszatolná a kabátját, amit nemrég hozott ki a tisztítóból. Hiába legyeskedne körülötte a megbánást tanúsító felszolgáló a kétes tisztaságú asztalkendővel, kísérletet téve a menthetetlen mentésére. Első felindulásból félretaszítaná a kezét, a másodikból háromszor nekicsapná a bárpultnak, és ettől megindulnának a tálak, a poharak, a pezsgős vödör, a cinzanos reklám, a vitrinben a tegnapi, tegnapelőtti sütemények. A félénkebb vendégek esetleg fizetés nélkül rögtön lelépnének. Utálják a botrányt, gyűlölnék tanúskodni. Egy-két pofont kapni a nagy kavarodásban végképp nem szeretnék. A vendégnek még ez is megérné, hogy pontos képet kapjon a golyafészekben uralkodó állapotokról, érkezés-

ről, távozásról, tolláskodásról, evésről és etetésről, levegőben tett rejtélyes körök titkairól. Nem lehet eleget tudni a gólyákról. Kivált manapság, hogy számolják, számozzák, digitalizálják őket... Digitalizált gólya. Ez aztán a valami. Már majdnem olyan izgalmas, mint a hadviselésre idomított delfinek esete az amerikai haditengerészettel, na meg az ellenséggel.

A pincér megadja magát, kissé megenyhül. A külvárosi suttyó alól előkászálódik a csokornyakkendős úriember. Emlékeiben felbukkan az egykori főnök, aki a beosztottakra kényszerített szakmai fejtegetéseiben színaranyba öntötte a disznó vendéget. Ő az igazi úr, aki fenntartja a valaha szebb időket megélt vendéglátást. Ha ki akarjuk húzni a zsebéből a pénzt, akkor összeszorított foggal is udvariasnak kell lenni hozzá. Érthető, hogy teljesíthetetlen kérések nyomán megindul a kéz a nyakleves ígéretével, de út közben lehanyatlik, és a vendégnek fogalma sem lehet, miért simogatta fültövön atyailag egy vadidegen, aki vad is, meg idegen is, akár a vendég. Mintha láttam volna valamit én is, éppen hetekkel ezelőtt, nyögdéssel a pincér. De lehet, hogy csak a hajam libbent el a szemem előtt, mert egy osztrák olyan nagyra nyitotta az ajtót a kint tomboló orkánban, hogy majdnem lerepült a fejem. A gólya minderről persze egy kukkot sem tudott. Megérkezvén a hosszú útról, lerakta a kabátját, a hátizsákját, csőrével megtapogatta az enyhe téiben is kihűlt fészket, talán a fészek minden elemét megszámolta, egyeztette az elköltözéskori

leltárral, felmérte az eltéréseket, a hiányokat, a különbséget, aztán alaposan megtisztálkodott, ahogy az ő fajtája teszi, és túrara indult a még fagyosan didergő közeli tó irányába. A halak, a békák hogyléte végül is nem utolsó kérdés.

De még mennyire nem. A városi forгатagban a kackiás bajuszú fodrász télen-nyáron kiáll az üzlete elé cigarettázni. Most nem éppen politikust vár a vallatószekbe. Belőlük éppen elege van. Ez több mint feltételezés. Hogy vagy, hogy vagy? - állítja meg az ismerősöket. Érdekeselek a válaszok. Van bőr a képükön. Nem szégyellik ezt az undorító színjátékot. Stb. Mindenki tudja róla, hogy nagy horgász. De a halak a felfordulásból semmit sem érzékelnek, ugye? - reménykedik valaki. A válasz meglepő. Dehogynem. A lent és a fönt, a kint és a bent, és egyáltalán minden kapcsolatban van mindennel. A macskák a legnagyobb urak, de az utóbbi időben még ők is morognak. Állítólag megérzik, ha valaki baloldali, meg ha jobboldali. Leginkább akkor dühösek, ha az ember nem foglal állást. Az én gazdám nem ilyen, és nem olyan, nem is tartanám, ha langyos lenne, akit kiköp az Úristen. Nem elírás. A macska tartja a gazdát, és nem fordítva. A francia színészek ötvenegynéhány macskája van. Mert telik neki, miből - reflektál egy mindig kéznél lévő, hamisítatlan magyar kibic. Nem ez a lényeg. "Nem ők laknak nálam, hanem én lakom önáluk" - vall a színész, aki név szerint ismeri, szólítja, simogatja valamennyit. Már ha a macska hagyja. Mindezt megtesz a cica, amit ő akar - fejezte ki az

emigráns író a kutya és a macska közti legfontosabb különbséget. Fontos találkozókat, vonatokat, repülőjáratokat késett le, mert éppen ölében aludt a macska. Szomorý Dezső utálta az embereket, szerette a macskákat. Egyszer karácsony előtt adós volt újságcikkkel. Többször rátelefonáltak, mire nagy nehezen nekidurálta magát, és előkészített egy papírlapot, hogy majd teleírja.

Igen ám, de a cicája fogta magát, és rátelepedett a papírra, ahol el is aludt. Arról szó sem lehetett, hogy felébressze, és letessék elje onnan. Nem jött zavarba, hanem a macska köré megírta a reklamált cikket. A kéziratot állítólag őrzik valahol. Közösséget vállalt Mohamed prófétával, akinek a köpenyére feküdt a macska. Mivel nem zavarhatta, a szablyájával levágta a köpenye sarkát. A macska érdemeiből semmit sem von le, ha a kutyának is dobunk csontot. A napokban mesélte valaki, hogy a szomszéd kutyája állandóan az ő cipőjét nézi, de úgy mint egy ember. Úgy mint egy ember? Az hogyan van? Amikor az ember néz, legkevésbé figyel magát. Olyan, mint amikor megkérdezik, hogy aludtál? Nem tudom, mert aludtam. Hogy haltál meg? Nem tudom, mert meghaltam. Tovább ne menjünk. A kutya is fel tudja adni a leckét, nem csak a macska. Igaz, a macska talán jobban. Idő kérdése, és a Szomorý-történetnek, amely egyáltalán nem szomorú, egészen más lesz a csattanója. A papírlapon alvó macska felébredvén, elkéri a tollat, és megírja azt a fránya cikket. Az író pedig felveszi a honoráriumot. Ebben csak egy bökkenő van, mondja a bel-

ső hang. A kutya talán igen, de a macska soha nem menne bele egy ilyen előnytelen üzletbe. Hogy miért? Mert ő a macska.

Bukott diák

Ütik a tanárt. Nem látja senki, csak az egész ország a média jóvoltából, a határon, a tengeren túli magyarság, egyszóval mindenki, akár még a vakember is, ha már a látók egy része nem, és homlokegyenest mást olvas ki a történetekből, mint ami kézenfekvő lenne. A szörszálhasogatók, a lényegtől mindig biztonságos távolságban tartózkodók már ki is javítanak. Nem ütötték a tanárt, csak lökdösték, döfködték, taszigálták, pontosabban taszigálta egy derék diák, akit minálunk még szentté is avathatnak, műsorvezető, megasztár lehet kereskedelmi televízióban, és ha a pénz iránti érzékenységgel is úgy meg van áldva, mint ahogy a mit szabad és mit nem erkölcsi dilemmája iránt nyilvánvalóan érzéketlen, akár még miniszterelnök is válhat belőle ebben az országban. Jómagam mélységesen fel vagyok háborodva, ebből azonban a világért nem mernék arra következtetni, hogy a széles közvélemény is elítéli a dolgot. Ezen az égtájon csak az a biztos, hogy nem lehet biztosra menni. Ha már közvélemény, lehetne kutakodni, ki mit gondol a látottakról, hiszen bizonyos sajtóorgánumok szíve csücske az ilyesmi, kiváltképpen, ha üzleti haszonnal is ke-

csegtet a népbútítás reménye mellett. Hogy mitől vagyok ilyen epés? Nem is tudom. De alább talán kiderül.

Nos, nekem abban a csüggesztő szerencsében lehetett részem jó pár évvel ezelőtt, hogy nem közvéleménykutatás keretében, hanem éles helyzetben válaszolhattam a személyesen hozzám intézett kérdésre, mit gondolok egy konkrét ügyről, amely kísértetiesen hasonlított a mostani tanárveréshez. Középiskolai igazgató hívott fel, segítsék egy kellemetlen döntésben. Iskolájában néhány idősebb diák rendszeresen verte a kisebbeket. Ezt tovább nem lehet tűrni. Másnap vagy harmadnap ül össze a tantestület, a fegyelmi bizottság dönteni, mi történjen az agresszív diákokkal. A hozzám intézett kérdés is így hangzott, mit gondolsz, mi legyen velük? Amilyen meglepő volt a hívás és a kérdés, olyan gyorsan válaszoltam, el kell távolítani a vétkeseket az iskolából, ma már persze én is úgy mondom, ki kell rúgni őket. Meglepő volt az igazgató reakciója. Jaj, hát nem lehet, mert akkor a pályájuk, a karrierjük kettétörik, meg aztán így meg úgy. Hí meg hó, meg hú meg há... Belém fagyott a szó, de a következő pillanatban már azt mondtam, ki védi meg akkor a gyengébbeket, ha az igen tisztelt bizottság azzal a nyilván való szándékkal ül össze, hogy lefolytasson egy felesleges tárgyalást, és ejnye-ejnyék, valamint egyéb hatástalan intelmek kíséretében felmentse a tanulókat, akik ezzel óhatatlanul további kegyetlenkedésre kapnak biztatást. Nem tudom, mi lett a dolog vége, bevallom, nem is érdekelt. Egé-

szen mostanáig, amikor húzok egy nagy ívet az akkori gyerekverés és a mostani tanárverés közé, és vállat vonva annyit mondok, várható volt. Ha holnap, holnapután a lökdösődőt mentegető igazgatónő fejét verik be a nebulók, netán megerősíthatják, lelövik, szintén annyit mondhatok: várható volt.

Nem leszek, nem leszünk ott a fegyelmi tárgyaláson, de akár így, akár úgy, előzetesen levonhatjuk a következtetést, milyen állapotban van nálunk a közvélemény a hivatalos fórumokat, a szakmai ágazatokat is beleértve. Beszélnek a szülők, az iskola, a társadalom felelősségéről, a diákok jogairól, és ez már csak azért is értelmetlen, mert nem érintik, milyen szülő, milyen iskola, milyen társadalom is az, amelytől bármit elvárunk. A diákok jogainak emlegetése még csak-csak a helyén volna, ha mindig a kötelességet, a felelősséget helyeznénk előtérbe, amely felelősség nem eleve korlátozott, hanem eleve felelősség. Ennek a kihangsúlyozása nem is olyan veszélytelen, amikor most a megrekedt magyar társadalom abszolút felelősség nélküli szakaszát éli, kivált a legmagasabb, nolens volens, példaadó hatalmi berkekben. A kérdés úgy hangzik az én olvasatomban, felvethető-e a mostanihoz hasonló kirívó esetben egy középiskolás tanuló felelőssége esetleg anélkül is, hogy telepapolnánk a padlást az iskola, a szülő, a társadalom, a kerületi tűzoltó-parancsnok, a sarki hideg, valamint a gyorsétkezdé hamburgerjének kiemelt felelősségéről? Tovább menve, felvethető-e az egész osztály fele-

lőssége, amely osztály a kéjenc "operatortól" kezdve a pad tetején ugrálóg egy lépést sem tett, hogy a méltatlan helyzetbe szorult tanárnak segítséget nyújtson, és a magáról megfélemedezett idióta osztálytársat jól fenékbe rúgja. Még tovább menve, az iskolákban rövidesen megjelenő, ott főszerephez jutó fegyveres őr sem megy semmire, ha nem raknak felelősséget minden diák vállára. Ez pedig nem volna más, mint az, hogy bűn a cserbenhagyás, nem csak az utcán a közlekedésben, hanem az iskolai tanteremben is, ahol egy siheder garázdálkodik röhögő osztálytársak alkotta publikum előtt.

Természetesen szó sincs kollektív büntetésről. Arról viszont igen, hogy a tanulók minél korábban ismerkedjenek meg a szolidaritás, a másokért való felelősség, egyáltalán a felelősség fogalmával. Minden ilyen ismeret még jól jöhet nekik későbbi életük során. Ijedten gondolok arra, hogy a tanárt inzultáló fiú osztályából netán pedagógus pályára lép valaki, és egyszer hasonló helyzetnek lesz kitéve. A mi gyerekkorunkban minden fegyelmi tárgyalás helyett vagy azt megelőzően jól szájon vágták a szemtelenkedő tanulókat, aki később hálával gondolhatott vissza, hogy éppen időben jött neki a fenyítés. A szavak nélküli nevelésnek ez a hatásos formája ma persze elképzelhetetlen. A gyerekek rögtön hazaszólna mobilján a befolyásos, gazdag apukának, és a tanerőnek már ácsolnák is az akasztófát, de mindenképpen az utcára kerülne. Magyarul nem sok eszköz van a mai pedagógus kezében, hogy ura

legyen szélsőséges esetekben is a helyzetnek. Ez lehet a magyarázata annak, hogy a mostani konkrét esetben az igazgatónő első pillanatban rögtön a diák pártját fogta, a történetek élet tompítva, sőt nem éppen kislányos zavarában a diák kiváló színészi képességeiről áradozott, mintha bármi menthetné a tanárverésért. Ha még az igazgató is cserben hagyja a tanár kollégát, mert fél, mit lehet mondani?

A megvert, megszégyenített tanár elhagyta az iskolát, és ami furcsa, az intézmény nem tartóztatta, legalábbis eddig nem. Szegény úgy fogalmazott, hogy vannak tanulók, akikkel egyszerűen semmit sem lehet kezdeni. Ezt nyilván úgy értette, hogy fegyelmi szempontból. Mit keres az ilyen tanuló egy középiskolában, ahova eddigi ismereteink szerint nem kötelező járni? Lehet, hogy ő ezt nem tudja. Akkor viszont szigorú döntéssel a tudomására kellene hozni. Lehet a hatalom bármilyen romlott, a szülő szegény, felelőtlen, túlságosan elfoglalt, az iskola gyenge, ingatag, a tanuló akkor sem menthető fel a kötelmei alól. Annak a tudomásulvétele alól, hogy az iskolában a tanár-tanuló felállást nem lehet megfordítani, mert akkor bekövetkezik a katasztrófa. A tanuló feltétlen engedelmességgel tartozik. Feltétlennel, mert a liberális szemlélet szabott már annyi feltételt, gördített annyi akadályt az eredményes iskolai munka útjába, hogy lám, tanárverésig torzult a helyzet. Lehet még ennél is rosszabb? Lehet. Ennek ígérete mostanában igen csak a levegőben van.

Tartalom

Előszó	5
Az élet jó	8
Nem megyünk tovább.....	10
Lehet tálalni?	15
Teli pohárral.....	18
Stop, Kemenes	23
Még egyszer ünnep.....	29
Jöhet az olimpia	35
A vipera.....	38
Lopják a filozófust	42
Szarvas, kolbász.....	47
Széles a vásznad?.....	53
Agya? Adja!	57
A Butaság Palotája	61
Ferde ház	65
A lebeszélők	69
Rubinajkú algebra.....	73
„A te anyád!”	76
Szomjas kakasok.....	81
Jelenük a múlt.....	84
Melegek melegen	88
A hóhér dala.....	92
Ébredjen nálunk!	97
Ha a butaság.....	101
Csak neked mondom.....	105
Isten állatkertje	109
Hetven forint	114

Idiótáknak tökéletes	118
Minimálbér	122
Lórajzolás	126
Haj, haja, jaj	130
Nézd a babarózsát!	136
Májusi cseresznye	141
Pistike patrickosodik	145
Ez a ház eladó	149
Erényt adjatok!	154
Telehócipő	159
Hollywood árnyéka rajtunk	163
Vivát, Macondo!	167
A postás mindig viccel	175
Elemes bútor	181
Elvisznek az ufók	186
A mazsola	189
A pénzhamisítók	195
Elhárítás	201
Költők és napok	207
Jelentés a gólról	212
Magyarok, gáz van!	218
Lencse lecsókolbásszal	223
A nagy harapás	228
Aki a virágot szerette	232
Ide nekünk a mérget!	237
Eldobható borotva	243
Telefon tízkor	249
Atombomba	255
Legyek, törpék	259
Ingyen leves	264
Nemzeti csüccs	271
Szétlopják erdeinket	277

"Grinpic" a fedélzeten	282
A versárus	288
A guruló mozigépész.....	292
A megbocsátás	297
Monacotól Kadhafiig.....	301
"Elkövetődött".....	306
Olcsó fogak édene	312
Tíz percig koldus	317
Háromszáz	321
Kínai jatt	325
Au yun hui	329
A paradicsom	334
Kraske átruccant.....	337
Hopp-parádé	342
Bedőlt kerítések	347
Hol a gyerek?	351
Vedi Napoli.....	355
Hercegi hallali	361
Menjünk világá?	364
Adó? Ad ő!.....	368
Te német vagy	373
A világ közepe.....	378
Gólyafészek	382
Bukott diák	387

